

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

Ahmet Hamdi CAN

ZEKERİYÂ TÂMİR VE ‘İBÂDULLÂH ADLI ESERİNİN  
TEKNİK VE TEMATİK İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ  
Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK

ERZURUM-2006

## İÇİNDEKİLER

|                                                                          |     |
|--------------------------------------------------------------------------|-----|
| GİRİŞ                                                                    | 10  |
| 1. MODERN ARAP HİKÂYESİNE KISA BİR BAKIŞ                                 | 10  |
| BİRİNCİ BÖLÜM                                                            | 12  |
| 1. SURİYELİ ÖYKÜCÜ ZEKERİYÂ TÂMİR                                        | 12  |
| 1-1. Hayatı ve Yetiştği Çevre                                            | 12  |
| 1-2. Tâmir'in Kaynakları ve Etkilendiği Kişiler                          | 12  |
| 1.2.1. Albert Camus                                                      | 12  |
| 1.2.2. Jean Poul Sartre                                                  | 13  |
| 1.2.3. Franz Kafka                                                       | 13  |
| 1.3. Tâmir'in Eserleri                                                   | 13  |
| 1-4 Dil ve Üslubu                                                        | 15  |
| İKİNCİ BÖLÜM                                                             | 22  |
| 1. Metamorfoz (Dönüşüm) İzleği                                           | 22  |
| 2. Metinlerin Türkçe Çevirileri ile Teknik ve Tematik Yönden İncelenmesi | 24  |
| 2.1. Suç                                                                 | 24  |
| 2.2. Yem Yeşil                                                           | 35  |
| 2.3. İzin                                                                | 38  |
| 2.4. Onuncu Günde Kaplanlar                                              | 39  |
| 2.5. Muhammed el-Mahmûdî'nin Başına Gelenlerin Özeti                     | 46  |
| 2.6. Yalan                                                               | 51  |
| 2.7. Erkekler                                                            | 54  |
| 2.8. Müsteşarlar                                                         | 57  |
| 2.9. Av                                                                  | 62  |
| 2.10. Büyücü                                                             | 64  |
| 2.11. Bir Kadını Beklemek                                                | 67  |
| 2.12. Suçlu                                                              | 68  |
| 2.13. Gök Gürültüsü                                                      | 73  |
| 2.14. Bir Gece                                                           | 76  |
| 2.15. Dallar                                                             | 91  |
| 2.16. Orman                                                              | 95  |
| 2.17. Kâfûr el-Ihşîdî'nin Kehaneti                                       | 98  |
| 2.18. Suskunlar                                                          | 105 |
| 2.19. Soğuk ve Rüzgârlı Bir Gün                                          | 107 |
| 2.20. Sınavı Başaranlar                                                  | 110 |
| 2.21. Öfkeli Adam                                                        | 114 |
| 2.22. Son Akşam Yemeği                                                   | 119 |
| 2.23. Gemileri Yakan                                                     | 124 |
| 2.24. Yeşil Kuş                                                          | 130 |
| 2.25. Boş Mezar                                                          | 135 |
| 2.26. Olayın Özeti                                                       | 138 |
| 2.27. Ey Unutulan Kiraz                                                  | 140 |
| 2.28. Güleceğiz Çok Güleceğiz                                            | 148 |
| 2.29. Fes Giyen Adam                                                     | 151 |
| DÖRDÜNCÜ BÖLÜM                                                           | 159 |
| 1-Öykülerin Arapça Metinleri                                             | 159 |
| 1-1 الجريمة                                                              | 159 |
| 1-2 خضراء                                                                | 165 |

|                                |     |
|--------------------------------|-----|
| 1-3 الإجازة                    | 165 |
| 1-4 النمر في اليوم العاشر      | 165 |
| 1-5 ملخص ما جرى لمحمد المحمودي | 168 |
| 1-6 الكذب                      | 170 |
| 1-7 رجال                       | 171 |
| 1-8 المستشارون                 | 171 |
| 1-9 الفريسة                    | 172 |
| 1-10 الساحر                    | 173 |
| 1-11 انتظار امرأة              | 174 |
| 1-12 المتهم                    | 174 |
| 1-13 الرعد                     | 176 |
| 1-14 في ليلة من الليالي        | 178 |
| 1-15 الأغصان                   | 186 |
| 1-16 الأدغال                   | 187 |
| 1-17 نبوءة كافور الإخشيدي      | 188 |
| 1-18 صامتون                    | 192 |
| 1-19 يوم أشهب                  | 192 |
| 1-20 الناجحون في الاختبار      | 193 |
| 1-21 رجل غاضب                  | 195 |
| 1-22 العشاء الأخير             | 196 |
| 1-23 الذي أحرق السفن           | 197 |
| 1-24 الطائر الأخضر             | 200 |
| 1-25 قبر خاو                   | 201 |
| 1-26 مختصر ما حدث              | 201 |
| 1-27 يا أيها الكرز المنسي      | 202 |
| 1-28 سنضحك.. سنضحك كثيرًا      | 206 |
| 1-29 المطر يش                  | 207 |
| SONUC                          | 212 |
| BİBLİYOGRAFYA                  | 216 |

**ÖZET**  
**YÜKSEK LİSANS TEZİ**  
**ZEKERİYÂ TÂMİR ve ‘İBÂDULLÂH ADLI ESERİNİN TEKNİK ve TEMATİK**  
**İNCELEMESİ**

**Ahmet Hamdi CAN**

**Danışman: Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK**

**2006—Sayfa: VII+209**

**Jüri: Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK**

**Prof. Dr. Mustafa KILIÇLI**

**Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM**

Kısa hikâye, Arap edebiyatında çok eskiden beri var olmasına karşın modern anlamda bu alan, çok yakın bir geçmişe dayanır. 1900’lü yıllarda başlayan modern anlamdaki Arap kısa hikâyeciliği, Tâhâ Huseyin, Muhammed Teymûr gibi isimlerle gelişim göstermiş ve özellikle Fransız sömürgesi’nin etkisiyle şekil ve tema açısından büyük bir değişim ve olgunlaşma sergilemiştir. Bu süreç içerisinde beliren bir sima vardır ki o da, modern Arap edebiyatında kısa hikâye türüne yeni bir şekil ve muhteva yönünden farklı bir bakış açısı getiren Zekeriyâ Tâmir adlı yazardır. Zekeriyâ Tâmir 1931 yılında Şam’da doğdu ve 1950’li yıllarda kısa hikaye yazmaya başladı. Franz Kafka, Albert Camus, Jean Poul Sartre gibi isimlerden etkilenen yazar, daha çok sosyal, siyasi, toplumsal ve kültürel mesaj içerikli hikâyeler yazdı. Hikâyelerinde sembolizm, romantizm, dışavurumculuk, izlenimcilik ve saçmacılık gibi anlatım tarzlarını görmek mümkündür.

Biz de çalışmamızda Arap kısa hikâyeciliğinin önemli isimlerinden olan Zekeriyâ Tâmir’i, hayatını, edebi kişiliğini ve eserlerini okura tanıtmaya, *‘İbâdullâh* adlı hikaye kitabını Türkçeye çevirip teknik ve tematik olarak bu hikayeleri tahlil etmeye çalıştık.

## **ABSTRACT**

### **MASTER THESIS**

#### **ZAKARİYYÂ TÂMER AND TECHNİCAL AND THEMATIC ANALYSIS OF HİS WORK “‘İBÂDULLÂH”**

**Mr. Ahmet Hamdi CAN**

**Supervisor: Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK**

**2006—Page: VII+209**

**Jury: Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK**

**Prof. Dr. Mustafa KILIÇLI**

**Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM**

Even though the short story in Arabic literature has been existed since ancient times the modern short story leans on closer past. The modern Arabic short story which started at 1900's years showed development with names like Tâhâ Hossein and Mohammad Teimur and especially with effect of French colony it displayed a big change and maturity. At this duration there is an appearing visage that brought in a new form and a different viewpoint to modern Arabic short story, his name is Zakariyyâ Tâmer.

He was born in Damascus in 1931 and started to write short story at 1950's years. The author who was effected by the names like Franz Kafka, Albert Camus, Jean Poul Sartre wrote short stories which more them are include political, communal and cultural messages. It is possible to see symbolism, romanticism, expressionism, impressionism absurdism in his stories.

We tried to introduce Zakariyyâ Tâmir who is an important name of the modern Arabic short story and his life, literary personality, works to reader. We translated his work named “‘İbâdullâh” to Turkish and also tried to analyze this work's stories with technical and thematic method.

## ÖNSÖZ

Edebiyat denince akıllarda çok geniş bir yelpazenin belirmemesi imkânsızdır. Çünkü sanat dalları içerisinde çok eski ve geniş bir tarihe sahip olan edebiyat, kendi içerisinde çok sayıda kollara ayrılan başlı başına bir sanattır. Bu kollar içerisinde başta şiir, nesir, hikâye, roman, eleştiri vb. olmak üzere daha birçok isim sayılabilir. Biz de çalışmamızda edebiyat içerisinde büyük bir yere sahip olan kısa hikâyeyi ele alarak bu noktada Arap kısa hikâyeciliği üzerine mütevazı bir çalışma yaptık.

Araplarda hikâye, çok eski tarihlere dayanan ve bin bir gece masallarıyla yüzyıllar boyu ismini unutturmayan, daha çok efsane ve hurafe tarzında olup günümüze kadar aktarıla gelen ve Arap edebiyatı içerisinde büyük öneme sahip olan kültürel bir mirastır. Çalışmamız eski Arap hikâyeciliği üzerine değil de modern kısa hikâye üzerine olduğundan odak noktamızı, modern Arap kısa hikâyeciliğinin Suriye'deki belirgin simalarından biri olan Zekeriyâ Tâmir üzerine oluşturduk.

Kısaca Zekeriyâ Tâmir'den bahsetmek gerekirse; yazar, 1931 yılında Şam'da doğmuş, 1950'li yıllarda kısa hikâye yazmaya başlamış, tarzı, üslubu ve hayal dünyasının sonsuzluğu sayesinde Arap hikâyeciliğinde çığır açmış bir kişiliktir. O yıllarda birçok Arap topraklarında olduğu gibi Suriye'de de Fransız sömürgesinin izleri, etkileri ve bunlardan kaynaklanan çalkantılar mevcuttu. Böylesi bir siyasi ve sosyal atmosfer içerisinde olgunlaşma sürecine giren Tâmir, bize göre modern çağın problemlerini ele alması yönüyle Türk okuruna tanıtılması geren bir edebiyatçıdır.

Çok sayıda hikâye kitabına sahip olan yazarın bu kitaplar arasında önemli bir yeri olan *'İbâdullâh* adlı çalışmasını tezimizin temel ögesi olarak işlemeye çalıştık. Bu çalışmayı yapmamızdaki amaç, çağdaş Arap edebiyatçıları ve eleştirmenleri tarafından modern Arap kısa hikâyeciliğinin ustası olarak nitelendirilen bu şahsiyeti, çeşitli yönleriyle inceleyerek Türk okuruna tanıtmak, *'İbâdullâh* adlı kitaptaki hikâyeleri tahlil ederek yazarın vermek istediği mesajları açığa çıkarmak ve hikâyeleri teknik yönden de kısaca incelemektir.

Konuyla ilgili birçok makale, kitap ve eleştirileri tarayarak derlediğimiz bilgi ve yorumlar doğrultusunda çalışmamızı bir giriş ve üç bölüm halinde düzenledik. Giriş bölümünde, modern Arap hikâyeciliğini kısa ve genel olarak tanıtmaya, birinci bölümde, Zekeriyâ Tâmir'in hayatını, kaynaklarını ve etkilendiği kişileri, eserlerini, dil ve üslubunu incelemeye, ikinci bölümde Tâmir'in hikâyelerinde sıkça görülen

metamorfoz (dönüşüm) izleğinden kısaca bahsettikten sonra hikâyeleri Türkçe'ye çevirerek eser odaklı teknik ve tematik bir yaklaşımla tahlil etmeye çalıştık. Üçüncü bölümde de *'İbâdullâh* adlı hikâyeye kitabının Arapça metnini sunduk. Çalışmamızın hata ve eksikliklerden uzak olması mümkün değildir. Bu nedenle okuyucunun her türlü eleştirisiyle bizi aydınlatmasını dileriz.

Çalışmanın en başından beri malzemelerin derlenmesinde, tasnifinde ve değerlendirilmesinde bana yol gösteren, ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen, idarî işlerinin yoğunluğuna rağmen bana değerli zamanını ayırıp engin tecrübeleriyle doğruya yönelten ve hatalarımı tashih eden saygı değer hocam Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK'a, kendilerine her müracaatımda beni geri çevirmeyip değerli zamanını bana ayıran ve bu konudaki bilgi birikimini benimle paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Nevzat Hafız YANIK'a, Prof Dr. Mustafa KILIÇLI, Yrd. Doç. Dr. Nurullah YILMAZ ve Dr. Ali UTKU'nun şahsında bütün hocalarıma ve problemlerin halledilmesinde yardımlarını gördüğüm çalışma arkadaşlarıma içtenlik ve samimiyetle teşekkürlerimi sunmayı bir borç sayıyorum.

Erzurum—2006

Ahmet Hamdi CAN

## TRANSKRİPSİYON

*Bu çalışmada aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır:*

Sesliler:                      : û                      : î                      : â                      : ع, ل, آ                      : e

Kalın okunan harflerde :      - : a                      - : ı                      - : u

Sessizler:

|        |       |       |        |       |       |       |
|--------|-------|-------|--------|-------|-------|-------|
| ء : 'a | ب : b | ت : t | ث : ṭ  | ج : c | ح : h | خ : ḫ |
| د : d  | ذ : ḏ | ر : r | ز : z  | س : s | ش : š | ص : s |
| ض : d  | ط : t | ظ : z | ع : 'a | غ : g | ف : f | ق : k |
| ك : k  | ل : l | م : m | ن : n  | و : v | ه : h | ي : y |

Transkripsiyon açısından ayrıca şu hususlara riayet edilmiştir:

- a- Harf-i tarifler cümle başında da küçük harfle yazılmıştır. ez-Zeyyât; el-Makkarî *gibi*.
- b- Harfî tarifle gelen kelimelerin başındaki şemsî ve kamerî harflerin okunuşu belirtilmiştir. *el-Edebu'l-Endelusî*; el-Vatvât; *Nefhu't-tîb*; eş-Şukarî gibi.
- c- Terkip halindeki isim ve lakapların cüzleri ayrı değil, bitişik olarak yazılmıştır. 'Abdullah, 'Abdulmuhsin gibi.
- d- İzâfet terkibi şeklinde bulunan ibarelerde (şahıs adı, kitap adı vs.) ve vaslî gerektiren yerlerde muzâf ve muzâfun ileyhın i'rabı yazıda gösterilmiştir. *Dîvânu İbn Hafâce*; *Târîhu âdâbi'l-luġati'l-'Arabîyye* gibi.
- e- Arapça eser adlarında eserin ilk kelimesinin baş harfî ile eser adı içinde geçen özel isimlerin baş harfleri büyük, diğer harfler küçük olarak yazılmıştır. *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî* gibi.



## GİRİŞ

### 1. MODERN ARAP HİKÂYESİNE KISA BİR BAKIŞ

“XIX. yüzyılda Fransızların bazı Arap topraklarını işgali, bu toprakların ekonomik ve politik yönden Avrupa egemenliğine girmesinden sonra Batı ile Arap dünyası arasında yeni edebî bir dönem başlamıştır. Arap öykücülüğü bu devrede destansı etkilerden sıyrılarak yapısal açıdan Batı kaynaklı öyküye doğru bir adım atmıştır. Yeni okulların açılması, öğrenim için Avrupa’ya öğrenci gönderilmesi, Mısırlı Rıfâa Râfî‘ et-Tahtâvî (1801–1873) ile başlayan çeviri faaliyetleri, 1822’de Muhammed Ali Paşa’nın (1805–1848) Bulak’ta kurduğu matbaanın ardından Arap dünyasında yayılmaya başlayan matbaacılık ve buna paralel olarak gelişen gazetecilik, yeni neslin yetişmesine yol açmış ve yeni edebî türlerin hem doğmasını, hem de yayılmasını hızlandırmıştır. Yurt dışına açılan bu yeni nesil, Avrupa edebiyatına ait eserleri orijinal dillerinden okumaya, bu arada da öykü çevirileri yapmaya koyulmuştur.”<sup>1</sup>

“Tercüme hareketleriyle başlayan temas, tercümeden taklide, taklitten de orijinale geçişe yol açmış ve bütün edebi türlerde olduğu gibi öykü sahasında da bazı eserlerin yazılması sonucunu getirmiştir. Esasen Arap dünyasında modern anlamda öykü türü Mısır’da doğmuş ve daha sonra diğer bölgelere yayılmıştır. Mısır, Suriye ve Irak’ta öykü ile ilgili çalışmalar XX. Yüzyılın başından Birinci Dünya Savaşı’na, Birinci Dünya Savaşı’nın çıkmasından 1920 senesine; 1925 sensinden 1950 ve sonrasına kadar olmak üzere bazı merhalelerden geçmiştir.”

“Türün ilk olarak çeviri yoluyla tanındığı ve özellikle XX. Yüzyılın başlarında yoğun çeviri çalışmalarının yapıldığı Mısır’da ilk akla gelen eser Mustafa Lutfî el-Menfelûtî’nin Fransızca’dan adapte ettiği romantik ve acıklı öykülerden oluşan el-A‘berât’tır (1915). Ancak bu ülkede modern öykünün ilk örnekleri Muhammed Teymûr (1892–1921) tarafından kaleme alınmıştır. Bazı yazarlar, Muhammed Teymûr’un *Fi’l-Kıtâr* (1915) adlı öyküsünü aynı zamanda Arap edebiyatının ilk modern öyküsü olarak kabul etmektedirler.”<sup>2</sup>

“Geçmişlerdeki millî kültürün iyi taraflarını ortaya koymak, çağdaş medeniyeti yakalamak ve edebiyat alanında millileşme bayrağını yükseltmek amacıyla birinci dünya savaşı yıllarında kurulan ve Yahyâ Hakkî (1905–1992), Mahmûd Tâhir Lâşîn (1895–1954), İbrahîm el-Mısırî, Huseyin Fevzî, Hasan Mahmûd gibi isimlerden oluşan

<sup>1</sup> Hüzeyin Yazıcı, , *Çağdaş Arap Öyküler*, Kaknüs yayınları, İstanbul, 1999, s. 7.

<sup>2</sup> Yazıcı, a., g., e., s.8.

el-Medresetu'l-Hadîse (Çağdaş Ekol) grubunun çalışmaları da öykü türünün gelişmesini hızlandırmıştır.”<sup>3</sup> Bu dönemde adı duyulan ve öykü sahasında Mısır ve Arap dünyasının çok velûd bir siması olan Tâhâ Huseyin (1884–1973) ismini de görebiliriz.

“İkinci dünya Savaşı yıllarındaki durgunluğun ardından ortaya çıkan siyasî, dinî ve ekonomik patlamalar bütün edebî türlerde olduğu gibi öyküde de daha gerçekçi bir tavrın gelişmesine yol açmış; kadın hakları, fakir-zengin ayırımı, siyasî sorunlar, toplumdaki bazı dengesizlikler gibi temalar ön sıraya alınmıştır.”<sup>4</sup>

“Özellikle 1950 senesinden sonra Suriye’de öykü türünün diğer edebî türler karşısında daha yeğlenir bir noktaya geldiği gözlenmektedir. Bu arada Suriye’de bu türün romandan daha hızlı geliştiği de dikkat çekmektedir. Bunun birçok nedeni vardır: bilindiği üzere 1950’li yıllarda Suriye’de birçok siyasî çalkantı yaşanmıştır. Bu devirde siyasal ve sosyal hedeflere varabilmek için bu tür, uygun bir araç olarak seçildi. Bunun için de 1955 senesinden sonra birçok gazete ve dergi, öyküye yer vermiş, ancak öykünün teknik ölçülere uygun olmasından ziyade siyasî hedeflere hizmet etmesinin öncelikli olarak ele alınması, doğal olarak bu türü olumsuz bir şekilde etkilemiştir. 1960’lı yıllar, hemen hemen 1950’li yılların devamı gibidir. Özellikle 1970’li yılların ikinci yarısından sonra öykü dalında sık sık düzenlenen yarışmalar, bu türün eski sınırlarını aşarak yeni konular ve yeni üsluplar kazanmasını sağlamıştır.”<sup>5</sup>

Arap hikâyeciliğinin gelişim gösterdiği ve bu gelişimin daha da hızlı yaşandığı 1950’li yıllar, yazarımız Zekeriyâ Tâmir’in sahneye çıktığı ve adını duyurduğu yıllardır. Onun farklı tarzı, düşünce sistemi ve bakış açısı özellikle Suriye’de bu türün renk değiştirmesine sebep olmuş unutulmayacak bir şekilde adını bu alana kazımıştır.

---

<sup>3</sup> Yazıcı, a., g., e., s. 9

<sup>4</sup> Yazıcı, a., g., e., s. 9

<sup>5</sup> Yazıcı, a., g., e., s. 13

## BİRİNCİ BÖLÜM

### 1. SURİYELİ ÖYKÜCÜ ZEKERİYÂ TÂMİR

#### 1–1. Hayatı ve Yetiştği Çevre

Zekeriya Tâmir 1931 yılında Suriye'nin Şam şehrinde doğdu. Sıradan fakir bir ailenin çocuğu olan Tâmir, ilkokulunu doğduğu şehirde bitirdi. Ailesinin ekonomik durumu el vermediği için kendisini okutamamış, bu nedenle hemen hayat mücadelesine atılmıştır. On iki yılı aşkın bir süre Şam'ın kenar mahallelerindeki bir demir fabrikasında işçi olarak çalışmıştır. Bu arada özel olarak kendisini yetiştirmeye gayret etmiş ve sürekli okumuştur. Daha sonra bir müddet gazetecilik mesleğini icra etmiştir. Sırasıyla *Eğitim Dergisi* yazı işleri müdürlüğünü, Şam'da Kültür Bakanlığı Telif ve Tercüme Müdürlüğünü, *Edebiyat Durağı* dergisinde yazı işleri müdürlüğünü, Arap kütüphaneler birliği başkan yardımcılığını üstlenmiştir. İlk hikâyesini 1956 yılında yayınlamıştır (İzzet-Amud, 1984:126). Bu yıllarda içinde bulunduğu ortamın bir gereği olarak Suriye Sosyalist Partisine üye olmuştur. Bu üyelikle birlikte Suriye'nin kültürlü kesimiyle ve edebiyatçılarıyla yakın diyaloga girme imkânını elde etmiştir. Kendisi Suriye Yazarlar Birliğinin kurulmasında büyük rol oynamıştır. Bu birliğin kurulmasında idealist olarak gayret sarf etmiştir. (Tâmir, 1987,66). 1956 yılında, şu anda bilinmeyen bir sebepten dolayı Tâmir, Suriye Sosyalist Partisinden tart edilmiştir. Yetişme döneminde Sartre, Kafka ve Camus gibi dünya edebiyatına damgasını vurmuş pek çok yazarı okumuştur. Okuduğu kitaplar arasında önce varoluşçuluk, anlatımcılık, saçmacılık, izlenimcilik ve sürrealizmin ileri gelen temsilcilerinin eserleri yer almış ve bunlardan etkilenmiştir. <sup>6</sup>

#### 1–2. Tâmir'in Kaynakları ve Etkilendiği Kişiler

##### 1.2.1. Albert Camus

1913-1960 yılları arasında yaşamış olan Fransız düşünür ve romancı. Düşünsel gelişimi iki ayrı döneme ayrılan Camus, birinci dönemde, dünyanın saçmalığı ve yaşamın anlamsızlığı konuları ve dolayısıyla, saçma kavramı üzerinde, buna karsın ikinci dönemde başkaldırı konusu ve buna bağlı olarak, dünyanın anlamsızlığına başkaldırmak, toplumu değiştirmek, kötülükleri gidermek ve daha iyi bir düzen kurmak amacıyla eylemde bulunma temaları üzerinde durmuştur<sup>7</sup>

<sup>6</sup> Zekeriyyâ Tâmir, *Onuncu Günde Kaplanlar*, Araştırma Yayınları, 2004, s.9

<sup>7</sup> [http://www.geocities.com/temellicus/felsefe/albert\\_camus.htm](http://www.geocities.com/temellicus/felsefe/albert_camus.htm) (27.07.2006)

Bu bilgiler doğrultusunda diyebiliriz ki Tâmir, Camus'yu iyi okumuş, kendisine ondan bir şeyler çıkarmayı bilmiş ve öğrendiği şeyleri eserlerine yansıtmayı başarmıştır. Özellikle saçmacılık ve varoluşçuluk anlayışını Camus'dan edinmiştir.

### 1.2.2. Jean Poul Sartre

21 Haziran 1905'te Paris'te doğdu. Sartre, varoluşçuluğun iyimser bir felsefe olduğunu söyler; çünkü tüm insanlar birbirinin aynıdır; bir kahraman ya da bir alçak olmak tamamıyla onların elindedir; insan önceden-tanımlanmamıştır; ne bir kahraman olarak doğar, ne de bir alçak. Ama aynı felsefeye göre, insan varlığının durumuna da güvenmemelidir, çünkü o halde kalacağının hiçbir güvencesi yoktur. Özet olarak, Sartre insanın tek yazgısının, elinden geldiğince "bağımlı" olmak olduğunu söyler. Bu da, kendini bütünü içinde düşünebilmekten geçer.<sup>8</sup>

Sartre'ı okumuş ve ondan etkilenmiş olan Tâmir, bunu öykülerinde hissettirir bizlere. Sartre'ın çizdiği dünya Tâmir'in dünyasıyla tam olarak örtüşmese de benzer bir çok yanı bulunmaktadır. Bir çok yönüyle Tâmir'i etkilemeyi başaran Camus ve Sartre özellikle varoluşçuluk kavramını Tâmir'e benimseten felsefeci ve yazarlardır.

### 1.2.3. Franz Kafka

3 Temmuz 1883 yılında Prag'da doğdu. Babasının ona karşı olan tutumu yüzünden kendisinde bir otorite fobisi başlamış ve bu, hemen hemen onun tüm kitaplarına sızmıştır. Otorite karşısında, zaten zayıf olan bedeninin iyice küçülmeye, yok olmaya başladığına inanmıştır. Tüm karamsarlığına rağmen Kafka'nın romanlarında her zaman bir ümit ışığı görmek mümkündür.<sup>9</sup>

Tâmir, Kafka'yı da okumuş ve onun da bir takım fikirlerini benimsemiştir. Tâmir'in Arap toplumundaki ataerkil tabusuna karşı çıkarak bu durumu eleştirmesinin Kafka'daki baba baskısı ve hakimiyetinden kaynaklanan sıkıntılarla örtüşmesi bir tesadüf değildir. Tâmir'in Kafka'dan etkilendiği en önemli nokta ise eserlerinde de işlediği toplumsal ve bireysel yabancılaşmadır. Bu konuda Kafka kendisini etkilemiş ve ona bu noktada en fazla yol gösterici olmuştur.

## 1.3. Tâmir'in Eserleri

<sup>8</sup> <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=333> (27.07.2006)

<sup>9</sup> <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=268>, (27.07.2006)

Zekerıyyâ Tâmir demir fabrikasında başladığı çalışma hayatına aralarında kültür bakanlığındaki memurluğu da bulunan çok farklı görevlerle devam etmiştir. Bu değişikliklik ona insanları, toplumu ve hayatı daha iyi tanıma ve inceleme fırsatı vermiştir. Tâmir, tahsil görememiş, okul ve üniversite eğitimi alamamış belki, ama etrafını, insanları, doğayı, olayları çok iyi gözlemleyebilmiştir. 1960–63 yılları arasında kültür bakanlığı’nda ‘Telif ve Tercüme müdürlüğü’ daha sonra Suriye’de yayınlanmakta olan çeşitli dergilerde editörlük yapmıştır. Bu dergiler arasında *el-Ma‘rife*, *el-Mevkifu’l-Edebî* ve bir çocuk dergisi olan *Usâme* vardır. Yazar 1968 yılı itibariyle çocuklara yönelik eserler vermeye başlamıştır. Bu alanda yaklaşık 150 hikâye yazmıştır. Çocuklar için olan hikâyelerini şu kitaplarda toplamıştır:

1. *Limâzâ sekete’n-nehr?* (*Nehir Neden Sustu?*, 1973)
2. *el-Beyt* (*Ev*, 1975)
3. *Bilâdu’l-erânib* (*Tavşanlar Ülkesi*, 1979)
4. *Yevm bilâ Medrese* (*Okulsuz Bir Gün*, 1979)
5. *et-Tıfl* (*Çocuk*, 1980)
6. *el-Matar* (*Yağmur*, 1980)

Zekerıyyâ Tâmir, 1981 yılı itibariyle Londra’da yaşamaya başlamış, buradaki haftalık bir dergi olan *ed-Dustûr* dergisi’nde edebi ürünlerini ve siyasete ait düşüncelerini aktarmaya devam etmiştir. Daha sonra *Mecelletu’n-nâkıd* ve *Mecelletu’t-tadâmun* adlı dergilerde kendisine ait *Sultan Vezire Dedi ki* adlı sütunda çalışmalarını sürdürmüştür. Hikâyelerindeki kahramanlar genelde tarihi kişiler oluşturur. Tâmir, bu kişileri günümüz siyasi olaylarının içine çekerek onlara kendi misyonlarından farklı bir kimlik kazandırmış, böylece günümüz problemlerini onların dilinden gündeme aktarmıştır. Bu türdeki hikâyelerini 1980’den itibaren yazmaya başlamıştır. Aynı türdeki hikâyelerini *Mecelletu’d-dahvâ* adlı dergide *Gönle Mutluluk Veren Hatıralar* adlı köşesinde de yazmıştır.

Yazarın tüm eserleri halen Londra’daki *Riad el-Rayyes Books* adlı yayınevi tarafından seri olarak yayınlanmaktadır. Yazarın çocuklar için kaleme aldığı hikâyeler dışındaki eserleri:

1. *Sahîlu’l-cevâdi’l-ebyad* (*Beyaz Atın Kışnemesi*), *Dâru mecelleti’ş-şi’r*, *Beyrut 1960*. Bu kitaptaki kahramanlar tarihi şahsiyetler değildir. Eser genel olarak sosyo-psikolojik ve melankolik hikâyeleri ele alır.

2. *Rabî' fî'r-ramâd* (Küldeki ilkbahar), *Mektebetu'n-Nûrî, Dimaşk 1963, 1978.*
3. *er-Ra'd* (Gökgürültüsü), *Mektebetu'n-Nûrî, Dimaşk 1970, 1978.*
4. *Dimaşku'l-harâ'ik* (Yangınların Dimaşk'ı), *İttihâdu'l-kuttâbi'l-Arab, Dimaşk, 1973.*
5. *en-Numûr fî'l-yevmi'l-âşir* (Onuncu Günde Kaplanlar), *Dâru'l-âdab, Beyrut, 1978,1981.*
6. *Nidâ'u Nûh* (Nuh'un Çağrısı), *Riad el-Rayyes Books ltd, Londra, 1994.*
7. *Senedhak*, (Güleceğiz) *Riad el-Rayyes Books ltd, Londra, 1998.*
8. *el-Hısrım* (Koruk Üzümleri), *Riad el-Rayyes Books ltd, Londra, 2000.*
9. *Teksîru rukeb* (Dizler Kırarak), *Riad el-Rayyes Books ltd, Londra, 2002.*

*Teksîru rukeb*, Zekeriyâ Tâmir'in yeni hikaye kitabıdır. Yazar bu eserinde üslup bakımından bir takım değişikliklere gitmiştir. Eserde 63 tane kısa hikâye tek kitap altında uzun bir hikâye gibi toplanmış ve hiçbirinde başlık kullanılmamıştır. Bu, yazarın genel karakteristik özelliği olan melankoliliğinin yeni bir göstergesidir. Hikâyelerin en belirgin özelliği çok kısa olmaları, kahramanlarının hikâyeden hikâyeye farklılık göstermesine rağmen kitabın tamamı göz önüne alındığında konu bütünlüğünün bulunmasıdır. 1992 yılından itibaren yazarın eserleri Riad er-Rayyes Books yayınevi tarafından basılmakta ve Arap dünyasının okuyucuları tarafından büyük ilgi görmektedir.<sup>10</sup>

#### 1-4 Dil ve Üslubu

Hiç şüphesiz bir edebi esere canlılık veren o eserdeki dil ve üsluptur. Bir eserin sanatsal değeri, yapısındaki bilgi, kelime, anlam ve değerlerin ahenkli bir şekilde harmanlanıp harmanlanmamasıyla ölçülebilir. Özellikle bu sayılanların bir sistem içerisinde, bedî bir biçimde ve tabiri caizse taşı gediğine oturtarak akıcı bir üslupla şekillendirilmesi ürünü edebî kılar. Bu harmoni, okuru gerçek dünyadan soyutlayıp eserin kendi dünyasına dâhil edebiliyorsa eser ve yaratıcısı başarılı sayılır. İşte Zekeriyâ Tâmir de bu başarıyı fazlasıyla elde edebilmiş bir kısa öykü yazarıdır. Hatta Arap dünyasında bu türde yazan ilk yazardır da diyebiliriz. Yaklaşık kırk yıl önce bu türde yazmaya başladığı ilk dönemden beri kendine bir yol çizmiştir. Hala da bu yolda

<sup>10</sup> Faruk Bozgöz, *Onuncu Günde Kaplanlar*, Araştırma Yayınları, 2004, s.11.

ilerlemektedir. Onun üretken öykü dünyası detaylarda gizli olup eski iç kanunları gözler önüne sermesine rağmen gerçeği anımsatmayan bir güzelliğe sahiptir. Tâmir, öykülerini Arapların daha önce görmediği yoğun bir şiir diliyle ifade eder. Çalışmaları, yeni sesin ve Arap öykücülüğünün ufkuna doğan yeni görüşün gerçek başlangıcıdır. Onun bu tarzı Mısır, Irak ve diğer ülkelerdeki altmışlı neslin kalemlerini etkilemiştir.

Yazar ilk dönemlerinden beri yeni öykü dilini kullanmış, ondan önceki yazarların ele almadığı öyküsel ayrıntıları ele almıştır. Ellili yılların ortalarına doğru duyarlı yeni edebiyatın izlerine ulaşabilmiştir. Yazar, hikâye kitaplarında yeteneğinin ve deneyiminin özünü sanat ve hayat platosuna sunmuştur.

Zekerıyyâ Tâmir, öykülerini içindeki cevheri azim ve sabırla çıkaran şekilci bir ruhla yazmaktadır. Çoğu zaman öykülerini milli yapıdan bazen de hikâye tarzından bağımsız olarak işler. Eserlerinde çok kötü şartlarda ve iklimlerde yaşayan insan modellerini sunmuştur bize. Hikâyeleri derinlemesine incelendiği takdirde Tâmir'in genel anlamda insandan değil Suriye yöresi Arap insanından bahsettiği anlaşılır. Maddi, manevi yoksulluktan, temiz, iyiye götüren, mantık ve adaletle dolu bir dünyaya olan özleminden kaynaklanan acıları dile getirir. Arap toplumundaki acı gerçekleri, çarpıklıkları, ekonomik ve sosyal sıkıntıları, bireysel-toplumsal ilişkilerin birbirinden ayrılmayan etkileşimlerini alaycı, acımasız, çözümü ön plana çıkarmadan cesurca dile getirip işlemeyi bilmiştir. Çözüm yollarını göstermemiştir fakat insanları derin düşüncelere sevk eden problemleri ortaya koymuştur.

Olayları işlerken trajik duyguları ve efsanevi boyutları birleştirmiştir. Tâmir'in destansı tiplerine olan tutumu sadece onun kendine has özel yaratıcı vizyonundan değil aynı zamanda geleneksel öykü kurgularının taklidini amaçlamasından kaynaklanmaktadır. Eserleri incelediğimizde hikâyelerin zaman ve mekândan soyutlanmış olduğunu görürüz. Birçok çalışmasındaki yüzeysel inanılabilirlik, öyküsel gelişimi yargılama, nedensel ilişkinin mantıksızlığı, Tâmir'in sanat sistemindeki leitmotif<sup>11</sup> fonksiyonunda büyük öneme sahip tipik mitoloji ve halkın ortak kültürü olan ruh çağırma olayının etkilerini taşımaktadır.<sup>12</sup> Gerekli olan malzemelerin dışında öykülerinde fazlalık barındırmamıştır.<sup>13</sup> Zekerıyyâ Tâmir'i diğer modern yazarlardan

<sup>11</sup> Leitmotiv: Bir sanat eserinde aralıklı olarak tekrarlanan, ritmi ve birliği meydana getiren temel motife verilen ad, <http://sozluk.sourtime.org/show.asp?t=leitmotiv>, 28.02.2006

<sup>12</sup> Baihan Rayhanova, *Mythological and folkloric motifs in Syrian prose the short story of Zakariyyâ Tâmir*, <http://www.uip.no/jais/content5.htm>, 29.02.2006

<sup>13</sup> Sabrî Hâfız, 'İbâdullâh, S.3, Kitâb fî cerîde, el-Ahrâm Gazetesi Kültür Eki, sayı. 40, 7 Şubat 2001, el-Ahrâm matbaası, Kâhire.

ayırır bir diğer özellik de onun açık ve dolaysız bir hikayecilik anlayışına sahip olmasının yanı sıra öykülerinin çok sayıda mesajla; bir çok farklı siyasi, toplumsal ve kişisel yorumlar içeren ipuçlarıyla dolu olmasıdır. Öyküsel ve sanatsal derinlik, ilham, malzemeleri yerinde kullanma ve semboller bu mesajları teşkil eder.<sup>14</sup> Yazarın eserleri anlamsal tabakalardan oluşmaktadır ki bu tabakalar her seviyedeki okura hitap etmektedir.

Kendi vatanında okurlar ve eleştirmenler tarafından kısa öykü şairi olarak adlandırılan Zekerıyyâ Tâmir, öyküsel anlatımı arı bir şiirsel anlatıma dönüştürmede büyük bir başarı elde etmiştir. Şiir yapısında ve dilinde yazdığı hiçbir hikâyede öyküsel anlatımın kurallarını çiğnememiştir.<sup>15</sup> Fakat “Onuncu günde kaplanlar” adlı öykü kitabından sonra daha çok hikâye tarzı dünyasını inşa etmeye yönelmiş, anlatmak istediği düşüncüyü ifade eden kişi, mekân ve kavga kavramlarını kullanması şiir dilinin büyük ölçüde geri çekilmesine yol açmıştır.

Zekerıyyâ Tâmir’in hikayelerini bir halkaya benzetirsek, bu halkanın çevresinde olaylar, kişiler, görüşler, dil ve üslubun olduğunu görürüz. Bunlar aynı zamanda hikâyelerin çekim alanını teşkil eder. Tâmir öykülerinde, yeryüzünü barış için döndürmeyi, aşkın ve muhabbetin yayılmasını, insanın kendi doğal tabiatına dönmesini amaçlayarak acıları, üzüntüleri ve endişeleri ortaya koymuştur. Onun öyküleri bir harp meydanı gibidir. Öykülerinde ahmaklığa, barbarlığa, alçaklığa, cahilliğe, haksızlığa, aşırı silahlanmaya, ayrılığa ve yalana karşı savaşan bazen kazanan bazen de kaybeden askerler vardır.

Yazar edebi bir akım olarak dışavurumculuğu tercih etmiş ve bilinç akışı tekniğine önem vermiştir. İmkânsızı gerçekmişçesine ele almıştır. Zekerıyyâ Tâmir’in dışavurumculuk özelliği mantıklı ve mantık dışı olanın harmanından, sembolizm ve efsaneye itimadından, şuursuz ilham, düş ve rüyalardan meydana gelir. Mecazi ve öyküsel hitap, hikâyelerin tamamına hâkimdir.

Zekerıyyâ Tâmir, okur üzerinde büyük bir dehşet uyandırma yeteneğine de sahiptir. Anlık ve basit bir olayı alıp hiç tahmin edilemeyecek bir boyuta çekerek dehşet yaratması, okur üzerinde garip, fantastik bir hava oluşturması onun üslubundaki en

<sup>14</sup> Semîr Rûhî Faysal, *Feyzu'd-delâle fi'n-nassi't-Tâmirî*, <http://www.awu-dam.org/alesbough/766/abind/isb766-006.htm>, 08.10.2005.

<sup>15</sup> Hâlid Zuğayrit, *Kırâa fi imtiyâzâtî'l-fenni'l-kısatî i'nde Zekerıyyâ Tâmir*, <http://www.awu-dam.org/alesbough/766/abind/isb766-005.htm>, 08.10.2005.



belirgin özelliklerindendir.<sup>16</sup> Alışılmış dünyadan alışılmışın dışında ve akıl almaz bir dünya yaratır. O, istisnai ilişkisindeki dünyayı; öldürmek, eziyet etmek, kontrol (hâkimlik) etmek gibi şeylerle yıkarak bilinen dünya için akıl almaz bir portre çizer. İşte bu esnada okura şu soruları sordurur: “Bu mümkün mü? Bu mantıklı mı? Yazar bununla ne kastediyor?”

Zalim ve kötülüklerle dolu bu dünyada hüküm (karar) ve rüya Tâmir’in tasvirindeki başarısının kanıtıdır. Bu noktada Tâmir, geleceğe dair hiçbir tasvirde bulunmaz ve anlık tasvirlerle yetinir.

Edebiyatçıyla kültürel miras arasındaki ilişkinin çelişkili bir ilişki olduğu bilinen bir gerçektir. Çünkü edipler ne kültürel mirasın tamamını kabul etmişler ne de tamamını reddetmişlerdir. İşte bu etkileşim orijinal yaratıcılığın ana sebebidir diyebiliriz.

Zekeriyyâ Tâmir de değişik yönleriyle kültürel mirastan esinlenmiş, bu mirasın bir takım sembollerini ve kişilerini kullanmıştır. Tarih, edebiyat ve halkçılık, yazarın öykülerinde buram buram kendini belli etmektedir. Yazar geçmişin yüce ve şerefli değerleriyle günümüzün fırsatçı ve egoist değerleri arasındaki korkunç çelişkilerin bütününe aydınlatmak için geçmişle günümüz arasındaki mesafeleri kaldırmıştır.<sup>17</sup>

Zekeriyyâ Tâmir 1960’ta ilk hikaye kitabının çıkmasından buyana kara mizah diye adlandırabileceğimiz tarzın damgasını taşıyan, mecaz ve mükemmel hayale dayanan bir üslupla sosyal ve siyasi olguları irdelemiştir. Bu nedenle Tâmir’in tarzı Arap öykücülüğü için yeni bir dil, geçmişte kalan dil için de belirgin bir fark oluşturmuştur. Onun bu tarzı birçok Arap aydınını da etkilemekten geri kalmamıştır.

Yazar, düşüncelerinde barındırdığı şeyleri ve siyasi göndermelerini nedenlerin ve neden olanların tam anlamıyla açığa vurulmadığı değişmeceli telkin diliyle ulaşması gereken yerlere gönderebilmiştir. Alaycı eleştiri türünde yazmaya çalıştığı kadarıyla hayalî, fantastik ve gerçek olayları aynı anda işlemeyi başarabilmiştir. Arap toplumunu, Arap siyasi ve kültürel olaylarını incelerken bunları bir takım sembollere dönüştürmüştür. Bu sembolleri genel olarak kalabalık, düşmanlık, cehalet ve zorbalık olarak sınırlandırmamız mümkündür. Bütün bunların arasından yazarın haykırdığı en yüce değer de hürriyettir.

<sup>16</sup> Faruk Bozgöz, *Suriyeli öykücü Zekeriya Tâmir ve Edebi Dünyası, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, yıl.7,S.1, s.159, Nisan 2003.*

<sup>17</sup> Muhammed Azzâm, *Tavzîfu’t-turâs fî kısasi Zekeriyyâ Tâmir*, <http://www.awu-dam.org/alesbouh/766/abind/isb766-001.htm> 08.04.2005

Yazarın eserlerinde öne çıkan konuları ve edebî anlayışıyla ilgili hususları, toplum anlayışı; sınıf farklılıkları, değerler çatışması, ataerkil anlayışla mücadelesi, bireysel ve toplumsal yabancılaşma, kültür anlayışı; tarihi ve kültürel miras, edebi miras, geleneksel kültür, otorite anlayışı; devlet otoritesi, asker-polis otoritesi olarak sınırlandırabiliriz.

Her edipte olduğu gibi bir kısa öykü hikâye yazarı olarak Zekerıyyâ Tâmir'in de bir toplum anlayışı mevcuttur. Çünkü roman ve öykü yazarlarının eserleri, bütün olarak toplumla ilgilidir. Tâmir'in eserlerinde, özelde Suriye yöresi insanı, genelde Arap toplumu insanlarından bahsettiğini daha önce de belirtmiştik.

Kesin ve net çözümler sunmaksızın okuyucuya tüm kesifliği ve ağırlığıyla problemlerin hissettirilmesi kanaatinde olan Tâmir, hikâyelerinde Doğu toplumunu ve Doğu insan tiplerini barındırmaktadır. Genelde okura Doğu'yu, Doğu'nun insanlarını, gelenek göreneklerini, toplumlarını ve problemlerini açıkça sunar.

Toplumdaki sınıf farklılıklarına gelince, Tâmir genel olarak zengin ve fakirler arasındaki farklı yaşamı, aralarındaki şiddetli çatışmaları ve haksızlıkları sade bir dille okura aktarır. Zengin, çevresindeki fakirlere karşı duyarsızdır ve hatta onları ezmektedir. Fakir ise her şeye sırtını dönmüş, işsiz olduğu halde iş bile aramamakta ve hatta her an suç işlemeye hazır potansiyel bir varlık konumundadır. Tâmir, bütün bu durumu sadece gözlemler ve çözüm sunmadan okura aktarır.<sup>18</sup>

Tâmir'in tasvir ettiği toplumda başı dik, kendi ilke ve prensiplerinden taviz vermeden yaşamak imkansıza yakındır. Şayet bunu yapmayı istiyorsa kişi, kendini toplumdan soyutlayarak yapmak zorundadır. Bu noktada yazarın en fazla üzerinde durduğu değer çatışması “ahlak” ve “namus” tur.

Tâmir'in hikâyelerindeki insanlar münafıklık ve dedikodu yapmakta, aşk ve muhabbete has duyguların da bile çirkinlikler gözlemlenmektedir. Âşık maşukuna, zengin fakire, baba oğluna, koca karısına, eziyet etmekte, insanlar çıkar peşinde koşmakta, çocuklar dahi çirkinliklere alet edilmektedir. Romantizm nihayete ermiş, topluca bir batağa ve kokuşmuşluğa doğru gidilmektedir. Yazar bu tabloları ince ve kıvrak bir üslupla eleştirmektedir.

Doğu kültüründeki baba, aile reisi durumunda olup aileyi hegemonyası altında tutmaktadır. Her şeyde son sözü baba söyler, önemli olan ve uygulanan yine onun

---

<sup>18</sup> Faruk Bozgöz, *Suriyeli öykücü Zekerıyyâ Tâmir ve Edebi Dünyası, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, yıl 7, S.1, s.163 Nisan 2003*

fikirleridir. Tâmir'in hikayelerinde de baba portresi yine doğu kültüründekiyle aynıdır. Baba, sergilediği dayatmacı, despot, benmerkezci davranışları ile cahil, anlayışsız, kültürsüz bir karakter çizmesi sebebiyle yazarın eleştirilerine maruz kalmıştır. Çünkü ona göre kuşak çatışmalarının ve kuşaklar arası iletişim güçlüğü'nün en büyük müsebbibi betimlediği baba tipidir.

Tâmir'in eserlerinin birçoğunda görülen yabancılaşma olgusu, onun Franz Kafka'dan (1883–1924) etkilenmesinin sonucudur. Yazar modern Arap toplumundaki bireysel ve toplumsal yabancılaşmayı eserlerinde dile getirmiş ve bunun sonuçlarını ortaya koymuştur.

Tâmir'in kültür anlayışına gelince o, insanı ilgilendiren her alandaki bu bilgi birikimini kullanmayı iyi bilmiştir. Her edip, düşünce alanında zengin ve değerli eserler verebilmenin yegâne temelini tarihi köklerden kopmamakla mümkün olduğunu, edebiyat ve kültürün etle tırnak gibi birbirinden ayıramaz iki unsuru teşkil ettiğini bilir. Tâmir, eserlerini tarih ve kültür üzerine bina ederek okuru ile eserleri arasında sağlam bir köprü inşa etmiştir. Tarihi ve kültürel mirası da iyi kullanabilmiş, öykülerine eski ve yeni dönemden şahsiyetler, mitolojik kahramanlar ve semboller yerleştirmiştir. Bunun izlerini “Gemileri Yakan”, “Suçlu” ve “Suç” gibi öykülerinde rahatlıkla sezebiliriz.

Edebi miras da yine Tâmir'in kullandığı malzemeler arasındadır. Bir takım edebi şahsiyetleri örneğin el-Mutenebbî, Ömer el-Hayyâm, gibi çok ünlü isimleri hikâyelerine monte eder ve onları tekrar hayat döndürerek günümüz kokuşmuş değerleriyle onları tekrardan yargılar.

Tâmir'in en çok eleştirilerine hedef olan bir diğer konuda otorite anlayışıdır. Özellikle devlet otoritesini fazlasıyla irdelemiştir. Birtakım eleştirmenlere göre Britanya'da yaşamını devam ettirmesinin sebebi devletin otoritesine, kanunlarına ve tutumuna karşı olması ve onu ağır bir dile eleştirmesidir. Aksi takdirde samimi ve objektif davranamayarak devlet hakkındaki düşüncelerini özgürce dile getiremezdi. Ona göre günümüz hayatını çekilmez kılan, günümüz kanunlarındaki birtakım saçma formaliteler, anlamsız hiyerarşi, yanlış siyaset, yıldırıcı politika vb. durumlardır.

Demokrasiyi savunarak onun olamadığı bir yerde huzurlu, sakin, ferah ve rahat bir hayat sürülemeyeceğine inanan Tâmir, krallık ve totaliter rejimlerle yönetilen Arap toplumundaki asker-polis ve devlet otoritesini eleştirmeden ve yermeden edememiştir. Bu noktada fikirlerini cesurca ortaya koymuştur. Ancak bunu yapabilmesinin tek nedeni de yine Londra'da yaşıyor olmasıdır.

Sonuç olarak Zekerıyyâ Tâmir, öykülerinde doğu toplumlarını özellikle Sûriye yöresi toplumunu mükemmel betimler. Bu insanların yaşam realitelerini çok ince bir şekilde dile getirir. Psikolojik, sosyal, ekonomik ve birçok yönden ezilen insanların çoğunlukta olduğuna ve bunların biçareliğine işaret eder. Bunların dışında kalan burjuva sınıfının ise sayıca azınlıkta olduğunu buna karşın toplum için sorun olmaktan başka bir işleri olmadığını dile getirir. Toplumu sorunlara, kokuşmuşluğa, duyarsızlığa, çıkmaza götüren yine bu sınıftır.

Hikâyeler tek tek ele alındığında Tâmir'in bu sorunlara çözümler sunmadığını daha öncede söylemiştik. Fakat eserleri ve farklı dergilerde yayınlanan makaleleri bir bütün olarak ele alındığında yazarın başta eğitim olmak üzere, kültür, siyasî otorite, devlet anlayışları ve bunun gibi daha birçok probleme dair çeşitli çözümleri üstü kapalı sunduğu anlaşılmaktadır.

## İKİNCİ BÖLÜM

### 1. Metamorfoz (Dönüşüm) İzleği

“Dönüşüm izleği, edebiyat da dâhil olmak üzere, tüm sanat dallarında belki de en fazla işlenmiş temalardan biridir. Değişmek-dönüşmek (metamorphose) arzusu insanın özünde olduğundan olsa gerek, insanoğlu oluştura geldiği tüm kültür verilerine bu izleği sınıksız oturtmuştur. Mitlerde, masallarda, efsanelerde, bizlere sözlü ya da yazılı olarak aktarılan kültür değerlerinde bu izleği açıkça görmek mümkündür. Bu kültür verilerinde sihirbazlar, büyücüler, cadılar, iyi ya da kötü olabilen periler insanları hayvanlara, bitkilere, taşlara ya da çeşitli nesnelere çevirebilmektedir”.<sup>19</sup> Burada hemen belirtmek gereklidir; Tâmir’in hikayelerinde dönüşüm herhangi bir peri ya da büyücünün etkisiyle değil de kendiliğinden gerçekleşmektedir. “Kendi kültürümüz yanında, Yunan literatüründen bizlere yansıyan tüm dönüşümlerde de, her dönüşümün kendine ait farklı bir anlam katmanı olduğu görülür. Dönüşüm bazen büyük bir tehlikeden kurtuluş anlamına gelebilirken (Dafne)”,<sup>20</sup> buna örnek olarak Tâmir’in *güleceğiz çok güleceğiz* adlı hikayesini gösterebiliriz. “Bir cezalandırma sürecinin göstergesi de olabilmektedir. (Niobe, Hippomenes, Atalanta)”<sup>21</sup>. (Zekeriyyâ Tâmir’in “Suç, Gemileri yakan” ı bunun bir örneğidir.) “Bazen dönüşüm bir ödüllendirmeyken (Philemon ve Baucis), tekrar doğmanın, yeniden dirilmenin bir işareti de sayılabilmektedir” (Zekeriyyâ Tâmir’in “*Muhammed el-Mahmûdî’nin başına gelenlerin özeti*” adlı hikayesi. “Adonis, Narcissus, Hyacinth, Prokne ve Philomele, Pyramos ve Thisbe). Bazı zamanlarda ise değişim- dönüşüm izleği Tanrı oluşluğun bir bildirimi ya da işareti olmaktadır. (Herakles, Endymion). Mitsel araştırmalar, değişim-dönüşüm anlatılarının kaynağının ölümden sonra dirilmenin mitsel tasarımlarına dek geriye götürülebileceğini göstermektedir.”

“Dönüşüm izlekleri, genelde anlam dolu durumlar içerdiklerinden yer aldıkları her edebi türde motif, hatta leitmotif olmaya yatkındır. Dönüşüm izleği değişip dönüşen bir karakter, bir tipse onun iç dünyasının anlatılmasında bir araç konumunda olur. Dönüşüm bir olayın ortasında yer alabilir ve tüm anlatı katmanlarını tek noktada birleştirir.”<sup>22</sup> (Zekeriyyâ Tâmir’in “Yem Yeşil” i buna bir örnektir.) “ Bu durumda

<sup>19</sup> İsmail Öğretir, “Franz Kafka’nın *Yuvaya Dönüş* Anlatısına Eser Odaklı, Teknik ve Tematik Yaklaşım Denemesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, cilt: V, Sayı: 35, s. 77, Atatürk Üniversitesi Ofset tesisleri, Erzurum, 2005.

<sup>20</sup> a. g. m., s. 77.

<sup>21</sup> a. g. m., s. 77.

<sup>22</sup> a. g. m., s. 78.

değişim dönüşüm geçirdikten sonra karakterlerin başlarına bir yığın olaylar gelir; çeşitli serüvenler yaşarlar. Hayatları anlam kazanan karakterler bu deneyimlerle olgunlaşırlar, erdemli hale gelirler. Kendi olma bilinçlerini tamamlayıp kendilerini bildiklerinde ise tekrar insan suretine dönüşürler.”<sup>23</sup>

Tâmir’in *‘Ibâdullah* adlı hikaye kitabına göz atarsak metamorfoz (dönüşümün) izleğinin yer aldığı bir çok hikayeye rastlayabiliriz. Başta “Güleceğiz çok güleceğiz” olmak üzere “*Av, Yem Yeşil, Yeşil Kuş, Gemileri Yakan, Boş Mezar, Suç, Muhammed el-Mahmûdî’nin Başına Gelenlerin Özeti*” adlı hikâyeler, metamorfoz izleğinin görüldüğü hikayelerdir.

---

<sup>23</sup> a. g. m., s. 78.

## 2. Metinlerin Türkçe Çevirileri ile Teknik ve Tematik Yönden İncelenmesi

### 2.1. Suç\*

Süleyman el-Halebî, caddenin iki yanında dikili ağaçlardan sarı yaprakları dökerek etrafında esen rüzgâr nedeniyle sevinçli bir şekilde yürüyordu. Elleri, uyuyan iki çocuk gibi pantolonunun cebinde yumru olmuştu.

Sigara yakacak kadar bir anlığına durduğu sırada iki adam Süleyman'a doğru yaklaştı. Yüzleri asıktı. Sert bir lehçeyle nüfus cüzdanını ondan istediler. Süleyman, adamların mesleğini anladığında bir an kafası karıştı. Uzun boyluydular. Yüz hatları birbirine benziyordu. Adamlar, Süleyman'a hüviyetini geri verdiler. Sonra ondan kendilerine eşlik etmelerini istediler. Süleyman, hiç düşünmeden onları takip etti. Kendi kendine şöyle diyerek yürüdü: “Sadece bir yanlış anlaşılma olmalı.”

İki adam, onu uzak olmayan bir karakola götürdüler. Havaya, güneşe ve gökyüzüne açık üç penceresi olan bir odaya soktular. Odanın başında siyah bıyıklı bir adam oturuyordu. Önünde demir bir masa vardı. Masanın üzerinde beyaz kâğıtlar yığılmıştı.

Süleyman, kendi kendine şöyle dedi: “Bu, esmer adam.”

Siyah adam şöyle sordu: “Sen Süleyman el-Halebî misin?”

Süleyman, ağzından tek kelime çıkmaksızın evet anlamında başını eğdi. Esmer adam, masaya konulmuş beyaz kâğıtlardan bir tane aldı, monoton ve tembel bir şekilde okumaya başladı. “Haziranın altıncı gecesi Süleyman el-Halebî, General Kléber’i öldürdüğü bir rüya gördü.”

İki adam, taş bir heykele dönüşüp pencerelerden birinin yakınında çivilenmiş dururken esmer adam, okumayı bıraktı ve sert bakışlarla Süleyman El-Halebî’yi incelemeye başladı. Şehir, pencerenin ardındaydı. Esmer adam, Süleyman’a hitaben sordu: “Bu doğru mu?”

Süleyman el-Halebî, inkâr ederek homurdandı: “Hayır, hayır. General Kléber’i tanımıyorum.”

Esmer adam, iki adama yönelerek şöyle dedi: “Şahitleri getirin.”

Hareket etmediler. Ancak bir müddet sonra kapı açıldı. İçeriye üç kişi girdi. Elbiseleri toz toprak içerisindeydi, suratları sanki güneş görmeyen bir mezarda

---

\* Zekeriyyâ Tâmir’in tezimizde incelediğimiz bu ve bundan sonraki öyküleri için şu kaynaktaki metinleri esas aldık: Zekeriyyâ Tâmir, *‘İbâdullah*, Kitâb fî Cerîde, el-Ahrâm Gazetesi kültür eki, sayı. 40, 7 Şubat 2001, el-Ahrâm matbaası, Kâhire. Bu Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الجريمة), bu tezde s. 150.

yüzyıllarca yaşamış gibi sapsarıydı. Süleyman, hemen onları tanıdı. Biri yaşlı bir adam, biri orta yaşlı bir kadın, biri de genç bir kızdı. Esmer adam şöyle dedi: “Birinci şahit gelsin.”

Yaşlı adam, orta yaşlı kadından ve genç kızdan ayrılarak öne çıktı. Esmer adamın demir masasına yaklaştı. Eğik bir şekilde adamın önünde durdu. Adam, sanki bir gramofonun iğnesi altında ağır ağır dönen eski bir plaktan çıkan bir sesle konuşurcasına şöyle dedi: “ Haziranın altıncı gecesiydi. Süleyman el-Halebî’yi General Kléber’ı öldürürken gördüm. Bunun üzerine Süleyman, onun sözünü “Vaay Babam!” diyerek kesti.

İhtiyar ona aldırış etmedi ve sözüne şöyle devam etti: “Onu, tabancasından generalin bedenini yakan, yedi delikten kan fışkırtan, yedi büyük mermi sıkarken gördüm.”

O esnada hüzün, vahşi bir atın sırtına binen bir süvariye, kılıcını tamamen kalbe batırırken atın tırnakları Süleyman’ın etini çiğnemişti. Ancak Süleyman ölmedi. Sadece esmer adamın “İkinci şahit” diye bağırdığını duydu.

Orta yaşlı kadın ilerledi, yaşlı adamın yanında durdu ve şöyle dedi: “Onu, Generali öldürürken gördüm, bir balta taşıyordu. Baltayı havaya kaldırdı, var kuvvetiyle Generalin başına indirdi. Bunun üzerine başı ikiye ayırdı. Ceset yanı başıma düştü. Parçalanmış beynin kırık kafatasından dışarıya çıktığını görebildim. Titremeyen parmağıyla Süleyman el-Halebî’yi işaret ederek şöyle dedi: “Katil bu.”

Süleyman el-Halebî özelele “Vaaay Anam” diye kekeledi.

Orta yaşlı kadın kasvetle gözlerini ona dikerek şöyle dedi: “Senin annen sadece bir kadındır.”

Süleyman küçükken elbiseleri çamurla batmış bir halde sokakta oynadığı, annesinin kapının eşiğinde dikilerek son derece beyaz göğsünü açıp ona “Gel, gel” dediği günü hatırladı.

Esmer adam: “Üçüncü şahit” diye bağırdı.

Süleyman el-Halebî genç kıızı meraklı bakışlarla inceledi. Genç kız hareket etmedi. Esmer adam, kızgın bir şekilde mırıldandı: “Üçüncü şahit... Gelsin”

Genç kız, yerinde kalmaya devam etti. Ancak şöyle diyerek konuşmaya başladı: “Onu bir arabaya binerken gördüm. Generale çarptı ve etleri tanınmayacak hale gelinceye kadar üzerinde defalarca yürüdü.”



Süleyman el-Halebî bağırdı: “Nasıl oldu bacım!? Seni evde bırakmamış mıydım? Sen de benden bir tarak almamı istememiş miydin?

Süleyman, elini cebinden çıkardı. Elinde siyah bir tarak vardı. Esmer adam, şöyle dedi: “Şahitler çıksın.”

Esmer adam, eliyle kızgın bir şekilde üç şahidi işaret etti. Bunun üzerine üç şahit, tek vücut oluşturacak şekilde birlerine yapışık olarak toplandılar. Kapıya yöneldiler ve hemen odadan ayrıldılar.

Esmer adam, ağzına bir sigara aldı. Yanan kibrit çöpünü sigarasına doğru kaldırdığında Süleyman, siyah adamın elinin tuhaf olduğunu fark etti. Derisi çok fazla kırıktı. Adeta uzun bir müddet acımasız güneşin altında kalmış ölü bir yengecin derisine benziyordu.

Esmer adam, sigara dumanını üfledi. Sonra da odanın havasında kıvrılarak yükselen ve yavaşça kaybolan dumanı izledi. Süleyman’a şöyle dedi: “Söylenenleri duydun mu? Suçunun delilleri sabittir.”

—Hiçbir şeyi kabul etmiyorum.

—Senin itiraf etmen önemli değil. Başkaları senin suçunu itiraf etti.

\_\_Ben suçsuzum.

Esmer adamın yüzü gerginleşti. Soğuk ve katı bir sesle şöyle dedi: “Mademki suçsuzsun neden doğdun? Bu dünyaya yok etmek için geldin ve protesto etmeden öleceksin. Sen suçlusun. Seni uzun zamandan beri takip ediyorduk. Şüpheli insanları hemen tanırız, bizi kandıramazlar.”

Siyah adam masanın üzerindeki kâğıtlardan bir tane aldı ve üzerinde yazılı olanları okumaya başladı: “Nisan ayının üçüncü günü saat on biri üç gece Süleyman el-Halebî ayı seyreliyordu. Kendi kendine şöyle dedi: “Ay mutludur. Çünkü General Kléber’in yönettiği şehirde yaşamıyor.”

Ay, Süleyman el-Halebî’nin hayalinde, kendisine kırmızı bulutların koştuğu bir ay olarak parladı.

\_\_Mayıs ayının on birinci günü sabah saat ikide kafesin kapılarını açtı ve güvercinlerini özgür bıraktı.

Süleyman, güvercinlerin mavi gökyüzüne doğru hareketlerinin başlangıcında tereddüt ve karmaşa içerisinde kanat çırpışları sırada kendisini bir ağlama isteği kapladığını hatırladı.

\_\_Haziranın ikinci günü öğleden sonra saat ikide Süleyman el-Halebî'nin aklına; bazı kişiler ölürse dünya mutlu olacak diye bir düşünce geldi.

Esmer adam, kâğıtları masanın üzerine kızgın bir şekilde fırlattı ve şöyle dedi: “Demedim mi sana! Senin gibiler bizi kandıramazlar.”

Süleyman suskunluğunu sürdürdü. Derinliklerinde gerçek bir suçluluk duygusunun gelişmesine şaşırıyordu. Ancak onun, aynı zamanda suçsuz olduğuna kesin kanaati vardı.

Esmer adam, gülümsedi. Diliyle alt dudağını yaladı, ardından şöyle dedi: “Saat altıda idam edileceksin.” Bunun üzerine Süleyman aceleyle saatine baktı. Saatin altıya yaklaşmakta olduğunu gördü. Süleyman'ı bir endişe kaplamıştı. Çevresindeki olup biteni kabullenemedi. Onu, birazdan annesinin eliyle sarsarak ve sesini işiterek uyanacağı akıcı bir rüya olarak saydı.

Esmer adam, nazik bir şekilde şöyle dedi: “İdam edileceksin.”

\_\_Yargılanmayacak mıyım?

Bunun üzerine esmer adam, güldü ve şöyle dedi: “Mahkeme bitti. Ben hâkimim.”

Süleyman'ın kulağına bir tren ıslığının sesi geldi. Tren, şu anda uzun yaşamayacak, uzaklaşmasından sonra kaybolacak olan küçük bir bulutun içinde dumanını bırakarak gürleyip köprünün altından geçiyor olmalıydı.

\_\_Asıllarım mı öleceğim?

\_\_Hayır.

\_\_Kurşuna mı dizileceğim?

\_\_Hayır.

\_\_Yakılacak mıyım?

\_\_Hayır.

\_\_Diri diri toprağa mı gömüleceğim?

\_\_Hayır.

İki adamı işaret ederek şöyle dedi: “Hadi... İdam kararını yerine getirin.”

Şimdi saat tam altı. Şehir şu an batmakta olan güneşin ışıklarına teslim olmuş durumda. Şehir, çocukları için çalışmanın kendisini yormasından sonra birazcık uyumak isteyen bir kadın gibiydi.

Süleyman el-Halebî, bütün elbiselerini çıkardı. Çıplak çıplak üç adamın gözü önünde dikilmekten utanmadı. Araçlar virajlara geldiğinde kornalarını çalarak geçiyorlardı. İki adam tahta bir dolaptan büyük bir bıçak çıkardılar. Sonra Süleyman'ı yere yatırdılar. Süleyman, hiç direnmeye çalışmadı.

Esmer adamın, yanında kısa bacaklı bir masa vardı. Duvara yapıştı. Üzerinde mırıldanan küçük bir radyo vardı. Esmer adam, elini radyoya uzattı ve biraz sonra sesi tatlılık dolu olup, içersisinde rüzgâr, yağmur ve büyük sevginin bir araya geldiği bir kadın şarkı söylenmeye başladı. İki adam bir müddet şarkıya kulak verdiler. Ardından iki cellâda dönüştüler. Sağ elin parmaklarını büyük bıçakla kestiler. Süleyman acıyla çığlık attı. Kan fişkırdı. Beş parmak Süleyman el Halebî'nin malıydı. Dostlarla tokalaşmış, kadınların etine istekle dokunmuştu. Bir öfke anında herhangi bir varlığı boğabilecek güce sahipti.

Cellât adam, arkadaşına şöyle dedi: “Ne şarkı ama! Öğlen yemeğinde ne yedin?” Diğer adam cevap verdi: “Çorba ve biraz ekmek. Dişlerim bana ağrı veriyor.”

\_\_\_ Zavallı.

Esmer adam, son bir sigara yaktı. Bir müddet yavaş yavaş yansın diye dudaklarının arasında bıraktı. Esmer adam, Süleyman'ın kolunu kesti. Bunun üzerine Süleyman, “Aaah” diye bağırdı ve bir hayvan çığlığı kopardı. Uzun ve boğuk bir çığlık. Oysa Süleyman, seveceği bir kızın, yün ya da pamukla dolu bir yastıkta değil kollarında uyuyacağını düşünüyordu. Adamlardan biri, parmakları sanki kendinden bir parça olmayı arzu ediyormuşçasına bıçağın kabzasını kavrarken şöyle dedi: “Dün akşam bir film seyrettim. Çok saçmaydı.”

\_\_\_ Bu haftaki bütün filmler saçma.

Radyonun şarkıları yükseliyor ve aşkın dağılmasının ardından kalan acı azabı dile getiriyordu. Bu arada Süleyman'ın dirseği gitti. Oysa bu dirsek, nehirlerin korkuluklarına, kahvelerin masalarına dayanıyor, arkadaşlarına vuruyordu.

İki adamdan biri dizlerinin üzerine çöktü. İkinci adam, Süleyman'ın hareket etmesini engellemek için onu tutarken diğeri seri bir hareketle sağ kolunun tamamını kesti. Süleyman karşı koymak için çabalamadı. Ancak bıçağın etine her dokunuşunda ırkılıyor, kanı ritimli akışını sürdürürken yumuşak ve pürüzsüz zeminde kıvranıyordu.

Sinema binasının kapıları açıldı. Müşteriler, ağır adımlarla sinemayı terk ettiler. Ve Süleyman'ın sol kolu kesildi. Şu an Süleyman, böyle kolsuzken bir dilenci olarak

caddelerde yürüse acıma hissi uyandırır ve çok fazla para dökülürdü ona. Artık o, kolsuzdu. Bir kadına sarılamayacaktı. Acıktığında ağzına lokmayı kim koyacak?

Esmer adam, radyodan yayınlanan şarkılarla kendinden geçerken gülümsüyordu. İki adam da işlerini yapmaya devam ediyordu. Süleyman el-Halebî'nin bedeni yavaş yavaş yok olmaya başladı. Kesilen organlar bir kenara atılıyordu. Caddelerdeki insanlar kaldırımlarda yürüyordu. Bazıları kitapların ve gazetelerin başlıklarını incelemek için kitapçıların vitrinleri önünde dikiliyordu. Piyango bileti satıcılarının sesleri, yürüyenleri ısrarla kovalayarak şöyle sesleniyordu. "Yüz bin lira kazanacaksın." Otobüsler, belirli mekânlarda zaman zaman durarak seyrini sürdürüyordu..

Esmer adam, iki adama hitaben: "Çabuk bitirelim. Randevum var." dedi.

Esmer adam evini düşledi. Hiç şüphesiz konukları onun gelmesini bekliyordu. Mutlaka karısı, onlarla ilgileniyordu. Onlara kahve ikram ediyordu. Karısı güzeldi. Esmer adam, şu an onu sonsuz arzuyla sevdiğini hissediyordu.

O an iki adamın alınları kırıktı, elleri kanla kirlenmişti. Bıçağı tutan adam arkadaşına şöyle dedi: "İşten sonra nereye gitmeyi düşünüyorsun."

— Kahveye.

— Ben eve gideceğim. Biraz şiir okuyacağım sonra da uyuyacağım.

Bıçağın keskin tarafını Süleyman el-Halebî'nin boynuna dayadı. Süleyman bıçağın keskin neredeyse boğazlamak üzere gırtlığına dokunduğunu hissettiğinde gözlerini kapattı. Ölü güvercinler gibi, doğan yıldızları gördü.

Cellât tüm kuvvetini topladı. Bıçağa yüklendi, böylece eti ve yumuşak kemiği delip geçti. Uzaklara yuvarlanıp giden baş geriye kalan et parçasından ayrıldı. Bir kalp ve iki omuzdu kalan. Süleyman el-Halebî'nin gözleri açık kaldı. O gözlerden aptal bir bakış uzuyordu.

Esmer adam, yerinden doğruldu. Sigara paketini cebine koydu. Ardından odanın kapısına doğru yürüdü. Kapının kolunu tuttuğunda iki adama doğru döndü ve şöyle dedi: "Gitmeden önce odayı temizleyin."

O sırada iki adam yüksek sesle homurdandılar.

### **Tahlil:**

*Suçlu* adlı hikâye Zekerîyyâ Tâmir'in büyük hacimli kısa hikayelerinden birisidir. Hikâyenin tahliline başlamadan önce Süleyman el-Halebî'nin gerçek bir kişilik

olduğunu ve 1800 yılında Mısır’da askeri bir yönetici olan General Kléber’ı öldürdüğünü<sup>24</sup> belirtmemizin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Zekerıyyâ Tâmir, hikayelerinde rüya ile gerçeği harmanlayarak bu karışımı, başarılı bir üslupla sunabilen bir yazardır. Bu hikâyesinde de Süleyman el-Halebi’nin General Kléber’ı öldürmesi olayını gerçeğe rüya arasındaki ince bir çizgide yeniden işlemiş, bilinç akışı tekniğiyle Süleyman’ın ruh halini okurun vizyonuna karşı şeffaf bir hale getirerek onun iç dünyasını sergilemiş ve kendi ülkesinin kanunlarıyla kahramanı yargılayarak çok farklı bir yöntemle onu idama mahkûm etmiştir.

Hikâyeye dış yapısı itibariyle baktığımızda giriş, gelişme ve sonuç şekilde örülen bir olay örgüsü görmekteyiz. Giriş kısmı; Süleyman el-Halebi’nin sokakta yürürken iki polis tarafından kimlik sorgulaması yapıldıktan sonra karakola götürülmesi şeklinde sunulmuştur. İlk paragrafta yapılan romantik çevre tasviriyle çok stabil bir durumun söz konusu olduğu, Süleyman’ın bu atmosferden mutluluk duyduğu, “Elleri, uyuyan iki çocuk gibi pantolonunun cebinde yumru olmuştu.” ifadesinden de Süleyman’ın herhangi bir kaygı ve endişe içerisinde olmadığı anlaşılmaktadır.

Rahat ve huzur içerisinde yürüyen Süleyman’a yaklaşan polislerin tasviri, yazarın asker-polis otoritesi anlayışını açığa vurması açısından önem taşımaktadır. Asık yüzlü olmaları, polislerin halk gözüyle bakıldığında itici tipler olduğunu, çehrelerinin bir birine benzemeleri de sistemin kendisi için seçtiği kolluk güçlerini tek tip insan şeklinde oluşturduğunu vurgulamaya çalışmaktadır. Ayrıca Süleyman’ın polisler tarafından götürülürken “Sadece bir yanlış anlaşılma olmalı.” şeklinde ifade edilen düşüncesi, onun herhangi bir suçun faili olmadığı yönündeki kanısını vurgulamaktadır. Süleyman’ın general’i öldürmesi gerçek bir olgudur. Ancak bu durumun, ülkesinin kanunlarınca suç olduğunu aklına bile getirmemektedir. Bunun nedenini tahlilimizin ilerleyen bölümlerinde sunmaya çalışacağız.

Karakolun küçük bir tasviri yapıldıktan sonra Süleyman’ın sorgulanması başlar. Bu aynı zamanda hikâyenin gelişme kısmının da başlangıcını teşkil etmektedir. Sorgulamaya başlamadan önce siyah bıyıklı adam için Süleyman’ın “Bu esmer adam” şeklindeki yakıştırması, karşısındaki üst rütbelinin (siyahî olması münasebetiyle) Mısır halkından biri ve doğal olarak da adamın temsil ettiği sistem ve kanunların da Mısır ülkesinin kanunları olduğunun bir ipucudur. Süleyman, kendisine yöneltilen soruları

<sup>24</sup> Muhammed Azâm, *Tavzîfu’t-Turâs fîl Kıssati Zekerıyyâ Tâmir*, <http://www.awu-dam.org/alesbouh/766/abind/isb766-001.htm>, 08.04.2006

cevaplamasına karşın, hikâyenin ilerisindeki ifadesinden de anlaşılacağı üzere, bunun bir yargılanma süreci olduğunun ve muhakeme edildiğinin farkında değildir. Kendisine, General Kléber’ı öldürdüğü bir rüya gördüğü ve rüyasındaki öldürme eyleminin doğru olup olmadığı sorulduğunda her suçlunun ilk tepkisi olan inkâr etme yoluna gittiğini gözlemlemekteyiz. Burada bir ayrıntıyı göz önüne almak gereklidir. Süleyman 14 Haziran 1800 yılında General Kléber’i öldürmüştür.<sup>25</sup> Burada rüya diye adlandırılan durumun, Süleyman’ın suikastı planlama safhasını temsil ettiği ihtimalini güçlendirmektedir. Ayrıca bu noktada sistemin istihbarat güçlerinin de çok iyi işlediği ve Süleyman’ın planlarının bile fişlendiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Her mahkemede olduğu gibi, bu muhakeme sırasında da şahitlerin ifadelerine yer verilmiştir. Üç ayrı şahsın ifadeleri hikâyede okura sunulmuştur. Şahitlerin tasvirindeki ince ifadeler ve benzetmelerin niteliği, yazarın, bu noktada ne kadar başarılı olduğu gerçeğini gözler önüne seren teknik bir ayrıntıdır.

Birinci şahidin ifadesine göre Süleyman, generali tabancayla öldürmüştür. Şahidin, ifadesini takdimi sırasında Süleyman’ın “Vaay Babam!” diye feryat etmesinden de anlaşılacağı üzere bu şahıs Süleyman’ın babasının ta kendisidir. Babasının aleyhinde verdiği ifadenin üzerine Süleyman’ın üzüntüsü ve ruh hali yazar tarafından öyle betimlenmiştir ki, adeta en yakın dostu tarafından sırtından vurulan bir adamın can vermeden önceki manevi portresini görür gibiyiz.

İkinci şahidin ifadesine göre de Süleyman, generali baltayla kafasını yararak öldürmüştür. Yine şahidin ifadesi esnasında Süleyman’ın “Vaaay Anam” diye yükselen feryadından bu orta yaşlı kadının kahramanımızın annesi olduğu anlaşılmaktadır. Ardından kadın, “Senin annen sadece bir kadındır.” ifadesiyle Süleyman’ın annesi olduğunu inkâr eder gibidir. Bu arada Süleyman, çocukluk günlerine gitmiş, annesini saf ve temiz haliyle hatırlamıştır.

Dinlenen üçüncü şahit, ifadesinde Süleyman’ın generale arabayla çarpıp üzerinde defalarca yürüyerek öldürdüğünü ve kendisinin de buna şahit olduğunu söyler. Konuşmasının ardından Süleyman’ın “Nasıl oldu bacım!?” ifadesinden bu şahidin de kahramanımızın kız kardeşi olduğunu anlıyoruz.

Hikâyenin buraya kadar olan kısmını ele aldığımızda Süleyman’ın general’i öldürme planları yaptığını, bu sebeple Süleyman’ın kendi ülkesinde yargılandığını,

---

<sup>25</sup> Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi, (Nizam-ı cedid ve Tanzimat Devirleri 1789-1856)*, cilt. V, s. 42.

yargılama esnasında dinlenen ve aleyhte ifade veren şahitlerin de Süleyman’a en yakın olan kişiler; annesi, babası ve kız kardeşi olduğunu görmekteyiz. Özellikle bu son bölümde muammalı (enigmatik) bir durumun var olduğunu göz ardı etmek mümkün değildir. Acaba yazar, neden Süleyman’ın anne, baba ve kız kardeşini kendisine karşıt kişiler olarak işlemiştir? Bu durumu sökmek imkânsız ve boş gibi görünse de bunu birkaç cümleyle yorumlamak yerinde olur diye düşünüyoruz: Hikâyedeki gerçeğin odak noktası; hürriyet davasıdır. Yazarın konuyu işlediği bu ve diğer hikâyelerinde hürriyet, polis coplarının boyunduruğu altındaki bir olgu ve zayıf iradeli insanların içlerindeki korkunun gizli tohumudur. Bu insanların da böylesi ifadeler vermesinin sebebi, kısmî özgürlüklerini yitirme, polisin, yani sistemin kendilerini de yok etme korkusu ihtimalidir diye düşünmekteyiz.

Şahitlerin odadan ayrılmasının ardından yazar, hikâyede adalet sisteminin imi olan esmer adamın elini “Derisi çok fazla kırıktı. Adeta uzun bir müddet acımasız güneşin altında kalmış ölü bir yengecin derisine benziyordu.” ifadesiyle ön plana çıkararak, bu ifadenin arkasında bir takım şeyleri ima etmeye çalışmıştır. Derinin çok kırıktık olması ya hastalığın ya da aşırı ihtiyarlığın neticesidir. Yani sistemin çok eskilerden kalma ve hastalıklı olduğunu, eskinin despotluğu ve zorbalığıyla işlediğini ve hatta ölü yengeç derisi benzetmesiyle de sistemin kokuşmuşluğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Süleyman’ın, kendisine yöneltilen suçlamaları kabul etmemesi üzerine esmer adamın, “Mademki suçsuzsun neden doğdun? Bu dünyaya yok etmek için geldin ve protesto etmeden öleceksin.” gibi bir ifade kullanması, Süleyman’ın, sistemin vizyonundan bakıldığında potansiyel bir suçlu olduğunu ve amacının kayıtsız şartsız öldürmek olduğunu vurgulamak içindir. Buradaki “Protesto” kelimesi (tarihi bilgiler ışığında) Süleyman’ın, Fransız mangasını inkârı ve özgürlüğü haykırmasını simgelemektedir. Ayrıca “Seni uzun zamandan beri takip ediyorduk.” ifadesi de Süleyman’ın her hareketinin nasıl fişlendiğini açıklamaktadır.

Daha sonra esmer adam, Süleyman'ın fişlenen diğer hal, hareket ve tavırlarını okur. Yukarıda geçen “Süleyman'ın Fransız mangasına karşıdır” anlamındaki ifademizi, yazarın “Ay mutludur. Çünkü General Kléber'in yönettiği şehirde yaşamıyor.” cümlesi de desteklemektedir. Süleyman'ın bu “Ay”ı kırmızı bulutlar şeklinde kendisine koştüğünü görmesi; “Kırmızı” simgesiyle Süleyman'ın kanlı bir durumla karşılaşacağını göstergesidir.

Süleyman'ın güvercinleri serbest bıraktıktan sonra onları izlerken kendisini bir ağlama isteğinin kaplaması; özgürlüğe olan özlemin ve bu özlemin Süleyman'da bıraktığı acının imidir.

En son fiş olan Süleyman'ın bir hayali de şöyle ifade edilmiştir: “Süleyman el-Halebî'nin aklına; bazı kişiler ölürse dünya mutlu olacak diye bir düşünce geldi.” Bu da Süleyman'ın, gerçekten general öldüğü takdirde özlemini duyduğu şeyleri gidereceğine işaret etmektedir.

Bütün bu belgelerin ardından esmer adam, Süleyman'a idam edileceğini söylediğinde, Süleyman'ın “Yargılanmayacak mıyım?” sorusu üzerine, daha önce de altını çizdiğimiz gibi kahramanımızın hala yargılanma süreci içerisinde olduğunun farkına varamadığını anlıyoruz. Çünkü ortada somut bir durum yoktur. Sadece rüyalar ve hayalleriyle yargılanmıştır Süleyman. Bu nedenle içinde bir suçluluk duygusunun geliştiği hissine kapılmasına rağmen, aslında suçsuz olduğu kanısı benliğinde ağır basmaktadır.

Buraya kadar yazar, Süleyman'ın yaşadığı olay esnasında okuru dış dünyadan tamamen koparmış, okurun odada geçen diyaloglara ve olayın merkezine yoğunlaşmasını sağlamıştır. Olay örgüsü içerisinde bu yoğunluğu dağıtacak en ufak bir yaprak kıpırtısını dahi okura hissettirmemiştir. Ama idam kararının ardından gelen “Süleyman'ın kulağına bir tren ısığının sesi geldi. Tren, şu anda uzun yaşamayacak, uzaklaşmasından sonra kaybolacak olan küçük bir bulutun içinde dumanını bırakarak gürleyip köprü'nün altından geçiyor olmalıydı.” ifadesi, adeta odanın dışından içeriye doğru fısıldanmış gaipten gelen bir sesle okuru dış dünyaya bağlayan bir pencere açılmıştır. Yazarın, okur için dış dünyaya bakan böyle bir pencere açması, hem olayın gelişme kısmını bitirip sonuç kısmına geçişi sağlamış hem de okurun dikkat yoğunluğunu küçük bir arayla başka yöne kaydırmıştır.



İdama mahkûm edilen biri, infaz vaktini de öğrenince nasıl bir duygu içerisinde kalır bilinmez, ama yazar bunun Süleyman'da bıraktığı etkiyi endişe şeklinde tasvir etmekle yetinmiştir. Bu noktadan sonra, odanın içinde gelişen olaylarla dışındaki durum birlikte sunulmuştur.

Süleyman'ı sorgulama odasına getiren polislerin birden iki cellâda dönüşmesi, yazarın çoğu hikâyesinin yapısında var olan metamorfoz izleğinin buradaki küçük bir yansımasıdır.

Cellâda dönüşen iki polis, infaz vaktinin (saat tam altı) gelmesiyle sırasıyla sağ elin parmaklarından başlayarak Süleyman'ın kolunu, dirseğini ve diğer organlarını yavaş yavaş keserler. Bu arada kesilen her organ için onunla alakalı Süleyman'ın hayatından bir enstantane ya da geleceğe dair planlarının sokulması, okurda ajitasyona sebep olmaktadır. İnfaz işleminin yapıldığı sırada radyodan yayınlanan şarkılar Süleyman'ın düşüncelerini ve ruh halini yansıtmaktadır. “Radyonun şarkıları yükseliyor ve aşkın dağılmasının ardından kalan acı azabı dile getiriyordu.” ifadesindeki aşk kelimesi büyük ihtimalle Süleyman'ın kalbindeki özgürlük aşkını simgelemektedir.

Cellâtların bu vahşeti işlemeleri esnasında hayata dair çok sıradan ve basit şeyleri konuşmaları, onların bu işi ne kadar normal karşıladıklarının, sanki yaptıkları işin hayatın sıradan bir parçasıymış gibi gördüklerinin vurgusudur. Ayrıca cellâtlardan birinin “İşten sonra nereye gitmeyi düşünüyorsun.” sorusu üzerine diğerinin “Ben eve gideceğim. Biraz şiir okuyacağım sonra da uyuyacağım.” şeklinde verdiği cevapta bir ironi sezinlemekteyiz. Çünkü akıl almaz infazın faili olan bu kişi nasıl olur da, romantizm, duygusallık ve derin hislerin ifadesi anlamına gelen “şiir”le meşgul olabilir. Bu da yazarın kara mizahçı yönünün ortaya çıktığı yerlerden birisidir.

En sonunda Süleyman'ın boynunun da vurulmasıyla infaz işlemi son bulmuş, sistem amacına ulaşmıştır. “O gözlerden aptal bir bakış uzuyordu.” ifadesi de Süleyman'ın yüklendiği misyonun ve amacının bir fiyaskoyla sonuçlandığını ve anlamını yitirdiğini ima etmektedir diyebiliriz.

Hikâyenin şahıs kadrosunu; özgürlüğün ve ulusal egemenliğin sembolü olan Süleyman el-Halebî, Mısır adalet sistemini temsil eden esmer adam, bu sistemin kolluk kuvvetlerini temsil eden iki polis, ülkedeki zayıf iradeli insanları temsil eden yaşlı adam, orta yaşlı kadın ve genç kız oluşturmaktadır.

Mekân, hikâyede net olarak belirtilmemişse de, tarih kitaplarını karıştırdığımızda olayın Mısır’da geçtiğini görmekteyiz. Hikayenin içerisinde geçen yer adları; iki yanında dikili ağaçların olduğu cadde, havaya, güneşe ve gök yüzüne açık üç penceresi olan oda (sorgulama odası), şehir (Mısır), arabaların geçerken kornalarını çaldıkları virajlar, sinema binası, kitapçıların vitrinlerinin önü, esmer adamın evi ve kahvehane (cellatlardan birinin işten sonra gideceği) dır. Mekân isimlerine yer verildiği kadar zaman’a yer verilmemiştir. Olay, Süleyman’ın caddede yürüdüğü anda başlamış ve saat altı sularında bitmiştir. “Şimdi saat tam altı. Şehir şu an batmakta olan güneşin ışıklarına teslim olmuş durumda.” ifadesinden saatin akşam altı olduğu anlaşılmaktadır. Hikâyedeki diğer zaman ifadeleri şunlardır: Haziranın altıncı gecesi, Nisan ayının üçüncü günü saat on biri üç gece, Mayıs ayının on birinci günü sabah saat iki, Haziranın ikinci günü öğleden sonra saat iki.

Hikâye, hâkim bakış açılı anlatıcı tarzı esas alınarak sunulmasının yanı sıra yer yer kahramanın bakış açısından da sunulmuştur. Başlıca anlatım tarzı olarak karşılıklı diyaloglar ve bilinç akışı söz konusudur. Özellikle çevre ve kişi betimlerinde romantik tasvirler ön plandadır. Olay örgüsünde herhangi bir kopukluk bulunmaması, bu örgünün tam bir bütünlük arz etmesi, cümlelerin anlaşılır ve akıcı kurulmuş olması, ifadelerin netliği; yazarın üslubunu anlaşılır ve başarılı kılan temel esaslardır. Bütün bunların ışığında yazarın, yoğun bir şekilde sembolizm kullanmasına rağmen vermek istediği mesajı başarıyla sunabilmiştir diye düşünüyoruz.

## 2.2. Yem Yeşil\*

Kadın bahçede durdu. Sarı taştan bir ay yücelerden kadının üzerine doğuyordu. Toprağa basan ayakları çıplaktı. Boğuk kaba bir şarkı kulaklarına kadar geldi. Pişmanlıkla başını öne eğdi. O anki korku, boynu kesilmiş beyaz kuştı.

Kadının bedeni irkildi. Gözleri kanla doldu. Etleri gitgide sertleşti. Ayağının altında kökler çıktı, kuru toprağı yardı. Kadın başı öne eğik ağlamaya devam ederken kökler iyice toprağa yerleşmeye başlamıştı. Birden bire kadından panik ve korku dolu bir çığlık yankılandı. Topraktan kurtulmak için ellerini yukarıya kaldırdı ancak kolları kalkık bir şekilde kuruyup kaldı. Beden sağa ve sola sallandı. Yavaş yavaş gözyaşları kurudu. Et yarık kabuklarla kaplı bir ağaca dönüştü. Bir zaman sonra kış geldi. Kışın

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (خضراء), bu tezde s. 156.

yağmurları toprağa sabitlemiş kadını yıkadı. Sonra ilkbahar geldi. Kadının kollarında ve saçlarında küçük yeşil yapraklar filizlenmeye başladı. Çok geçmeden birçok çiçek fişkırdı.

Yaz güneşi bahçeye yayıldı. O esnada bahçenin sahibi yaklaştı. Yaşlı bir adamdı. Çiçekleri elmaya dönüşmemiş bir ağacın dışında bahçesindeki elma ağaçlarının dallarını meyvelerle ağırlaşmış buldu. Ondan hoşlanmadı. Aceleyle baltasını getirdi. Baltayı ağacın köküne indirmeye başladı. Darbeler birbirini takip etti ve nihayet ağaç, ölü olarak yere yıkıldı.

### **Tahlil:**

Çok yoğun bir şekilde sembolizm içeren *Yemyeşil* adlı hikâye, metamorfik olarak ağaca dönüşen bir kadının özetle hayatını, duygularını ve kaygılarını anlatmaktadır.

Hikâye, giriş kısmı olarak detaylardan arî bir şekilde başlamıştır. Adeta seyircinin sinemaya yarım saat geç kalarak filmi izlemeye başlaması gibi, okur da olaya bu şekilde vakıf olmaya başlar. Yazarın hikâyeye böylesi bir giriş yapması, kafalarımızda şu soruları uyandırmaktadır. Kadın neden orada durdu? O anda neden kendisiyle baş başadır? Gitmek istediği yer neresiydi? Neden bir ağaca dönüştü? Neden olaylar bu mecazî dönüşümün etrafında odaklanmıştır? Acaba *yemyeşil* adlı hikâyede kahramanının başından geçenler nelerdir? Neden olayların yapısı dış görünüşü absorbe etmiştir?

Bütün bu sorular, bahçede durma eylemiyle başlayan hikâyenin yapısında kesişmektedir. Ayrıca mekân ikonunun pozitivizmini yitirip değişik alana kayması hiç de vakit almamıştır. “Bahçe” mekânı, durma eyleminden sonra özerkliğini yitirip içeriğinde derin anlamlar yüklenerek başka bir âleme dönüşmüştür.

“Sarı taştan bir ay yücelerden kadının üzerine doğuyordu. Toprağa basan ayakları çıplaktı. Kaba boğuk bir şarkı kulaklarına kadar geldi. Pişmanlıkla başını öne eğdi. O anki korku, boynu kesilmiş beyaz kuştı.” cümlelerine dikkatlerimizi yoğunlaştırmamız hikâyenin kahramanı olan kadının ruh halini anlamamız için gereklidir. Bu cümleler içerisinde geçen “Sarı taştan bir ay, kaba bir şarkı, başının öne eğmek, pişmanlık” ifadelerinin tamamı, iç sıkıntı, çöküş ve hikâyede açıklanmamış bilinmeyen bir şeyden kaçışın dönüşümlerini yansıtmaktadır. Geriye sadece oluşumlar,

ihtimaller ve olayın bilinmeyen yönüne dair bir ipucu kalır. Bütün bunlar kadının içinde var olan ve korku şeklinde ima edilmiş ölümün sembolüdür. Yukarıda saydığımız çok sayıda iç içe olan durum, boğazlanmış beyaz bir kuşun bıraktığı korkuyu ima ederek ölümün işaretini pekiştirmektedir. Burada korku sembolü, kaçınılmaz bir şekilde özgürlük sembolünü de içine almaktadır. Buraya kadar, yaşadığı bir takım şeylerden ötürü hayatının artık sona ereceği, ölümün kendisi için kaçınılmaz olduğunu düşünen son derece karamsar bir kadın portresi çizilmiştir.

Ardından kadının durumunu betimleyen “İrkilme, (etin) sertleşmesi, (toprağı)yarmak, kuru (toprak)” gibi sembollerin peş peşe geldiğini görmekteyiz. Bu izlenimlerin tamamı, kişilik, konu ve sahne örgüsünü sanki başka bir ayrılma noktasına itiyormuşçasına dönüşümün öncesinde ve dönüşüm esnasında gerçekleşmektedir. Çünkü ölümle burun burunaymış gibi çizilen kadının portresi ve ruh hali ayaklarda köklerin çıkması ve toprağı yarmasıyla rotasını değiştirmiştir.

Dehşet, karamsarlık ve ümitsizlik içerisindeki kadın, kış yağmurlarının kendisini yıkaması ve ilkbaharın gelmesiyle yeşermiştir. Yani yeniden bir hayat bulma söz konusudur. “Et yarık kabuklarla kaplı bir oduna dönüştü.” ifadesiyle de olayın üzerinden zamanın geçtiğini ve kadının hayata sarıldığını anlamaktayız. “Birçok çiçeğin bitmesi hiç de vakit almadı.” cümlesi de kadının, normale döndüğünü hayatla barıştığını ve bunun etkilerinin kadında güzel neticeler verdiğini anlatmaktadır.

Hikâyede üçüncü noktayı oluşturan yaz mevsiminin gelmesi, kısırlık nedeniyle tekrar ölümüne dönme anıdır. Bahçenin sahibi olan yaşlı adam ağaçlarındaki elmaları toplarken ağaç kadının köküne baltasını indirmiştir. Bunun üzerine kadının ölü bir şekilde yere serildiğini görmekteyiz. Acaba bu son cümle, yukarıda sordığımız soruları cevaplamış mıdır? Bize göre evet. Hikâyede Tamir’in elma seçimini yapması, evliliğin meyvesi olarak adlandırılan çocuğu sembolize ettiği için Hadrâ’nın kısır bir kadın olduğu ihtimalini belirtmek içindir diyebiliriz. İşte bu nedenle yaşlı adam, yani Hadrâ’nın kocası çocuk veremediği için onu bahçesinden, yani hayatından çıkartmıştır. Bu da bir kadın için ancak bir ölüm olsa gerek.

Hadrâ’nın kısır olduğu gerçeği, hikâyenin sonunda yapı atmosferinin tamamlanması için sembollerin ve ipuçlarının bu görevi üstlendiği, hikâyede bulunmayan olgudur.

Olayın şahıs kadrosunu ele aldığımızda, Hadrâ'yı ve yaşlı adamı görmekteyiz. Zaman ve mekân tamamen soyut durumdadır. Hikâye bir bahçede geçmektedir. Hikâyeyi incelerken de söylediğimiz gibi bahçe bir müddet sonra somut anlamından sıyrılarak tamamen şahsi bir hayatı simgelemiştir. Zaman olarak, kış, ilkbahar ve yaz mevsimlerini görmekteyiz. Fakat kesin bir tarih söz konusu değildir. Burada da adı geçen mevsimler tamamen sembolik olup Hadrâ'nın yaşadığı süreyi ima edilmektedir.

Yoğun sembollerle ifade edilmiş şiirsel bir anlatıma sahip olan hikâyede hâkim bakış açılı anlatıcı tarzı okuru karşılamaktadır. Olay örgüsü çok başarılı bir şekilde örüldüğü için herhangi bir teknik eksiklik göze çarpmamaktadır. Çok yoğun kullanılan imgelerin, okuru, hikâyeyi anlamak için derin bir düşünme sürecine sevk etmiş olması, ilk etapta yazarın üslup problemi gibi kavransa da bir müddet sonra bunun öyle olmadığı, sebebinin, yazarın sembolist kişilik olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

### 2.3. İzin\*

Deyyâb el-Ahmed, evindeki kitapların çokluğundan hoşlanırdı. Kitapların sayfalarından erkekler, kadınlar ve çocuklar çıktığında çok mutlu oldu. Deyyâb el-Ahmed'le konuştular, kahvesini içtiler, sigarasından yaktılar, yemeğini yediler, banyosunda yıkandılar, onun şikâyet ve can sıkıntısı dolu hatıralarını okudular. Sonra da o sayfaları neşeli ellerle parçaladılar. Sayfalardan şapkalar, kayıklar ve uçaklar yaptılar. Deyyâb el-Ahmed'i yanlarında, yeşil mekânlarına götürmeye ikna etmeyi başardılar. Doktorlar, uzun bir süre Deyyâb el-Ahmed'in hareketsiz bedenini muayene etti. Sonunda uyanamayacağı bir baygınlığa daldığına karar verdiler. Deyyâb el-Ahmed'in kendiden emin gülen yüzüne bir türlü anlam verememişlerdi.

#### **Tahlil:**

Deyyâb el-Ahmed okumayı ve kitapları seven bir şahsiyettir. Anlaşıldığı üzere yalnız bir insan; evlenmemiş, çoluk çocuk sahibi olamamış yahut da ailesini kaybetmiş biri. Gününü kütüphanesinde kitaplarla geçirmektedir. Bütün bu olasılıkları ilk cümlelerden çıkarmak mümkündür. Hikâyede geçen olay aslında Deyyâb'ın bizzat kendi hayalidir diye düşünmekteyiz. Bize göre o, kendini toplumdan soyutlamış,

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الإجازة), bu tezde s. 156.

asosyal bir şahsiyettir. İnsanlarla karşılaşmak, onlarla muhatap olmak, muhabbetlerine karışmak, dertlerini anlatıp içini dökmek, onlarla haşır neşir olmak kısacası sosyal biri olmak Deyyâb'ın korktuğu ancak en çok da özlemini çektiği şeydir. Ölmek üzere olan her insanın bir son isteği ya da arzusu vardır. Nitekim hikâyenin kahramanı olan Deyyâb da ölmeden önce son arzusunun hayalini kurmuş ve hayata bu özlemle gözlerini kapamıştır.

Kısaca özetlemek istersek; öyküsünde Tâmir yalnızlığı ve yalnız yaşayan bir insanı işlemiş, onun ne para ne mal ne mülk ne de bir başka maddiyat hevesinde olmadığını, onun sadece bu güne kadar cesaret edip toplum içerisine çıkamamasından kaynaklanan yalnızlığını yenip artık topluma açılmanın hayalinde olduğunu ince bir üslupla dile getirmiştir. Yine buradaki kahraman aslında Arap insanın ta kendisidir. Tamir bu öyküsünde Arap insanının sadece bir yönüne; sosyalleşme konusundaki eksikliğine dikkat çekmiştir.

Zekeriya Tâmir'in hikayelerinde zaman ve mekan çok fazla ön plana çıkmadığından bu olayın nerede ve ne zaman geçtiğini bilemiyoruz.

Şahıs kadrosunu incelediğimizde başkahraman olarak Deyyâb el-Ahmed'i ve kitapların içinden çıkan erkek, kadın ve çocuğu, bir de Deyyâb'ı muayene eden doktoru görmekteyiz.

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulan hikâyede gerçeküstücülüğü görebilmekteyiz. Akıcı ve anlaşılır bir üslup kullanan yazarın sürrealist kimliği bu tarzdaki hikâyelerini daha ilginç kılmaktadır. Bu yönüyle okuru hem olayın içine kolayca çekebilmekte hem de öykünün sürükleyiciliğini arttırmaktadır.

## 2.4. Onuncu Günde Kaplanlar\*

Ormanlar bir kafeste hapsedilen yapayalnız kaplanlardan çok uzaklarda kalmıştı. Fakat o, bir türlü ormanları unutamamıştı. Kafesinin etrafında daire olmuş adamlara kızgın kızgın baktı. Etrafındaki gözler merakla ve korkusuzca onu süzüyordu. İçlerinden birisi sakın ve emreder bir sesle konuşuyordu: “Eğer sizler gerçekten bu mesleği, hayvan eğiticilik mesleğini öğrenmek istiyorsanız, düşmanınızın midesinin ilk hedefiniz olduğunu bir an bile unutmamanız gerekir. O zaman göreceksiniz ki bu, aynı anda hem zor hem de kolay bir meslektir. Şimdi şu kaplana bakın! Bu, kötü huylu,

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (النمور في اليوم العاشر), bu tezde s. 157.

kendini beğenmiş, özgürlüğüyle, gücüyle ve saldırganlığıyla övünen bir kaplan. Fakat bir müddet sonra o değişecek ve küçük bir çocuk gibi, uysal ve itaatkâr olacak. Şimdi seyredin! Yiyeceğe sahip olanla olmayan arasında geçen olayları seyredin ve öğrenin.”

### **Birinci Gün**

Adamlar hemen, kendilerinin hayvan eğitciliği mesleğine çok iyi birer öğrenci olacağı yönünde bir sohbete koyuldular. Eğitici yüzü aydınlanarak gülümsedi sonra kaplana alaycı bir üslupla seslendi: “Değerli konuğumuzun durumu nasıldır acaba?”

Kaplan: “Bana yiyeceğimi hazırla, yemek vakti geldi.”

Hayvan eğitcisi yapmacık bir şaşkınlıkla: “Esirim olduğun halde bana emir mi veriyorsun! Ne komik bir kaplansın sen. Burada emir vermeye yetkili tek kişinin ben olduğumu bilmen gerekir.”

Kaplan: “Hiç kimse kaplanlara emir veremez.” dedi.

Hayvan terbiyecisi: “Fakat sen şu anda bir kaplan değilsin. Sen ormanlarda iken bir kaplansın. Oysaki şu an kafestesin ve sen sadece emirleri yerine getirecek, istediğimi yapacak esirden başka bir şey değilsin.”

Kaplan sabırsızlıkla atıldı: “Hiç kimseye köle olmayacağım.”

Hayvan terbiyecisi: “Bana boyun eğmek zorundasın. Çünkü yemek benim elimde.” dedi

Kaplan: “Senin yemeğini istemiyorum.” dedi.

Hayvan terbiyecisi: “Öyleyse istediğin gibi aç kalabilirsin. Sana istediğim bir işi zorla yaptıracak değilim ya...”

Öğrencilerine dönerek konuşmaya devam etti: “Nasıl değiştiğini göreceksiniz. Dik başlılık karın doyurmaz.”

Kaplan acıktı. Avlarının peşinde hiçbir engel olmadan bir rüzgâr gibi koştuğu günleri hüznle hatırladı.

### **İkinci Gün**

Hayvan terbiyecisi ve arkadaşları kaplanın kafesini çevrelemişlerdi. Hayvan terbiyecisi kaplana: “Acıkmadın mı? Kesinlikle eminim ki şu an açlıktan ölüyorsun ve açlığın sana acı ve elem veriyor. Aç olduğunu söyle, istediğin kadar ete kavuşursun. “Kaplan susmaya devam etti. Hayvan terbiyecisi: “Söylediğimi yerine getir! Bak, aptal olma. Aç olduğunu itiraf et ve hemen karnın doysun.”

Kaplan : “Açım” dedi.

Bunun üzerine hayvan terbiyecisi güldü ve arkadaşlarına dedi ki: “Bakın işte. O hiç kurtulamayacağı bir tuzağa düştü.” Hemen emir verdi ve kaplan birçok ete kavuştu.

### **Üçüncü gün**

Hayvan terbiyecisi kaplana seslendi: “Eğer bu gün yemek kazanmak istiyorsan senden isteyeceğim şeyi getirmelisin.”

Kaplan: “Asla sana itaat etmeyeceğim.”

Hayvan terbiyecisi: “Aceleci olma! Çünkü senden istediğim çok basit bir şey. Sen şu an kafesinde dönüp duruyorsun. Sana “Ayakların üzerine dikil” dediğimde hemen ayakların üzerinde dikilmen gerekecek.”

Kaplan kendi kendisine: “Gerçekten çok önemsiz bir istek. İnatçı olup acıkmama değmez.”

Hayvan terbiyecisi sert ve emreden bir lehçeyle bağırdı: “Ayaklarının üzerine dikil”

Kaplan hemen ayakları üzerine dikildi. Hayvan terbiyecisi memnun bir eda ile “Çok güzel” dedi. Bunun üzerine kaplan derhal memnun edildi. Hayvan terbiyecisi öğrencilerine: “Birkaç gün sonra kâğıttan bir kaplan olacak” derken kaplan da büyük bir iştahla önüne bırakılanları yemeğe koyulmuştu bile.

### **Dördüncü gün**

Kaplan, hayvan terbiyecisine: “Ben açım, benden iki ayağım üzerine kalkıp divan durmamı istesene!” dedi.

Bunun üzerine hayvan terbiyecisi öğrencilerine hitaben: “İşte, bakın, emirlerimi sevmeye başladı bile.” Sonra kaplana yönelerek devam etti: “Bugün, kedi miyavlamasını taklit etmediğin sürece yemek yiyemeyeceksin. “Bu söz üzerine kaplan öfkesini içine gömdü ve kendi kendine: “Ne olacak sanki! Kendi gibi miyavlama taklidi yapsam biraz eğlenmiş olurum.” Kedi gibi miyavladı, fakat hayvan terbiyecisi suratını astı ve memnuniyetsiz bir edayla: “Taklidin başarısız. Kaplan kükremesini, kedi miyavlaması olarak mı kabul ediyorsun sen.”

Kaplan ikinci kez kedi miyavlamasını taklit etti. Fakat hayvan terbiyecisi suratını asmaya devam etti ve küçümseyerek: “Sus! Sus! Miyavlayan hala başarısız. Biraz kedi gibi miyavlaması antrenmanı yapman için bugün seni kendi haline bırakıyorum. Yarın imtihan edeceğim seni. Eğer başarılı olursan yemek yersin. Ama başarısız olursan asla yemek yiyemeyeceksin.”



Hayvan terbiyecisi ağır adımlarla yürüyerek kaplanın kafesinden uzaklaştı. Peşinden de öğrencileri kendi aralarında gülüşerek ve fısıldaşarak onu takip ettiler. Kaplan iç geçirerek ormanlara doğru kükredi. Fakat ormanlar çok uzaktaydı.

#### **Beşinci gün**

Hayvan terbiyecisi kaplana: “Haydi! Başarılı bir şekilde kedi gibi miyavlayabilirsen büyük bir parça taze et kazanacaksın.”

Kaplan, kedi gibi miyavlama taklidi yaptı. Hayvan terbiyecisi abartılı bir şekilde onu alkışladı ve neşeyle: “Harika! Şubat ayındaki kedi gibi miyavlıyorsun.”

Ardından ona büyük bir parça etti attı.

#### **Altıncı gün**

Hayvan terbiyecisi kaplana yaklaşır yaklaşmaz kaplan kedi gibi miyavlamaya başladı. Fakat hayvan terbiyecisi kaşlarını çattı. Cevap bile vermedi. Bunu gören kaplan: “İşte kedi gibi miyavladım ya!..”

Hayvan terbiyecisi: “Eşek anırması taklidi yapmalısın.”

Kaplan hoşnutsuz bir biçimde: “Ben? Tüm orman hayvanlarının korktuğu kaplan, eşek taklidi mi yapacağım? Ölürüm de isteğini yerine getirmem. “Tek bir kelime bile etmeden hayvan terbiyecisi kaplanın kafesinden uzaklaştı.

#### **Yedinci gün**

Hayvan terbiyecisi barışçı bir biçimde gülümseyerek kaplanın kafesine doğru ilerledi ve kaplana:

-“Yemek yemek istemiyor musun?” dedi.

Kaplan hemen atıldı: “Evet yemek yemek istiyorum.”

Hayvan terbiyecisi: “Unutma! Yiyeceğin etin bir bedeli var. Eşek gibi anır ve yemeği kazan.” dedi.

Kaplan ormanları hatırlamaya çalıştı. Fakat başaramadı. Gözleri kapalı bir şekilde anırmaya başladı.

Hayvan terbiyecisi: “Anırışın pek başarılı değil. Lakin sana acıdığım için bir parça et vereceğim.

#### **Sekizinci gün**

Hayvan terbiyecisi kaplana: “Şimdi bir söylev sunacağım. Ben söylevimi bitirdiğim zaman coşkuyla, hoşnut bir şekilde beni alkışla.”dedi

Kaplan: “Tamam alkışlayacağım.”

Daha sonra hayvan terbiyecisi söylevini sunmaya koyuldu. Söylevinde şöyle diyordu: “Ey yurttaşlar! Çeşitli münasebetlerle geleceğimizle ilgili pek çok probleme ait tavrımızı izah etmiştik. Bu kesin ve açık tavır, düşman güçler ne kadar tuzak kurarsa kursun asla değişmeyecektir. Evvel Allah’ın izniyle zafere ulaşacağız.

Kaplan: “Söylediklerini anlamadım.” dedi

Hayvan terbiyecisi: “Söylediğim her şeyi beğenmelisin ve beğeniyle de alkışlamalısın.” dedi

Kaplan: “Beni bağışla! Ben okuma yazması olmayan cahil birisiyim. Konuşman bir harikaydı. Nasıl istersen öyle alkışlayacağım seni.” diyerek onu neşe ve sevinçle alkışladı. Bunu üzerine hayvan terbiyecisi: “Ben münafıkları da münafıklığı da sevmem. Bu yüzden de bugün sana ceza olarak yiyecek yok.” dedi.

### **Dokuzuncu gün**

Hayvan terbiyecisi ertesi gün elinde bir tutam otla geldi. Otu kaplanın önüne attı ve “Ye” dedi.

Kaplan: “Bu da ne! Ben etoburum.” dedi

Hayvan terbiyecisi: “Bugünden itibaren artık ottan başka hiçbir şey yemeyeceksin.”

Kaplanın açlığı dayanılmaz bir hal alınca, otları yemeye çabaladı. Tadı hoşuna gitmedi ve tiksinti ile otlardan uzaklaştı. Sonra yine otların başına döndü. Azar azar otların tadına alışmaya gayret sarf etti.

### **Onuncu gün**

Hayvan terbiyecisi, öğrencileri, kafes ve kaplan ortadan kayboldular. Kaplan yurttaş, kafes de ülke olmuştu.

### **Tahlil:**

Zekeriyyâ Tâmir, hikayesine asıl kahramanın yani kaplanın öz mekanı olan ormanların gerilerde kaldığını söyleyerek başlıyor. Ardından da yakalanarak kafese konan kaplanın ormana olan özleminden, özgürlüğe, güce ve saldırganlığa sahip olduğunu vurgulayarak hikâyenin asıl kahramanı olan kaplanın kişiliğinden ve öz karakterinden bahsediyor. Metnin muhtevasını ve okuyucuya verilmek istenen mesajı anlayabilmek için bu satırlara dikkat etmek gerekir. Çünkü hikâyenin açarı büyük nispetle bu satırlardadır.

“Bu, kötü huylu, kendini beğenmiş, özgürlüğüyle, gücüyle ve saldırganlığıyla övünen bir kaplan.” olan hikâyenin kahramanı, ormanlarda özgürce gezip dolaşan, kendi yiyeceğini kendisi bulan bir varlıktır.

Zekerıyyâ Tâmir’in hikayesine kaplanı böyle tanıtarak başlaması boşuna değildir. Zira hikâyenin devamından anlaşılacağı üzere amaç kendi öz değerlerine sahip “Tip” ortaya koymak ve onu imkânlar dâhilinde okuyucuya sunmaktır. Tipler, taşıdıkları isimlerle birer fert olarak değil, belli bir grup, sınıf veya dünya görüşünün ortak değerleri etrafında vücut bulup onların temsilcisi olurlar. Onlar, ideal insanlar olabileceği gibi tenkit edilen kötü insanlarda olabilirler. Bu itibarla yazarın düşünceleri, dünya görüşü, arzuladığı hayat tarzı ve insan tipinin okuyucuya aktarılmasında çok daha başarılı olurlar.<sup>26</sup>

Bu hikâyesinde de yine “Güç”ü elinde tutan birtakım kişileri ve onlara boyun eğmek zorunda kalanları eleştirmektedir.

“Fakat bir müddet sonra o değişecek ve küçük bir çocuk gibi, uysal ve itaatkâr olacak. Şimdi seyredin! Yiyeceğe sahip olanla olmayan arasında geçen olayları seyredin ve öğrenin.” cümlesinden de anlaşılacağı üzere ekmek yani “Güç” onun elindedir. Bunu kullanarak doğasında hiç de bulunmayan şeyleri kaplana kabul ettirecek, kendi hegemonyası altına alarak onu bastıracaktır.

Fakat kaplanın bunu kabullenmesi çok da kolay olmayacaktır. Kaplanın “Bana yiyeceğimi hazırla, yemek vakti geldi.” ifadesi onun, bir başkasının iktidar alanında olduğunu kabullenmediğini gösterir. Ardından gelen ifadeleri kaplanın direneceğine, bunu kabullenmeyeceğine bir kanıttır. Ne var ki artık güçler onun elinde değildir ve kaplan yavaş yavaş acıkmakta hayvan terbiyecisine muhtaç olduğunu içten içe benimsemektedir.

Hayvan terbiyecisinin telkinleri ve korkutmaları üzerine kaplan, ilk tavizini vererek aç olduğunu itiraf eder. Bunun sayesinde terbiyeci eline geçen bu fırsatı değerlendirmesini bilir ve ilk şartını öne sürer kaplanın da bunu yerine getirmesiyle gayesinin birinci adımını gerçekleştirmiş olur.

Üçüncü gün terbiyeci, kaplana ikinci isteğini sunar ve karşılığında karnının doyacağını vaat eder. Doğası gereği kaplan buna yine karşı koyarak teklifi kabul etmez. Ancak sonucunu düşünür, diğer taraftan da isteğin çok zor olmadığına kanaat getirir.

---

<sup>26</sup> İsmail Çetişli, Metin Tahlillerine Giriş/2 hikaye-roman- tiyatro, s.157.

Açlıktan kurtulmak için bu basit isteği yerine getirir. Aslında istek çok zor değildir kaplan için ama ikinci tavizini vermiştir farkında olmadan. Hayvan terbiyecisinin tuzağına iyice düşmüştür. Nitekim kaplan, hala da bunun farkında değildir.

Burada yazar kaplanın temsil ettiği insanların yeterince düşünerek hareket etmediğini basit şeylerin altında çok daha başka farklı olayların olduğunu sezemediklerini eleştirmektedir.

Daha sonrasında olan olay tamamen farklıdır. Çünkü bugüne kadar hep istekleri karşısında itiraz bulan hayvan terbiyecisi o gün kaplanın kendiliğinden, talepte bulunulmaksızın yemek karşılığında isteğini yerine getireceğini söylemiştir kaplan. Terbiyecinin isteği de budur aslında. Yazar bu noktada kaplanı tenkit etmektedir çünkü daha bir gün evvelinde karşı koyan kaplan bugün karşı koymamakta, kişiliğini ve doğasını bir kenara bırakıp bir nevi boyunduruk altına girmeyi kabullenmektedir.

Kaplanın bu tavrını gören hayvan terbiyecisi onun artık kıvama geldiğini, bundan sonra her istediğini yaptırabileceğini anlamış olmalı ki istekler ardı ardına gelmiş ve kaplan nadiren çıkışlarda bulunsa da hayvan terbiyecisinin bütün isteklerini yerine getirmiştir.

Hikâyenin sonlarına yaklaştıkça hayvan terbiyecisinin tavırlarının giderek katılaştığını, kaplanınsa giderek daha uysallaştığını, özünden tamamen sıyrıldığını ve doğasını kaybettiğini anlıyoruz. Çünkü hayvan terbiyecisinin “Şimdi bir söylev sunacağım. Ben söylevimi bitirdiğim zaman coşkuyla ve hoşnut bir şekilde beni alkışla.” sözlerinin üzerine kaplan söylediği şeyi anlamadığını belirtmiş fakat hayvan terbiyecisi ne olursa olsun, ister anla ister anlama söylediğim her şeyi beğenmeli ve alkışlamalısın sözü üzerine kaplanın kendisini alkışladığı halde bu sefer de onu münafıklıkla suçlayıp ceza olarak et vermemesi ve kaplanında buna herhangi bir itirazda bulunmaması durumu daha iyi açıklıyor.

Nihayetinde hayvan terbiyecisi son hamlesini de yapıyor ve temelinde etobur olan kaplana ot yemesini öğretiyor. Aslında bunun bir öğreti olmaktan ziyade bir despotluk ya da bir zorlama olduğunun hepimiz farkındayız. Ama nihayetinde hayvan terbiyecisi hedefine ulaşmış, kaplanı istediği en uç noktaya kadar çok da fazla zorlukla karşılaşmadan çekebilmiş ve bunları kaplana sindirebilmiştir. Onun için artık sorun teşkil edecek hiçbir engel kalmamış, kaplan içinse ilelebet her şeye boyun eğmekten hayvan terbiyecisinin sözünden dışarı çıkmamaktan başka bir çare kalmamıştır.

Sonuç olarak şunu söylemek gerekir, yazar genelde Arap toplumunda, özelde Sûriye yöresi Arap toplumundaki “Olan” ve “Yaşanan” lardan rahatsızdır. Tâmir’in tenkit ve hicivlerinin odak noktasıdır bu. Yazarın hikâyesindeki “Hayvan terbiyecisi, öğrencileri, kafes ve kaplan ortadan kayboldular. Kaplan yurttaş, kafes de ülke olmuştu.” sözünden de anlaşıldığı üzere eleştirisine maruz kalan yine Arap toplumu ve Arap topraklarıdır. Çünkü bütün bunları kabullenenler yurttaşların ta kendileridir. Olaylar da yine Arap toprakları içerisinde vuku bulmaktadır.

Öykünün olay örgüsünü, kaplanın ormandan alınıp bir kafese koyularak başka bir mekâna götürülmesi, kademe kademe, gün be gün kaplanın terbiye edilerek ona özünün unutturulup hayvan terbiyecisinin istediği profili çizecek duruma getirilmesi ve nihayetinde özgür, güçlü ve başına buyruk yaşayan kaplanın kâğıttan bir kaplan haline dönüşmesi teşkil eder.

Şahıs kadrosunu başta kaplan olmak üzere, hayvan terbiyecisi ve onun öğrencileri oluşturur.

Zaman ve mekâna gelince Tâmir’in genel karakteristik özelliğidir zamanın ve mekanın net olarak belirtilmemesi. Nitekim bu hikâyesinde de zaman ve mekân net olarak belirtilmemiştir.

Hikâyenin dil, anlatım ve üslubuna gelince; eserde kelimeler seçilerek kullanılmış, herkesin anlayabileceği bir seviye belirlenmiş, cümleler akıcı, basit ve anlaşılır bir şekilde kurulmuştur. Üslubu da gayet açık ve nettir.

## **2.5. Muhammed el-Mahmûdî’nin Başına Gelenlerin Özeti\***

Muhammed el-Mahmûdî yaşlı, tek başına yaşayan, karısı ve çocuğu olmayan bir adamdı. Emekliye ayrıldıktan sonra yapacak bir şeyi kalmamıştı. Sabah olur olmaz evinden ayrılır, ağır adımlarla caddelerde yürür, bir müddet her zamanki gazetesini almak için durur ardından gürültülü caddeyle arasında cam bir vitrinden başka bir şeyi olmayan kahveye doğru ağır yürüyüşüne kaldığı yerden devam ederdi. Kahveden içeriye girdiğinde kendine caddeyi izleme imkânı veren, ona özel olarak ayrılmış masaya doğru yönelirdi. Konuşmaksızın nargilesini ve sade kahvesini bekleyerek otururdu. Ardından cebinden gözlüklerini çıkarıp gözlerine takar ara ara meraklı gözlerle caddeyi inceleyerek ve nargilesini içerek gazetesini okumaya daldı.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (ملخص ما جرى لمحمد المحمودي), bu tezde s. 159.

Acıktığında yavaşça yerinden doğrulur, yakın bir lokantaya gitmek üzere kahveden ayrılırdı. Bıkkın bir halde yemek yer ardından gece karanlığı çökene dek gazete okumaya, nargile içmeye, çay kahve yudumlamaya ve caddeyi izlemeye devam etmek için hızlıca kahveye dönerdi.

Gece olunca kahveden ayrılıp evine gider, elbiselerini çıkarıp geniş yatağına uzandıktan hemen sonra bir uykuya dalarlardı.

Bazen rüyasında, evlenmediği için kızarak onu azarlayan ve “Ninecim bana bir balon al.” diyen bir erkek çocuk istediğini bağırان annesini görürdü. Bunun üzerine uzun bir ağlama isteğinden utançla ve üzüntüyle uyanırdı.

Bir gün her zamanki gibi kahvede oturuyor, gazete okuyor ve nargile içiyordu. Birden bire gazete parmaklarının arasından sıyrılıp düştü. Derinden bir ses çıkardı. Hareketsizce yere çökmüştü. Çarçabuk bir doktor çağrıldı. Doktor Muhammed’in öldüğüne karar verdi. O esnada kazmalar ve kürekler vasiyetini yerine getirmek için geldi. Oturmaya alışık olduğu masanın altına bir mezar kazıldı. Sonra nazikçe taşındı ve mezar alanında kefenlendi. Muhammed el-Mahmûdî kızmadı ve şikâyet etmedi. Caddelerde gezmekten, eve ve lokantaya gitmekten kurtulduğu için sevinerek gülümsedi.

Kahve ahalisini, nargile fokurdamalarını ve zil seslerini memnuniyetle dinledi. Ancak geceleri kahve boşalıp kapıları kilitlenince rahatsızlık, ürperti ve korku hissediyordu.

Birçok polisin zorla içeri girip Muhammed el-Mahmûdî’yi mezarından çıkarıp karakollardan birine götürdükleri gün gelip çattı. Orada komiser sert bir ses tonuyla şöyle dedi: “Hükümetin işlerini eleştirdiğin, onunla alay ettiğin ve ona küfrettiğin haberi bize ulaştı. Hükümet kanunlarının, köşkleri, arabaları ve büyük karınları olanlardan başkasına hizmet etmediğini iddia ediyormuşsun.”

Muhammed el-Mahmûdî korkarak ve inkâr ederek şöyle bağırdı: “Ben hükümete küfrediyorum ha? Allaha sığınırım!!! Ben pınardan su içen ardından da ona tükürenlerden değilim. Beni soruşturun bakalım ideal bir memur muydum değil miydim? Ben emirlere ve kanunlara uyar onları dikkatle uygulardım. Sorun bakalım beni!!! Bir gün dahi sarhoş olmadım. Bir kadına sarkıntılık etmedim. Kimseyi incitmedim ve ben...

Komiser şöyle diyerek sözünü kesti: “Fakat hakkında bize ulaşan raporlar yalan söylemiyor. Raporları verenler kesin güvenilir kişilerdir. “

İrkildi Muhammed el-Mahmûdî ve titrek bir sesle şöyle söyledi: “Allah’a yemin ederim ki ben tüm hayatımı bir gün bile siyaset konuşmadan yaşadım. Ömrün boyunca ne hükümete ne de yöneticilere küfretmedim.”

Komiser şöyle dedi: “İşte işte senin ağzından seni dinliyorum. Sen dedin ki hükümete küfretmedim ama övdüğünü de söylemedin. Sence övgüyü hak etmiyor mu?”

Muhammed el-Mahmûdî konuşmaya çalıştı fakat komiser şöyle diyerek devam etti: “Eğer söylediğin doğruysa, bu çok tuhaf bir durum. İnsanların hepsi çirkinleşiyor, hainleşiyor ve aldatıyorlar. Yöneticilere itaatin gerekliliğini, siyasetle ancak siyaset ehlinin uğraşması gerektiğini unutarak kanunlara ve yöneticilere küfrediyorlar.

Muhammed el-Mahmûdî bitkin bir sesle şöyle dedi: “Bu doğru toplum siyaset hakkında konuşuyor, devlet görevlilerinden en çirkin sıfatları yapıştırmadıkları kimseyi bırakmıyorlar. Fakat ben...”

Komiser sakın bir sesle şöyle sordu: “Doğal olarak sen kahvede konuşulanları ve konuşanların isimlerini biliyorsun? Muhammed el-Mahmûdî cevap vererek başını salladı. Bunun üzerine komiser gülümsedi ve şöyle dedi: “Görüldüğü kadarıyla sen iyi bir adam ve doğru bir vatandaşsın. Suçlamalardan kurtulman için sana yardım edeceğim ancak senin de bana yardım etmen gerekiyor.” Muhammed el-Mahmûdî şaşkın bir şekilde şöyle dedi: “Sana nasıl yardım edebilirim, ben ölü değil miyim?”

Bunun üzerine komiser neşeli bir şekilde güldü ve ardından şöyle dedi: “Durum gerçekten çok kolay ve eğlendirici.”

Muhammed el-Mahmûdî komiserin dediklerini dikkatle dinledi. Sonra çok sevinçli bir şekilde mezarına döndü. Yapması gereken işleri yaparak geceledi. Artık kahvehanenin kapıları kapandığında korkmuyor, sıkılmıyor ve yabancılık hissetmiyordu. Çünkü unutmamak için hemen kahvenin müdavimlerinden duyduklarını yazmaya geçiyordu.

### **Tahlil:**

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzının esas alındığı hikâyeye yazar tarafından giriş, gelişme ve sonuç şeklinde işlenmiştir.

Hikâyenin olay örgüsü, Muhammed el-Mahmûdî'nin okura tanıtılmasıyla başlar, rutin hayatının bahsiyle devam eder. Olay örgüsünün giriş kısmını oluşturan bu bölüm aslında Muhammed'in temsil ettiği kesimin bir nevi tasviridir. Muhammed hayatından bıkmış, yalnız yaşayan, hiç evlilik yapmamış, fakat buna da özlem duyan bir insandır. Hayatı kahveyle ev arasında geçmektedir. Her zamanki gazetesini alması, kahvede kendisine ayrılmış özel bir masasının olması, aynı vakitlerde kahveden ayrılıp yemeğe gitmesi, geri dönmesi ve yine aynı vakitlerde kahveden çıkıp başka bir yere uğramadan evine girip yatması ve ara sıra da olsa aynı rüyayı görmesi onun gerçekten rutin, sıkıcı ve bıkkın bir hayat yaşadığını ispatlıyor bizlere.

Olay örgüsünün gelişme kısmını Muhammed'in bir gün kahvede gazete okurken hayat gözlerini yummasıyla başlar ve vasiyeti üzerine her zamanki masasının altına mezar kazılarak oraya gömülmesi teşkil eder. Burada dikkat çekilmek istenen nokta, Muhammed'in her ne kadar bu hattan bıkmış olsa da onu bırakamamasından ve ölümünden sonra da bu hayatı devam ettirmek istemesinden kaynaklanmaktadır.

Hikâyenin sonuç kısmına gelince, Tâmir tarzındaki genel özelliğini burada da göstermiş ve Muhammed'i ölümünden sonra tekrar hayata döndürmüş onu günümüz kanunlarıyla yargılamış, bir takım şartlar ve görevler karşılığında mahkumiyetten kurtarmış fakat hükümet adına görevlendirmiştir.

Muhammed, hikâyede belli bir kesimi temsil ediyor demiştik. Bu kesimin özelliklerini Tâmir'in tasvirinden de rahatlıkla anlayabiliyoruz. Bu kesim, belli bir geliri olup işi gücü olmayan, yükseklerde gözü olmayıp ancak yüksektekileri de eleştirmekten geri durmayan, bir araya geldiklerinde devlet yapısı ve hükümet hakkında fikirler beyan eden, hükümet yıkıp hükümet kuran, tek düze bir hayat akışına sahip insanlardan oluşur. Bu tür insanlar, konuşmaktan başka bir şey yapmazlar. Hep eleştirirler. Fakat elle tutulur bir halleri ve davranışları yoktur. Etraflarındaki olaylara, olgulara ve durumlara fiilen hiçbir katkıları mevcut değildir.

Muhammed, yaşadığı hayat bakımından bu insanlarla örtüşür ancak gelişme kısmındaki kendi sözlerinden de anlaşılacağı üzere bir kısım farklılıklar arz eder. O, tek düze, rutin bir hayat sürmektedir. Fakat kahvede diğer insanlara karışmayarak ayrı bir masada oturması, onlarla muhabbet etmek yerine gazetesini okurken caddeyi seyretmesi farklı olduğunu gösterir nitekim "Ben hükümete küfrediyorum ha? Allaha sığınırım!!! Ben pınardan su içen ardından da ona tükürenlerden değilim. Beni soruşturun bakalım



ideal bir memur muydum değil miydim? Ben emirlere ve kanunlara uyar onları dikkatle uygulardım. Sorun bakalım beni!!! Bir gün dahi sarhoş olmadım. Bir kadına sarkıntılık etmedim. Kimseyi incitmedim ve ben...” şeklindeki ifadesi de öyle olmadığını ispatlıyor.

Hikâyenin gelişme bölümündeki Muhammed’in sorgulanması olayı da yazarın eleştirdiği Arap toplumundaki bir başka çarpıklıktır. Burada yazar toplumun kokuşmuş adalet sistemini ve onun eksikliklerini, despotluğunu ortaya koyuyor. Muhammed hakkındaki suçlama onun da diğerleri gibi hükümete dil uzatmak ve ona küfretmektir. Ancak kahramanın yaptığı savunma üzerine bu noktada suçsuz olduğu anlaşılır. Doğru Muhammed hükümete küfretmemiştir fakat bu, hükümet için yeterli değildir. Küfretmemesinin yanı sıra bir de övgülerde bulunması gerekir. Çünkü sistemin amacı sanığın suçlu ya da suçsuz olduğunu ortaya çıkarmak değil ille de ona bir yakıştırmada bulunmaktır.

Sonuç olarak Muhammed tam anlamıyla aklanmamıştır. İleri sürülen şartları yerine getirdiği takdirde sisteme göre suçlu bulunan Muhammed’in beraat edeceğine karar verilmiştir. Kahramanımız artık hükümet adına bir nevi ispiyonculuk görevi üstlenmiş ve ölümünden sonra ilelebet bu görevi icra etmesi karşılığında mezarında rahatsız edilmemek üzere serbest bırakılacaktır.

*Muhammed el-Mahmûdîn’in Başına Gelenlerin Özeti*, son derece sağlam bir olay örgüsüne sahiptir. Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri tamamen birbirleriyle ilintili olup herhangi bir kopukluk söz konusu değildir. Özellikle sonuç bölümü dışında olaylarda bir herhangi bir olağanüstülük yoktur.

Hikâyenin şahıs kadrosunu başta Muhammed olmak üzere kahve ahalisi, polisler, komiser, kişileştirilen kazma ve kürek oluşturmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz üzere Muhammed ve kahve ahalisi toplumdaki belli bir kesimi, polisler hükümet ve adalet sistemi adına çalışan memurları, komiser de adalet sistemini temsil etmektedir.

Zaman ve mekân yine kapalılığını korumakta ve herhangi bir kesinlik belirtilmemektedir. Muhammed’in sürekli gittiği kahve’nin küçük bir romantik tasvirle betimlenmesi haricinde zaman ve mekân tasvirinde ayrıntıya girilmemiştir.

Hikâyenin dil ve anlatımını mütalaa etmek gerekirse; kelime hazinesi bakımından çok da bir genişlik arz etmemektedir. Hikâyedeki cümlelerin yapıları genelde komplike olmamakla beraber basittir.

Üslup Tâmir'in genel karakteristiğini yansıtmakta, basit, akıcı ve anlaşılır bir tarzda olup verilen mesaj açık ve nettir.

## 2.6. Yalan\*

Öğretmen, öğrencilere şöyle diyerek dersini bitirdi: “Artık, insandaki en büyük şeyin kafasında saklı olduğunu biliyorsunuz. Bu harikulade gerçeği unutmaktan sakının.” Bunun üzerine öğrenciler şaşkın şaşkın bakiştılar. Öğretmen, uzun boylu ve başı dik bir şekilde sınıftan ayrılırken öğrenciler, meraklı gözlerle ona baktılar. Bir müddet sessizliğe sığındılar. Ardından çok sürmeden yerlerinden kalktılar. Okulun bahçesine doğru koşuştular. Her zaman ki oyunlarını oynamadılar. Toplandılar ve öğretmenin dediğı şey etrafında tartışmaya başladılar. Sesleri coşkuyla yükselmeye devam etti. Nihayet yeni dersin başladığını belirten zil çaldı. O sırada öğrenciler sınıfa döndüler. Hazır ve istekli bir şekilde öğretmeni bekleyerek oturdular. Ancak öğretmen gelmedi. Okul müdürü katı yüzlü ve vakarlı adımlarla geldi. Onlara, haşın sert bir sesle öğretmenlerinin ani bir baş ağrısına yakalandığını söyledi. Onlardan dersi, tarih kitabından on sayfayı okuyarak geçirmelerini istedi. İlmi istemede tembellik etmemelerini de tembihledi.

Müdür sınıftan ayrılır ayrılmaz öğrenciler ikinci kez tartışmaya döndüler.

“Öğretmen yalan söyledi.”

Öğrencilerden biri kendinden emin bir üslupla bağırdı: “Baş, sadece gözleri, burnu, kaşları, saç ve kulakları taşımak için vardır.”

Tartışma uzadı ve şiddetlendi. En sonunda öğretmenin yalan mı yoksa doğru mu söylediğı hususunda ipucu verecek tek gücün tecrübe olduğı hususunda anlaştılar.

Öğrenciler, içlerinden birini seçtiler. Yaşça en küçükleriydi. Mavi gözlü ve kumral saçlıydı. Küçük öğrenci alelacele gülerek ve övünerek yere uzandı.

Öğrenciler, büyük ve keskin bir bıçakla başı vücudundan ayırmaya giriştiler. Ardından başı aldılar. Kesik boynun deliğinden içeri göz gezdirdiler. Karaltıdan başka bir şey göremediler. Aceleyle okulun bahçesinden bir taş getirdiler. Taş, katı ve sertti.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الکذب), bu tezde s. 161.

Başı sınıfın zeminine koyup kırılıncaya dek ona darbeler indirdiler. İçinde ne olduğunu görünce alaycı bir şekilde güldüler. Kasap dükkânlarında çiğ satılan koyun beynine benzeyen şeyi dikkatle süzdüler. Üzüntüyle başlarını salladılar ve emin olarak şöyle dediler: “Öğretmen yalan söylüyor.”

Daha sonra yapıştırıcı getirip başın parçalarını birbirine yapıştırdılar. Ardından da başı yerde yatan cesede yapıştırdılar. Kesin zaferi ifade eden gözlerle baktılar. İkinci kez şöyle tekrarladılar: “Öğretmen yalan söyledi.” İçlerinden biri, mavi gözlü ve kumral saçlı küçüğü tekmeledi. Bunun üzerine küçük çocuk, aniden ayağa kalktı ve merakla sorarak bağırdı: “Öğretmen yalan söylemiş mi?”

### **Tahlil:**

Zekeriyyâ Tâmir, doğup büyüdüğü toplumu çok iyi tanımış, iyi gözlemlemiş ve çok iyi sentezleyebilmiş bir yazardır. Bu toplumun nelere ihtiyacı olduğunu, hangi noktalarda eksik kaldığını tespit etmiş ve bunları kaleme almıştır.

Bir milletin ilerleyebilmesinin, modern dünyada mesafe kat edebilmesinin ilk şartının eğitim ve öğretim olduğunu hepimiz biliriz. Çağdaş medeniyetlere baktığımızda daha işin başındayken yaptıkları ilk reformların eğitim ve öğretime ait olduğunu görebiliyoruz. Tabi ki burada bu işi üstlenenlerin de gerekli bilgi ve donanımına sahip olmaları yeterli değildir. Aynı zamanda bu işin sistematüğini de bilmeleri lazımdır. Takdir edilmelidir ki herkes bilgiye sahip olabilir. Fakat bu herkesin, bildüğünü başkalarına öğretebileceğı anlamına gelmez. Bilgiye sahip olmak ayrı, bunu aktarabilmek ayrı şeydir. Vurgulamak istediğimiz şey eğitim öğretim mesleğini üstlenenlerin her yönüyle yeterli olmalarının gerekliliğidir. Aksi takdirde sonuçları kötü olabilir.

Bu hikâyesinde Tâmir, sıradan bir okul gününü ele almış fakat içerisine hiç de sıradan olmayan bir olay yerleştirmiş ve okurda yine büyük bir dehşete neden olmuştur.

Öğretmen dersini bir cümleyle bitirmiş ve teneffüs için dışarı çıktığında öğrencileri o son cümle üzerinde tartışmış, fikirlerini sunmuş ve nihayetinde öğretmenin doğru mu yoksa yalan mı söylediğı hususunda kilitlenmişlerdir. İkinci ders başladığında öğretmenin rahatsızlığı nedeniyle derse giremeyeceğini öğrenen öğrenciler, teneffüste tartıştıkları konuya tekrar geri dönmüş ve bu tartışmayı görsel bir deneyle sonuçlandırmaya karar vermiştir. Ardından içlerinden bir öğrenciyi seçmiş, kafasını

vücudundan ayırmış ve kafayı iyice incelemişlerdir. Aradıklarını bulamayan öğrenciler, sonuçta öğretmenin yalan söylediğine kanaat getirmişlerdir.

Hikâyenin dış yapısını giriş, gelişme ve sonuç olarak kurgulayan yazar, belirli bir olayı işlemiş ve işleyiş tarzı itibariyle Maupassant tarzı bir sunuş şekli benimsemiştir.

Giriş kısmında öğretmen dersini son bir cümleyle bitirmiş ve çıkmıştır. Gelişme kısmında öğrenciler, öğretmenin son sözü üzerine tartışmış ve bir deneyle öğretmenin haklı olup olmadığını görmek istemişlerdir.

Hikâyenin sonuç kısmı da müdürün derse girip öğretmenlerinin gelemeyeceğini söylemesiyle başlamış ve öğrencilerin içlerinden yaşça en küçüklerini ve aynı zamanda mavi gözlü, kumral saçlı olanını seçip denek olarak kullanmalarıyla devam etmiştir. Denek olarak seçilen öğrencinin tasvirine dikkatlerinizi çekmek istiyoruz. Yazarın çocuk için çizdiği portre çok sevimli ve şirin bir çocuk portresidir. Bunun sebebi, okurun kapıldığı dehşetin şiddetini arttırmak içindir. Böylesi sevimli bir çocuğun böylesi bir akıbetle karşılaşması okuru hem üzmüş hem de okurda son derece şiddetli bir hayal kırıklığına neden olmuştur ki bu da Tâmir'in ilk hedefidir. Sonuç kısmı, küçük öğrencinin kafasının vücudundan ayrılıp incelenmesi ve aranan şeyin bulunamaması neticesinde öğretmenin yalan söylediği kanısına varılmasıyla son bulur.

Tâmir, hayal dünyasındaki hikayesini gerçeğin potasında kurarak olayın olabilirliğini kurgulamıştır. Fakat kurgunun içerisindeki olağanüstü olay bunun tamamen bir hayal ürünü olduğunu gösteriyor. Ancak Tâmir, hikayesinin amacını onda vermek istediği mesajı bize göre başarılı bir şekilde dile getirmiştir.

Kanaatimizce yazarın eleştirdiği noktalar şunlardır.

- Eğitim sisteminin eksikliğinden kaynaklanan ve sonuç olarak öğrenciler üzerinde görülen düz mantıkla hareket etmek.
- Her şeyin somuta indirgenğinde sonucunun kötü olabileceğini düşünmek.
- Bazı durumlar deneysel yöntemlerle açıklanamadığı için deneyimin her şey olabileceği anlayışı.

Bütün bunlar ele alındığında şöyle bir sonuç çıkarılabilir. Evet, eğitim-öğretim sisteminde hatalar mevcuttur fakat bütün kabahati burada aramamız da yanlış olur. Çünkü öğrenciler de kendilerinden bekleneni yerine getirememişlerdir. Her şeyi somut

olarak algılama imkânı yoktur. Bu nedenle somut olmayana ilişkin bilgilerin görsel olarak kanıtlanması da olanaksızdır.

Hikâyenin sonunda başı kesilen öğrencinin ayağa kalkması ve hayata dönmesi de yine yazarın gerçeküstücülüğünün bir sonucudur. Yazar, ilk önce sevimli çocuğun başının kesilmesiyle okuru dehşete salmış fakat sonra bu çocuğu hayata geri döndürerek okurda uyandırdığı dehşetin şiddetini aza indirgeme çalışmıştır. Tabi ki bu sırada vermek istediği mesajı gayet başarılı bir şekilde sunabilmiştir.

Hikâyenin şahıs kadrosunu ele alacak olursak, ilk önce bizi öğretmen karşılıyor. Öğretmenin uzun boylu ve başı dik biri olarak tasvir edilmesi, onun yaptığı işten gurur duyan ve işini tam olarak yaptığına inanan biri olduğu sonucunu çıkarıyoruz.

Öğrenciler ise şaşkın, kararsız ama azimlidir.

Okul müdürü; mağrur, asık suratlı ve sert bir ses tonuna sahip bir şahıs olarak çıkıyor karşımıza. Bunun nedeni ise, müdürün idareyi temsil etmesinden kaynaklanıyor gibi gözükmektedir. İdareci olan biri genelde sert, vakarlı ve kararlı görünmek zorundadır. Yazar, müdürü tasvir etmeye çalıştığı cümleyle okurun kafasında bir idareci portresi oluşturmuştur.

Küçük çocuğa gelince, yazar, bu çocuk için çok sevimli bir portre çizmiştir. Çocuğun masum görünümü ister istemez ona karşı bir şefkat uyandırıyor okurda. Çocuk, her ne kadar sevimli masum ve sevimli olsa da akıllı ve zeki değildir. Çünkü arkadaşlarının kendisini denek olarak seçmelerine itiraz etmemiş hatta durumdan hoşnut olmuş ve buna sevinmiştir.

Son şahıs da genel kanıyı ifade eden, öğretmenin yalan söylediğine hayıflanıp ve bunu yerde yatan cesedi tekmeleyerek tepkisini dile getiren bir öğrencidir.

Zaman ve mekân kavramları her zamanki gibi yine açık değildir. Sadece mekânın bir okul ortamı olduğu belirtilmiştir. Zamana dair bir vurgu ve netlik yoktur.

Dil ve üslup akıcı, cümleler anlaşılır, verilmek istenen mesaj biraz kapalı olsa da hemen her yaştan okurun anlayacağı bir tarzda yazılmıştır.

## 2.7. Erkekler\*

Abdulhalim el-Mur, karısı Nebîle'yi izni olmaksızın tek başına evin dışına çıkmaya yeltendiği an boşayacağına yemin etti. Nebîle, onun yemininden sonra her gün

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (رجال), bu tezde s. 162.

dışarı çıkmayı daha çok istedi. Abdulhalim buna öfkeleni ve karısı çarşafsız caddede yürürse tereddütsüz onu boşayacağına yemin etti. Bunun üzerine Nebile çarşafı çıkardı ve yerleri silmek için toz bezi yaptı. Kendisinden başka bir erkekle konuştuğunu öğrenirse karısını boşayacağına yemin etti. Bir gün öğlen vakti alışılmadık bir şekilde eve döndü Abdulhalim. Onu daha önce görmediği bir erkekle yatakta konuşurken buldu ve çok sinirlendi. Karnındaki şişkinliğin sebebinin bu tanımadığı adam olduğu ortaya çıkarsa onu boşayacağına yemin etti. Nebîle, gülererek; pişirdiği yağlı yemeklerin baloncuklar halinde uçan gazlara sebep olduğunu söyledi. Fakat birkaç ay sonra Nebîle bir kız çocuğu dünyaya getirdi. Abdulhalim el-Mur, bu duruma çok sinirlendi. Karısının ikinci kez bir kız çocuğu doğurmayı aklına getirirse onu boşayacağına yemin etti. Ancak birkaç hafta sonra Nebîle'yi, pişirdiği yemeğe tuz koymayı unuttuğunu tespit ettiğinde boşadı.

### **Tahlil:**

Hikâye karı ve kocadan oluşan bir ailede erkeğin tutumundan ve bu tutumun sonuçlarından, erkeğin durduk yere karısına bir yasak getirmesiyle başlayıp ardından da karısının bu garip yasağa olan tepkisinin üzerine yasakların peşi sıra gelerek nihayetinde akıl almaz bir hal almasından ve sonucunda da çok basit bir sebeple boşanmalarından bahsetmektedir.

Yapı olarak incelediğinde hikâyenin, Maupassant tarzı kısa bir hikâye olduğu görülür. Çünkü başından sonuna dek tam bir olay incelenmiştir. Ancak yazarın hikâyede hiçbir ön hazırlık yapmadan, okuyucuyu anlatacağı olaya hazırlamadan, tasvirlerle yer vermeden doğrudan doğruya girmesi bize durum yani “Çehov” tarzı hikâyeyi anımsatmaktadır. Ancak görüldüğü üzere hikâyede tam bir olayın inceleniyor olduğundan, bu, bizi yanıltmamalıdır. Çünkü öyküde aksiyon da gerilim de mevcuttur.

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzının benimsendiği hikâyede yazar, insanların tutarsız davranışlarından ve bunun sonuçlarından bahsetmiştir.

İnsan psikolojisinde konulan yasaklara karşı; özellikle bu yasaklar birer dayatma şeklinde olup muhataplarını bütünüyle hareketsizliğe ya da kendi belirledikleri tarzda hareket etmeme haline mahkûm ederse, söz konusu yasakları ihlal etme eğilimi vardır.

Nitekim hikâyenin kahramanı olan Abdulhalim karısına izni olmadan dışarı çıkmayı yasakladığında karısının dışarı çıkma isteğinin daha da arttığı gözlemlenmiştir. Burada belirtilmek istenen de yukarıda bahsettiğimiz insan psikolojisinin ta kendisidir.

Bunun üzerine öykünün kahramanı ikinci yasak olarak karısına çarşafsız olarak dışarı çıkmamayı getirir. Aksi takdirde onu boşayacağına yemin etmiştir. Ancak kadın insan doğasının gerektirdiği hareketi sergiler ve çarşafı ebediyen çıkarır.

Ardı sıra gelen yasak ise karısının başka erkeklerle konuşmasını engelleme yönündedir ve tehdidi de karısını boşayacağıdır. Ancak yazarın, hikâyenin kahramanı olarak sunmuş olduğu erkek tarafından karısı için koymuş olduğu yasak çiğnenmiş olmasına karşın diğer iki durumda yazarın yasak ve yasağın çiğnenmesi arasında kurmuş olduğu ilişki mantıklı bir çerçevede izah edilebilirliğe sahip olsa da üçüncü yasak ve çiğneme arasındaki ilişki hem mantikî izaha ve hem de konunun anlatımı tekniğine ters düşmektedir.

Vurgulanmak istenen bir diğer nokta ise başlarda hiçbir yanlışı olmayan kadının, erkeğin durduk yere ve anlamsız yasağının ardından büyük yanlışlara kendini sürüklemesidir. Yazar, her seferinde karısı için bir takım yasaklar getirmekte ve söz konusu kadınla bu yasaklara kocasının hoşuna gitmeyeceği tarzda tepkiler göstermektedir. Ancak kadının gösterdiği tepkiler, konulan yasakların karşılığı olarak izah edilebilir. Gel gör ki üçüncü yasak ve o yasağa karşı kadının ortaya koymuş olduğu davranışı yukarıda yasak ve çiğneme durumlarında olduğu gibi bir denklik halinin dışına çıkma söz konusudur. Bu nedenle yazar, hikâyenin kahramanları arasında üçüncü kez ortaya çıktığını düşündüğü hadiseyi yeterince temellendirememiştir. Hayali bir açıklamadan da öte saçmaya indirgeme şeklinde izah edilebilir.

Kısaca özetlemek gerekirse; insanların hem toplumsal hem de bireysel yaşamlarında birçok şeyi ya abartarak veya görmezlikten gelerek, olumsuzluklara neden oldukları bir gerçektir. Hikâyede olup biten de bundan ibarettir.

Hikâyenin şahıs kadrosunu iki kişi teşkil etmektedir. Abdulhalim, doğu toplumundaki sert olmaya çalışan fakat iktidarı elinde tutamayan bunun için de bir takım yersiz davranışlar sergileyen bir şahıstır. Nebîle, ev kadını, erkeğine çok fazla boyun eğmek istemeyen, inatçı ve kocasının her dediğini yerine getirdiğinde kendi iktidar alanını kısıtlayacağına inanan, bu inancı sebebiyle ahlaksızlık derecesine varan davranışlar sergileyen ve hareketlerini örtbas etmek için de yalana başvuran bir karakterdir.

Yazar bu hikâyesinde de zaman ve mekânı açıklığa kavuşturmamış ve hayali bir ortam kullanmıştır.

Bu öykü de yine hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuştur okura. Eserde kullanılan kelimeler ve kurulan cümleler basit ve anlaşılırdır. Üslup olarak da akıcı ve sürükleyicidir.

## 2.8. Müsteşarlar\*

Azmî es-Saffâd, evinde oturduğundan çok, semtinin bitişiğindeki mezarlıkta otururdu. Kendisiyle dalga geçenlere: “Hangisi benim için daha iyi? Mezarlıkta oturmam mı? Meyhanede oturmam mı? Kahvehanede oturmam mı? Yoksa kumarhane de oturmam mı?” diye sorarak “Her baş kendisini rahat ettireceği yastığı seçmekte özgürdür.” şeklinde özetleyeceğimiz kesin bir cevapla karşı çıkardı.

Sürekli olarak mezarlıkta oturmak ona, oraya gömülü ölülerin güvenini, sevgisini ve saygısını kazanmayı sağladı. Ancak yoksullarla oturana yoksulların bitleri geçer diye inandığı için sadece mevki ve makam sahipleriyle ahbablık etti.

Bir bankada müdür olan ve milyonları aşırıldığı tespit edildikten sonra hapisanede ölen, çalınan milyonlar bulunamayınca hayatının sonuna dek hapisteki mahkûm ve gardiyanların saygısını kazanan Hamza er-Rukbe ile ahbablık etti.

Saçlarının sayısı kadar evi, dükkânı ve arazisi olan Reşîd Nasr ile ahbablık etti. Reşit kel değil aksine sık saçlıydı. Evliliğe karşı duyduğu sevgisiyle meşhur oldu. Boşanıyor evleniyor, boşanıyor evleniyordu. Kadınların sayısı çöldeki kumlardan çok hayat ise kısaydı. Eğer amaç bütün kadınları helal yoldan ele geçirmekse hızlı olmak gerekiyordu.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (المستشارون), bu tezde s. 162.



Önemli birçok makam ve mevkie sahip olan Kerîm el-Makl ile ahabplık etti. Onun son görevi maliye bakanlığı idi. Bakanlığı döneminde onun bütün insanlardan farklı olduğu, elbisesinde sayısız gizli ve açık ceplerin olduğu, gizli cepler ne kadar dolarsa dolsun diğer şanslı cepler gibi ısrarla dolmak isteyen başka ceplerin de olduğu dedikodusu yayıldı. Ani bir kalp kriziyle öldüğünde bayraklar yarıya çekildi. Vatanın ekonomik direklerinden çöken ve alternatifi bulunmayan bir direk olarak kabul edildi.

İnsanların kanlarını su gibi akıtarak kolaylıkla onları öldüren Nezîr el-Behlûl ile ahabplık etti. Ancak o hayatını değersiz bir kavgada kaybetti. Ardından ortaya çıkan ve yayılan şu söz söylendi. Sivrisinek aslanın gözünden yaş akıtır.

Ünlü bir yazar olan Amîd el-Hulv ile ahabplık etti. Amîd ileri gelen, önemli ve nüfuz sahibi insanlara, onları yermesinin ve övmesinin fiyatlarının bulunduğu, tartışma, görüşme ve pazarlık kabul etmeyen bir liste dağıttı. Onun her harfinin bir kıymeti vardı. Kaf harfinin değeri Yâ harfinin değeri gibi değildi. Sadaka veya zekât türünden bir kez dahi yazmaksızın öldüğü tespit edildi. Peşin almadan yazmazdı. Öderim diye vaat edeni ne az ne çok yazarım vaadiyle karşılardı.

Daha önce görülmemiş, milyonları yok edecek ve kendisine sonsuz servet getirecek bir bomba icat etmeye çalışan fakat icat etmeye çalıştığı sırada bombanın patlayarak kendisini ancak mercek altında görülebilecek küçük et parçalarına dönüştürdüğü Celîl el- ‘İyâs ile ahabplık etti.

Hayatı, peşi sıra gelen rezalet fırtınalarından oluşan Dilâl el-‘Addâd ile ahabplık etti. Bir keresinde namuslu kadınları, bedenlerini satmaya teşvik etmekle suçlanmıştı. Başka bir sefer de henüz okul sıralarında oturan kız öğrencileri toplayan genel ev şebekesi kurmakla suçlanmıştı. Bütün suçlamalardan kurtuldu. Başı dik ve itibarlı bir şekilde hayatını sürdürdü. Malları rekabet görmeden revaç, beğeni ve saygıdan nasibini almaya devam etti. Öldüğünde gözler çok sıcak yaşla döktü ve sanki bu kadın Râbi‘a el-Adaviyye’imişçesine hatırası saygı ve hûşu ile yâd edildi.

Bu yedi dost Azmî es-Saffâd nezdinde maaşsız müsteşar olarak çalışmayı kabul ettiler. O da bu durumdan memnun oldu. Müsteşarların kendisine verdikleri ilk nasihatleri; kendisine garip tavırları olan birisi gözüyle bakılmaması ve akli dengesinin yerinde olmadığı şüphesini uyarmamak için artık mezarlıklarda oturma süresinin sona erdiğini bildirmeleri oldu. Azmî es-Saffâd buna itiraz edip arkadaşlarına olan vefasından söz etmeye yeltendiğinde nerede olursa olsun ona eşlik edeceklerini bildirdiler.

İşte böylece Azmi es-Saffâd, yetenek, deneyim, olgunluk ve deha sahibi yedi arkadaşıyla birlikte kendisine sunulan günlük hayatını yaşadığı alana çıktı. Başarıdan başarıya koştu ve nihayet ülkesindeki en zengin, en nüfuzlu ve en yüksek makam sahibi, emreden ve emri yerine getirilen biri oldu. İlk emri de mezarlıklarda oturmayı yasaklamaktı.

#### **Tahlil:**

Öykü, günümüz yozlaşan dünyası üzerine yazılmış eleştiri niteliğinde bir anlatıdır. Tabi ki bunun hikâye formatında sunulması parçaya ikinci bir edebi değer yüklemektedir.

Parça, mezarlıkta fazlaca vakit geçiren bir şahsın zamanla oradakilerle arkadaşlık kurduğunu, arkadaşlarının niteliklerini ve hayat hikâyelerini, kahramana verdikleri taktik ve tavsiyeler neticesinde onun çok başarılı bir insan olduğunu anlatmaktadır.

İnsanlar genelde mezarlık, hastane, bakımevi gibi yerlere hayattan ders çıkarmak, dünyadan ibret almak ya da ölümü düşünüp tefekkür etmek için gider. Azmi'nin orada oturmasının amacı ilk önce boş işlerden ve kötü yerlere gitmekten uzak durmak için gibi görünse de. “Ancak yoksullarla oturana yoksulların bitleri geçer diye inandığı için sadece mevki ve makam sahipleriyle ahbablık etti.” cümlesiyle verilen hayat anlayışı Azmi'nin farklı bir niyetle mezarlığa gittiğini göstermektedir.

İnsanın yaşayan birinden öğreneceği bir şeyler elbette vardır. Hayatta olmak hala bir şeylerin daha öğrenileceği ve yaşanacağı anlamına gelmektedir. Azmi'nin, ölü insanların tecrübelerine başvurması onun kurnazlığından kaynaklanmaktadır. Çünkü ölü bir insan yaşayacağını yaşamış, güngörmüş ve edineceği bütün tecrübeleri edinmiş demektir. Bu nedenle ölülerle ahbablık etmeyi seçmiştir.

İlk arkadaşı, Hamza er-Rukbe olmuştur. Hamza, zimmetine para geçiren, yolsuzluk yapan ama sonucunda itibar gören bir şahıstır. Yolsuzluk yapan ve hakkı olmayan parayı yiyen Hamza, hapse atılmıştır. Fakat hayatının sonuna dek etrafındakilerin saygı ve sevgisini kazanmıştır. Yazarın eleştirdiği nokta da hırsızlık yapan birinin günümüzde cezalandırılmış gibi görünse de hiç de öyle olmadığıdır. Çünkü Hamza hayatının sonuna dek hakir görülmesi gerekirken saygıya değer görülmüştür.

İkinci arkadaşı, Reşîd Nasr'dır. Reşit, çok zengin ve kadınlara düşkün bir insandır. Sürekli evlenip boşanması, onun işi kılıfına uydurduğunu ve illegal olmadan helal yolla bu işi yaptığını ifade etmektedir. Yani yaptığı aslında takdir edilecek bir şey değildir ama akli sayesinde izlediği yol onun, hiçbir zarar görmeden, hiçbir yaygaraya maruz kalmadan işini yürütebilmesini sağlamıştır.

Üçüncü olarak Kerîm el-Makl ile arkadaşlık yapmıştır. Kerim maliye bakanıdır. Yaptığı yolsuzlukların ve cebe indirdiği paraların haddi hesabı yoktur. Fakat ölümünden sonra arkasından hiç de öyle konuşulmamış, vatanın alternatifsiz bir ekonomi direği şeklinde yâd edilmiştir. Kerim uyanık, kurnaz ve akıllı bir bürokrat olması sayesinde bu suçlamalardan kurtulmuş, gerçekten suç işlediği halde bu durumdan sıyrılmış ve övgülere mazhar olmuştur.

Dördüncü arkadaşı, bir kabadayı olan ve hayatını anlamsız bir kavgada yitiren Nezîr el-Behlûl'dür. Nezîr'in ölümünden sonra yayılan "Sivrisinek aslanın gözünden yaş akıtır." sözü kaba kuvvetin her zaman işe yaramadığını ve gücün yanında aklında olması gerektiğini, hiç ummadık taşın baş yarabileceğini sembolize etmektedir.

Beşinci arkadaşı Amîd el-Hulv'dur. Amîd de para için yazan bir şairdir. Karşılıksız tek kelime yazmamıştır. Yani bir edebiyat ve sanatı para kazanmanın yolu olarak benimseyen birisidir.

Altıncı arkadaşı Celîl el-Iyâs olmuştur. Celil, çok para kazanmak için bir atom bombası yapmaya çalışan fakat çalışması esnasında ölen bir adamdır. Yani bilimle uğraşan fakat bunu bilim adına değil maddiyat için yapan bir şahıstır.

Yedinci olarak da bir genelev patroniçesi olan, birçok kez kadınları para karşılığı satmakla suçlanan, ancak bütün bu suçlamalardan kurtularak saygı kazanan ve öldüğünde kendisi için yaşlar dökülen, hatta dünyanın en namuslu kadını gibi itibar gören Dilâl el-'Addâd ile arkadaşlık kurmuştur. Burada da yazarın eleştiri noktası yine

günümüzde adilik ve namussuzluk yapan insanların, bir şekilde suçlarından kurtulup temize çıkması ve toplumun da bu durumu gerçekten göz ardı ederek buna kanmalarındır. Günümüz değer yargılarının nasıl değişim gösterdiği gözler önüne serilmektedir.

Aynı zamanda hikâyenin kahramanlarını da oluşturan bu yedi şahsiyetin ortak özelliği, suçlu olmaları ama cezalandırılmak yerine saygı, itibar ve övgüye değer görülmeleridir. Yedi kişiye baktığımızda şu değerler karşımıza çıkmaktadır.

- Para ve para hâkimiyeti.
- Kadın hâkimiyeti.
- Kötü amaçla kullanılan bilim
- Para için yapılan edebiyat ve sanat
- Kaba güç ve mafya

İşte bu meziyetleri şahsiyetlerinde taşıyan yedi kişiyi Azmi, kendisine danışman olarak seçmiştir. Nedenine gelince; para, dünyadaki en büyük güçlerden biridir. Hakkı olmadığı halde hileyle para kazanmayı ve bunu da itibarını zedelemeyi yapmayı Hamza er-Rukbe ve Kerîm el-Makl'den, paraya sahip olduktan sonra kadına da sahip olmayı Reşîd Nasr'dan, sadece kaba kuvvetle işlerin halledilemeyeceğini aynı zamanda aklın da gerekliliğini Nezâr el-Behlûl'den, kadınlarla ve parayla uğraşıp da namuslu kalabilmeyi Dilâl el-'Addâd'dan, bilimin başka nelere hizmet edebileceğini de Celil el-İyâs'dan öğrenmiştir.

Nihayetinde günümüz hayatında başarılı olabilmenin, hayatını kazanmanın ve bir yerlere gelebilmenin bilgi ve donanımını edinmiş olan Azmi, danışmanlarının tavsiyesi üzerine mezarlıkta oturmayı bırakarak hayata atılır. Çünkü artık günümüz dünyasının inceliklerini çözmüş ve işini nasıl yürütebileceğini öğrenmiştir. Öğrendiklerini uygulayarak makam, mevki, mal ve nüfuz sahibi biri olmuştur. Son olarak da mezarlıklarda oturmayı yasaklaması, yine Azmi'nin kurnazlığından kaynaklanmaktadır. Çünkü kendisi mezarlıkta oturarak bu seviyeye gelmiştir. Başka birisinin de bunu öğrenip kendisine rakip olmaması için bu yasağı çıkartmıştır diyebiliriz.

Böylelikle yazar, günümüz dünyasının nasıl yozlaştığını, bürokrasinin ve bürokratların nasıl çalıştığını, bilimin nelere hizmet ettiğini, edebiyat ve sanatın ne için kullanıldığını gözler önüne sermiştir.

Hikâyenin zaman ve mekân kavramlarını incelediğinde, kesin bir zaman ifadesine rastlanmamaktadır. Mekân olarak; semt, mezarlık, meyhane, kahvehane, kumarhane, hapishane, arazi ve ev gibi ifadeleri görmekteyiz. Ancak bu ifadeler özel isim niteliğinde ve muayyen bir yere ait olmadığından genel bir anlam taşımaktadır.

Şahıs kadrosuna baktığımızda; Azmî es-Saffâd, Azmî es-Saffâd ile dalga geçenler, Hamza er-Rukbe, Reşîd Nasr, Kerîm el-Makl, Nezîr el-Behlûl, Amîd el-Hulv, Celîl el- İyâs, Dilâl el-‘Addâd’ı görüyoruz.

Azmî es-Saffâd, olayın kahramanıdır ve kurnaz bir kişiliğe sahiptir. Onunla dalga geçenler, Azmî’nin çevresindeki insanları, içinde yaşadığı halkı temsil etmektedir. Diğer yedi şahısın temsil ettiği değerler yukarıdaki satırlarda geçmektedir.

Hikâye, hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuş olup kullanılan cümleler ve ifadeler anlaşılır bir şekildedir. Yazarın üslubu her zamanki gibi akıcı ve nettir. Tâmir, hikayesinde vermek istediği mesajı çok derinlere gömmeden kolay kavranabilir bir üslupla sunmuştur.

## 2.9. Av\*

Bulutlar, müzik, güller ve çocukların oyuncakları yandı. Bol suyu olan nehirden başka gizlenecek bir yer bulamadım. Orada tek başıma o gizemli sükûnete teslim olarak yıllarca yaşadım. Bir gün yaşlı bir avcı geldi nehrin dibinden beni oltasıyla çıkardı. Şaşkın ve üzgün bir şekilde gözlerini bana dikti ve şöyle dedi: “Seni balık zannettim.” Bunun üzerine sahte bir mutlulukla şöyle dedim: “Hata etmiyorsun. İnsan balıktan daha üstün ve daha değerlidir.” Batmak üzere olan güneşe yorgun gözlerle baktı ve şöyle dedi yaşlı adam: “Zavallı çocuklarım, hiçbir şey yemeden uyuyacaklar.”

Bunun üzerine başımı utançla yere eğdim ve şöyle dedim: “Unuttun mu? Deniz çok zengin ve içinde yaşayan balıklar da çok çeşitlidir. Ben konuşabilen ve insana benzeyen garip bir balık türündenim.” Avcı sevinerek sordu: “Doğru mu söylüyorsun? Yoksa hala şaka mı yapıyorsun?” tereddütsüz cevap verdim: “Sorduğun soru çok masumane. Beni yalan söylemeye kim zorlayabilir ki ?” Avcı tek kelime etmedi. Yorgunluktan nefes nefese kalmış bir vaziyette beni evine taşıdı. Orada beni bıçakla farklı ebatlarda kesme görevini üstlenmiş karısı vardı. Kestiği parçaları içi kaynar yağla dolu tavaya koydu. Acı çekerek ve yardım dileyerek bağırmadım. Pişinceye dek tavada

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الفريسة), bu tezde s. 164.

kaldım. Ardından avcının çocukları beni iştahla yemeye başladı. Beni mutluluk kaplamıştı. Ancak kısa bir süre sonra üzüldüm çünkü çocuklar yemeği sürdürmelerine rağmen etimin kötü olduğunu kızgınlıkla ve şikâyetle dile getirdiler. Ertesi gün yeryüzünün karnına düşeceğimi ve o esnada bir gün bana bir ağacın veya bir gülün köklerinde güneşi görme fırsatı verilinceye dek karanlık ve pis yerlerde yaşamak zorunda kalacağımı anladığımda hüznüm daha da arttı.

### **Tahlil:**

Tâmir, burada romantizmin, mutlulukların, güzelliklerin yok olduğu bir dünyada yoksulluk çeken bir aile reisinin evine götüreceği ekmeğin; bu aile reisinin yoksulluk, sefalet ve muhtaçlıklarına rağmen nankörlük eden çocuklarının hikayesini anlatmaktadır.

Yazar, hikâyesine durumu özetleyen bir cümleyle başlamıştır. *Bulutlar, müzik, güller ve çocukların oyuncakları yandı.* Anladığımız kadarıyla bulutların yok olması ile; güneşin şiddetli olduğunu; yani kuraklığı ve beraberinde açlığı, müzik ve güllerin yanması ile; yazarın hikâyesine konu aldığı dünyada romantizmin bittiğini, çocukların oyuncaklarının yanması ile de en basit şeylerle mutlu olabilen çocukları bile artık hiçbir şeyin mutlu edemediğini vurgulamaya çalışmıştır.

Kahramanın bütün bu olumsuzluklar içinde yapabileceği bir şey kalmamış, duyduğu üzüntü ile kendini canlıların yaşam kaynağı olan bir nehre salıvermiştir. İnsan olmayı bırakmış, balıklar gibi, sessiz ve sakin bir hayat yaşayabileceği nehri mesken tutmuştur.

Hikâyenin şahıs kadrosunu teşkil eden ikinci kişi yaşlı adamdır. Yaşlı adam yoksul bir ailenin reisidir. Evine ekmek götürmek, çocuklarını doyurmak zorundadır. Bir gün çocuklarının karnını doyurmak için nehre balık tutmaya geldiğinde nasibine bir balık değil de olayın kahramanı olan insanoğlu çıkar. Buna çok şaşırır ve gözlerine inanamaz. İlk anda balık sandığı şeyin daha sonra bir insan olduğunu anlayınca çok üzülür. Çocuklarının o gün aç uyumak zorunda kalmaları onu son derece üzer. Bunun farkına varan balık kılığındaki insan onu tekrar kendisinin balık olduğuna ikna yoluna gider ve nihayetinde de bu çabasında başarılı olur. Hikâyenin giriş kısmını oluşturan bu bölüm Tamir'in tarzına yakışır bir şekilde tasarlanmış ve sunulmuştur. İnsanoğlunun nehirde balık gibi yaşaması garipsenen ve olağanüstü bir durumdur. Ancak olaya sürrealizm kazandırmıştır.

Gelişme kısmında ise yaşlı adam balığı eve taşır, karısı onu kızartıp sofraya getirir. Yalnız bütün bunlar olurken balık adam hiç sesini çıkarmaz, şikâyetle bulunmaz. Çünkü bir fedakârlık yapmaktadır. İnsanoğluna yarar bir şey yapmanın peşindedir. Bir de şikâyet etmesi uygun olmayacaktır. Bir taraftan iyilik yapıp diğer taraftan şikâyetle bulunması, yaptığı şeye gölge düşürecek ve değerini azaltacaktır.

Burada yapabileceğimiz yorum; insanlar iyilik yapıp ardından da bundan şikâyet etmemeli, başa kakmamalı ve o iyiliğin değerini yitirtmemelidirler.

Sonuç kısmına gelince çocuklar sofraya gelen balığı iştahla yemeğe başlar. Bu da balık insana büyük bir mutluluk verir. Çünkü yaptığı iyilik yerini bulmuş ve emeline ulaşmıştır. Balık İnsan bu duygular içindeyken çocukların etten şikâyet etmeleri onu derin bir üzüntüye boğar. Tam emeline ulaştığını düşünürken bütün hevesi, heyecanı ve mutluluğu yarıda kalır ve şunu anlar ki; insanlar nankördür, muhtaçtır ama tatminsizdir. Elindekinin kıymetini bilmemektedir.

Balık adam, yaptığı iyiliğin karşılığında sadece şikâyet bulmamış aynı zamanda kötü bir akıbete uğramıştır. Onu asıl üzen de bu olmuştur. Çünkü bir gün yine insanlık için faydalı olabilme ümidiyle bu duruma katlanmak zorundadır.

Bu noktada yazarın vurgulamak istediği şey karşılığında kötülük bulunsa bile iyilik ve fedakârlığın her zaman yapılması ve bundan asla vazgeçilmemesi gerektiğidir. Elbette yapılan iyilikler karşılıksız kalmayacak, insanlık bundan ders alacaktır.

Zekeriyyâ Tâmir, Arap toplumunda var olan bir takım yanlışları eleştirel bir üslupla ele almış ve bazı semboller aracılığıyla bunları gözler önüne sermiştir.

Genelleştirmek gerekirse burada ele aldığı eksiklik sadece Arap toplumunun değil, aslında bütün insanlığın bir eksiği ve yanlışıdır.

Hikâyenin şahıs kadrosunun çok kalabalık olmadığını ve hikâyedeki her şahsın toplumun bir kesimini temsil ettiğini görüyoruz.

Balık adam, çekilmez hale gelen dünyadan usanmış bundan uzak kalabilmek için kendini toplumdan uzaklaştıran fakat daha sonra uzaklaşmak istediği toplum için kendini feda eden bir karakterdir.

Yaşlı adam, toplumdaki klasik, fakir ama sorumluluk sahibi bir aile babasıdır. Yaşlı adamın karısı, aza kanaat eden elinden geleni yapmaya çalışan anadır. Çocuklar, toplumdaki fakir ve muhtaç olduğunu bilen ancak elindekine kanaat etmeyen nankör tiplerdir.

Yazar bu hikâyesinde de zaman ve mekâna açıklık getirmemiştir. Kahraman bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulan hikâyeyi dil ve anlatım yönünden incelediğimizde; çok karmaşık bir yapıya sahip olmadığını, yazarın akıcı bir dil kullandığını, vermek istediği mesajın açık ve net olduğunu görüyoruz.

## 2.10. Büyücü\*

Beş yaşındaki çocuğun elleri arkadan bağlandı. Yeşil gözleri koyu renkli bir kumaşla sarılarak kapatıldı. Beş asker komutanlarının beklenen emirlerini yerine getirmek üzere ellerinde tüfeklerle çocuğun önünde durdular. Komutanlarının emreden sesi yükseldi. Hızlı bir şekilde dizildiler, tüfeklerini çocuğun kalbine doğru kaldırdılar. Komutan ateş etmelerini emretti. Komutanın sert sesi çocuktan yükselen kahkaha sesine karıştı. Askerlerin kulağına kadar ulaştı. Birincisi gülüşme esnasında güzel karısını hatırladı. İkincisi nehre bakan pencerenin yanındaki yatağını hatırladı. Üçüncüsü ağaçlı bir yolda arkadaşıyla birlikte gevezelik yaparak yürüdüğünü hatırladı. Dördüncüsü küçük yaştayken babasının deniz kıyısında bir balık avcısı olduğu günü hatırladı. Beşincisi büyükken annesinin aniden hastalandığı günü hatırladı. Beş asker emre itaat etmek için harekete geçti. Askerler tüfeklerini komutanlarının göğsüne doğru ateşlediler ve komutan beş kanlı delikle yere serildi. Askerler ona ateş ettikleri için üzülmezsizin beklediler. Ancak onlar hayatta kaldılar. Emreden ise tüfeğin ateşlemesiyle öldü.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الساحر), bu tezde s. 165.



### **Tahlil:**

Gerçek üstü bir olayı konu alan *Büyücü*, usta yazar Zekeriyâ Tâmir'in geniş hayal dünyasında tasarladığı ve gerçek dünyada eleştirdiği bir takım şeyleri sürrealist bir üslupla okura sunduğu kısa hikayedir. Olay örgüsü, idama mahkûm edilen bir çocuğun beş kişilik bir idam mangasının önünde öldürülmeyi beklerken çok çarpıcı bir şekilde öldürülmekten kurtulması ve çocuğun yerine ateş emrini veren komutanın öldürülmesinden müteşekkildir.

Yazar, her zaman ki gibi olaya çok ani bir giriş yapmış ve okurun kafasında hemencecik bir idam portresi çizmiştir. İdam edilmesi gereken beş yaşında küçük bir çocuktur. Çocuk elleri arkadan bağlanıp gözleri kapatılarak savunmasız bırakılmış ve beş kişilik bir idam mangasının önüne konuşlandırılmıştır. Burada dikkatimizi çeken şey, çocuğun yaşıyla askerlerin sayısının eşitliğidir. Yazar böyle bir tesadüfle okurda daha fazla bir etki bırakmak istemiş olabilir. Komutanın ateş emriyle çocuktan bir kahkaha sesi yükselmesi, bize göre hikâyenin başlığındaki büyücünün, çocuğun ta kendisi ve yaptığı büyüün ise sadece attığı kahkaha olduğunu belirleyen kısımdır. Çünkü çocuktan yükselen kahkahanın ardından askerlerin hayalinde bir takım hatıralar canlanır. Birinci asker, güzel diye nitelendirdiği karısını, ikincisi nehre bakan pencerenin yanındaki yatağını, üçüncüsü güzel bir atmosferde arkadaşıyla gezip dolaştığı günü, dördüncüsü babasıyla balık tuttuğu bir günü, beşincisi annesini ve annesinin hastalandığı günü hatırlar.

Askerlerin hayallerinde canlandırdıkları bu hatıralardan sonra olayın rotasının tamamen değiştiğini, tüfeklerin komutana çevrildiğini görmekteyiz. Acaba askerlerin fikirlerini değiştiren neydi? Bize göre bunların ipuçlarını yazar askerlerin hayallerine gizlemiştir. Birincisinin güzel karısını hatırladığında bu masum kahkahayı atan çocuğun büyüyüp onun gibi güzel bir eşe sahip olamayacağını, ikincisinin çocuğun da kendisinin ki gibi rahat ve huzurlu bir yatağının olduğunu ama bir daha o yatağa giremeyeceğini, üçüncüsünün, onun da arkadaşlarının olduğu ve onlarla gezip eğlendiğini ancak onu öldürdüğü takdirde bunların bir daha gerçekleşemeyeceğini, dördüncüsünün hayalinde canlanan anısını çocuğa uyarlayarak onun da bir babasının olduğunu ve babasıyla vakit geçirdiğini ancak onu öldürdüğü takdirde babanın evladını kaybedeceğini ve onu bir daha göremeyeceğini, beşincisinin o çocuğun da bir annesini olduğunu, onu

öldürdüğünde annenin evlattan, evladın da anneden mahrum kalacağını düşünmüş olmaları ihtimalidir.

Aynı anda kafalarında bir takım hatıraları canlanan askerler, hep birlikte tüfeklerini komutanlarına çevirerek komutanı öldürmeleri hikâyedeki gizli büyüün sonucudur. Askerlerin bunun için herhangi bir üzüntü duymamalarının nedeni ise asıl idam mahkûmunun masum olduğunu ve vur emrini veren komutanın ise bir cani olduğunu düşündüklerindendir. Zaten yazar da bu noktada okurun kafasında soru işaretleri bırakmıştır. Beş yaşındaki bir çocuk neden idama mahkûm edilmiştir? Suçu ne olabilir? Bu sorular okurun kafasını kurcalarken gerçekten yazarın böylesi bir hikâye yazmasının nedeni nedir diye düşünmekte haklıyız. Ancak Tâmir'in bir özelliğinin de bu olduğunu onu tanıttığımız satırlarda söylemiştik. Tâmir'in genelde sorunu ortaya koyan fakat çözüm yollarını belirtmekte çok fazla açık kapı bırakmayan bir tarzı vardır. Beş yaşındaki bir çocuk her ne yapmışsa da masumdur. Çünkü o akıl baliğ olmayan küçük bir sabiden başka bir şey değildir. Ancak görünen o ki sistem onu suçlu bulmuş ve hatta idama mahkûm etmiştir.

Hikâyenin başlığıyla ilintili olan kısım şudur; aslında çocuğun attığı kahkaha büyü gibi görünse de ortada gerçek anlamda ne bir büyücü ne de bir büyü vardır. Sadece haksız yere idam edilmek istenen beş yaşındaki bir çocuğun yani bir masumun öldürülmesine doğanın göz yummamasıdır. Yazar hikâyeye böyle bir başlık vermede haksız değildir. Çünkü böylesi kaçınılmaz bir ölümden sadece bir kahkahayla kurtulan çocuk ancak büyücü diye nitelendirilebilir.

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulan bu hikâyeyi zaman ve mekân yönünden incelemediğimizde, bu kavramlara ait hiçbir netlik bulamıyoruz. Yazar bu hikâyesinde de zaman ve mekâna somut özellikler kazandırarak, zamana ve mekâna ait betimlemelerde bulunarak odak noktayı dağıtmayarak okurun sadece olay üzerine yoğunlaşmasını sağlamıştır.

Hikâyeyi dil ve anlatım tarzı yönünden ele aldığımızda ise kelime hazinesinin çok geniş olmadığını, kurulan cümlelerin basit ve anlaşılır olduğunu görmekteyiz. Yazarın üslubunun basit ama yoruma açık olduğunu söyleyebiliriz.

## 2.11. Bir Kadını Beklemek\*

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( انتظار امرأة ), bu tezde s. 165.

Fâris el-Mevvâz başsız dünyaya geldi. Annesi ağladı. Doktoru korkuyla iç çekti. Babası utançla duvara kapandı. Hemşireler, hastanenin her bir köşesine dağıldılar. Doktorların beklediğinin aksine Fâris ölmedi. Uzun bir hayat yaşadı. Görmedi, duymadı, konuşmadı, şikâyet etmedi ve çalışmadı. Çoğu insan onu kıskandı. Onun için zararından çok kârı var dediler.

Fâris, bekleyişinin uzamaması ümidiyle başsız doğacak bir kadını; onunla karşılaşmak ve yeni bir beşer türü üretmek için beklemekten vazgeçmedi.

### **Tahlil:**

*Bir Kadını Beklemek* sıra dışı bir olayın günümüz dünyasını farklı bir üslupla ele alan, günümüz dünyasında bireysel yabancılaşmanın eleştirildiği farklı tarzda bir kısa hikâyedir. Hikâyede garip bir şekilde dünyaya gelen bir çocuğun hayatı genel olarak işlenmektedir.

Olay örgüsü giriş ve gelişme şeklinde sunulmuş olup sonuç kısmı okurun takdirine bırakılan, Çehov tarzı bir durum hikâyesi olan bu parça, az sözle çok şey ifade etmektedir.

Değer yargılarının çok büyük değişimlere uğradığı günümüz dünyasında insanlar yabancılaşma içerisindedir. Önceden doğruluk, sadakat, vefa, kıymet dostluk gibi kavramlar büyük anlamlar içermektedirken günümüzde bunların çok fazla bir şey ifade etmediği genellemesi yapılabilir. Bu hikâyesinde Tâmir, zamanımız insanını eleştirmekte, onların gösterdiği yabancılaşma ve değişimi gözler önüne sermektedir.

Bize göre yazarın eleştirdiği nokta ya da iletmek istediği mesaj şudur; günümüzde insanlar bir takım şeyleri görmez, duymaz, konuşmaz, isteklerini ve rahatsızlıklarını dile getirmemezse rahat eder ve başı ağrımaz. Evet, zaman öyle bir değişim göstermiştir ki insanları buna mecbur kılmıştır. Birçok insan Fâris gibi olmak ister. Çünkü bu şekilde yaşayan insanlar gerçekten diğerlerine göre daha kârlı ve avantajlıdır. Fakat bunu başarmak güçtür ve başarabilmekse bir meziyettir. İnsanların Fâris'i kıskanmasının sebebi de budur.

Kısaca özetlemek gerekirse Tâmir, hikayesinde çağın, insanları nasıl bir hale getirdiğini ve insanları nasıl bir kalıba soktuğunu dile getirmektedir.

Hikâyenin şahıs kadrosunu Fâris, Fâris'in babası, annesi, doktoru ve hemşireler oluşturmaktadır.

Söylediğimiz gibi Fâris, günümüz insan tipini temsil etmektedir. Etliye sütlüye karışmayan, gördüğünü görmeyen, duyduğunu duymayan, dili olup da konuşmayan, şikâyetle bulunmayan biridir.

Fâris'in babası ise, günümüzde Fâris gibi yaşayan insanların varlığından utanç duyan ve böyle bir hayat tarzını kendine yakıştıramayan insanları temsil etmektedir.

Fâris'in annesi, hikâyede portresi çizilen insanlara acıyan ve onların haline üzülen kesimi temsil etmektedir.

Hastabakıcılar, Fâris ve onun gibi olan insanlardan uzak duran tipleri temsil etmektedir demek mümkündür.

Zaman ve mekân açısından kapalı olan hikâye, hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuştur. Hikâyede kullanılan dil herkesçe anlaşılabilir bir seviyededir. Kullanılan cümleler de basit ve akıcıdır. Üslup olarak ele alındığında zor ve anlaşılmaz değil aksine açık ve nettir.

## 2.12. Suçlu\*

Şişman bir polis mezarlığa girdi. Beyaz mezar taşları arasında tereddütle birkaç adım yürüdü. Sonra kafası karışık bir halde bir an durdu. Ardından uzunca bağırdı:

“Ömer el-Hayyââââââm.”

Kimse cevap vermedi. Cebinden beyaz kirli bir mendil çıkardı. Burnunu süpürdü. Sonra katladı ve cebine koydu. Öfkeli bir sesle tekrar bağırdı:

“Ömer el-Hayyâm. Ömer el-Hayyââââââm. Mahkemeye çağrılıyorsun.”

Yine kimse cevap vermedi. Bunun üzerine polis karakoluna dönmek üzere mezarlıktan ayrıldı. Orada, Ömer el-Hayyâm'ın mahkemeye gelmeyi reddettiğini kesinleştiren olayı vasıflandıran bir rapor yazdı. Raporunu, kabullenememekten ve şaşkınlıktan yüzleri asılmış amirlerine sundu. Onlar da emirlerini çıkarmaya yöneldiler. Böylece çok sayıda polis kazma ve kürek taşıyarak mezarlığa gitmek üzere ayrıldılar. Ömer el-Hayyâm'ın mezarını kazdılar. Onun sarkmış, tozlu ve çok fazla yıpranmış etlerini toprağın altından çıkardılar. Hâkim önündeymiş gibi onu mahkeme sırasına taşıdılar.

Hâkim, sakın bir üslup ve ağırbaşlılıkla sordu:

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( المتهم ), bu tezde s. 165.

“Sen ey Ömer el-Hayyâm, şarabı öven ve onu içmeye davet eden şiir yazmaktan suçlusun. Bununla ülkemiz, ekonomik geleceğini kurmayı arzuluyor. Ülkemizin kanunları, yabancı malların ithalini yasaklıyor. Bununla ülkemiz, şarap üreten fabrikaların eksikliğini hissetmektedir. Elbette ki şiirin yabancı malları ithal etmeyi istemeye bir tahrik sayılır. Kanun seni müsamahasız cezalandırır. Suçunu itiraf ediyor musun? Neden cevap vermiyorsun? Konuş! Susmak zararlıdır. Güzeel! Konuşmaman suçunu inkâr ettiğini gösterir. Öyleyse şimdi masum mu yoksa suçlu mu olduğunu öğrenmeye çalışacağız. Adalet, isteğimiz şeydir. Önce... Şiir yazan kişinin okuma ve yazmada yetenekli olması gerekir. Okuma ve yazmada iyi misindir? İnkâr mı ediyorsun? Öyleyse şahitleri çağıracağız. “

Birinci şahit (kütüphane sahibi):

“Suçlu kütüphanemden çok sayıda kitap alırdı.”

Hâkim:

“Hangi tür kitapları satın alırdı?”

Birinci şahit:

“Farkı konulardaki kitapları satın alırdı, ancak daha çok aşk hakkındaki kitaplara meraklıydı.”

Hâkim:

“İşte! İşte! Öyleyse cinsel kitapları seviyordu? Allahın rahmeti güzel ahlaklıların üzerine olsun. Söyle bana! Siyasetle ilgili kitaplar almaz mıydı?”

Birinci şahit:

“Siyasi kitaplar mı? Yemin ederim ki ellerim bir gün bile bir siyasi kitaba dokunmadı. Belki de başka bir kütüphaneden alıyordu.”

Hâkim:

“Demek ki kitapları satın alıyordu?”

Birinci şahit:

“Aynı zamanda beyaz kâğıt ve kalemler de satın alıyordu.”

Hâkim:

“Allahu Ekber! Batıl kaybetti, hak kazandı. Eğer suçlu okuma yazma bilmeseydi parasını, kitaplar, kâğıt ve kalemler satın almak için harcamazdı.”

İkinci şahit (yaşlı bir kadın):

“Suçlu hakkında tüm bildiğim onun sözcüklerden başka bir şey sevmediğidir. Onu seven bir kadın bana, Ömer el-Hayyâm’ın o kadına sözcükleri dünyadaki en güzel kadından daha çok sevdiğini itiraf ettiğini söyledi.”

Hâkim:

“Sözcükleri mi seviyor? Ne tuhaf bir şey! Salih vatandaş, sadece annesini ve hükümetini sever.

Üçüncü şahit (gazeteci):

“Suçlunun şiirlerini inceledim. Onları hükümetin güzelliklerini övgüden yoksun buldum.”

Hâkim:

“Bu, suçlunun halkı sevmediğine kesin bir kanıttır.”

Dördüncü şahit (uzun sakallı adam)

“Allaha yemin ederim ki öldükten sonra kurtçukların yiyeceği şu kulaklarımla duydum. Suçluyu şöyle derken işittim: “Muhakkak şarap hüznü bastırır.”

Hâkim:

“Mahkeme, insanlar arasında hüznün yaygın olduğunu kesinleştirirse bu söz o zaman önem kazanıyor.”

Beşinci şahit (karakol amiri):

“Elimize hüznün adlı şeyin yaptığı yıkıcı faaliyetler hakkında birçok rapor ulaştı. Ancak şimdiye kadar onu tutuklama imkânımız olmadı. Hakkındaki araştırmalar devam etmektedir.”

Altıncı şahit (mahkûm):

“Hüzün beni yeniden hür yaşamayı istemeye kıskırtan şeydir.”

Yedinci şahit (mahkûm):

“Hüzün beni, hükümete küfretmeye zorluyor.”

Sekizinci şahit (mahkûm):

“Hüzün beni yeniden ortaya çıkmaya zorluyor.”

Dokuzuncu şahit (mahkûm):

“Hüzün beni hapisten kaçmaya çalışmam için tahrik ediyor.”

Onuncu şahit (mahkûm):

“Hüzün tek başına polisleri bana nefret ettirdi.”

Hâkim:

“Şahitlerin ifadeleri Ömer el-Hayyâm’ın şiirlerinin sadece şaraba samimi bir davet olduğunu değil aynı zamanda yabancı malları da ithal etmeye giden bir davet olduğunu, halkı kışkırtmayı hedefleyen şüpheli bir yolun uygulaması olduğunu ispat etmektedir. Şahitlerin ifadeleri aynı zamanda sadece beşinci taburun casuslarından biri olduğu değil emniyeti bozup isyan çıkartmak için düşmanlarımızın kendisine yardım ettiği hükümetimizce açıklanan Hüznün Ömer el-Hayyâmla işbirliği içinde olduğunu ispat etmiştir.

Hâkim mutluluk ve sevinçle içini çekerek bir müddet sustu. Ardından sözüne kaldığı yerden devam etti. Ömer el-Hayyâm’ı sonsuza dek şiir yazmaktan alıkoymaya mahkûm etti.

Polisler Ömer el-Hayyâm’ı mezarlığa taşımaya koyuldular. Onu mezarına geri koydular. Sahip olduğu kalem ve kâğıtları yok ettikten sonra üzerini toprakla örttüler. Ancak hüznün özgür kalmaya ve yıkıcı faaliyetlerini sürdürmeye devam etti.

### **Tahlil:**

*Suçlu* ve *Gemileri Yakan*, verilmek istenen mesaj ve içerik bakımından aynı paralellikte hikâyelerdir. Ancak aralarında küçük bir fark vardır. Şöyle ki; Târik, canlı bir şahıs olarak hayata geri döndürülmüş ve yaşıyormuş gibi aktarılmıştır. Fakat burada Ömer, canlı değildir. Ömer’in cansız kalıntıları mahkemeye çıkartılmıştır. Yazar, bu hikâyesinde adalet sistemini daha alaycı bir üslupla eleştirmiştir. *Suçlu*’da da yazar tarihi bir şahsiyet ve şiirde önemli bir yere sahip olan ünlü şarap şairi Ömer el-Hayyâm’ı günümüz kanunlarıyla yeniden yargılamış ve cezalandırmıştır.

Hikâyenin olay örgüsü şöyle gelişmektedir; önce bir polis memuru mezarlığa giderek Ömer’e seslenir ve mahkemeye çağrıldığını söyler. Ancak mezarında yatmakta olan cansız Ömer doğal olarak polise karşılık veremez. Ardından polisin, Ömer’in mahkemeye gelmediğini amirlerine rapor etmesi üzerine amirler onun cansız bedeninin getirilmesini emreder. Ömer mezardan çıkartılır ve hâkim karşısına oturtulur. On ayrı şahidin ifadeleri alındıktan sonra Ömer ebediyen şiir yazmaktan men edilerek kalem ve kâğıtları yok edildikten sonra mezarına geri konulur.

Ömer el-Hayyâm'ın yani ölü birinin mahkemeye çağırılması yazarın ilk eleştirisini teşkil etmektedir. Ona göre adalet, hiçbir zaman asıl suçluları yargılamamış, her zaman kendine bir kurban seçmiş, saçma kriterleriyle o günah keçisini cezalandırmış ve bununla da göz doldurmaya çalışmıştır.

Bu hikâyede günah keçisi olarak da Ömer el-Hayyâm seçilmiştir. Suçu ise yazdığı şiirlerin halkı şarap içmeye teşvik etmesi sonucunda halkın yabancı malları ithale yöneltmesidir. Hâkim sorgulamaya çok alaycı bir soruyla başlar. Sorusu sanığın okuma yazma bilip bilmediğidir. Böyle bir söz ustasına okuma yazma bilip bilmediğini sorması ona yakıştırılan suçun kılıfını biçmek için atılan ilk makastır.

Hâkimin sorusu Ömer tarafından cevaplanamayınca ilk şahit olan kütüphane sahibi çağrılarak dinlenir. Şahidin ifadeleri sonucunda sevgi üzerine yazılmış kitapları aldığı kanıtlanan Ömer, cinsel kitaplarla ilgilendiği için ahlaksızlıkla da suçlanır. Bu arada yargı ona bir başka suç yakıştırmaya çalışır fakat şahidin verdiği ifadeyle soruşturması ertelenir.

Daha sonra yaşlı bir kadın olan ikinci şahit dinlenir. Ömer'in, sözcükleri her şeyden daha çok sevdiğini söylemesi hâkimin ona başka bir suç daha yakıştırmasına sebep olur. Sisteme göre dünyada sevilecek iki şey vardır o da kişinin annesi ve bağlı olduğu hükümdür. Hayyâm bunu yapmadığı için de suçludur.

Üçüncü şahit olarak gazeteci dinlenir. Gazeteciye göre Hayyâm, şiirlerinde hükümeti övmemiştir ki bu da hâkimler nezdinde başka bir suç teşkil eder.

Dördüncü şahidin ifadesine göre Hayyâm, şarabın hüznü bastırdığını söylemiştir. Bu ifade de hâkimlerin Hayyâm hakkındaki asıl iddialarını desteklemektedir.

Beşinci şahidin, “Elimize, hüznün adlı şeyin yaptığı yıkıcı faaliyetler hakkında birçok rapor ulaştı. Ancak şimdiye kadar onu tutuklama imkânımız olmadı. Hakkındaki araştırmalar devam etmektedir.” ifadesiyle yazar adalet sisteminin basitliğiyle, ahmaklığıyla, beceriksizliğiyle ve düz mantılı oluşuyla alay etmektedir.

Diğer beş şahidin hüznün hakkındaki ifadeleri hâkimleri, hüznün halkın arasında çok yaygın olduğuna, insanları yanlış şeyler yapmaya zorladığına, dördüncü şahidin de ifadesiyle insanların hüznelerini bastırmak için şaraba yönlendiğine ve hepsinin sonucu olarak da yabancı malların ithalini zaruri kıldığına inandırmıştır.



Hâkim, son olarak bütün bu suçların yanında yazarın hikâyesinde okura göstermediği diğer şahitlerin de ifadeleri sonucu hüznün Hayyâm'la iş birliği içinde olan bir casus olduğuna karar verir ve zaten ölü olan Hayyâm'ı ebediyen şiir yazmaktan alıkoymaya mahkûm eder. Yazar yine burada da adalet sisteminin işleyişi ve sahip olduğu mantaliteyle alay etmektedir.

Yazarın son cümlesi olan “Ancak hüznün özgür kalmaya ve yıkıcı faaliyetlerini takibe devam etti.” ibaresi bize göre şunu vurgulamaktadır: Hayyâm'ın şarabı öven şiirleri yazmasının amacı insanlara hüznünü unutturmaktır. Evet, ortada bir suçlu vardır ama bu Hayyâm değildir. Bir mahkeme kurulup suçlu bulunarak cezalandırılmıştır. Fakat bulunan suçlu gerçek suçlu değil, suçluyu ortadan kaldırmak isteyen kişidir. Ama günümüz kanunları gerçek suçluyu yakalayamamış, bir kahramanı suçlu diye harcamıştır.

Kısaca özetlemek gerekirse günümüz kanunları çarpık işlemekte, suçluyu suçsuz, suçsuzu suçlu yapmakta ve çok saçma bir mantıkla hareket etmektedir.

Hikâyede zaman ve mekâna hiç değinilmemiştir. Şahıs kadrosunu başta Hayyâm olmak üzere adalet sisteminin emir erlerini temsil eden polisler, bu polislerin amirleri, adalet sistemini temsil eden hâkim ve halkı temsilen de kütüphane sahibi, yaşlı kadın, uzun sakallı adam, gazeteci, karakol amiri ve beş ayrı mahkûm oluşturmaktadır.

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunuluna hikâyenin anlatım biçimini başlıca karşılıklı diyaloglar oluşturmaktadır. Cümleler kompleks olmamakla beraber anlaşılır bir yapıda kurulmuştur. Yazarın üslubu her zamanki gibi açık ve net ve anlaşılırdır.

### 2.13. Gök Gürültüsü\*

Bulutlar sabahleyin okula gitmemişlerdi. Güneşe doğmamasını emrettim. Bana itaat etmedi. Bu yüzden daha da uzayıp gidince ondan intikam almaya ahdettim. Üçgen suratlı matematik öğretmenine dik dik baktım. Dikkatini bana yöneltti ve kızarak bana bağırdı:

“Ayağa kalk çocuk!”

Sert sert ve iğrenerek benimle konuşmaya devam ederken ayağa kalktım:

“Yeter gömleğinin koluyla silme burnunu.”

Donup kaldım. Öğretmen şöyle diyerek tamamladı:

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الرعد), bu tezde s. 168.

“Çabuk cevap ver! Elimizde on milyon kişi var. Yedi milyonunu astık. Elimizde yaşayan kaç kişi kaldı?

Hemen cevap verdim:

“Bilmiyorum.”

Öğretmen boğuk bir sesle şöyle dedi:

“Öff!!! Bıktım senden. Ne zamana kadar böyle cahil kalmaya devam edeceksin.”

Sakince cevap verdim:

“Matematiği sevmiyorum.”

Öğretmenin yüzü kızardı ve sert bir üslupla şöyle dedi:

“Haa... Demek matematiği sevmiyorsun? Yüzünü asarak bir müddet sustu.

Sonra alaylı bir dille şöyle diyerek sorgulamasına devam etti:

“Başka neyi sevmiyorsun? Hadi söyle bize.”

“Kıştan nefret ediyorum.”

“Başka neden nefret ediyorsun?”

“Kıştan, yazdan, ilkbahardan; hepsinden nefret ediyorum.”

“Eee Başka neden nefret ediyorsun?”

“Geceden ve gündüzden.”

“Başka neden nefret ediyorsun?”

“Cumartesi, Pazar, pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe ve cumadan da nefret ediyorum.”

“Ooo. Başka neden nefret ediyorsun?”

“Güneşten, aydan ve yıldızlardan.”

“Başka neden nefret ediyorsun?”

“Koyunlardan, kedilerden ve serçelerden nefret ediyorum.”

“Daha başka! Başka neden nefret ediyorsun?”

“Erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan nefret ediyorum.”

O esnada öğretmen bağırdı:

“Sus!!! Aptal bir öğrenci olmaya devam edeceksin.”

Bunun üzerine hemen bir atom bombası yaptım. Bombayı gücümün yettiği kadar yukarıya fırlattım. Bomba patladı. Sonra güneş bir enkaz üzerine doğmaya başladı.

**Tahlil:**

Zekeriyyâ Tâmir, her yaştan okura hitap eden bir yazardır. Yazarın hikâyeleri hemen her kesimden insanın anlayabileceği bir şekilde yazılmış olmasının yanı sıra çok derin eleştiriler ve anlamlar da taşımaktadır.

Bu hikâyesinde de yazar, hayal dünyası çok geniş ama tembel bir çocuğun yaşadığı bir okul gününden enstantaneler yaşatmıştır bizlere.

Çocuk sabah kalktığında bulutları fark eder. Herkes okula gitmekteyken onların orada duruyor olmaları onun dikkatini çekmiştir. Güneşin doğması okul vaktinin yaklaştığının belirtisidir çocuk için. Bu nedenle güneşe doğmamasını emreder yani içinden doğmaması için dua eder fakat doğa bu emre itaat edemez ve güneş doğar. Çocuk, duası yani verdiği emir yerine getirilmediğı için çok kızar ve bir gün güneşten intikam almaya ahdederek.

Okula geldiğinde anlaşılan ilk dersi matematiktir. Matematik genelde her öğrencinin kâbusudur. Bu nedenle matematik öğretmenleri ne kadar iyi ve güzel olursa olsun öğrencinin gözüne psikolojik olarak kötü görünür.

Öğretmen çocuğa bir soru sorar. Fakat sorunun niteliğı ve içeriğı çok garipsenecek bir niteliktedir. “Çabuk cevap ver! Elimizde on milyon kişi var. Yedi milyonunu astık. Elimizde yaşayan kaç kişi kaldı?” Yazarın öğretmene böyle bir soru sordurması öğretmenleri eleştirmek içindir dememiz doğru olur. Bir dersi sevdirmek, onu öğrencinin aklına yerleştirmek öğretmenin elindedir. Bize göre yazar, bu noktada matematik öğretmenin bu eksik yönünü ortaya koymaktadır. Daha sevimli, daha hoşlanılır tarzda bir soruyla da öğrenciyi ölçebilirdi. Soruyu bilemeyen öğrenciyi azarlayarak aşağılaması da öğretmenin bir diğer yanlışıdır.

Böyle bir muamele gören öğrenci tepki olarak matematiğı sevmediğini dile getirir. Öğrencinin bu tepkisi üzerine bozulan öğretmen çocuğun üzerine daha da giderek onu tahrik eder ve daha neleri sevmediğini, nelerden nefret ettiğini öğrenmek ister. Çocuk dünyada ve tabiatta insanlar dâhil var olan her şeyden nefret ettiğini söyler. Nihayetinde öğretmen çocuğu azarlayarak yerine oturtur. Çocuk ise bu kâbustan kurtulmanın yolunu yine hayal gücünde bulur. Hayalinde bir atom bombası yapan öğrenci, yaşadığı dünyayı yok ederek kâbusundan kurtulur.

Yazarın çizdiği öğrenci portresi okuldan, hayattan ve içinde bulunduğu durumdan bıkmış, karamsar ve huysuz bir çocuk portresidir. Okul, eğitim ve öğretim yuvasıdır. Öğrenciler hayatı orada öğrenmeye başlar ve insanları orada tanır. Eğer

eğitim öğretim işini üstlenen öğretmenler, üzerlerine düşen sorumluluklarını gereği gibi yerine getirip icra edemezlerse oradan yetişen çocuklar da kendilerinden beklenenleri yerine getiremez psikolojik, ruhsal ve hatta bedensel gelişimlerini tamamlayamaz ve faydalı bireyler olamazlar. Yazarın burada eleştirdiği nokta ise yine öğretmenler ve eğitim sistemidir. Ona göre çocuğun hayal dünyasının ve mantalitesinin temel direklerini iyilik, doğruluk, bilim ve kültürle doldurmak da aksi şekilde öğrenciyi donatmak da öğretmenin elindedir. Evet, öğretmen elbette ki bunu su istimal ederek bir canavar yetiştirme niyetinde değildir fakat bu işi yaparken izlenen metot çok önemlidir. Öğretmen doğru bir metot belirleyerek öğrenciyi bu şekilde donatırsa faydalı olabilir. Aksi takdirde ne kadar öğretici ve öğrencinin lehine olmak istese de ona fayda sağlayamayacaktır.

Hikâyenin şahıs kadrosunu çocuk ve öğretmen oluşturmaktadır. Zaman ve mekân net olarak okura hissettirilmemiştir. Basit ve anlaşılır cümlelerle sunulan hikâye karşılıklı diyaloglardan oluşmakta olup görünüş itibariyle bir çocuk hikâyesi gibi olsa da verilmek istenen mesaj daha farklı kesimlere hitap etmektedir. Hikâyenin bakış açısına gelince; eserin itibarî dünyasında ya da olay örgüsünde yer alan kahramanlardan biri olan çocuk tarafından anlatıldığı için birinci tekil bir diğer tabirle kahraman bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuştur. Bu da hikâyeyi daha canlı ve etkileyici kılmıştır.

#### **2.14. Bir Gece\***

Gece siyah bir kefen gibi çöküyordu. Ebû Hasan koşar adımlarla ıssız köyünden, köyünün tarlalarından, karanlık kıvrımlı sokaklarından, bitkin insanlarından, iç içe girmiş harap evlerinden ve çok eski tahtalı tabuta benzeyen kahvesinden kaçarak uzaklaşıyordu. Geniş caddelere vardığında şehrin gürültüsü, süratli arabaları, çok renkli parlak ışıkları ve şık insanları onu hayrete düşürdü. Uzun boylu, başı dik, kırışık yüzlü, şaşkınlık ve merakla bakan birçok gözü şaşırtan gür bıyıklarıyla fazlaca övünen bir şekilde yavaş ve şaşkın adımlarla yürüyordu. Yaa işte! Sen Ebû Hasansın. Hayranlık toplamayı ve hürmeti hak ediyorsun. Sen adamların hayırlısısın. Hançerin, peşinden kan yağmuru gelen bir şimşektir. Kalbin gümüş gibidir. Ellerin dağların kayaları gibidir. Sen diğer adamlar gibi değilsin. Neşelendiğin zaman yeşil bahçelere dönersin. Kızardığın zaman ölüm, boş tabutlar taşır ve av leşlerini bekler. Sevdiğinde samimi

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( في ليلة من الليالي ), bu tezde s. 169.

olursun. Aldatmazsın, yalan da söylemezsin. Yağcılık ve münafıklık yapmazsın. Şaşı şaşıdır. Kör de ködür. Vurdun mu kan akıtır, ama öldürmezsin. Birine düşmanlık yaptığında o kişi senden saklanır. Dostluk yaptığın zaman canını bile verirsın. Yaşın kırkı geçti ancak bir kadın bedeniyle karşılaştığın zaman mezara kadar onun kanında kalırsın. Su gibi rakı içer ama sarhoş olmazsın. Bir nehrin kıyısında sigara içiyormuşçasına kanların aktığı kavgalara gözü kapalı dalarsın. Sevimli ve yüce semtinde erkeklerin, kadınların ve çocukların sığındığı bir adamasın. Bir kadın kocasıyla tartıştığında senin ailenin evine şikâyet etmeye gelir, uğradığı haksızlığın mutlaka ortadan kalkacağına inanarak sana başvurur. Çocuklar seni sever. Anneleri çocuklarını dövdüğü zaman senden yardım isteyerek bağırırlar. Semtın kedileri acıktığı vakit miyavlayarak sana gelirler. İki arkadaş kavga ettiği zaman senden başka onların kalplerinden sönen dostluk ateşini yeniden tutuşturacak kelimeler söyleyebilen biri daha yoktur. Yetim bir genç, bir kızla evlenmek istediğinde sen onun ailesi olursun. Zayıf mazlumlara her zaman yardım edersin. Güçlü olan zalime hiç çekinmeden cephe alırsın. Bir gün bile başını alçaklık ve rezillikle eğdiğini bilmedin.

Ebû Hasan, gür bıyıkları olmayan erkeklerle, emin adımlarla yürüyen mağrur başlı, kokular sürünmüş, zarif, çok paralı imajı veren güzel kadınlarla dolup taşan kaldırımların üzerinde ağır yürüyüşüne devam ederken sevinerek ve övünerek gülümsedi. “Bak ey Ebû Hasan, bak. Erkekler kadın gibi, kadınlar da erkek gibi. Şaşıma ve inkâr etme. Bu, hayatın kuralıdır. Hiçbir şey olduğu gibi kalmıyor ve olduğu gibi devam etmiyor. Her çağın kendine has kadınları ve erkekleri vardır.

Ebû Hasan, yaşları bir birine yakın sabah yasemininden daha güzel iki kız çocuğunu, fark etti. Gür bıyıklarına tuhaf gözlerle bakıyorlardı. Bunun üzerine Hasan’ın bıyıklarına olan güveni arttı. Kendine güvenir bir edayla sağ elinin parmaklarıyla bıyıklarını okşadı. İki kız aralarında fısıldaştılar. Daha sonra alaylı bir şekilde güldüler. Ebû Hasan şaşkınlığa uğradı. Adımlarını o iki kızıdan uzaklaştırmak için atmaya başladı. Soluk ışıklı, aralıklı saçılmış tahta direklerden sarkan elektrik ampullerinin aydınlatığı bir ara sokağı takip etti. “Sen? Sen Ebû Hasan, seninle alay ediliyor ve sen annelerinden başkasının ağzını öpmediği küçük bir kız gibi utanıyorsun. Ah ey zaman... Sen sahibini ısırın bir köpeksin.”

Binaların birinin açık, ışıklı pencerelerinden bir şarkı sesi Ebû Hasan’ın kulağına kadar geldi. Yürümekten vazgeçti. Bir ağaç köküne dayandı. Şarkıcı boğuk sesliydi.

Şarkısının sözleri anlaşılmıyordu. Sesi, aniden kanatlarını kaybetmiş ve dipsiz bir boşlukta düşen kuşun boğuk çığlığı gibiydi.

Ebû Hasan, iki kız çocuğunu, içi pala bıyıklı ve fırsatçı gözlerle bakan erkeklerle dolu bir odada kaçırılmış, korkarak ve çıplak bir şekilde dans ederlerken hayal etti. Daha sonra kendi semtinden ona “Benimle evlen. Senin kölen olurum.” diyen güzel bir kadını hayal etti. Bir sabah kadının evinde bir velvele koptu. Senti ve sakinlerini karalar bağladı. Ebû Hasan, naşın arkasından yürümemiş, odasına kapanmış başını yatağa gömmüş ve ağlayamamıştı. Ancak sesi, kızını kaybetmiş bir annenin sesinden daha hüznü bir şekilde yer yer yükselmişti.

Kadının birinden sert bir ses tonuyla yardım isteyen bir çığlık yükseldi. Ebû Hasan, kendisine doğru koşan bir adam gördü. Ardından “O bir hırsız. Yakalayın onu.” diyen bağrışmalar takip etti.

Kaçan adam Ebû Hasan’a yaklaştığı sırada Ebû Hasan onu yakalamaya çalıştı. Ancak adam, ustaca kaçarak kurtuldu. Ardından yere düşürdüğü şeyi almaksızın kaçmaya devam etti.

Ebû Hasan, yere eğildi, kaçan adamın düşürdüğü şeyi aldı. Onun bir el çantası olduğunu görünce kendi kendine alaylı bir şekilde şöyle diyerek düşündü. “Semtindekiler, Ebû Hasan’ı kadınların taşıdığı bir şeyi taşıırken gördüklerinde ne derler?”

Kaçan adamı kovalayanlar şişman bir polisle beraber yaklaştılar. Bunun üzerine Ebû Hasan, üzgün ve özür dileyen bir üslupla:

—Lanet olası cıva gibiydi ve benden kaçtı.

Bir kadın Ebû Hasan’ı işaret ederek bağırdı:

—Yakalayın onu. Benim çantamı o çaldı. İşte o elindeki benim.

Ebû Hasan:

—Ayıptır kadın! Bu ne biçim bir hikâye?

Kadın Ebû Hasan’ın elinden çantayı kaptı ve bağırdı:

—Yakalayın! Kaçacak.”

Şişman polis ve çok sayıda adam çarçabuk onu yakaladılar. Polis ona:

—Hadi! Yürü.

Ebû Hasan şaşkınlıkla şöyle sordu.

—Nereye?

Polis:

—Nereye! Tabî ki karakola! Herhalde seni büyüklerine götüreceğimizi zannettin.

Ebû Hasan konuşmaya ve karşı çıkmaya çalıştı. Fakat birçok küfür söylenince sustu. Ebû Hasan, onun hırsız olduğunu söyleyerek işaret eden ve yüksek sesle konuşan kadın, erkek ve çocukların çevrelediği bir polisin eşliğinde yürüdü.

Polis karakolu yakın olduğu için yürüyüş fazla sürmedi. Hemen beyaz zarif yüzlü, genç, yakışıklı, tıraşlı sert ve donuk bakışlı, üzerinde gazeteler, kâğıtlar ve telefonun olduğu masanın arkasında oturan komiserin odasına götürüldü.

Polis, komisere doğru ilerledi. Hazır ol vaziyetine geçip elini kaldırarak onu selamladı. Daha sonra olanları özetle anlattı. Bunların üzerine Ebû Hasan sözü keserek:

—Bütün bu söyledikleri yalan, dedi

Komiser Ebû Hasan’a:

—Sus! Konuşma! Yalnızca sana emrettiğim zaman konuş.

Çantanın sahibi olan kadın bağırdı:

—O çantamı elimden aldı ve kaçtı.

Ardından onu teyit eden birçok ses yükseldi. Söylenen kişiler, şöyle diyerek eklediler:

—Evet. Hepimiz onu gördük ve yakalayana kadar peşinden koştuk.

Polis:

—Onu çanta elindeyken yakaladım.

Komiser susmaya devam etti. Ardından Ebû Hasan’a uzun ve derin bir bakış attı. Sonra da aşağılar bir ifadeyle:

—Buyur. Senin sıran geldi. Bize sesini duyur bakalım. Neyin var senin? Dilini mi yuttun ey hırsız?

Ebû Hasan:

Ben hırsız değilim.

Komiser kızarak:

—Herhalde sen bilmediğimiz toplayıcı bir yaşlısın.

Ebû Hasan:

—Ben adamım. Bir adam, kadını soymaz.

Komiser, koltuğundan doğruldu ve masasından ayrıldı. Ebû Hasan’a yaklaştı ve başını sallayarak:

—Maşallah! Sen bir hırsızısın. Hırsız ve aynı zamanda bir utanmazsın.

Ebû Hasan:

—Çantayı ben çalmadım. Hırsızın onu kaçırdığını gördüm.

Komiser:

—Dinle. Burada inkâr etmek sana fayda veremeyecek. Bizim ve senin için en doğru olanı, yaptıklarını itiraf etmendir. Aksi takdirde annem beni doğurmasaydı diye dua edeceksin.

Ebû Hasan, sol elinin parmaklarıyla bıyığını tutarak:

—Eğer yalan söylüyorsam bıyıkların kadın bıyığı olsun.

Komiser:

—Tüh sana da bıyığına da. Dedikoduya vaktim yok. Konuş yoksa kafanı kırarım.

Ebû Hasan, kızarmış yüzüyle:

—Ebû Hasan’ın kafasını kıracak adam, daha doğmadı. Beni semtimin halkından sor ve benim kim olduğumu öğren.

Komiser daha da kızmış bir şekilde:

—Ey köpek... Eğer itiraf etmezsen seni ayakkabıyla döverim ve semtinin halkını da.

Ebû Hasan:

—Sözü uzatmaya gerek yok. Adam ol. Adamın kıymetini adam bilir.

Komiser başını sallayarak sakinleşmeye çalışır bir sesle:

—Senin kesinlikle benim terbiyeye ve edebe ihtiyacın var Senin gibilere nasıl davranılacağını bilen birinin eline düştün.

Komiser şişman polise döndü ve sert bir şekilde emrederek:

—Şimşek gibi git ve bana bir makas getir.

Polis:

—Emredersiniz efendim, dedi

Hızlı adımlarla oradan ayrıldı. Komiser masasına doğru yöneldi. Parmağıyla zilin düğmesine bastı. Ardından sert bir tavırla doğrularak suratını astı. Nihayet Soluk yüzlü bir polis içeri girdi ve donuk bir sesle



—Emredin efendim, dedi

Komiser çantanın sahibi kadını ve şahitleri işaret ederek:

—Onları götür ve ifadelerini kayda geç.

Bunun üzerine hemen komiserin emrini yerine getirdi. Ebû Hasan ve komiserden başka odada kimse kalmamıştı. O sırada Ebû Hasan titrek bir sesle:

—Bana bak. Ben bir kadını soyacak hırsız olabilir miyim?

Komiser cevap vermedi. Yüzündeki setlik daha da artmıştı. Telefonun ahizesini tuttu, kaldırdı, ağzına yaklaştırdı, alçak bir sesle bir şeyler söyledi. Sonra ahizeyi yerine bıraktı. Şaşkın ve sıkıntılı bir şekilde ayakları ayırık olarak duran Ebû Hasan’a alaycı ve tehditkâr bir gözle bakarak sessizce sandalyesine çöktü.

Odanın kapısı açıldı. Şişman polis elinde büyük bir makasla içeriye girdi. Ebû Hasan’a kötü ve tehditkâr gözlerle bakan birçok polis onu takip etti. Komiser, gülen yüzüyle ayağa kalktı. Şişman polisten makası aldı sonra makasla Ebû Hasan’ı işaret ederek polis memurlarına:

—Tutun şu köpeği.

Ebû Hasan:

—Ben köpek miyim ey yarım adam? Defol, diye bağırarak komisere saldırdı. Ancak polisler onu tuttular. Ellerinden kurtulmak için çabaladı ama polisler tekme ve yumruklarını indirdiler. Ebû Hasan, onların annelerini boğazlayan biriymiş gibi polisler, onu vahşice ve berbat bir şekilde dövüyorlardı. Ebû Hasan’ı direnişi sona erip ellerinde eski bir kumaş parçasına dönüşünceye dek dövdüler. O esnada komiser adamlarına:

—Onu sıkı tutun.

Komiser, şişman polise seslenerek:

—Hadi kımılta...Kafasını tut. Eğer kımıldarsa seni falakaya yatırırım.

Şişman polis aceleyle Ebû Hasan’ın saçını tuttu ve arkadan sert bir şekilde bağladı. Ebû Hasan’ın yüzü bir av gibi ortaya çıktı.

Komiser gülümsedi. Makası taşıdığı elini Ebû Hasan’a yaklaştırdı ve ona:

—Şimdi etiğin küfrün bedelini ödeyecek ve yarım adamın ne yaptığını göreceksin.

Makas, Ebû Hasan’ın bıyıklarına yaklaştı. Bunun üzerine Ebû Hasan, korktu ve polis memurlarının elinden kurtulmaya çalıştı. Ancak polislerin elleri onu direnmekten ve hareket etmekten alıkoyuyordu. Ebû Hasan yalvararak bağırdı:

—Allah’a yemin ederim ki ben suçsuzum.

Makas Ebû Hasan’ın bıyıklarına iyice yaklaştı. Ebû Hasan büyük bir korkuyla bağırdı:

—Lütfen.

Komiser:

—Çaldığını söylersen sana zarar vermeyeceğim.

Bir müddet sessizlik hüküm sürdü. Ardından Ebû Hasan titrek bir sesle:

—Çantayı kadından ben çaldım.

Bunun üzerine komiser güldü ve küçümseyerek:

—Ne zamana kadar bu ülke senin gibileri barındırmaya devam edecek?

Makas Ebû Hasan’ın bıyıklarına saldırdı. Ebû Hasan boğulan insanın sesinden daha boğuk bir sesle uzun bir çığlık atarken makas, sakın ve öç alırcasına bıyığı yok etti.

Komiser masaya yaklaştı. Makası masanın üzerine attı ve adamlarına:

—Ne yapıyorsunuz? Sesi hoşunuza mı gidiyor? Susturun onu.

Adamlar, Ebû Hasan ‘ı yere düşmek zorunda kalana kadar ikinci bir kez dövmeye yöneldiler. Ancak o bağırmaya ve küfretmeye devam etti. Bunun üzerine ayakkabılarını çıkardılar. Ayaklarını havaya kaldırdılar. Ardından bir sopa kısa ve ard arda gelen darbelerle ayaklarının ortasına indi.

Ebû Hasan bağırdı:

—Eğer ömrümden geriye bir gün bile kalmışsa hepinizi boğazlayacağım. Pis herifler.

Komiser masasının arkana geri dönerken şöyle dedi:

—Susana dek dövün onu. Sus senden bir ses dahi duymak istemiyorum.

Bir müddet sonra Ebû Hasan kendini, dişleriyle alt dudağını sıkıp kanlı ağzının dışında patlamak isteyen acılı çığlığı içinde boğar bir vaziyette buldu. O sırada komiser adamlarına:

—Bırakın onu.

Ardından sözünü Ebû Hasan’a yöneltti. “Hadi doğrul ve ayaklarının üzerinde dur.

Ebû Hasan, emri yerine getirdi. Yere düşmemek için kalan tüm gücünü toplayarak ayağa kalktı. Komiser ona:

—Hadi ayakkabılarını taşı.

Ebû Hasan, git gide kısılan bir sesle inleyerek emri yerine getirdi. Her iki elinde birer ayakkabısını taşıyarak kambur bir halde durdu.

Komiser:

—Söyle bana ey Ebû Hasan! Sen erkek misin yoksa kadın mısın?

Ebû Hasan cevap vermedi. Bunun üzerine komiser sert bir şekilde:

—Konuş! Ne dediğimi duymadın mı? Sen erkek misin, kadın mısın?

Ebû Hasan:

—Ben tabi ki erkeğim.

Komiser neşeli bir sesle:

—Yalan söylüyorsun. Sen kadınsın. Haydi, konuş ve bir kadın olduğunu söyle. Eğer bir kadın olduğunu söylemezsen kızacağım ve sen kızdığım zaman neler olduğunu öğrendin.”

Ebû Hasan giderek alçalan bir sesle:

—Ben... Kadınım.

Komiser:

Dediğini duymadım. Yüksek sesle konuş. Sevgilinle fısıldaştığını mı zannediyorsun?

Ebû Hasan yere bakarak yüksek bir sesle:

—Ben... Bir kadınım.

Komiser buna kahkahayla güldü ve şöyle dedi:

—Rabbine şükret. Çünkü biz, sapık cinsiyetli değiliz.”

Polisler kahkahayla güleştüler. Komiser, onlara, tiksinererek emreder bir üslupla:

—Alın onu. Onunla daha sonra görüşeceğim. Onu eğitmeye ve terbiye etmeye şimdilik devam etmeyeceğim.

Polisler, Ebû Hasan'ı doğrulttular. Tekmeleyerek, tokatlayarak ve küfrederek onu odanın dışına sürüklediler. Hücrelerden birine götürdüler. İçeri attılar ve kapısını kapattılar. Hücrede hiç eşya ve pencere yoktu. Tavanında zayıf ışıklı bir elektrikli lamba asılıydı. Ebû Hasan acıyla inleyerek yere uzandı. Birden bire soru sorarak ona şöyle diyen yüksek bir ses işitti:

—Seni çok mu dövdüler? Üzülme. Dövmek onların tek tesellileridir.

Ebû Hasan, etrafını inceleyerek kafasını kaldırdı. Yaşı henüz on iki dememiş, yerde sırtını duvara yaslayarak oturan bir çocuk gördü. Şaşkın bir şekilde çocuğa sordu:

—Burada ne yapıyorsun?

Çocuk eliyle kapıyı işaret etti ve şöyle dedi:

—Onlar beni tutukladılar.

\_\_Ne sebeple?

\_\_Bilmiyorum ki.

\_\_Hiçbir şey yapmadığın halde seni tutukladılar ha?

\_\_Annemi boğazladım

Bunun üzerine Ebû Hasan ürpererek bağırdı:

\_\_Allah belanı versin! Ne dedin sen?

\_\_Annemi boğazladım. Acıkmış köpeklerin bile yiyemediği yemekler pişiriyordu.

Çocuk neşeyle güldü. Eliyle kapıyı işaret etti ve şöyle dedi: “Miskinler. Aramaktan deliye döndüler ancak bıçağı bulamadılar.

Ebû Hasan, derin bir uykuya daldığını ve korkunç bir rüya gördüğünü düşündü. Sessiz kaldı. Etlerini ve kemiklerini yakan acıyı unutmak isteyerek şaşkın şaşkın gözlerini çocuğa dikti. Çocuk esmer yüzlü, sakın, düz uzun siyah saçlıydı.

Çocuk:

—Uyumak istiyorum.

Ebû Hasan sert bir ses tonuyla:

—Uyu. Kim seni alıkoyuyor ki.

Çocuk:

—Annem bana hikâye okumadan uyumazdım.

Ebû Hasan:

—Sus ve uyu.

Çocuk:

—Bana bir masal anlat.

Ebû Hasan, donuk gözlerini dikerek susmaya devam etti. Bunun üzerine çocuk:

—Eğer bana bir masal anlattırsan yüz kişiyi boğazlayabileceğin bir bıçak veririm.

Ebû Hasan'ın gözlerinde dehşetli bir bakış belirdi. Çocuk aceleyle bir ayakkabısını çıkardı. Ayakkabısından uzun, ince keskin uçlu, kuru kanla bulaşmış bir bıçak çıkardı. Şöyle diyerek bıçağı salladı:

—Aha işte. Sana yalan söylediğimi zannettin değil mi?

Ebû Hasan elini çocuğa uzattı emreder bir üslupla:

—Ver onu. Çocuk da bıçağı ona verdi. Ebû Hasan bıçağı tutar tutmaz parmakları kabzasını hırsıyla kavradı. Çocuk yere uzandı ve yalvarır bir sesle:

—Hadi bana bir hikâye anlat.

Sessizlik bir müddet hüküm sürdükten sonra Ebû Hasan monoton bir ses tonuyla anlattı: “Eski zamanlarda Mustafa adında bir adam varmış. Yoksulmuş ve dünyada bıyıklarından başka bir şeyi de yokmuş. Bir gün ülkenin hükümdarı memleketteki bütün erkeklerin tıraş edilmesini isteyen bir ferman çıkarmış. Bıyıklarından vazgeçmeyi reddeden Mustafa'nın haricinde herkes hükümdarın emrini yerine getirmiş. Bunun üzerine tutuklanmış, dövülmüş, küçümsenmiş ve hapsedilmiş. Daha sonra padişahın huzuruna çıkmak ve hak ettiği cezayı almak için hapisten çıkarılmış.

Hükümdar, Mustafa'ya sormuş:

—Neden emirlerime itaat etmedin ve bıyıklarını kesmedin? Emirlerime karşı çıkmanın cezasını bilmiyor musun?

Mustafa, hükümdara:

—Ben malınızım. Bana istediğinizi yapabilirsiniz. Başımın kesilmesini hoş karşılarım ama bıyıklarımın kesilmesine razı olmam.”

Hükümdar kurnazca gülmüş ve ona:

—Eğer bıyıklarını kesersen sana bin dinar vereceğim.

Mustafa:

—Hayır.

Hükümdar:

—İnatçı ve aceleci olma. Dinle. Daha fazla mı istiyorsun. Güzel!!! Sana bir milyon dinar vereceğim.

Mustafa:

—Bütün dünya altın olsa, bir adamın bıyığındaki bir tek kıla bile denk değildir.

Hükümdar:

—Emin ol ki seni vezirim olarak atayacağım.

Mustafa reddetmeye devam etmiş.

Hükümdar:

—Seni sadrazam yapacağım.

Mustafa:

—Dilenci olayım ondan daha iyi. Bıyıklı dilenci bıyıksız baş vezirden daha iyidir.

Hükümdar:

—Seni ortağım yaparım. Benim yönettiğim gibi ülkeyi yönetirsin.

Mustafa bıyıklarını kesmeyi reddetmekten geri adım atmamış. Bunun üzerine hükümdar başını önüne eğmiş ve bir müddet düşünmüş, ardından Mustafa'ya şöyle söylemiş:

—Sen gerçek bir adamsın. Anladım ki sen ülkedeki biricik adam olduğunu kanıtladın ve bıyıklarını korudun. Seni en büyük ödülle mükâfatlandıracağım.

Hükümdar, Mustafa'yı dünyanın en güzel kadını olan kızıyla evlendirmiş.

Mustafa, hükümdarın kızını çok sevmiş. Onunla neşe ve mutluluk içinde aylarca yaşamış. Ta ki Mustafa'nın sabahleyin uykusundan uyandığı o gün gelip çatmış. Hükümdarın kızı üzgün ve yüzü asıkmış. Mustafa kaygıyla nesi olduğunu sormuş. Kız ona:

—Bir de soruyor musun? Sebep sensin!

Mustafa şaşkınlık ve hayretler içinde ona:

—Ben mi? Seni üzen yaşamasin. Bana öl de! Tereddütsüz emrini yerine getireyim.

Hükümdarın kızı:

—Bıyıklarından çok sıkıldım. Eğer onlardan kurtulursan şüphesiz dünyanın en güzel erkeği olursun ve seni daha çok severim.

Mustafa, onun sözlerini kabul etmemiş ve kendisine söylediği bu şeylerin hata olduğu hususunda onu ikna etmeye çalışmış. Ancak kız, ikna olmamış ve Mustafa'ya:

—Bıyıklarını kesmediğin takdirde bu günden sonra yüzümü görmeyeceksin, demiş.

Hükümdarın kızı dediğini yapmış ve kendisini yatak odasına hapsedip kapıyı içerden kilitlemiş.

Mustafa, sevdiğini görememekten dolayı uzun bir müddet acı çekmiş. Fakat sabretmiş ve dayanmış ta ki günün birinde zaaf göstermiş ve kalbinin sesine teslim olmuş. Hemen bıyıklarını tıraş etmiş ve hükümdarın kızının yatak odasına gitmiş. Şöyle seslenerek kapıyı çalmış:

—Aç! Benden istediğini yaptım.

Hükümdarın kızı odanın kapısını açmış. Mustafa'yı görür görmez arkasını dönerek aralıksız gülmüş. Bunun üzerine Mustafa istekle ona yaklaşmış ve onu kucaklamaya çalışmış. Ancak kız nefretle şöyle diyerek Mustafa'dan uzaklaşmış:

—Sakın bana yaklaşma!

Mustafa:

“Niçin? “

Hükümdarın kızı:

—Sebebini bilmek istiyorsan git ve aynaya bak. Bıyıksız halinle babamın ülkesindeki bütün palyaçolardan daha gülünç ve aynı zaman kimsenin yüzüne bakmayacağı yüz yaşındaki bir köpekten daha çirkin olmuşsun.

Mustafa bu sözleri duyunca çok üzülmüş, hançerini çekmiş, veda, sevgi ve kınama dolu gözlerle hükümdarın kızına bakarak kuvvetlice hançerini kalbinin ortasına saplamış. Mustafa sendeleyip yere düşmek üzereyken hükümdarın kızı hoşnutsuz bir şekilde bağırmış:

—Uzaklaş! Yatağımdan uzaklaş! Yatağımanın üzerine düşme! Yatağın örtüsü kanınla kirlenmesin.

İnsanlar, Mustafa'nın öldüğünü ve başına gelenleri öğrendiğinde çok üzülmüş ve ağlamışlar.

Ebû Hasan konuşmasını kesti. Çocuğa baktı; yere uzanmış, gözlerini kapamış ve yavaşça derin bir uykuya teslim olmuş olduğunu gördü. Bıçağın kabzasını kavrayan parmaklarındaki kötülük arttı.

Bıçak yavaş yavaş çocuğa doğru hareket etti. Sonra Ebû Hasan ile çocuğun boğazı arasında gidip gelerek titrek ve öfkeli bir şekilde durdu.

### **Tahlil:**

*Bir Gece*, Zekeriyâ Tâmir'in kısa hikayeleri arasında hacim olarak en büyüklerindendir. Fakat onun hikâyelerindeki mesaj parçanın hacmiyle çok da ilintili

değildir. Bu hikâyesinde yazar, taşra hayatından bir kahraman seçip onu şaşaalı şehre sokarak başına gelen olayları ve karşılaştığı akıl almaz durumları anlatmıştır.

Olay örgüsü incelendiğinde hikâyenin giriş, gelişme ve sonuç şeklinde sunulmuş olduğunu görüyoruz.

Giriş kısmında Hasan “Köyünün tarlalarından, karanlık kıvrımlı sokaklarından, bitkin insanlarından, iç içe girmiş harap evlerinden ve çok eski tahtalı tabuta benzeyen kahvesinden...” şeklinde yazarın betimlediği yaşadığı yerden ayrılır. Anlaşıldığı üzere Hasan’ın yaşadığı çevre bir taşradır. Taşrada insanlar şehre göre birbirlerine daha yakın ve daha bağıdırlar. Oradaki yaşamla şehir hayatı çok farklıdır. Ancak hikâyenin gelişinden de anlıyoruz ki Hasan bunun farkında değildir.

Ardından hikâyede iç monologlar şeklinde Hasan’ın blok halindeki tasvirinin sunulması, yazarın ortaya koymak istediği şehir ve köy insanı arasındaki uçurumun belirtilmesi için açılan ayrı bir bölüm gibidir. Burada Hasan vasıtasıyla tam bir doğu taşrası insani sunulmuştur. Bu da hikâyeyi sökmemizde bize yardımcı olacak en mükemmel malzemelerin başında gelmektedir.

Hasan, yapılan tasvirlerden anlaşıldığı kadarıyla gür bıyıklı, kendine güvenen, kızdı mı önünde durulmayan, sevdi mi ölesiye seven, haksızlığa gelemeyen, haklının yanında yer alan, dargınları barıştıran, dürüst, riyakârlıktan uzak, yetime ve öksüze babalık yapan, yaşadığı çevrede sevilip sayılan, sözü geçen baba yiğit bir şahıstır.

Şehre girdikten sonra taşralı tipin bakışlarından insanların tasviri şöyle yapılmaktadır; “Erkekler kadın, kadınlar da erkek gibi olmuş”. Burada yazar toplumumuzda hayatın eskiye nazaran ne kadar da değişim gösterdiğini, fakat bunun hayatın bir doğası olduğunu vurgulamaktadır.

Hasan’ın gezintisi sırasında iki küçük kız çocuğu görmesi ve küçük kızların Hasan’ın gür bıyıklarıyla alay etmesi, Hasan’ın bir erkeklik alameti saydığı bıyığın şehir de hiç de kendi mantığındaki gibi bir durum arz etmediğini açıklamaktadır. Nitekim Hasan da bunun farkına vararak “Zaman” a olan intizarını şu cümleyle ifade etmiştir: “Ah ey zaman... Sen sahibini ısırın bir köpeksin.” Hasan, şehirdeki gezintisine devam ettiği sırada yavaş yavaş sahip olduğu taşra hayatıyla şehir hayatı arasında uçurumlar olduğunu anlamaya başladığını da görmekteyiz.

Hasanın bir şarkıya kulak misafiri olduğu sırada aklında bir takım senaryolar çizmesi ve senaryoya göre daha önce gördüğü iki kız çocuğunun pala bıyıklı adamlar



tarafından kaçırlıp, soyundurularak dans ettirilmeleri, onun sahip olduğu imajın şehir mantığıyla nasıl yorumlandığını tahmin etme çabasıdır diye algılanabilir.

Hasan'ın kafasında kurguladığı senaryo sırasında bir kadının çantasını çalan hırsız yakalamaya çalışması, çantayı kurtarıp da hırsız yakalayamaması olayı neticesinde yakalanarak karakola götürölmesi ve verilen yalan ifadeler sayesinde dönölmez bir batağa saplanması, olay örgüsü içerisindeki bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Yazar, insanların verdikleri yalan ifadelerle, şehir insanının aslında göründükleri kadar zarif ve nazik olmadıklarını, suçsuz bir insana kolayca iftira atabileceklerini simgelemeye çalışmıştır diyebiliriz.

Ardından karakola götürölün Hasan'ın şahitlerin verdiği yanıltıcı ifadeler doğrultusunda hırsızlık iddiasıyla sorgulanmasına başlanmıştır.

Komiser Hasan'ın üzerinde baskı kurarak yapmadığı şeyi ona kabullendirmeye çalışır. Tehditler savurur ve hakarete bulunur. Çünkü o bir şehirli görüntüsüne sahip değildir. Zaten potansiyel olarak komiserin gözünde suçlu olan Hasan, verilen ifadelerle de iyice suçlu duruma düşmüştür. Fakat Hasan, bıyığı üzerine yemin ederek suçlu olmadığını ve böyle bir bıyığa ancak bir adamın sahip olabileceğini, adamın halinden de yine bir adamın anlayabileceğinden kendisine adam gibi davranmasını söyleyerek suçlu olmadığını savunur. Fakat bu sözleri komiseri iyice çileden çıkarır. Çünkü yazar, aslında Hasan'ın ağzıyla kendi eleştirilerini dile getirmiş ve polis teşkilatındaki zorba yapıyı irdelemiştir.

Komiser, Hasan'ın tutumuna çok fazla sinirlenmiş ve bıyıklarına aşırı değer verdiğini anladığı Hasan'ı bıyıklarını kesmekle tehdit ederek hırsızlık yaptığını kabullenmesini istemiştir. Eğer bunu yaparsa bıyıklarını kesmeyeceğine söz vermiştir. Ardından Hasan yapacak bir şeyi kalmadığını anlayarak, kişiliğinden ve erkekliğinden taviz vermemek için bıyıklarını korumak uğruna işlemediği suçu kabullenmiştir. Fakat komiser Hasan'ın suçu kabullenmesi üzerine yine hakarete bulunduktan sonra bıyıkları kesmiştir. Bu satırlarda da yazar yine polislerin despotluğunu, sözlerinin eri olmadıklarını ve zorbalıklarını gözler önüne sermiştir.

Hücreye atılan Hasan içeride kendinden başka bir de çocuğun olduğunu görür. Aralarında geçen diyalog sonucunda çocuğun anne katili olduğunu öğrenen Hasan, ürperir ve iyice karmaşaya düşer. Çocuk, kendisine hikâye anlatırsa ona bir bıçak vereceğini söyler. Bunun üzerine hasan, bir anlamda kendi hikâyesini masallaştırır ve

zulüm içerisinde özünden taviz vermek istemeyip tutumunda başarılı olan bir adamın neticede büyük mükâfat elde ettiğini, daha sonra sadece sevgisi için başta vermediği tavizi sonradan vererek hayatını kaybetmesini anlatan bir masal okur çocuğa.

Hikâyesini bitiren Hasan çocuğun uykuya daldığını fark eder. Elindeki bıçakla kendini mi yoksa çocuğu mu boğazlamalıdır diye düşündüğü sırada hikâye son bulur. Burada yazar sonucu okurun tasarrufuna bırakmış ve kendi ölçütleri doğrultusunda hikâyeyi bitirmelerini istemiştir.

Hasan'ın böyle bir karmaşaya düşmesine gelince; o acınacak bir durumdadır. Çünkü özünden, kişiliğinden ve karakterinden bir tavizle başladığı macerada daha nice tavizler vermiş ve hiç de kendine yakıştıramadığı hareketler sergilemek zorunda kalmıştır. İşte bunu kendine yediremeyen Hasan intiharı düşünmüştür. Fakat karşısındaki çocuk da ölmeyi hak etmektedir. Çünkü o bir anne katilidir. Ama kendisi ne kadar haklı yere hücredeyse belki de çocuk da o kadar haklı yere hücrede bulunmaktadır. Lakin Hasan'ı düşündüren diğer şeyse çocuğun ayakkabısından kanlı bir bıçağın çıkmasıdır.

Kısaca özetlemek gerekirse yazar şu noktalar üzerinde durmaktadır:

Taşra hayatıyla şehir hayatı arasında uçurumlar söz konusudur. Taşralı bir insanın şehirde yaşaması çok güçtür. Çünkü sahip oldukları değer yargıları çok farklıdır. Şehirleşen (medenileşen) yerde hayat, taşralığını koruyan yerdeki hayata göre çok fazla değişim göstermiş ve insanlığa dair birçok niteliğini yitirmiştir.

Yazar, çoğu hikâyesinde eleştirdiği polis otoritesine ve polis teşkilatına burada da değinmekten kendini alamamıştır. Sistemin ne kadar despot, zorba ve çarpık olduğu, karakollarda sorgulanarak kendisine suç giydirilen nice masum insanın bulunduğu ve bu insanların sorgulama esnasında dayak yedikleri, işkenceye maruz kaldıkları, hakaretler işittikleri çok net bir şekilde okura sunmuştur.

İnsanlar ne olursa olsun kişiliklerinden taviz vermemeli, değer yargılarına sahip çıkmalı ve çizgisinden şaşmamalıdır. Aksi takdirde bunun çok daha kötü sonuçlar doğuracağı kesindir.

Hikâyenin şahıs kadrosunu Ebu Hasan, iki kız çocuğu, şarkıcı, sakattaki kadınlar ve erkekler, hırsız, çantası çalınan kadın, polisler, komiser ve on iki yaşındaki çocuk oluşturmaktadır. Ayrıca hikâyenin içinde geçen masalın kahramanlarını da hükümdar, hükümdarın kızı, Mustafa ve ülkenin insanları meydana getirmektedir.

Ebu Hasan ve masaldaki Mustafa; yazarın işlediği, olması gereken insan tipini, diğer şahıslar da var olan insan tipini sergilemektedir.

Hikâyede zaman ve mekândan net olarak bahsedilmemekle beraber okura sunulan zaman ve mekân motifleri şunlardır; “Gece siyah bir kefen gibi çöküyordu” yani olayın başlangıcı herhangi günün akşamdan geceye dönme anıdır. Gelişen olaylar aynı günün ilerleyen vakitlerinde meydana gelir. Mekân olarak da Ebu Hasan’ın köyü, bir şehir merkezi, karakol ve hücre verilmektedir.

Genel olarak hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulan hikâye, içerisinde geçen masalın Ebu Hasan’ın ağzıyla anlatıldığı için aynı zamanda kahraman bakış açılı anlatıcı tarzını da bünyesinde barındırmaktadır. İç monolog ve karşılıklı diyaloglar, hikâyenin anlatım tarzının genelini oluşturmaktadır.

Üslup açısından incelendiğinde, açık ve anlaşılır bir sitilde olduğunu görmekteyiz. Yazar, vermek istediği mesajı hikâyeye öylesine monte etmiştir ki mesajı verebilmek için hikâyenin akıcılığını, sürükleyiciliğini, gerilimini ve kalıbını bozmamıştır. İşte bu nedenle hikâye biçim ve içerik olarak hoş bir harmoni oluşturabilmiştir.

## **2.15. Dallar\***

Bilâl ed-Dendeşî sabahleyin her zamanki gibi okuluna gitti. Gecikmişti. Öğretmeninden ve onun alaycı azarlamasından korktuğu için titreyerek okula girdi. Ancak öğretmenleri ve öğrencileri uyurken buldu. Onları uyandırmaya çalıştı fakat kimse uyanmadı. Tek başına oturmaktan usandı, esnedi ve uykuya daldı. Rüyasında kendisini ve öğrencileri, hocaların öfkeli bağrıışmalarına aldırmandan bir okulda derin bir şekilde uyumakta olduğunu gördü. Annesi onu uyandırdı. Okuluna geç kalmaması için onu kalkmaya zorladı. Öğretmenleri ölü ve öğrencileri oynarken bulma ümidiyle hızlıca okuluna yürüdü. Arkadaşlarıyla oynamadı. Çünkü annesi onu okuluna gitmesi için uykusundan uyandırmıştı. Aceleyle elbiselerini giyindi. Yemek yemeden evden ayrıldı. Çarçabuk okuluna gitti. Sınıfında, arkadaşlarının arasında olacakları beklemek üzere hazır bir şekilde oturdu.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الأغصان), bu tezde s. 178.

Öğretmen asık bir surat ve kaskatı gözlerle sınıfa girdi. Küçük öğrenciler hoşnutsuzluk dolu gözlerini ona çevirdiler. Kapalı sözlerle fısıldaştılar. Bunun üzerine öğretmen kızarak şöyle bağırdı: “Susun...”

Böylece öğrenciler anında sustular. Öğretmen eski yıpranmış çantasını masasının üzerine koydu ve açtı. İçinden bir tomar kâğıt çıkardı. Kâğıtları elinde öğrencilere işaret ederek salladı ve onlara şöyle dedi: “Bu kâğıtların ne olduğunu biliyor musunuz? Büyüdüğünüzde seçeceğiniz mesleği sorduğum yazılı sınavına verdiğiniz cevaplarınız.”

Öğretmen çöp sepetine yaklaştı, kâğıtları ikinci kez işaret ederek salladı ve öğrencilere şöyle dedi: “Bu cevaplar sıfırı bile hak etmiyor.” Ardından kâğıtları iğrenç bir çöpmüş edasıyla çöp kutusuna attı. Öğrencilerine şöyle dedi: “Öğrenim yılının sona ermesi nedeniyle düzenlenecek olan törende söylemeniz için günlerce size milli marşı öğrettim. Bu gün ezber gücünüzü sınayacağım. “Uyuklayanın vay haline.”

Bunun ardından öğrenciler şikâyet ederek fısıldaştılar. Öğretmen kızgın bir sesle bağırdı: “Susun...” Öğrenciler sustu. Ardından öğretmen şöyle söyledi: “Birden üçe kadar sayacağım. Üç dediğimde tek bir ağızdan marşı söylemeye başlayacaksınız. Hadi! Hazır olun. Bir iki üç...”

Öğrenciler muammalı bir şekilde bakiştılar. Ardından yüksek ve heyecanlı bir sesle milli marşın makamını bozmaksızın bilinen bir aşk şarkısının bir kıtasını okumaya başladılar. Öğretmenleri bağırdı: “Susun...”

Bu bağrışın üzerine öğrenciler, öğretmenin üzerine namludan çıkan mermi gibi fırladılar. Öğretmeni cetvelleriyle, defterleriyle ve ayaklarıyla susmasını isteyerek dövdüler. Öğretmen olanlara şaşırmıştı. Kızgın bir halde yardım isteyerek bağırdı: “Okuldan kimse yardımına gelmedi. Ayak kemiklerine isabet eden acı darbelerin ardından sersemledi ve yere çöktü. Dayanmaya, tehdit etmeye, gözlerini korkutmaya ve sabretmeye çalıştı. Ancak zalim acı onu ağlamaya ve vurmamaları için onlara yalvarmaya zorladı. Yalvarışına aldırış etmediler. Kendilerine itaat edinceye ve sesi kesilinceye dek vurmaya devam ettiler. Öğrenciler önceden hazırladıkları iplerle öğretmeni bağladılar. Ona milli marşı okumasını emrettiler. Hemen emirlerine itaat etti. Öğretmen titrek ve hırıltılı bir sesle milli marşı okudu. Öğrenciler bunu beğenmeyerek parmaklarını kulaklarına tıkadılar. Bilâl ed-Dendeşî öğrencilerden ayrıldı ve öğretmenin

duruşunu taklit ederek öğrencilerin önünde durdu. Onlara neşeli ve emreder bir sesle bağırdı: “Bir iki üç...”

Öğrencilerin milli marşı söyleyen sesi düzenli ve tertipli bir şekilde yükseldi ve bir dalgaya dönüşmek üzere okulun pencerelerinden çıkan bir tek ses haline geldi.

### **Tahlil:**

Zekeriyyâ Tâmir, duyarlı bir aydın olarak toplumun eksikliklerini ele almada ve bunu hikaye formatında okuruna sunmada son derece başarılı bir yazardır. *Dallar* da yazarın eğitim öğretim sistemini eleştirdiği *Gök Gürültüsü*’yle aynı paralellikte bir hikâyedir.

Hikâye sınırsız hayal gücüne sahip bir öğrencinin okulda geçirdiği olağan dışı bir günü ele almaktadır. Bilâl ed-Dendeşî, geç kaldığı için öğretmeninden azar işitme korkusuyla okula girer. Buradaki vurgu, öğretmenin geç kalan öğrenciye yaptığı muamelenin öğrenci üzerindeki psikolojik etkisidir. Bu ruhsal korku içerisindeki öğrenci, hemen hayal dünyasında kendini bu durumdan kurtaracak bir senaryo çizer. Öğretmenin kendisiyle alay etmemesi, kendisini azarlamaması ve arkadaşlarının önünde küçük düşmemesi için sınıfa girdiğinde öğretmenin ve öğrencilerin uyuyor olmalarını ümit eder. Buraya kadar hayal mi gerçek mi olduğu belli olmayan gelişmeler olmuş izlenimi verilerek sunulmuştur. Bilâl ed-Dendeşî, senaryosuna devam eder ve herkesin uyuduğu sınıfta yalnız kalmaktan sıkılmaya başladığı anda kendisi de uykuya dalar. Uykusunda yine öğrencilerin uyuduğunu, öğretmenlerin buna kızdığını, fakat kimsenin buna aldırış etmeden uykuya devam ettiği bir rüya görür. Derken annesinin uyandırmasıyla Bilal, gerçek hayata döner. Anlaşılan o ki Bilâl, rüya içinde rüya görmüştür.

Alelacele okula giden Bilâl, okula ve öğretmenlere karşı duyduğu iticilik sebebiyle öğretmenlerin ölü ve arkadaşlarının oynuyor olduğu hayalini kurar. Buraya kadar yazar, öğretmenlerin tutumu karşısındaki günümüz öğrencilerinin içinde bulundukları psikolojik durumu özetlemektedir. Öyle ki öğrenci öğretmenlerinin ölmesini bir hayal olarak görmektedir.

Yazarın, öğrenci gözüyle “Öğretmen asık bir surat ve kaskatı gözlerle sınıfa girdi.” Şeklinde betimlediği portreyle öğretmenlerin ilk etapta verdiği imajı eleştirmektedir.

Öğretmenin çantasından çıkardığı yazılı kâğıtları öğrencileri aşağılayarak çöpe atması, ileride ne olacaklarını yazdıkları kâğıtların sıfır bile alamayacağını söylemesi, aslında öğretmenin her zamanki davranışlarının benzerleridir. Bu da öğrenciyi yola getirmekten çok zıt yönde bir harekete teşvik etmektedir. Devamında gelişecek olan olay da yine öğrencinin öğretmene gösterdiği tepkinin ta kendisidir.

Öğrettiği marşı, azarlayarak öğrenciden duymak isteyen öğretmen, marş yerine aşk şarkısı işitince verdiği tepki üzerine akıl almaz bir yolla öğrenciler tarafından cezalandırır. Öğrencilerin öğretmeni öldüresiye döverek bağlamaları ve kendisinden marşı okumasını istemeleri, imkansız bir durum olmamasına karşın mümkünü de çok zordur. Burada da yazar, öğretmenle öğrencinin rollerini değiştirmiş, öğrencinin gözünde, öğretmenin davranışlarının kendileri için ne anlama geldiğini ortaya koymuştur. Bize göre yazarın buradaki amacı okuru daha fazla etkileyerek vermek istediği mesajı daha ilgi çekici bir yolla verebilmektir.

Sonrasında Bilâl'in öne çıkıp öğretmen taklidi yaparak öğrenciden marşı okumasını istemesi ve öğrencinin de kusursuz bir şekilde okuması hikayenin şaşırtıcı yerini oluşturmaktadır. Eğer öğretmen de Bilal gibi olup onlardan biri olduğunu öğrenciye hissettirebilseydi bu duruma düşmeyecek, öğrenci de bu kadar aşırı ve aykırı olmayacaktı, anlamı buradan çıkartılabilecek yorumlar arasındadır.

Bu noktada “Bu bir kısır döngü müdür?” sorusunun kafalarımızda belirmesi içten bile değildir. Acaba öğrenci böyle olduğu için mi öğretmen bu şekilde davranmaktadır. Yoksa öğretmenin tutumu mu öğrenciyi böylesine farklı düşünmeye ve davranmaya yönlendirmektedir.

Kanaatimizce yazar, her iki tarafı da eleştirmekte ve her iki tarafın da bu durumun tezahüründe payı olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü çizilen öğretmen portresi hiç de öğretmene yakışır bir portre olmamakla beraber verilen öğrenci tipi de aşırı saldırgan, aykırı ve marjinal bir öğrenci tipidir.

Kısaca söylemek gerekirse yazara göre, öğretmenlerin vermiş olduğu imaj, takip ettikleri yöntem, kullandıkları metot ve davranışlar; öğrenci üzerinde olumsuz etki bırakmakta, öğrenci ise normalin üzerinde tepki göstermekte, aşırı saldırgan ve hırçın davranışlar sergilemektedir. Bütün bunlar birbirini güdüleyen faktörleri oluşturmakta ve doğurgan bir düzensizlik meydana getirmektedir.

Hikâyedeki zaman ve mekân, herhangi bir zaman ve herhangi bir mekândır. Yazar bunların tasvirine girerek okuru odaklamak istediği noktadan uzaklaştırmamıştır. Hikâyenin bir kısmı Bilâl'in evinde bir kısmı da okulunda geçmektedir.

Hikâyenin şahıs kadrosunu Bilâl ed-Dendeşî, annesi, öğrenciler ve öğretmen oluşturmaktadır.

Yazarın hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunduğu hikâye, içinde barındırdığı birkaç küçük olayla karmaşıklık kazanarak anlaşılması güç hale gelmiştir. Ta ki hikâyedeki ana olayının bile Bilâl'in bir kurgusu mu yoksa gerçek mi olduğu net değildir.

Yazar net bir üslup kullanmayıp olayları kompleks bir şekilde sunarak, vermek istediği mesajı yarı açık yarı kapalı bir tarzda arz etmiştir. Dış görünüşü çocuklara hitap ederken içeriğinin büyükleri muhatap aldığını söylemek mümkündür.

## 2.16. Orman\*

Kahvede, M'arûf es-Semâ ve Reşîd el-Kalîl arasında geçen konken oyununda gürültülü bir karşılaşma yaşandı. Seyirciler çoğalmıştı. Övünmeler, alay etmeler ve meydan okumalar havada uçuşuyordu. Oyun Reşît'in yenilgisiyle sonuçlandı. M'arûf, zaferiyle gurur duyuyordu. Rakibine oyundan önce; gece gündüz kendisi gibi ustalardan ders almasını şakacı bir üslupla söyledi. Reşît buna çok sinirlendi. Oyun kâğıtlarını parçaladı ve yere fırlattı. Kahvenin müdavimlerinin duyabileceği yüksek bir sesle ona birazcık utanmasını söyledi. Kız kardeşinin bedenini, annesinin M'arûf'un bedenini bilmesinden daha iyi bilen adamlar önünde övünmeye devam etmemesini ona tembihledi. M'arûf başını öne eğdi. Bir kelime bile etmedi. Genelde tek başına duyduğu fısıltı şeklindeki seslere kulak verdi.

Tavşan fısıldadı:

“Kaç! Kurtul.”

Devekuşu fısıldadı:

“Bu gün başın gömülmesini yarın vücudun kalanının gömülmesi takip eder.”

Sırtlan fısıldadı:

“Yemeyeni yenir.”

Yılan fısıldadı:

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الأدغال), bu tezde s. 179.

“Dokunuşum yumuşaktır oysa ölüm azı dişlerimdedir.”

Kurt fısıldadı:

“Kurt olmazsan koyunlar seni yer.”

Karga fısıldadı:

“Ötmeye ne kadar da hasretim.”

Aslan konuşmadı. Avını parçalamaya hazır bir şekilde kısık bir kükremeyle yetindi. M‘arûf, adeta kahveden ayrılacakmış edasıyla doğruldu. Aniden Reşit’in sağ yanağına ve sol yanağına iki tokat attı. Reşit şaşırıp ve afalladı. Çünkü normalde karşılıklı küfürleşmeler, ardından elle itişmeler ve ardından arabulucular araya girerdi. Çaktırmadan seri bir şekilde bıçağını çekti M‘arûf. Reşid’in göğsüne ve boynuna üç kez yara açtı. Reşid bağırdı: “Aah! Beni öldürdün!”

Aslan, ağzı kanlı olarak avından uzaklaştı. M‘arûf ucundan eli kan damlayan bıçağı hala sımsıkı bir şekilde kavramış olarak kaçıp kahveyi terk etti. Son hızla koşarken annesinin ve babasının biricığı olduğunu anımsadı. Ne kız kardeşi vardı ne erkek kardeşi.

### **Tahlil:**

*Orman*, adlı hikâyede Zekeriyâ Tâmir, medeni ve kültürel olması gereken insanın iç dünyasının resmini vahşi doğanın tuvalinde büyük bir ustalıkla çizerek galerisinde sergilemiştir.

Hikâye, konken oyununun oynandığı bir kahve ortamını, oyunu oynayan iki kişi arasında geçen olayı ve bu basit oyunun ne kadar akıl almaz bir şekilde sonuçlandığını anlatmaktadır.

Yazar, ilk cümlesiyle olayı ve ortamı özetleyerek okurun kafasında kurgunun genel hatlarını taslak şeklinde çizmiştir. Ardından olayın ayrıntılarını sunarak okuru hikâyenin içine çekmiş ve sürükleyici bir rota çizmiştir.

Övünmelerin, alay etmelerin ve meydan okumaların havada uçuşması ortamın gerginleşeceğinin ikaz lambalarıdır. Nitekim Reşit’in yenilmesiyle sonuçlanan konken oyunu, olayın startını vermiştir. Özellikle doğu toplumlarında oyun galibinin, karşındakini sinirlendirmesi ve bununla gurur duyup karşı tarafı tahrik etmesi genel bir durumdur. Burada da bu genellemeyi görebilmekteyiz.



M‘arûf’un, galibiyetin verdiği psikoloji ve sevinçle Reşit’in üstüne gitmesinin ve onu sinirlendirmesinin sonucunda tahrik olan Reşit’in, Marûf’un kız kardeşine dil uzatmasıyla gerginlik hat safhaya çıkar. O esnada M‘arûf, şoke olur ve fırtına öncesi sessizliğe bürünür. Bu sırada hep oyun galibi olan M‘arûf’u dinleyen mırıldanan kişilerin de sessizliğe sığınması bundan sonra hikayede geçen seslerin sadece Marûf’un düşünceleri olduğu kanısını güçlendirmektedir.

İç monologlar ve bilinç akışıyla olayı sentezleyerek, M‘arûf’u nasıl davranacağı hususunda düşündürürken ve içinden gelen sesleri birtakım hayvan karakterleriyle özdeşleştiren yazar, Marûf’u bir müddet kendisiyle baş başa bırakmıştır.

Metamorfik yöntemle bir takım hayvan karakterine bürünen M‘arûf’un bilincinden geçen ilk düşüncelerini bir tavşan kimliğinde buluyoruz. Bilindiği üzere tavşan korkak ve çekingen bir yaratıktır. Bu nedenle tavşanın tavsiyesi “Kaç ve kurtul” olmuştur. İkinci hayvan uzun boyna ve büyük bir cüsseye sahip deve. Deve, kindar ve inatçı bir hayvan olduğu için hem kendi doğasını hem de M‘arûf’a nasihatini dile getiren “Bu gün başın gömülmesini yarın bedeninin gömülmesi takip eder.”ata sözüyle geri adım atmamasını, hamlesini geri çektiği takdirde yarın daha büyük durumlarla karşı karşıya kalacağını ima eder. Daha sonra sırtlanın sesinin duymaktayız. Sırtlan yırtıcı ve avının peşinde ısrarcı bir hayvandır. O da “Yemeyeni yerler.”atasözüyle asla yem olmamasını, bunun içinde saldırıya geçmesi gerektiğini ifade eder. Sırtlanın peşinden sinsi ama atak bir hayvan olan yılan M‘arûf’un kişiliğinde belirir. Yılan, M‘arûf’a küçük ve zarif bir hareketle düşmanını öldürerek bu durumdan sıyrılmasını tavsiye eder. Sonra kurt, M‘arûf’un içinden seslenen hayvanlar silsilesine girerek “Kurt olmazsan koyunlar seni yer.”atasözüyle Marûf’a içindeki yırtıcılığı ortaya çıkarması gerektiğini, aksi takdirde en basit düşmanların bile kendisini yok edeceğini hatırlatır ve yerini son hayvan olan kargaya bırakır. Karga “Ötmeye ne kadar da hasretim.” Sözüyle karşısındakine sözlü olarak cevap vermesini ister. Ancak şu ayrıntı gözlerden kaçmamalıdır. Karga çirkin ötüşüyle kulak tırmalayan bir hayvandır. M‘arûf, bu yolla da düşmanına karşı koyabileceği seçeneğini kendi kendine sunar.

İçindeki seslere kulak veren M‘arûf’un, en sonunda metamorfik dönüşümlerle şekillerine büründüğü bütün hayvanların özelliklerini taşıyan bir hayvan olan aslanın karakterine büründüğünü görmekteyiz.

Aslan, önce iki tokat atar. Ardından kimsenin araya girmemesini de fırsat bilerek sinsice bıçağını çıkarıp Reşit'e üç kez saplar ve kahveden kaçır.

M'arûf'un bu kaçışını, aslanın avından uzaklaşmasına benzeten yazar, Marûf'un aldığı yarayı da "Sûratle kaçarken sadece annesi ve babası geldi aklına. Onun kız ve erkek kardeşleri yoktu." cümlesiyle vurgulamaktadır. Şöyle ki M'arûf'un kaçışı esnasında kız kardeşini aklına getirmemesi, aldığı yarayı bu şekilde sıvıdığını ifade etmektedir. Kız kardeşi için bu cinayeti işlemiş, ancak onun yüzünden bu duruma düştüğü için de onu yok saymıştır.

Hikâyede kullanılan zaman ve mekân kavramlarına baktığımızda, mekânın bir kahve olduğunu ve bütün olayın bu kahve içerisinde geçtiğini görmekteyiz. Zaman olarak herhangi bir ayrıntıya girmeyen yazar, hikâyeyi hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla okuruna sunmuştur.

Olayın şahıs kadrosunda; M'arûf es-Semâ, Reşit el-Kalîl, Seyirciler, kahvenin müdavimleri, tavşan, deve, sırtlan, yılan, kurt, karga ve aslan vardır.

Hikâyede kullanılan başlıca anlatım tarzına gelince; diyaloglar, iç monologlar ve bilinç akışı tekniği kullanılmış, birtakım Arap atasözlerinden alıntılar yapılarak uygulanan montaj tekniği anlatıma ayrı bir renk katmıştır. Akıcı ve anlaşılır bir üslup kullanan yazarın, kelimelerini ve ifadelerini özenle seçmesi hikâyenin edebi değerini yükseltmiştir.

## 2.17. Kâfûr el-İhşîdî'nin Kehaneti\*

Kâfûr el-İhşîdî yardımcılara seslendi: "Üç gün önce el-Mutenebbî adında tuhaf bir adam ülkeye girdi. Hemen ölü veya diri onu bana getirmenizi emrediyorum."

O sıralarda el-Mutenebbî Kâhire sokaklarında yürüyor, bir caddeden diğerine geçiyordu. Her cadde onun gözüne yeni, büyüleyici, kumu yeşile dönüştüren güzelliğe sahip bir dünya olarak görünüyordu.

el-Mutenebbî'nin duyduğu haz Nil nehrini görünce zirveye ulaştı. Yürümeyi bıraktı ve adeta ömründe ilk defa deniz gören bir çocuk gibi nehrin sularına baktı.

Nil el-Mutenebbî'ye şöyle dedi: "Uzak dur!!! Seni bekleyen şeyden kaçmak cesaret ve kahramanlıktır."

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( نبوءة كافر الإخشيدى ), bu tezde s. 180.

el-Mutenebbî nehrin ona söylediklerini dinlemedi. Hayaline bir nehri, bir kadını ve adaletli bir meliki nitelendirmede yarışan birçok cümle döküldü.

Nil el-Mutenebbî'ye şöyle dedi: “Kaç! Kaç! Kaç!”

Ancak el-Mutenebbî nehirlerin dilini bilmiyordu. El-Mutenebbî'nin cümleleri büyük nehri, güzel kadını, merhametli ve cömert meliki nitelendirmekte yarışmaya devam etti. Sonra çok sayıda sert yüzlü ve acımasız güvenlik görevlisi el-Mutenebbî'ye çullanınca aniden hayalleri bölündü. Onun sorularına, protesto edencesine bağırımlarına aldırış etmeden el-Mutenebbî'yi Kâfûr el- İhşîdî 'nin sarayına götürdüler.

Kâfûr el-İhşîdî şöyle dedi: “Bana ulaşan bilgiler senin Mısır'lı olmadığını söylüyor.”

el-Mutenebbî: “Kûfe'de doğmuş ve Mısır'a ziyaretçi gelmiş olmam tutuklanmamı ve en kötü muameleyi görmemi mi gerektiriyor?”

Kâfûr el-İhşîdî şöyle dedi: “Yüzsüz olma! Sadece, senden istendiği zaman konuş.”

el-Mutenebbî alaylı bir şekilde “Emrin başım üstüne”

Kâfûr: “Sus! Sana konuşmamanı emretmedim mi?”

el-Mutenebbî: “Konuşmayacağım.”

Kâfûr: “Benim emirlerim haricinde susmak ya da konuşmak sana düşmez.

Söyle bakayım bana senin adın ne?”

el-Mutenebbî: “el-Mutenebbî ebû Tayyib el-Mutenebbî.”

Kâfûr: “Ne iş yaparsın?”

el-Mutenebbî: “Yazmaktan başka bir mesleğim yok. Ben şairim.”

Kâfûr: “Bilgiçlik taslama. Şiir de demirci, marangoz, boyacı ve mezar kazıcısınınkinden farksız bir meslektir. Dinle! Mademki şair olduğunu iddia ediyorsun. Yetkili makamlardan izin aldın mı?”

el-Mutenebbî: “Bulut yağmur yağdırmak için izin ister mi?”

Kâfûr: “Ben sana kanunlardan ve düzenden bahsediyorum. Bana farklı taraflara çekilebilecek süslü ve saçma sözlerle cevap verme. Sen şu an çölde değilsin. Sen kanunların hâkim olduğu bir ülkedesin. Yapılacak her iş için sahibinin yapmadan önce izin alması gerekir. Sen izinsiz şiir nazmettiğin zaman bu kanunlara karşı gelmiş oldun.”

el-Mutenebbî: “Ben Mısır’a sadece üç gün önce geldim. Henüz hiç bir kaside nazmetmedim ve ülkenin herhangi bir kanununa karşı gelmedim.

Kâfûr: “Şair olduğunu iddia ediyorsun. Gerçekten şair olduğuna dair delilin nedir?”

el-Mutenebbî: “Şiirlerim tüm Arap ülkelerinde meşhurdur. Onu bilmeyen de yoktur.”

Kâfûr: “Ne utanmaz bir şeysin sen! Bizi cehaletle suçlamaya mı cüret ediyorsun?”

el-Mutenebbî: “O sözle bütün kastettiğim; şöhret olmuş bir şair ve bir çok şiir nazmetmiş olduğumdur.”

Kâfûr: “Şiirlerini ünlü kadın ve erkek şarkıcılar söyledi mi? Ummu Kulsûm... Bulbule, Verde el-Cezâiriyye, Ahmed Adeviyye, Muharrem Fuad, Şâdiye, ‘Abdulhalim Hâfız? Ne oldu niye sustun? Neden cevap vermiyorsun? Görüyorum ki yüzün kızarmış. Yalanın ortaya çıktığı için kızardın. Sana şair olduğunu ispatlaman için bir fırsat vereceğim. Hadi bana şiirlerinden bazılarını söyle.”

Ey bana olan muamelesi dışında insanların en adaletlisi,

Düşmanlık sendedir. Hüküm de senin ferman da

Senin doğru bakışlarına sığmıyorum.

Gerçek yağ, yağ görünümünde olan şişkinlik zannetme.

Dünyanın görene faydası yoktur,

Karanlık ve aydınlık onun gözündeki eşit olduğu zaman

Ben öyle bir adamım ki kör bile benim edebiyatımı görmüştür,

Ve sözlerim sağırlara bile kendini duyurmuştur.

Kâfûr: “İşittiklerim bir şey değil. Övgü kasidesi nazmetmekte iyi misindir?”

el-Mutenebbî: “Daha önce de bir çok emir ve meliki övdüm. Övgüye layık birini methedeceğim zaman methi çok iyi yaparım.”

Kâfûr: “Madem ki medih yazmakta yeteneklisin, öyleyse beni öven bir kaside yazmalısın. Şu an sen Mısır’dasın ve ben Mısır’ın hükümdarıyım. Eğer sen Mısır düşmanlarının işbirlikçisi değilsen ve Mısır’ı seviyorsan onun hükümdarını övmen gerekir.”

el-Mutenebbî: “Hayatımda, tanıdığım insanlar dışında kimseyi övmedim. Onların lehine ve aleyhine olan şeyleri bilirim.”

Kâfûr: “Sen bana beni tanımadığını mı söylüyorsun. İşte ben karşında oturan kişiyim. Artık tanımış oldun.”

el-Mutenebbî: “Seni methedecek bir kaside yazma imkanı verecek kadar tanımadım.”

Kâfûr el- İhşîdî gülümsedi. Eliyle yardımcılarına işaret etti. Bunun üzerine onlarda el-Mutenebbî’ye saldırdılar ve onu yere serdiler. Ayalarını falakaya koydular. Bir kısmı ayaklarının ortasına sopayla vuruyor bir kısmı da başını ve bedenini tekmeliyordu.

el-Mutenebbî acı çekti. Acıyla çığlık atmak istedi. Fakat diretti. İsteğini bastırdı. Kendine hâkim oldu. Çok geçmeden darbeler onu küfrederek ve yardım isteyerek çığlık atmaya mecbur kıldı. Kâfûr güldü ve şöyle dedi: “Bu güzel ses de ne? Sen şair değilsin. Sen şarkıcı olmaya layıksın. Allah!!! Ne güzel bir ses. Devam et şenlendir bizi.

el-Mutenebbî’nin çığlıkları itaatkar bir ağlamaya dönüştüğünde Kâfûr artık vurmamalarını emretti. el-Mutenebbî yüzü kan revan içinde kalmış bir şekilde itaatle başını eğerek Kâfûr’un önünde durdu.

Kâfûr: “Beni öven uzun bir kaside yazacaksın.”

el-Mutenebbî: “Emrinizi yerine getireceğim.”

Kâfûr: “Sana kasideyi yazman için yedi günlük bir süre vereceğim. İsteğimi yerine getirirsen ölümden kurtulacaksın.”

el-Mutenebbî çıkmaya çabaladı. Bunun üzerine Kâfûr şöyle dedi: “Ey Mutenebbî dur ve dinle. Sakın benim diğer yöneticiler gibi olduğumu zannetme. Kasiden hoşuma gittiği takdirde hazinemden bir dirhem bile alacağını düşünme.”

Dört gün sonra el-Mutenebbî, Kâfûr’a döndü. Onun hakkında yazdığı methi Kâfûr’a dinletti. Kâfûr coştı ve kendinden geçti. Şöyle söyledi: “Sen gerçek bir şairsin.”

Kâfûr birkaç saniye düşündü. Ardından Mutenebbî’ye şöyle dedi: “Sana benzeri olmayan bir teklif sunuyorum. Ya ölene kadar dayağı ya da bin dinarı seç.”

el-Mutenebbî: “Hiç kimse dayağı bin dinar tercih etmez.”

Kâfûr: “Beni en kötü şekilde hicvedersen bin dinar kazanacaksın.”

el-Mutenebbî konuşmaya çalıştı ancak Kâfûr ona şöyle diyerek sözünü kesti. “Sus tek kelime dahi konuşma. Eğer şiir nazmetmezsen dövüleceksin. Eğer hicvedersen bin dinar kazanacaksın.”

el-Mutenebbî onu hicvedeceğine söz verdi. Sözünde de durdu. Kâfûr el- İhşîdî 'yi hicveden bir kaside yazdı ve bin dinar kazandı. el-Mutenebbî çıkar çıkmaz Kâfûr el- İhşîdî'nin yardımcıları şaşkın ve kabullenemez bir şekilde bağıştılar. Kâfûr onlara sert bir ses tonuyla şöyle dedi: “Beşer ve hayat arasındaki ilişkiyi bilmeyen aptallar olarak kalmaya devam edeceksiniz. Yaptığım şeyi ve nedenlerini size açıklayacağım. el-Mutenebbî büyülenen, kibirli, kendine güvenen bir şairdir. Özellikle gelecekte adı ebedileşecek şairlerden birisi olacağına göre onun cezalandırılması gerekir. Onu, önce beni methetmeye sonra da hicvetmeye zorladım. Bu tezatlık, ileride el-Mutenebbî için şanını zedeleyici ve onun saygıya değer olmaksızın küçük bir geçim peşinde olduğunu ortaya koyacak bir suçlamaya dönüşecektir.

Daha sonra el-Mutenebbî suikasta kurban gitti ve Kâfûr el- İhşîdî öldü. Kâfûr'un kehaneti doğru çıktı. El-Mutenebbî, hayattayken de öldükten sonra da en kötü şekilde cezalandırıldı.

### **Tahlil:**

Tahlile başlamadan önce hikâyenin başlıca iki kahramanını tanıtmakta fayda görüyoruz. Kâfûr el-İhşîdî, adı geçen şair el-Mutenebbî ile çok samimi dostluğu olan ünlü Mısır emirlerindendir. Bir köle olan Kâfûr'u Mısır Emîri İhşîd 312(h.) yılında satın alarak azat etmiştir. Bu nedenle İhşîdî'ye mensup olmuştur. Sahip olduğu zeka, fetanet, ve güzel siyaseti nedeniyle Mısır Emirinin katında ilerleyerek 355 (h.) yılında Mısır'a emir olmuştur. Kahire'de vefat edinceye kadar Mekke, Mısır ve Şam'da adına hutbeler okunan Kâfûr sadece 3 yıl 2 ay saltanat sürmüştür. Zehebî onun için “Akıllı ve cesareti harikuladeydi.” demiştir.<sup>27</sup>

el-Mutenebbî, 303 (h.) yılında Kûfe'de doğmuştur. 346 yılında Mısır'a gitmiş ve Kafûr el- İhşîdî'yi öven bir kaside yazmıştır. Beklediği bağış kendisine ulaşmayınca bir bayram gecesini onu hicveden bir kaside yazmıştır. 354 (h.) yılı Ramazanın 6'sı Çarşamba günü öldürülmüştür.<sup>28</sup>

Zekeriyâ Tâmir, bu hikayesinde eski Mısır hükümdarı Kâfûr el- İhşîdî ile el-Mutenebbî arasında geçen bir olayı işleyerek okura bir takım mesajlar iletmeye çalışmıştır.

<sup>27</sup> Dihhuda, Ali Ekber, Lugatnâme, Tahran 1336, s.XXXXIX, 226–227.

<sup>28</sup> a. g. e. cilt III, s. 566–567.

Kâfûr el- İhşîdî , el-Mutenebbî'nin Mısır'a geldiğini öğrenince yakalanıp saraya getirilmesini emreder. Bu sırada el-Mutenebbî Mısır'ı hayranlık içerisinde gezmektedir. Nil nehrini gördüğünde büyük bir hayranlık içerisinde kalan şairin kafasında güzel bir nehir, bir kadın ve adaletli bir hükümdar canlanır. Bunun nedeni, gördüğü güzelliklerin onda uyandırdığı romantik duygulardır diyebiliriz. Fakat Nil, hiç de öyle düşünmekte ve kaçması için Mutenebbî'yi uyarmaktadır. Çünkü o, bu şehrin ezelden bu güne kadar neler yaşadığını, nasıl idarecilerin bu şehri yönettiğini bilmekte ve bu duygularında yanıldığını ona söylemeye çalışmaktadır. Buraya kadar yazar, hikâyenin giriş kısmını oluşturarak olay için uygun bir altyapı hazırlamıştır. Kâfûr el- İhşîdî, el-Mütenebbî'nin ölü veya diri yakalanmasını istemesinin nedeni ise henüz bilinmemektedir.

Daha sonra muhafızların şairi yakalamaları ve apar topar saraya götürmeleri olayına şahit olmaktayız. Buradaki vurgu ise bize göre, devletin kolluk güçlerinin aldıkları emri kayıtsız şartsız, hiç düşünmeksizin yerine getirmeleridir. Devlet, kolluk güçlerini bir alet olarak kullanmakta, yönetici ve halk arasındaki denge mekanizmasını bu aletle sağlamaktadır.

Kâfûr el- İhşîdî ile el-Mütenebbî arasında geçen konuşma neticesinde kahramanımızın yakalanmasının ve suçlu konumda olmasının nedeni açığa çıkmaktadır. Ülke kanunlarına göre herkesin yaptığı iş için hükümdardan izin alması gerektiği, Mutenebbî'nin henüz bir şiir bile söylememiş olmasına rağmen şairlik mesleğini icra ettiği için onun da yönetimden izin alması gerektiği söylenir. Bunun üzerine Mutenebbî'nin, yağmur'un yağması ne kadar normal, doğal ve izin gerektirmeyen bir durumsa, bir kişinin de şiir söylemesinin o kadar normal olduğunu vurgulamak için verdiği cevabın üzerine Kâfûr'un "Ben sana kanunlardan ve düzenden bahsediyorum. Bana farklı taraflara çekilebilecek süslü ve saçma sözlerle cevap verme. Sen şu an çölde değilsin. Sen kanunların yönettiği bir ülkedesin."cevabını vermesi, yazarın, ironik olarak günümüz kanunlarını eleştirdiği noktadır.

Yazarın bu noktadaki eleştirisi, diğer birçok hikâyesindekiyle paralellik göstermektedir. Olay tamamen yönetim ve onun halk üzerindeki tam ve kesin hegemonyası sorunsalıdır. Yazarın, kahramanlarını tarihi kişilerden seçip onları, günümüze taşıyarak, günümüz adalet sistemiyle eleştirmesi, yargılaması ve kahramana hüküm giydirmesi onun hikâyelerinde bir gelenektir. Bu hikâyede de buna benzer bir durum vardır. Ancak arada küçük bir ayrıntı söz konusudur. Burada zaman, günümüz

değil aksine kişilerin yaşadığı kendi dönemleridir. Bu noktadan hareketle diyebiliriz ki devletin mevcut olan sistem anlayışı eskiden beri aynıdır.

Kâfûr'un, el-Mutenebbî'den kendisini öven bir şiir nazmetmesini istemesinin üzerine el-Mutenebbî'nin kendisini tanımadığını söylemesi, yönetime hakaret sayılarak iyi bir dayak yemesine neden olmuştur. Nihayetinde el-Mutenebbî ölümden kurtulmak için övgü kasidesi yazmayı kabul eder ve dört gün sonra gelip şiirini okur. Ancak bu Kâfûr için yeterli değildir. Bu sefer de kendisini yeren bir kaside yazmasını ister ve bunu yapmadığı takdir de öleceğini yaptığı takdirde de bin dinar kazanacağını söyler. el-Mutenebbî, bu görevi de başarıyla yerine getirir ve bin dinar kazanarak saraydan ayrılır. Burada bir ayrıntıya yer vermek gerekirse, el-Mutenebbî'nin övgü ve hiciv kasideleri Kâfûr'un son derece hoşuna gitmesi, onun ne kadar da başarılı ve yetenekli bir şair olduğunun kanıtıdır. Kâfûr'un böyle bir istek ve hatta zorlamada bulunmasının nedenini onun "Beşer ve hayat arasındaki ilişkiyi bilmeyen aptallar olarak kalmaya devam edeceksiniz. Yaptığım şeyi ve nedenlerini size açıklayacağım. el-Mutenebbî büyüklenen, kibirli, kendine güvenen bir şairdir. Gelecekte onu peşi sıra gelen belaların takip etmesi gerekir. Onu, önce beni methetmeye sonra da hicvetmeye zorladım. Bu tezatlık ileride el-Mutenebbî için şanını zedeleyici ve Saygıya değer olmaksızın küçük bir geçim peşinde olduğunu ortaya koyan bir suçlamaya dönüşecektir." ifadesinden anlamaktayız. Kâfûr, kendini beğenmiş bir şair olan el-Mutenebbî'ye hayatının en ağır cezasını vermek istemiş ve bunda da başarılı olmuştur. Çünkü el-Mutenebbî, övdüğü bir insanı daha sonra para için hicvetmiştir. Fakat ölüm tehdidi altında olduğu gerçeği göz önüne alındığında bunun da yönetimin bir hilesi olarak algılamak doğru olur. Çünkü bu durumu sadece yönetim bilecektir, halk değil. Halkın gözüyle bakıldığında bir edebiyatçı olan Mutenebbî, para için yazan, yazdıklarının sanatsal bir değeri olmayan, sanatını hislerini açığa vurmak için değil maddiyat uğruna icra eden bir şairdir artık.

Kısaca özetleyecek olursak, Tâmir'in bu hikayede iki eleştiri odağı oluşturduğunu görebiliriz. Birincisi, yönetimin, sistemin ve otoritenin despot ve zorba yapısıdır.

İkincisi ise, bir şairin şanına yakışır bir şekilde tutum sergilemediğidir. Tâmir, el-Mutenebbî'nin zatında bütün edebiyatçıları eleştirmektedir aslında. Her zaman kendilerini ifade etmeleri gerektiğini, emeklerini maddiyat için değil, yüklendiği misyonun gerektirdiği şeyler için harcamaları gerektiğini, aksi takdirde bunun bedelini



ağır bir şekilde ödeyeceklerini ifade etmeye çalışmaktadır. Yazarın, şöyle bir vurguda da bulunmuş olması muhtemeldir; bir edebiyatçının şahsının yaşamasındansa adının yaşaması esastır.

Olayın şahıs kadrosunu, el-Mutenebbî, Kâfûr el- İhşîdî ve Kâfûr'un adamları yani devletin kolluk güçleri oluşturmaktadır.

Hikâyede kullanılan zaman ifadeleri bir netlik arz etmemektedir. Mekâna gelince, Kahire sokakları ve Nîl nehri gibi ifadelerden mekânın Mısır olduğu anlaşılmaktadır. Bu ayrıca, tarihte yaşamış gerçek bir kişilik olan Kâfûr isminden de kavranabilmektedir. Olayın geçtiği mekânlar başta Kahire olmak üzere Kahire sokakları ve saraydır.

Hikâye, hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuş, başlıca anlatım tarzı olarak diyaloglar ve montaj tekniği benimsenmiştir. Hikâye içerisinde geçen beyitler el-Mutenebbî'ye ait olduğu için yapılan montajların isabetli olduğu kanısındayız. Üslup açısından bakıldığında, hikâyenin anlaşılır ve akıcı bir şekilde örüldüğünü görebiliriz.

## 2.18. Suskunlar\*

Zuheyr Sabri, yeşil dal üzerindeki kırmızı çiçeğe benzeyen bir kadınla karşılaştı. Kadın titrek bir sesle: “Zuheyr Sabri’yi sevdiğini ve ondan başka birini asla sevmeyeceğini” söyledi. Zuheyr Sabri ise ona “Kendi geleceğinden başka bir şeyle ilgilenmediğini” söyledi. Ensesine inen acı tokatla afalladı. Çevresinde döndü ama vuranı göremedi. Zenginlerden biri için “Ülkenin yetiştirdiği en büyük adamdır.” Dediği sırada ikinci kez tokat yedi ama vuranı yine göremedi. Dağınık, uzun sakallı adamın elini huşu içinde öpüp ondan kendisi için dua etmesini istediği sırada üçüncü kez tokat yedi ve yine vuranı göremedi.

Zuheyr Sabri günlerce meçhul vuranı görmeksizin birçok kez tokatlandı. Delilikle itham olunmasın ve kendisiyle dalga geçimlesin diye bu gizli tokatlardan hiç kimseye söz etmedi. Ancak o, bütün insanların kendisi gibi şamarlandığından ve suskunluğa sığındığından emindi.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( صامتون ), bu tezde s. 183.

### **Tahlil:**

*Suskunlar*, adlı hikâye küçük hacimli olmasına rağmen işlediği konu bakımından derinlik arz etmektedir. Orijinal metnin kelimelerini saydığımızda kelime sayısının yüzü geçmediğini görebiliriz. Fakat Zekeriyâ Tâmir'in bu kadar dar bir çerçeveye içerisine büyük bir panorama yerleştirmiş olması, onun kısa Arap hikayeciliğinde ne kadar büyük bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Hikâye, Zuheyr Sabrî'ye âşık bir kadının romantik bir tasviriyle başlamış ve Sabrî'nin bu kadına kayıtsız kalmasının ardından yediği tokatla derinlik kazanmıştır. Yapılan tasvirden kadının gayet güzel olduğu, Sabrî'ye yaptığı ilan-ı aşkın üzerine Sabrî'nin "Kendi geleceğinden başka bir şeyle ilgilenmediği." Şeklindeki verdiği cevaptan onun aslında egoist biri olduğu ve erkeğin değil de kadının bu teklifte bulunmasından da özellikle doğu toplumları için bunun genele ters bir durum arz ettiği anlaşılmaktadır. Buradan çıkartılabilecek bir ayrıntı daha var ki, o da Sabrî'nin, çoğu erkeğin reddetmeyeceği güzel bir kadını, sebebini açıkça dile getirerek dürüst bir şekilde bu duruma karşı olduğunu haykırmasıdır. Ancak bunlar, bir toplum içerisinde görülmeyecek ve ya çok da garipsenecek şeyler değildir. Bize göre burada dikkat çekilen ve ön plana çıkartılmak istenen, Sabrî'nin yediği tokat ve tokatı atanın görülememesidir.

Daha sonra Sabrî'nin ülkenin ileri gelenlerinden biri için övgüde bulunduktan sonra tokatlandığına şahit olmaktayız. Buradan çıkartılabilecek en muhtemel yorum bize göre; Sabrî'nin bahsi geçen kişiye yaklaşma, onun safına ve belki de onun tebaasına geçme girişimidir.

Son olarak da Sabrî, genelde dini bir motif olarak kullanılan uzun sakallı bir adamın elini öpüp kendisi için dua etmesini istediği sırada tokat yemesi olayı gerçekleşmiştir. Su sefer de Sabrî, dini kesime eğilim göstermiş ve ondan medet umduğu sırada tokatlanmıştır.

Hikâyeye hâkim olan bir şey vardır ki o da, Sabrî'nin her hareketinin ardından gelen, bu hikâyedeki durumu keşfetmek ve ortaya çıkarmak için başarılı bir şekilde kullanılmış bir araç olan faili meçhul tokatlardır.

"Züheyr Sabrî günlerce meçhul vuranı görmeksizin birçok kez tokatlandı." ifadesiyle bu durumun Sabrî'nin karşılaştığı üç olayla sınırlı olmadığı ve süreklilik arz ettiği vurgulanmaktadır. Kişinin tokatlandığı zalim toplumsal ve siyasi

kaderin, tokatlarla insanın, kabullenmeyip hiddetlenerek haykırma cesaretinin kırılmasının işlendiği bu hikâyede “Tokat”ın sistemin eli olduğunu söylememizin yanlış olmayacağı kanaatindeyiz. Son olarak da yazar, “Delilikle itham olunmasın ve kendisiyle dalga geçilmesin diye bu gizli tokatlardan hiç kimseye söz etmedi. Ancak o, bütün insanların kendisi gibi şamarlandığından ve suskunluğa sığındığından emindi.” ifadesinde vücut bulan gerçeğin ta kendisine değinmektedir. Çünkü yazar, Sabrî’nin düşünceleri diye kendi düşüncelerini okura aktardığı bu satırlarda, insanların tamamının Sabrî gibi tokatlandığını, fakat kendilerine deli denilmesin ve dalga geçilmesin diye kimsenin bu tokatlardan başka kişilere bahsetmedikleri kanısındadır. Buradan da doğal olarak bu suskunluğun ferdi bir suskunluk değil toplumsal bir suskunluk olduğu gerçeği gün yüzüne çıkmaktadır.

Gerçek şu ki, yazar sadece ferdî değil toplumsal bir durumu, insanların kahrını ve acizliğini duyuran hâkim bir atmosferde, maruz kaldıkları zorbalık ve manevi soygunculuğu zarif ve keskin bir bakışla dile getirerek eleştirmiştir.

Hikâyenin şahıs kadrosu ele alındığında, geniş bir yelpazeye sahip olmadığı ancak bu dar kapsamlı şahıs kadrosu içerisinde çok geniş bir kitlenin kastedildiği görülmektedir. Hikâyenin şahıslarını başta Zuheyr Sabrî olmak üzere yeşil dal üzerinde kırmızı çiçeğe benzeyen kadın, ülkenin zenginlerinden biri, dağınık uzun sakallı adam ve Sabrî’nin çevresindeki bütün insanlardır.

Hikâyede mekâna dair her hangi bir kavramın kullanılmadığı, zaman olarak da kısıtlı ifadelerle yer verildiği gözlemlenmektedir. Olay örgüsü içerisinde geçen tek zaman ifadesi “Zuheyr Sabrî günlerce meçhul vurandı...” cümlesindeki günlerce kelimesidir.

Hikâye, hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuş olup yer yer romantik tasvirlerle süslenmiş ve anlaşılır bir üslupla aktarılmıştır.

## **2.19. Soğuk ve Rüzgârlı Bir Gün\***

Şukrî el-Mubayyîd, hapiste arkadaşlarıyla biraz sertlik içeren spor hareketleri yapıyordu. Sporun amacı sağlıklarını korumaktı. Spor, Şükrü’nün bedeninde birçok çürük, beze ve yaralara neden olmuştu. Şukrî el-Mubayyîd, kendi dünyasında tercih edilen bir meyve olan kestane kızartma hususundaki hobisini uyguladı. Ateş el

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (يوم أشهب), bu tezde s. 184.

parmaklarını, ayaklarını, sırtını, göğsünü ve karnını yaktı. Sabahleyin Şukrî el-Mubayyîd radyodan yayınlanan haber ve şarkılara dalmış tıraş olmaya çalışıyordu. Birden bire usturayı tutan sağ eli kaydı. Yüzün derisini gereksiz sakaldan kurtarmak yerine boğazı istem dışı bir hareketle şah damarın birinden diğerine kadar kesti. Şukrî el-Mubayyîd, hemen en iyi hastaneye götürüldü. Doktorlar onu iyileştirmeye çalıştı ancak başaramadılar. Cesedi sağlam kumaş bir torbaya kondu. Her gün ailelerinin evlerine ölü dağıtan arabaya teslim edildi.

Şoför, el-Mubayyîd'ı Kuveyk semtindeki ailesinin evini bulmakta güçlük çekmedi. Fakat evin aylardan beri boş olması onu şaşırtmıştı. Babası serserilik ve dilencilikten tutuklanmış, kardeşi devlet malına saldırmaktan hükümlü, annesi saygı değer kadınlara sözlü saldırıda bulunmaktan mahpus, kız kardeşi de sevincini ve hüznünü ifade etmeme kararında olduğu için konuşmamaktadır.

Şoför, komşulara Şukrî el-Mubayyîd , akrabalarını sordu. Ona amcasının Amerika'ya, dayısının, dayısının oğullarının ve kızlarının Kanada'ya, halasının çocuklarının Avustralya'ya göç ettiğini ve halasının ise Dubai'de hizmetçi olarak çalıştığını söylediler. Şoför, arkadaşlarının adresini istedi. Şukrî el-Mubayyîd'ın arkadaşları olduğu söylenenlerin hepsi onun arkadaşları olmadığına yemin ettiler. Şoförle tek kelime konuşmadılar ve bugün onu tesadüfen bile görseler tanımazlardı. Şukrî el-Mubayyîd, şoföre mahcup oldu. Şoförün, karısının istemiş olduğu meyve ve sebzeleri almak için meşgul oluşunu fırsat bildi ve firar etti. Şukrî el-Mubayyîd, hapisten çıkışının sevinciyle zılgıtlar atarak kendisini defnetmeleri için ailesinin dönüşünü beklemek üzere eve gizlendi.

### **Tahlil:**

*Soğuk ve Rüzgârlı Bir Gün* adlı hikâyeye, yazarın özellikle doğu toplumlarında var olan çok acı bir gerçeği abartılı ve alaylı bir üslupla dile getirdiği kısa bir hikâyedir. Hikâyede Şukrî el-Mubayyîd adlı, çok kötü bir aileye mensup mahkûm birinin ölümü ve ölümünden sonraki karşılaştığı durumu işlenmektedir.

Hikâyede Şukrî'nin hapiste çok zorlanmadan ve sağlığını korumak için egzersiz yaptığı söylenmesine karşın bu egzersizlerin Şukrî'nin bedeninde çok fazla çürük ve bezeye sebep olması, sadece kestane kızartması esnasında el parmaklarını, ayaklarını, sırtını, göğsünü ve karnını yakması, tıraş olurken kılları kesememesine rağmen şah

damardan şah damara kadar boğazını kesmesi ve en iyi hastaneye götürülmesine rağmen kurtarılamaması giriş kısmı olarak sunulmuştur. Burada bir ironinin var olduğu kanısı kaçınılmazdır. Nasıl olurda insan sağlığını korumak için spor yaparken kendini yaralar, nasıl olurda sadece kestane pişirme işlemi sırasında neredeyse vücudunun tamamını yakabilir, nasıl olurda radyodan yayınlanan şarkılar eşliğinde yani çok sakin bir halde tıraş olurken şah damarını kesebilir ve nasıl olurda en iyi hastaneye kaldırılmasına rağmen kurtarılamaz. Olaylar ve sonuçları arasında bir tezatlık olması ve bunların birer paradoks şeklinde sunulması kafalarımızı karıştırmaktadır. Bize göre yazar burada okurla oynamakta ve bir takım şeyleri örtbas etmektedir. Aslında Şukrî'nin öldürülmek istendiği ve bunun için yapılan başarısız girişimlerin hep kaza şeklinde süslendiği ve nihayetinde boğazının kesilmesinin de yine tıraş olurken meydana gelmiş bir kaza süsüyle kamufle edildiği gerçeği, yansıtıcı camın arkasındaki hayal meyal beliren gerçeğin resmi gibidir.

Evin boş olması şoförü şaşırtmıştır ifadesinde de yine alaycı bir üslup vardır. Çünkü şükrünün ailesini hemen hemen tamamının hapiste olduğu açıklaması peşi sıra gelmektedir. Bu da bize Şukrî'nin ailesi ve neden hapiste olduğu hakkında yeterli bilgiyi vermektedir. Birinci dereceden akrabalarını bulamayan şoförün ikinci dereceden akrabalarını sorduğunda hiç birinin köyde olmadığını öğrenmesi, arkadaşları olduğu söylenen kişilerin onun arkadaşları olmadıklarına yemin etmeleri ve hatta hiç tanımadıkları halde sırf Şukrî'yi getirdiği için şoförle konuşmamaları da bize göre böylesi kötü bir aileye sahip ve hayatı hapisanelerde geçen insanın ölüsüne bile sahip çıkılmayacağının vurgusudur.

Bütün bu yaşananların ardından Şukrî'nin şoföre karşı mahcup olması durumu, şoförün arabadan ayrıldığı sırada kaçıp eve gizlenmesi ve ailesini beklemeye koyulması, yazarın birçok hikâyesindeki ölüyü tekrar hayata döndürme ve ya canlıymış gibi gösterme geleneğinin bu hikâyesindeki yansımasıdır. Yazar, Şukrî'nin, hapisten çıkmasının şerefine zılgıtlar çekilerek defnedilmesini beklemeye koyulmasıyla; ölü olarak da olsa hapisten çıkmasının onun ve ailesi için sevindirici ve kutlamaya değer bir durum olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

Hikâyenin şahıs kadrosunu başta Şukrî el-Mubayyid ve ambulans şoförü oluşturmaktadır. Fakat ikinci plandaki şahısları incelediğimizde, Şükrü'nün hapisteki ve

köydeki arkadaşlarını, babasını, annesini, erkek ve kız kardeşini, amcasını, dayısını, dayısının oğullarını ve kızlarını, halasını ve halasının çocuklarını görmekteyiz.

Hikâyede herhangi belirli bir zaman kavramının kullanıldığını görememekteyiz. Sadece Şukrî'nin tıraş olduğu vaktin sabah olduğu ve Şukrî'nin evinin aylardan beri boş olduğu derken yüzeysel bir zaman ifadesine şahit olmaktayız.

Hikâyede kullanılan zaman betileri, olayın başlangıç noktası olan hapishane devamındaki hastane ve Şukrî'nin köyüdür. Kullanılan diğer mekân isimleri de sırasıyla Amerika, Kanada, Avustralya ve hikâyenin bittiği yer olan Şukrî el-Mubayyid'in evidir.

Tâmir'in hikayelerinde genel olarak benimsediği anlatıcı tarzı olan hâkim bakış açılı anlatım bu hikâyede de mevcuttur. Yazarın her zamanki açık, net ve akıcı üslubunu bura da sezinlemekteyiz.

## **2.20. Sınavı Başaranlar\***

Doktorun odasına üç adam ve bir hemşire girdi. Doktor adamları karşıladı. Onlardan arkasında oturduğu masanın yakınındaki koltukları işaret ederek oturmalarını rica etti. Hemşireden kendileri için kahve istedi. Hemşire hızlı adımlarla odadan ayrıldı. Doktor, üç adama şöyle dedi: “Bu oturumu, bir doktorun hastasıyla otururumu olarak görmemenizi, aksine bir eğlence olarak, birbirimizi daha fazla tanımamızı sağlayan ve iyileştiginizi, hakkınızdaki raporumu yazdıktan sonra en yakın zamanda hastaneden ayrılacağınızı bildiren bir oturum olarak görmenizi istiyorum.”

Üç hasta herhangi bir şey söylemedi. Doktor şöyle konuştu: “Tereddütlüyüm. Sizinle konuşmama nasıl başlayacağımı bilmiyorum. Hep tıbbî sorular üzerinde durduğum için sıra dışı olayları bilemez oldum. Size soracağım. Hanginiz deniz gördü?” Üç hasta korku ve üzüntüyle susup kalmaya devam etti. Doktor içlerinden birine şöyle dedi: “Enver sen konuş! Hayatında hiç deniz görmedin mi?”

Enver deniz gördüğünü ifade eden bir edayla başını salladı. Ardından doktor ona sordu. “Ne zaman gördün?”

Enver şöyle dedi:

“Üç gün önce televizyonun, olayları, apartman büyüklüğünde bir gemide geçen ve geminin battığı bir filmi gösterirken gördüm.”

Doktor:

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (الناجون في الاختبار), bu tezde s. 184.

“Gemi nasıl battı?”

Enver:

“Bilmiyorum. Bilmediğim bir sebepten ötürü battım.”

Doktor:

“Gemi batarken sen iyi yüzebilseydin batmazdın.”

Enver:

“İyi yüzüyordum. Ağzıma kaçan tuzlu benden ağırdı ve denizin dibine doğru çekti.”

Doktor eliyle diğer hastayı işaret etti ve sordu:

“Sen Emced! Deniz görmedin mi?”

Emced şöyle dedi:

“Ben de o gemideydim ve o batan geminin mürettebatından biriydim.”

Doktor:

“Sen de Enver’in boğulduğu gibi mi boğuldun?”

Emced:

“Ben boğulmadan önce öldürüldüm. Büyük bir demir yığını başıma düştü ve başımı parçaladı.”

Doktor üzüntüyle şöyle söyledi: “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi’l-lah.”

Emced:

“Gemi tesadüf eseri batmadı. Aksine onu ben deldim ve batırdım.”

Doktor: “Neden batırdın onu?”

Emced:

“Bu ne biçim bir soru? Onu batırdım çünkü üzerinde birçok fesat insan vardı.”

Doktor:

“Doğal olarak suçlular da suçsuzlar da öldü.”

Emced:

“Bir milyon suçsuzun ölmesi tek bir suçlunun ölmesine sebep oluyorsa bu faydalı bir ölümdür ve her fırsatta bunun tekrarlanması gerekir.”

Doktor:

“Ancak hastanemize getirilmeden önce farklı konuşuyordun. Unuttun mu?”

Emced: “Unutmadım. Hala hatırlıyorum ve aptallığıma gülüyorum “Bir milyon suçlunun ölmesi bir suçsuzun ölmesini masum kılmaz.”diyordum.

Bunun üzerine doktor gülümsedi. Üçüncü hastaya şöyle seslendi:

“Sen ey Sâlim.”

Sâlim:

“Ben de deniz hakkında kendisine soru sorulmayı hak eden biriyim. Çünkü ben denize yakın bir evde doğdum. Her gün evle okul arasındaki mesafeyi denizin üstünde yürüyerek kat etmeyi alışkanlık edinmiştim.”

Doktor:

“Denizin üstünde mi yürüyordun?”

Sâlim:

“Bazen yaya olarak yürüyor, bazen de bisikletimle geçiyordum üstünden.”

O anda hemşire üzerinde üç fincan kahve olan tepsiyle döndü. Herkese fincanlarını verdi. Üç hasta adam, gıpta ve övgüyle karışık bir şaşkınlıkla kendilerine gözlerini dikmiş olan doktoru dikkate almaksızın yavaşça kahvelerini yudumladılar.

### **Tahlil:**

*Sınavı Başaranlar*, Zekeriya Tâmir’in ince üslubu ve sembolist kişiliği sayesinde yaratıcı bir hareketle “Delilerden” faydalanarak hayatın akışını kapsayan bir iz, bir işaret ve bir ses olması bakımından şahısların derin ve karmaşık iç dünyalarını işlediği bir kısa hikayedir.

Hikâyeyi baştan sona kadar takip ettiğimizde hiçbir kopukluk ve atlama yapılmaksızın üzerinde durulan bir sembolü, yani denizi görmekteyiz. Hemen tahlilimizin başında bunun, hayatın sembolü olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır. Ayrıca hastane, doktor ve hastalar üçgenini incelediğimizde bunun bir akıl hastanesi, doktorun bir ruh doktoru ve hastaların da ruh hastası olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Buradan hareketle diyebiliriz ki hikâyenin başlığı da büyük önem arz etmekte ve hikâyeyi sökmemize yardımcı olacak en büyük ayrıntıdır.

Doktorun, hikâyenin başındaki konuşmasından anlamaktayız ki hastalar, iyileşme sürecine girmiş ve son bir testin ardından toplum hayatına geri gönderilecek kişilerdir. İşte bu noktadan sonra “deniz” bütün hikâye boyunca sorulacak ve hastalardaki izlenimleri işlenecek olan betidir.

Doktorun “Hanginiz deniz gördü?” sorusu üzerine hastaların korku ve üzüntüyle susup kalmaları, hayatın bu kişiler için ortak bir yönünü ortaya koymaktadır. Hayat ilk



olarak onlarda korku ve üzüntü bırakan şeydir. Fakat burayı bir dönemeç olarak kabul edersek üç hastanın da üç ayrı kola dağıldığını birazdan göreceğiz.

Doktorun, “deniz gördün mü? “sorusunu yönelttiği ilk hasta Enver’dir. Bu sembolik soruya Enver’in de “Üç gün önce televizyonun, olayları, apartman büyüklüğünde bir gemide geçen ve geminin battığı bir filmi gösterirken gördüm.” şeklinde sembolik olarak cevap vermesi hem hikâyenin bütünündeki ahengi bozmamış hem de olay örgüsünü daha ilginç kılmıştır. Geminin nasıl battığı Enver açısından bilinmemektedir ama onu öldüren, geminin batması değil iyi yüzebildiği halde tuzlu suyun ağzına kaçarak onu ağırlaştırması ve denizin dibine çekmesi olmuştur. Ayrıca buradaki bir diğer ima da kaçınılmaz olarak Enver’in boğulduğudur. “Tuzlu su” ve “Batmak” sembollerini Enver’in konuşması içerisinde geçen ve hikâyeyi daha da derinleştiren sembollerin ilkleridir. Özetle Enver, bizlere hayatını anlatmıştır. Enver’in hayatı bilmediği bir sebeple altüst olmuş düzeni bozulmuş ve bunun sonucundaki sıkıntılar “Tuzlu su” Enver’in batmasına neden olmuştur.

İkinci hasta olan Emced, Enver’in kurguladığı ve sembolik olarak yaklaştığı “hayat” hikâyesine sanki onun devamıymış gibi girerek kendi gözüyle hayatı ve hayatını anlatmıştır. İfadesinden de anlaşıldığı üzere o, geminin bir mürettebatı, yani hayatın bir parçasıdır. Kendi eliyle gemiyi delerek batırdığı ifadesi kafaları karıştıran bir durumdur. Daha sonra gelen ifadelerden bunun sebebi ortaya çıkmaktadır. Emced’in hayat anlayışının da sunulduğu bu bölümde gemiyi neden deldiği ve kendi ölümünün nedeni su yüzüne çıkmıştır artık. Gemide var olan suçluları öldürmek için bütün gemi mürettebatını ve yolcularını öldürmüştür Emced. Ayrıca hastaneye getirilmezden önceki hayat anlayışı şimdiki görüşünün tam tersidir. Burada yazar, bir tartışma platformu oluşturmuş ve hasta diye nitelendirilen Emced’in görüşüyle tartışmayı sonuçlandırmış fakat okur için de açık bir kapı bırakmıştır. Nitekim o, bir hastadır ve bu onun görüşüdür. Okur adına herhangi bir yargı belirtilmediği için tartışmanın ucu açıktır diyebilmekteyiz. Burada şu sorular hemen kafalarımızda belirlemekte ve düşüncelerimizi meşgul etmektedir. Acaba geminin batmasıyla ölen Enver de Emced’e göre suçlu muydu yoksa bir tek suçlunun ölmesi için feda edilen bir milyon suçsuzun arasındaki bir şahıs mıydı? Acaba Emced’in kendisi hangi taraftaydı? Bunlar, yazar tarafından açıklanmayarak doğrudan okurun yorumuna bırakılan iç içe geçmiş girift birer muammadır.

Son hasta olan Salim'in yaklaşımı diğer ikisinden çok daha farklı ve daha mantıklı gibi görünmesine karşın konuşmasının ilerleyen kısımlarında onun da farklı olmadığı ve diğerleri gibi normalin dışında sembolik bir şekilde durumunu arz ettiğine şahit olmaktayız. Salim'de dikkatimizi çeken şey, onun denizin üstünde yürümesi olayıdır. Bize göre salim, hayatı çok fazla dikkate almayan, ya da hayatın sıkıntılarına ilişmeden yüzeysel bir hayat yaşayan birsidir. Ayrıca denizin üzerinde yürümekle kalmayıp bisikletle geçmesi, yazarın abartılı anlatımı gibi görünse de Salim'in hayatı tiye aldığıının da ipucu olma ihtimalidir de diyebiliriz.

Kısaca özetlemek gerekirse yazar, hikâyesinde hayatı işlemiş ve bu hayata dair üç ayrı tipi ele alarak onların iç dünyalarını okura açık hale getirmiştir.

Hikâyenin şahıs kadrosunu, Doktor, Enver, Emced, Salim ve hastabakıcı oluşturmaktadır.

Olayın geçtiği reel zaman belirtilmemiştir. Ancak olay içerisindeki diğer olaylardan birinin zamanı; “Üç gün önce olayların...” şeklinde ifade edilerek Enver'in yaşadığı olayın zamanı açıklanmıştır. Emced'in de aynı gemide olmasından ötürü onun olayı da aynı zamanda cereyan etmiştir. Salim'e gelince “Çünkü ben denize yakın bir evde doğdum. Her gün evle okul arasındaki mesafeyi denizin üstünde yürüyerek...” ifadesinden onun olayının da çocukluk döneminde geçtiğini anlamaktayız. Hikâyedeki mekân betilerine gelince, olayın asıl mekânı bir hastanedir. Ayrıca diğer mekân isimleri de hikâyede “Deniz, kocaman batan buharlı bir gemi, Salim'in doğduğu ev.” şeklinde sıralanmıştır.

Hikâye, hâkim ve kahraman bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuştur. Hikâyede üç ayrı olay işlendiğinden olay örgüsünün zincirleme olay örgüsü şeklinde işlendiğini görmekteyiz. Yazar, bu hikâyesinde yoğun sembolik ifadelerle yer vererek, kavranması biraz zor bir üslup kullanmıştır.

## 2.21 Öfkeli Adam\*

Adamlar birbirlerine yapışık bir vaziyette titriyorlardı. Uzaklardaki patlama sesine kulak vermiş dinliyorlar, hazır ve meraklı bir halde uzun boyuyla karşılarında duran, ayakları açık, kabaran öfkesine teslim olmamaya çalışan sert yüzlü adama gözlerini dikmiş bakıyorlardı. Adam, sakın olmaya çabalayan bir ses tonuyla şöyle dedi:

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( رجل غاضب ), bu tezde s. 186.

“Biliyorum görevim zor olacaktır. Ancak bana yardım ettiğiniz takdirde kolaylaşacaktır. Görevim şu anda ölümün korkutucu olmadığı ve kendisinden kaçmanızı hak etmediği hususunda sizi ikna etmektir.”

Adamlardan hiç biri tek kelime dahi etmedi. Öfkeli adam dişleriyle alt dudağını ısırды. Adamlar yere bakarak düşündüler ardından sert ve kaba bir üslupla şöyle dedi öfkeli adam: “Konuşun!! Konuşmak zorundasınız.”

Adamlar suskunluğunu sürdürdüler. Öfkeli adam, uzun boylu, geniş omuzlu olanı eliyle işaret etti ve emrederek şöyle dedi: “Sen! Konuş!”

— Ne söyleyeyim?

— Ne istersen

— Ben evliyim. Öldüğüm takdirde karıma kim yemek verecek?

Diliyle dudaklarını ıslattı. Sonra utanarak ekledi. “Ben kıskancım ve karımı seviyorum. Onu başka bir erkeğe bırakamam.”

Bunun üzerine öfkeli adam alaylı bir şekilde güldü. İkinci adamı işaret ve sordu. “Ya sen?”

— Benim beş çocuğum var. Büyüyüp birer genç olana kadar onlara bakmak benim boynumun borcu.

— Ya sen?

— Hayatımda sefaletten başka bir şey yok. Neden öleyim?

— Ya sen?

— Ölmek istemiyorum. Çünkü ben hayatı tanımlanamayacak kadar çok seviyorum.

Kızgın adam titrek bir sesle bağırdı: “Mademki yaşamayı çok seviyorsun o halde ölmelisin”

Öfkeli adam suçlayan ve azarlayan bakışlarla izledi. Ardından soğuk bir ses tonuyla konuşmasına devam etti: “Sizler korkaksınız. Eğer ölümü seçmezseniz sevdiğiniz şeyleri kaybedeceksiniz.” Garip bir sessizlik hâkim oldu. Aniden adamlardan biri bağırdı: “Sen bizden nefret ediyorsun.”

İçlerinden amaçsızca seslerin yükseldiği ağır bir gürültü ortalığı kapladı.

“Ölmek istemiyoruz.”

“Köpekler gibi ölmeyeceğiz.”

“Hayat, mezardan daha iyidir.”

“Git ve yalnız öl”

“Yaşayan korkak, ölü cesurdan daha iyidir.”

Öfkeli adam yalvarırcasına bağırdı: “Ben sizleri seviyorum. Bütün insanları seviyorum. Sizi sevdiğim için düşmanla karşılaşmanızı ve ölmenizi istiyorum.”

“O zaman git ve öl. Eğer ölümden korkmuyorsan.”

Öfkeli adam elini cebine soktu, koyu renkli bir tabanca çıkardı, adamlar korkar adımlarla yavaş yavaş gerilemeye başladı ve öfkeli adam şöyle bağırdı: “Korkmayın. Size acı vermeyeceğim siz bir yatakta öldürüleceksiniz.”

Tabancasını kaldırdı, namlusunu şakağına dayadı ve gülümseyerek şöyle dedi: “Ölüm size de gibi sıradan ve değersizdir. İşaret parmağını tabancanın tetiğine dayadı bunun üzerine bir atış sesi yankılandı. Kızgın adam, geldiğini hatırlatan ve kendilerini çevreleyen patlama seslerinin yankıları ağır ağır yaklaşırken başı kanlar içinde kalmış bir şekilde yere serildi.

### **Tahlil:**

Modern Arap hikâyeciliğinin usta yazarlarından Zekerıyyâ Tâmir, bu hikâyesine yine tasvirle başlıyor. İlk tasvir korkudan birbirlerine yapışmış ve titreyen adamlara aittir. Bu tasvirin içerisinde öfkeli adam diye isimlendirdiği olayın kahramanı da vardır. Öfkeli adam, uzun boylu, kızgın ama kızgınlığına hâkim olmaya çalışan sert yüzlü bir şahıstır. Yine bu tasvirlerin içerisine sıkıştırılmış mekâna ait küçük ama olayın sebebini teşkil eden küçük bir ayrıntıya da girilmiş. *Uzaklardaki patlama sesine kulak vermiş dinliyorlar...* Bu ayrıntıdan mekânın bir harp meydanı olduğunu anlıyoruz. Öfkeli adamın da vatan için savaşan, etrafındakileri de buna teşvik etmeye çalışan biri olduğu zihinlerimizde beliriyor.

Olay örgüsünün giriş kısmını teşkil eden bu bölüm hikâyenin şasisini oluşturmaktadır. Anlaşıldığı üzere ortada bir savaş mevcuttur. Savaşta savunan ve saldıran olmak üzere iki taraf bulunur ki yazarın ele aldığı taraf savunanların tarafıdır. Yalnız burada, savunan tarafta, sadece öfkeli adam vardır. Onun da amacının çevresindeki kişileri buna teşvik etmek olduğunu “Biliyorum görevim zor olacaktır. Ancak bana yardım ettiğiniz takdirde kolaylaşacaktır. Görevim şu anda ölümün korkutucu olmadığı ve kendisinden kaçmanızı hak etmediği hususunda sizi ikna etmektir.” ifadesinden rahatlıkla anlayabiliyoruz. Bu sözünün üzerine karşısındaki adamlardan derin derin düşünmekten başka herhangi bir hareket gözlemleyememesi

öfkeli adamı bu sorgulamaya yöneltmiştir. Nitekim içlerinden birine söz hakkı vererek harekete geçmemelerinin ve düşüncelere gark olmalarının sebebini öğrenmeye koyulmuştur.

Hikâyenin gelişme bölümünü teşkil eden bu sorgulama kısmı aynı zamanda yazarın eleştirilerinin, ortaya koymak istediği şeylerin, göndermelerinin ve toplumdaki vurgulamaya çalıştığı eksikliğin odak noktasını oluşturmaktadır.

Söz hakkı verdiği ilk adam, endişesinin öldüğü zaman geride kalacak olan karısının akıbeti olduğunu ileri sürer. Ardından da onu çok sevdiğini, kendisinin çok kıskanç olduğunu belirterek onu bir başkasına bırakamayacağı için ölmeyi istemediğini ima eder.

Öfkeli adamın söz hakkı verdiği ikinci adam, öldüğü takdirde geride kalacak olan çocuklarından endişe ettiğini söyleyerek ölmek istemediğini belirtir.

Diğer adam da hayatının sefaletten ibaret olduğunu, zaten yeteri kadar sefil bir hayat yaşadığını ve hiç olmazsa yaşamanın kendisine bahşedilmesini ister.

Adamları dinleyen öfkeli adam, onların hiç de ölmek niyetinde olmadıklarını anlar. Ancak ölmeleri gerekmektedir. Çünkü vatan söz konusudur. Nitekim düşman giderek yaklaşmaktadır. Öfkeli adam, adamlara hem cesaret vermek hem de onları galeyana getirmek için korkak olduklarını, ölmedikleri takdirde sevdikleri şeyleri kaybedeceklerini, hiç olmazsa onlar için ölmeleri gerektiğini vurgulayarak “ Sizler korkaksınız. Eğer ölümü seçmezseniz sevdiğiniz şeyleri kaybedeceksiniz.” sözlerini sarf eder ancak yine de adamları ikna etmeyi başaramaz.

Adamlar hep bir ağızdan her ne olursa olsun ölümü kabullenmeyeceklerini, ölürlerse bile ölümlerinin değer ifade etmeyeceğini adeta birer köpek gibi öleceklerini, ille de birilerinin ölmesi gerekiyorsa bunun öfkeli adam olduğunu söyleyerek şiddetle karşı çıkarlar ölüme.

Öfkeli adam yine de görevini icra etmeğe çabalar, çünkü o, vatanın kurtulmasının ancak fertlerin çabasıyla mümkün olabileceğinin bunun içinde düşmanla yüz yüze gelmeleri gerektiğinin, düşmanla yüz yüze gelebilmek için de ölümü göze alabilmenin gerekliliğinin farkındadır. Öfkeli adam kendisinin onları sevdiğini belirtir. Çünkü ölmelerini istemesinin sebebi onlara olan nefretlerinden değil aksine onlara olan sevgisindendir. Öfkeli adam vatanını seven bir şahsiyettir. Doğal olarak vatanını seven biri halkını da sever fakat vatanını kazanabilmesi onları kaybetmesine bağlıdır. Nitekim

adamları ölümün çok da zor olmadığına inandırması germektedir. Bunu yapabilmek için çok fazla yolu kalmamıştır. Nihayetinde cebinden silahını çıkarır şakağına dayar ve adamların gözleri önünde, gülümseyerek kurşunu kendine sıkır.

Hikâyenin sonuç kısmını teşkil eden bu bölümde Zekeriyâ Tâmir yine okuru dehşetler içerisinde bırakmıştır. Onun genel özelliği olan bu tarzı, okurda bir şoka neden olur. Çünkü öfkeli adam olayın kahramanıdır ve ondan beklenen bu değildir. Okur, kahramanın böylesi basit bir şekilde ölmesini ilk etapta yadırgar ardından şu sorular belirir kafasında: Kahraman neden kurşunu düşmanlara sıkmak yerine kendine sıkı? Neden diğer adamlara da örnek ve cesaret olsun diye düşmana atılıp savaşarak can vermedi? Neden kendine yakışır bir kahramanlık sergileyerek hayatı son bulmadı. Neden?

Zaten Tâmir'in de yapmak istediği şey budur. Okuru düşünmeye, problemi ve sonucunu kendisinin bulmasına çabalamaktır. Hikâyede aslında iki problem mevcuttur. Birincisi; halkın vatana karşı olan duyarsızlığı, vatanın onlar için çok fazla bir şey ifade etmeyişidir. Halk, ailesini, karısını ve çoluk çocuğunu bırakmamak uğruna savaşıp ölmekten kaçınmaktadır. Ancak şunun da farkında değildirler; vatan olmayınca sevdikleri şey de olmayacak.

İkinci ve arka planda kalan sorun ise halkın nasıl cesaretlendirileceği ve nasıl bilinçlendirip harekete geçirileceğidir. Tâmir'in öfkeli adama böylesi bir akıbet hazırlaması da işte bundan kaynaklanmaktadır. Az önce aklımızı tırmalayan soruların cevabı kanaatimizce burada gizlidir. Açıklamak gerekirse; öfkeli adam kendini öldürmek yerine düşman üzerine atılıp mücadele ettikten sonra ölseydi acaba adamların fikirlerini değiştirebilecek miydi? Bizce hayır. Çünkü adamlar zaten bunun böyle olacağını biliyor ya da tahmin edebiliyorlardı. Belki de onlar savaşmaktan ziyade ölmekten korkuyorlardı. Sonuçta birbiriyle ilintili iki olaydan bahsediyoruz. Ancak birini yapabilmek için diğerini göze alabilmek gerekmektedir. Öfkeli adam da bunu yani meselenin kökünü keşfetmiş ve sorunu kökten halletmek amacıyla böylesi bir harekette bulunmuştur. Bunun daha etkili olacağına inanmış ve ölümü basitleştirmek, adamların gözlerinde onu küçültmek için kendi hayatına cesurca ve gülümseyerek son vermiştir.

Bu noktada bir diğer soru beliriyor kafalarımızda: acaba bu yöntem etkili olmuş muydu? Adamları ölüm hususunda ikna edebilmiş miydi öfkeli adamın bu davranışı?

Bütün bunların cevabı aslında yazarın düşüncelerinde gizlidir. Tâmir görevini yapmış ve kenara çıkmıştır. Her zaman yaptığı gibi problemi ortaya koymuş fakat çözüme ulaştırmadan soru işaretleriyle hikâyesini sonlandırmıştır.

Burada sonuç okurun yorumuna sunulmuştur. Nitekim adamların yerine kendini koyan okur, Tâmir'in hikayesine gizlediği üstü kapalı eleştiriler doğrultusunda öfkeli adamın baş vurduğu bu yolun etkili olup olmadığı hususunda kendine göre bir neticeye varacaktır.

Kanaatimizce olay örgüsünün bu şekilde kurulması yerinde olmuştur. Olaya ani ama uygun bir giriş yapılmış, oradaki atmosfer okuma esnasında okura verilebilmiştir. Yazarın eleştirdiği noktalar

Hemen hemen her hikâyesinde olduğu gibi Tâmir'in bu hikayesinde de zaman ve mekan açıklığa kavuşturulmamıştır. Hikâyede mekânın, yazarın sunduğu kadarıyla bir savaş meydanı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bir netlik söz konusu değildir. Zamana gelince o da kapalılığını korumaktadır. Çünkü yazar mekân hakkında herhangi bir tasvirde bulunmamış ve mekâna bir özerklik kazandırmamıştır.

Hikâyenin kelime yelpazesi çok geniş olmamakla beraber cümle yapısı genelde basittir. Hikâyenin üslubu da anlaşılır tarzda olup akıcıdır.

## 2.22. Son Akşam Yemeği\*

Harputlu ve Havaslı aileleri iki komşu evde oturuyorlardı. Aralarında onları tek bir evin halkı gibi kılan güçlü bir ilişki vardı. Ancak havaslı ailesinin bir köpek edinmesiyle aniden anlaşmalığa düştüler. Harputlu ailesi aralarındaki bu anlaşmazlığın sebebini şu sözlerle ifade etti: “Köpek pistir. Onun nefesi dolaştığı yerin kırk arşın çevresindekileri de pisletir.” Bunun üzerine Havaslı ailesi, köpeklerinin itaatkâr, edepli, uslu, güzel, yumuşak huylu, sakin, zeki, havlamayan ve ısırmayan, çocuklarla oynayan ve evi koruyan bir köpek olduğu cevabını verdi.

Harputlu ailesinin itirazları arttıkça Havaslı ailesinden şöyle soğuk ve katı bir cevap aldı: “Köpek köpektir ev evdir. O istediği her şeyde özgürdür.” Harputlu ailesi tam bir ihanete uğradığına kanaat getirmişti. Hiç vakit kaybetmeden, gece gündüz havlayan, kendisini gören herkese saldıran, köyde dolaşmak için her dışarı çıktığında arka ayaklarından birini kaldırarak her gün köpeklerinin yaptıklarını kendilerine şikâyet

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( العشاء الأخير ), bu tezde s. 188.

eden Havaslı ailesinin oturduğu evin kapısına pislemekten hoşlanan vahşi bir köpek aldılar. Harputlu ailesi, hiçbir girişimde bulunmadı. Sadece şöyle demekle yetindi: “Köpek umursamaz bir hayvandır ve onunla anlaşmak mümkün değildir. Çünkü o Arapça bilmez.” Havaslı ailesi, durumlar değişir diye umutla sabretti. Fakat hiçbir şey değişmedi. Evi dayanılmaz bir koku sarmıştı.

Bir sabah Harputlu ailesi, köpeklerini ölü buldu. Harputlu ailesi bu duruma çok üzüldü. Fakat hiç kimse bu cinayeti üstlenmedi. Harputlu ailesi, merhuma karşı besledikleri sevginin ifadesi olan son görevlerini yerine getirmek istedi. Köpek renksiz ipekle örtülü bir tabuta koyuldu, kadınların daha çocukluğunun en güzel çağında ve gençlinin en şerefli döneminde ölen kişi için yas tutup vah vah diye bağrıışmaları esnasında adamlar ve çocuklar siyah elbiseler içerisinde başları eğik bir şekilde ağır adımlarla yürüdü.

Köpeğin ölümünden haftalar sonra Harputlu ailesi, Havaslı ailesini aralarındaki ilişkiyi eski güzelliğine döndürecek olan akşam yemeğine davet etti. Havaslı ailesi, bu daveti hoş karşıladı ve davete icabet etti. Akşam yemeğine erkekler, kadınlar ve çocuklar köpekleri ile beraber geldi. Onların içeriye girişinden sonra kapılar gizemli bir şekilde sağlamca kapandı. Harputlu ailesinin erkekleri, kadınları ve çocukları bıçaklarla Havaslı ailesine ve köpeklerine saldırdılar. Yemekten önce hepsini katlettiler ve onları evin bahçesine gömdüler.

Harputlu ailesi siyah elbiseleri çıkardı. Köyde, Havaslı ailesinin haberini şöyle yaydılar: “Havaslı ailesi aniden yola çıkmak zorunda kaldı.” Ancak Harputlu ailesinin rahatlığı fazla sürmedi. Her sabah evlerinin kapısına bir köpeğin pislediğine dair işaretler buldular. Bu işin failini bulup onu açığa çıkarmak için her yolu seferber ettiler. Fakat başaramadılar. Gecenin geç vakitlerinde evine dönen bazı sarhoşlar, kumarbazlar, eğlence yerlerini gezenler, Havaslı ailesinin köpeğini kapıya pislerken gördüklerini iddia ettiler. Harputlu ailesi onların bu iddialarıyla alay etti. Çünkü köpek yolculuğa çıkan sahipleriyle birlikte gitmişti. Ayrıca o terbiyeli ve edepli idi. Bu yakışık almaz şeyi akıllara getirmek imkânsızdı.



### **Tahlil:**

Hikâye, birbiriyle çok iyi geçinen iki ailenin bir köpek yüzünden aralarının bozulmasını, bunun zamanla düşmanlığa dönüşmesini ve nihayetinde bir faciayla sonuçlanmasını anlatıyor.

Hikâyeyi yapı olarak ele aldığımızda onun bir olaydan bahsettiğini, olayın da giriş, gelişme ve sonuç şeklinde örülmüş olduğunu görüyoruz.

Giriş kısmı Harputlu ve Havaslı ailelerinin birbiriyle çok iyi geçinen köklü birer aile olmalarından, ancak Havaslı ailesinin aldığı köpek yüzünden aralarının bozulmasından bahsediyor. Çünkü Harputlu ailesi “Köpek pistir. Onun nefesi dolaştığı yerin kırk arşın çevresindekileri de pisletir.” sözüyle köpeğe karşı olduklarını, onun varlığını kabullenemeyeceklerini vurgulayarak duruma karşı çıktıklarını dile getirmiştir. Havaslı ailesi ise köpeklerinin itaatkâr, edepli, uslu, güzel, yumuşak huylu, sakin, zeki, havlamayan ve ısırmayan, çocuklarla oynayan ve evi koruyan bir köpek olduğunu söyleyerek, aslında köpeklerinin onların iddia ettiği gibi olmadığını, işe yarar bir hayvan olduğunu ve kimseye zarar verebilecek bir hayvan olmadığını söylemiştir.

Tâmir’in hikayesine iki ailenin çok samimi bir dost olduğunu vurgulayarak başlamasının amacı ilk etapta kafamızda iyi ilişkileri olan iki aile tablosu çizmektir. Evet, doğu toplumlarında böyle ailelerin örneklerini görmek mümkündür. Özellikle kırsal kesimlerde aileler birbirleriyle çok sıkı ilişkiler kurmaktadır.

Ama ne yazık ki ilişkilerin böylesi sağlam olduğu toplumlarda bu ilişkilere gölge düşüren olaylar da çok basit ve sudan sebepler dolayısıyla meydana gelebiliyor. Nitekim bunun da örnekleri de çokça görülmektedir.

Harputlu ailesi, köpeğe olan itirazlarını bir müddet dile getirmeye devam etmiştir. Nihayetinde itirazlardan usanan Havaslı ailesi durumdan usanıp karşı tarafa rest çekmiş ve bundan sonra onları bu konuda muhatap kabul etmeyeceklerini belirtir bir tepki vermiştir. Havaslı ailesi bu noktada haklıdır. Çünkü köpekleri gerçekten uysal, akıllı ve zararsız bir hayvandır. Bir okur olarak bunun nasıl anlaşıldığı sorgulanırsa şöyle bir cevap verebiliriz: Harputlu ailesi köpeğin pis olduğunu ve nefesiyle de çevresini pislettiğini ileri sürmekten başka bir şey yapmamış yani köpeğe ait başka bir şikâyetle bulunmamıştır. Nitekim olayın olduğu yerde onlardan başka hiç kimse de köpekten şikâyetçi olmamıştır.

Öylesine sıkı dost olan ailenin bağları burada kırılmaya başlar ve tamiri imkânsız bir şekilde bağlar kopar. Sebep sadece bir köpektir. Tâmir'in de ilk eleştirisi bu noktadadır. Tâmir'e göre bir toplumda yaşayan insanların aralarındaki samimiyet ve yakınlık basit birtakım sorunlarla ortadan kalkmamalıdır. İnsanlar, bu türden sorunların üstesinden gelebilmeli ve aralarındaki samimi ilişkileri sürekli kılabilmelidirler.

Hikâyenin gelişme kısmında Harputlu ailesi, Havaslı ailesini kendi silahlarıyla vurma yoluna giderek bir köpek satın alır ki bu köpek tamamen Havaslı ailesininkinin zıttı bir köpektir.

Durum tam tersine dönmüş gibi görünmektedir. Bu kez de Havaslı ailesi karşı tarafın köpeğinden şikâyetçi olmaktadır. Çünkü köpek gerçekten şirret bir yapıya sahiptir. Çevresine zarar veren ve rahatsız edici bir yaratıktır. Havaslı ailesi bu duruma bir müddet sabreder.

Olayın esrarengiz kısmı, bir sabah Harputlu ailesinin köpeğinin ölü bulunmasıyla başlar. Köpeği kimin öldürdüğü hususunda bir belirsizlik söz konusudur. Köpek ölü bulunmuştur fakat yazar bu noktada hiçbir açık kapı bırakmamıştır. Ancak Harputlu ailesi olaydan kimin sorumlu olduğunu kafasında kesin olarak belirlemiştir.

Harputlu ailesi köpeklerine olan son görevlerini yerine getirmiştir. Ta ki köpeği bir insan gibi son yolculuğuna uğurlamış ve çoğu insanın öldüğünde görmediği muameleyi yapmışlardır. Bunu yapmaları Harputlu ailesinin, köpeklerini çok sevdiklerini ve onu çok önemsediklerini göstermektedir.

Yazar, burada da bu sudan meselenin nasıl abartılabileceğini göstermeye çalışmaktadır.

Hikâyenin sonuç kısmında Harputlu ailesi, kafasında kurmuş olduğu planı gerçekleştirebilmek amacıyla Havaslı ailesini akşam yemeğine davet etmiştir. Havaslı ailesi, bu daveti iki aile arasında geçmişte var olan dostluğun tekrar ihyâ edilebileceği düşüncesiyle kabul etmiş olmasına karşın Harputlu ailesinin gerçek niyetinden haberdar değildir. Bu nedenle Havaslı ailesi, daveti kabul etmiş ve komşularının evine kadar gitmiştir. İçeri girer girmez kapılar esrarengiz bir şekilde kapanmış ve Harputlu ailesinin asıl niyeti ortaya çıkmıştır. Bu da: Ölümünden sorumlu tuttıkları havaslı ailesinden köpeklerinin intikamını almaktır. Kapıların kapanmasıyla Harputlu ailesi, bıçaklarla Havaslı ailesine saldırmış ve bütün aileyi katletmiştir. Köy ahalisine de

Havaslı ailesinin aniden bir yolculuğa çıkmak zorunda kaldıklarını ve gittiklerini söyleyerek yaptıkları katliamı kamufle etmeye çalışmıştır.

Nihayetinde Harputlu ailesi siyah giysilerini çıkarmıştır. Çünkü artık yasları bitmiştir. Köpeklerinin intikamı alınmış ve kanı yerde kalmamıştır. Tam rahat ettiklerini düşünmeye başlamışlardır ki bir şeyin farkına vardılar. Bir köpek her gün kapılarına pislemektedir. Her ne kadar uğraşmışlarsa da olayın failini bulamamışlardır. Ancak, köyün sarhoşları, kumarbazları ve eğlence mekânına takılan kişiler, failin Havaslı ailesinin köpekleri olduğunu söylemişlerdir. Harputlu ailesi bu iddiaya değil inanmayı iddiayı akıllarına bile getirmemişlerdir. Çünkü köpek de katlettikleri Havaslı ailesiyle beraber ebediyete gömülmüştür.

Hikâyenin sonunda yazar, okuru yine şoke etmiş ve hikâyesini beklenmedik bir olayla bitirmiştir. Kafalarımızda böylesi bir neticeye gerek var mıydı diye bir soru belirttiğinde cevabını şöyle vermemiz mümkündür. Evet, böylesi bir sonuç belki abartıdır. Ancak bu tür olaylar mevcuttur. Neticesinde bu kadar büyük facialar olmasa da buna yakın olaylar gözlemlenmektedir. Böylesi bir şok, okurun bir takım şeylerin farkına varması için hazırlanmıştır diye düşünüyoruz.

Sonucu aslında ikiye ayırmamız gerekir diye düşünüyoruz. Çünkü sonuç kısmında iki olay vardır: Birincisi; Havaslı ailesinin katledilmesidir ki bunu işledik ve elimizden geldiği kadarıyla açıkladık.

İkinci olay ise Harputlu ailesinin kapısına her gün bir köpeğin pislemesidir. Bu köpeğin de şahitlerin ifadelerine göre Havaslı ailesinin köpeği olduğudur. Bu noktada şunları söylememiz mümkündür. Harputlu ailesi büyük bir günah işlemiş ve basit bir sebep yüzünden bütün bir aileyi katletmiştir. Bu bir haksızlıktır. Harputlu ailesi yaptıkları bu haksızlığın bedelini ebediyen bu şekilde ödemeye mahkûm edilmiştir.

Olayın şahıs kadrosunu incelediğimizde fertleri göremiyoruz. Ön planda olan Havaslı ve Harputlu aileleri mevcuttur. Toplumun bünyesindeki aileleri temsil etmektedir. Hikâyede geçen kumarbaz, sarhoş, eğlence mekânlarını gezenler de her yerde mevcut olan ve halkın bir kesimini temsil eden vatandaşlardır.

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulan hikâyede zaman ve mekâna dair bir belirlilik yoktur. Sadece mekânın bir köy yeri olduğu anlaşılmaktadır.

Hikâyede kullanılan dil ve anlatım tarzına gelince; geniş olmayan bir kelime hazinesine ve basit kurulan cümle yapısına sahiptir. Üslup anlaşılır ve akıcıdır.

## 2.23. Gemileri Yakan\*

### Tutuklama

Caddedeki yeşil ağaçlar, asık suratlı birçok polis, kaldırımında yaşlı bir kılıç ve yorgun bir mızrak gibi yürüyen bir adamın etrafını çevrelediklerinde adam şarkısını kesti. Binlerce savaştan zaferle çıkmasından sonra onun ebediyen rahat edeceği andı. Polislerden biri kaba bir üslupla ağzını açar açmaz şöyle dedi: “Bize kimliğini ver.” Adam, polisin üslubunu nefretle karşıladı. Nerdeyse muazzam öfkesine yenik düşecekti. Ancak gülümsedi ve duruma hâkim olmakla yetindi. Elini cebine götürdü. Kimliğini çıkardı. Hüviyetini ona hızlı bir şekilde göz atan polise verdi. Ardından polis şöyle sordu: “Öyleyse sen Târik b. Ziyâdsın.” Adam övünerek cevap verdi: “Evet ben Târik b. Ziyâdım.” O esnada polis alaylı bir şekilde : “Bize eşlik etmek için buyurmaz mıydınız?”

—Nereye?

—Karakola

—Karakola!!! Neden

—Soruşturma isteği nedeniyle

—Ben Târik b. Ziyâdım

—Kim olduğun bizi alakadar etmiyor. Şu an sen; emirlerin ölü veya diri tutuklanmasını gerektirdiği şahıssın.

Târik b. Ziyâd, ürkütücü ve vahşi kanı atardamarlarında süratle aktığı sırada kaşlarını çattı. Ancak o, yürümesine kaldığı yerden devam etmek niyetindeydi ki polisler etrafını çevrelediler ve onu tuttular. Elllerinden kaçmaya çalıştı. Polisler sinirle ve hırsyla vurmaya başladılar. Direnmeyi bırakıncaya, utanç ve kan kendisini kaplayıncaya kadar onu dövdüler.

### Sorgulama

Birinci gün açlık yaratıldı. İkinci gün müzik yaratıldı. Üçüncü gün kitaplar ve kediler yaratıldı. Dördüncü gün sigara yaratıldı. Beşinci gün kahvehaneler yaratıldı. Altıncı gün öfke yaratıldı. Yedinci gün serçeler ve ağaçlardaki gizli yuvaları yaratıldı. Sekizinci gün soruşturmacılar yaratıldı ve bunların beraberinde polisler, hapishaneler ve demir kelepçelerle hemencecik şehirlere indiler.

—Târik b. Ziyâd, devlet malını israf etmekten suçlusun.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( الذي أحرق السفن ), bu tezde s. 189.

—Hatalısınız!!! Ben herhangi bir malı boşa harcamadım.

—Gemileri yakan sen değil misin?

—Gemilerin yakılması, zaferin kazanılması için kaçınılmazdı.

—Mazeretler duymak istemiyorum. Sadece sorularımıza cevap ver. Gemileri yaktın mı yakmadın mı?

— Ben gemileri yaktım...

—Öyleyse izin almadan mı yaktın? Niye cevap vermiyorsun? Gemileri yakmak için liderlerinden izin aldın mı?

—İzin mi? Savaş kahvehanelerde ve caddelerde konuşmaktan farklı bir şeydir.

Târık b. Ziyâd kendisini çevreleyen soruşturmacıların yüzlerine nefret ve öfke dolu gözlerle bakarak düşündü, sonra sakın bir şekilde onlara sordu: “Savaş zamanında neredeydiniz.”

—Görevimizi yapıyorduk. Elbette ki biz silahlarımızı taşıyorduk.

Târık b. Ziyâd yüksek sesle bağırdı: “Silahları (ceplerinizde) taşıdınız. Masalarınızın arkasında çay kahve içip memleketten ve kadınlardan konuşarak oturdunuz.”

Hâkimler güldü ve ardından boş, tavizsiz ve soğuk sesleri yükseldi.

—Sen hainsin. Gemilerin yakılması vatanın gücüne bir darbeydi.

—Gemilerin yakılmasından kim istifade etti? Düşmandan başka hiç kimse.

—Konuş, susmak sana fayda sağlamayacak.

—Elimizde senin ihanetini ve düşmana yardım ettiğini belgeleyen deliller var.

—Halk hainlerin nasıl cezalandırıldığını bilir.

—Deniz ve düşmanlar saldırdılar. Bir adamın sesine karıştılar “Arkanızda deniz ve önünüzde düşman var.”

Târık b. Ziyâd titrek bir sesle bağırdı: “Fakat düşmanları yenen de benim.”

Bunun üzerine ona, söylediği şeylerin kendisine yöneltilen suçla bir ilgisi olmadığını söylendi.

## **İdam**

Yıldızlar kayboldu. İşte onlar da belirdi. Hücrenin kapısını açıp yavaş yavaş aç birer çekirge gibi içeriye doğru ilerlediler. Târık b. Ziyâd’ı solmuş bir ceset olarak bulmaları onları şaşırtmadı. Onu aceleyle şehrin meydanına taşıdılar. Meydanda onun asılarak idam edilmesi hükmünü okudular. Daha sonra son isteğini sordular Târık b.

Ziyâd’a. Tek kelime etmedi. Suskunluğunu herhangi bir isteği olmamasının delili saydılar. Hemen sonra asılarak sallandı.

İdeal bir vatandaştan sayın polis müdürüne: Emirlerinize baş eğerek ölmeme izin vermenizi istirham ederim.

### **Tahlil:**

*Gemileri Yakan* adlı hikâye’de Tâmir, tarihi mirastan faydalananarak ünlü kumandan Târik b. Ziyad’ı tekrar hayata döndürmüş, herkes tarafından ya zafer ya ölüm mantığıyla düşmanların kaçış yolunu kesmek için gemilerini yakan meşhur Arap kumandanını günümüz kanunlarıyla yargılamış ve nihayetinde idama mahkum edip asmıştır.

Hikâye, tutuklama, sorgulama ve idam olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bu, aynı zamanda hikâyenin sırasıyla giriş, gelişme ve sonuç kısmını teşkil etmektedir.

Okur hikâyeye başladığında kendini aniden olayın içinde bulur. Kısa bir tasvirle Tarık b. Ziyâd’ın gezinmekte olduğu atmosfer betimlenir sonra da olay aniden gelişir, okuru olayın heyecanı ve sürükleyiciliği kapsar.

Giriş kısmında Târik, caddede gezinmektedir. Aniden polisler etrafını sararak kendisinden kimliğini isterler. Ancak bu olay çok kaba bir üslupla ve kaba davranışlarla vuku bulur. Onlarca zafer kazanmış, koskoca bir kumandan olan Târik b. Ziyâd Târik buna şaşırmıştır. Zamanında vatanı kurtardığı için itibar görmesi gerek bu şahıs hiç de layık olmadığı bir tutumla karşılaşmıştır. Göğsü kabarık olması ve rahat etmesi gerekirken böylesi bir muameleye maruz kalması onu çileden çıkarmıştır. Polise haddini bildirmek istemiş ama ne var ki o nazik ve vakarlı bir insandır bunu kendine yakıştıramadığından sinirlerine hâkim olmuştur. Ancak polislerin tutumundan da irkildiği için ellerinden kurtulmak istemiş aksine polisler onu öldüresiye döverek yakalamıştır.

Burada vurgulanmak istenen, zamanında vatanın şerefî, itibarı ve muhafazası için hayatını feda eden kumandanın günümüz kanunlarınca suçlu bulunmasıdır. Bunu “Şu an sen; emirlerin ölü veya diri tutuklanmasını gerektirdiği şahıssın.” ifadesinden anlıyoruz. Tarık b. Ziyâd da bunu anlamakta güçlük çekmektedir.

Sorgulama yani hikâyenin gelişme kısmındaki “Birinci gün açlık yaratıldı. İkinci gün müzik yaratıldı. Üçüncü gün kitaplar ve kediler yaratıldı. Dördüncü gün sigara

yaratıldı. Beşinci gün kahvehaneler yaratıldı. Altıncı gün öfke yaratıldı. Yedinci gün serçeler ve ağaçlardaki gizli yuvaları yaratıldı. Sekizinci gün soruşturmacılar yaratıldı ve bunların beraberinde polisler, hapishaneler ve demir kelepçelerle hemencecik şehirlere indiler.” ifadesinden Târik b. Ziyâd’ın nezarete yedi gün kaldığını ve sekizinci gün mahkemeye çıkarıldığını anlıyoruz.

Nihayetinde sorgulama başlar ve ilk iddia ileri sürülerek Târik b. Ziyâd’ın neden tutuklandığı, suçunun ne olduğu açıklanır. “Târik b. Ziyâd devlet malını israf etmekten suçlusun.” Sözüyle savaşta ya zafer ya ölüm mantığıyla Târik’in gemileri yakmasının sadece bir israftan ibaret olduğu, başka hiçbir anlam ifade etmediği sanığa söylenir. Sebebinin bizim de zikrettiğimiz gibi zafer olduğunu söyleyen Târik’a bahaneler uydurmaması uyarısıyla o gün için onlara göre yaptığı işin hiçbir önemi olmadığını vurgulayan hâkimin niyeti ve düşüncesi yavaş yavaş açığa çıkmaya başlar.

Ardından gemileri yakıp yakmadığı sanığa teyit ettirilir. Târik gemileri yaktığını söyleyerek açıklama yapmaya çalışırken hâkim “Öyleyse izin almadan mı yaktın? Niye cevap vermiyorsun? Gemileri yakmak için liderlerinden izin aldın mı?” diyerek sanığın sözünü keser. Çünkü varmak istediği asıl noktaya gelmiştir. Bunun üzerine Târik b. Ziyâd savunmaya geçerek savaş zamanında hızlı düşünmek gerektiğini, yaptığının doğru olduğunu, izin almaya gerek olmadığını belirtir. Hem savaşın öyle kahvelerde ve sokaklarda konuşulduğu gibi bir şey olmadığını da ekler.

Târik yıllar önce bir kumandan, asil bir kahramanken bu gün töhmet altında kalmaktan ve kendisine vatan haini gözüyle bakılmasından, kanunlar önünde suçlu olmaktan aşırı derecede üzüntü ve öfke duyar. “Târik b. Ziyâd kendisini çevreleyen soruşturmacıların yüzlerine nefret ve öfke dolu gözlerle bakarak düşündü.” İfadesi bize göre Târik b. Ziyâd’ın ve onun devrindeki insanların eğer bu gün yeryüzünde olsalardı bunları nasıl karşılardı sorusunun cevabını açıkça veriyor.

Kahramanımızın “Savaş zamanında neredeydiniz?” sorusuyla yazar, eleştirisine başlıyor. Soruya; görevimizi yapıyor, silahlarımızı taşıyorduk şeklinde gelen cevabın üzerine Târik sinirlenerek şöyle haykırıyor “Silahları (ceplerinizde) taşıdınız. Masalarınızın arkasında çay, kahve içip memleketten ve kadınlardan konuşarak oturdunuz.” Bu ifadelerle günümüz sultasına olan kızgınlığını ve eleştirilerini dile getiriyor. Fakat hâkimler bu sözlere sadece gülüp geçmekten başka bir şey yapmayıp ısrarla haklı oldukları yönündeki tavırlarını sürdürürler. Soruşturmacıların “Sen hainsin.

Gemilerin yakılması vatanın gücüne bir darbeydi. Gemilerin yakılmasından kim istifade etti? Düşmandan başka hiç kimse. Konuş! Susmak sana fayda sağlamayacak. Elimizde senin ihanetini ve düşmana yardım ettiğini belgeleyen deliller var. Halk hainlerin nasıl cezalandığını bilir.” Gibi ifadeler kullanarak Târik b. Ziyâd’a olan baskılarını artırır ve istisnasız suçlu olduğunu vurgularlar.

Nihayetinde Târik her şeye rağmen savaşı kazananın kendisi olduğunu, önemli olanın da bu olduğunu haykırır. Fakat hâkimler söylediklerinin bununla bir ilgisi olmadığını, önemli olanın bu suçun işlenmiş olduğunu, sonucunda zaferin kazanılıp kazanılmamasının önemli olmadığını dile getirirler.

Yazar, mahkeme sonucunu ve kararını sorgulamanın sonunda zikretmez. Daha sonra gelişen olaylardan mahkeme kararının idam olduğunu anlıyoruz.

Yıldızların kaybolması, günün doğduğunun habercisidir. Yani infaz vakti geldi demektir. Nitekim bu güne kadar yapılan infazlar okuduğumuz hikâyelerden ve tarihi bilgilerden de anlaşıldığı kadarıyla genelde sabahın ilk ışıklarıyla gerçekleştirilir. Yazar burada geleneği bozmamıştır.

Sonuç kısmı tasvirlerle derinleştirilmiş ve kısa cümlelerle çok şey ifade edilmiştir. Hücrelerin kapılarının açılması hapisanede bir çok odacığın bulunduğunu ve Târik’in kaldığı odaya birkaç kapıdan geçildikten sonra varıldığını belirtiyor. Görevlilerin aç birer çekirge gibi içeriye girmeleri sayıca fazla olduklarının ve işlerini aceleyle yaptıklarının ipuçlarıdır. Târik’in solmuş bir ceset olarak bulunması sekiz günün ardından artık dermansız kaldığını, görevlilerin ise buna şaşırılmamaları da böylesi durumlarla çok sık karşılaştıklarını ve onun durumunu önceden tahmin ediyor olabilmelerinden kaynaklandığını belirtiyor. İnfaz hükmünün meydanda okunarak infazın herkesin gözü önünde gerçekleştirilmesi de bunun ibret-i âlem olsun diye yapıldığının göstergesidir. Yazarın bu hikâyede genele uyduğunu daha öncede söylemiştik. Nitekim mahkûma son isteğinin sorulması da yine bu paralellikte bir ayrıntıdır. Fakat dikkatlerin çekilmesi gereken bir nokta vardır ki o da Târik’in son istek olarak hiçbir şey söylememesidir. Bu da onun son protestosudur. Yönetim suçlu gördüğü Târik’a cezasını vermiş, halka nasıl bir vatandaş olunması gerektiğini göstermiş ve günümüzde kanunlarının nasıl işlediğini, neler gerektirdiğini ortaya koymuştur.



Zekerıyyâ Tâmir'i tanıtırken otorite anlayışına değinmiştik. Yazar Suriye'deki asker-polis otoritesine, var olan devlet otoritesine tamamen karşıdır ve bunu her fırsatta dile getirmekten de kaçınmaz. Nitekim burada da yönetimin ve adalet sisteminin zorbalığını, günümüz kanunlarının ne kadar yozlaştığını ve yaptıkları işin suçu ve suçluyu araştırmak değil bir günah keçisi seçmek olduğunu vurgulamaktadır.

Hikâyenin şahıs kadrosunu ele aldığımızda baştan sona kadar okura eşlik eden Târik b. Ziyâd'ı, polisleri ve hâkimleri görüyoruz.

Târik b. Ziyâd, hepimizin bildiği üzere bir çok savaştan zaferle çıkan ve en meşhuru da 8. y.y deki ıspanyanın fethi sırasında Cebeli Târik boğazını geçtikten sonra gemileri yaktığı savaş olan berberi asıllı ünlü bir İslam kumandanıdır. Burada büyük bir zafer elde etmiş ve alışılmışın dışında bir taktikle düşmanı dize getirmiştir. Zekerıyyâ Tâmir, modern asrın zorba siyasi gerçeği ve öldüren bürokrasisiyle modern asrın trajedisine ışık tuttuğu için Târik b. Ziyâd'dan memnundur. Târik b. Ziyâd toplumun, otoritenin ve idarenin fesatlığına itiraz ederek yükselen sesiyle haykıran ve aynı zamanda yazarın düşüncelerini onun vasıtasıyla okura duyurduğu olayın baş kahramanıdır.

Polisler, en başından beri asık suratlı, kaba üsluplu, sert davranışlarda bulunan ve bağlı oldukları yönetimin emirlerini harfiyen yerine getiren kişilerdir.

Hâkimler, yönetimin bizzat kendisidir. Günümüz kanunlarını temsil etmektedirler. Devlet idaresinin şuarsuzca uygulanması için uğraşan, muasır devletlerin önüne geçmeyi ve gelişmiş milletleri yakalamayı engelleyen bürokrasi ve tekdüzeliği bir otorite olarak savunan kişilerdir.

Mekân ve zaman açısından incelendiğinde hikâyede bir netlik söz konusu değildir. Mekân adı olarak hiçbir özel isim kullanmamıştır yazar. Zaman olarak ay gün ve yıl gibi kesinlik ifade eden bir durum olmamakla beraber kullanılan bir takım zaman ifadeleri hikâye içerisinde şöyle geçmektedir: “Birinci gün açlık yaratıldı. İkinci gün müzik yaratıldı. Üçüncü gün kitaplar ve kediler yaratıldı. Dördüncü gün sigara yaratıldı. Beşinci gün kahvehaneler yaratıldı. Altıncı gün öfke yaratıldı. Yedinci gün serçeler ve ağaçlardaki gizli yuvaları yaratıldı. Sekizinci gün soruşturmacılar yaratıldı ve bunların beraberinde polisler, hapishaneler ve demir kelepçelerle hemencecik şehirlere indiler.” bizim bakış açımızla bu ifadelerin şöyle açıklanmasını doğru buluyoruz.

Burada genel olarak yazarın Kuran'da geçen bir olaydan esinlendiğini söyleyebiliriz. Kuran'da ki ifadeye göre Allah yeryüzünü altı günde yaratmış ve daha sonra arşa istiva etmiştir. Hristiyanlık inancına göre de yedinci gün istirahata çekilmiştir.

Birinci gün açlığın yaratılması; Târık'ın yaşadığı bir şeydir. Fiilen acıkmış ve gıdasız kalmıştır. İkinci gün müzik yaratıldı ifadesi kahramanın birtakım şeylere özlem duymaya başladığının ifadesidir. Müzik romantizmin baş sembollerindendir. Kahramanımızın hücrenin dışındaki güzel hayata özlem duymaya başladığının belirtisidir. Üçüncü gün kitapların ve kedilerin yaratılması cümlesiyle yazar Târık b. Ziyâd'ın özgür hayattaki en çok özlem duyduğu şeyleri ifadeye devam etmektedir. Dördüncü gün sigaranın beşinci gün kahvenin yaratılması yine Târık'ın özlem duyduğu diğer şeylerdir. Altıncı gün öfkenin yaratılması; kahramanımızın artık bu duruma sinirlendiğinin ifadesidir. Yedinci gün serçeler ve yuvalarının yaratılması da yine kahramanımızın hücrenin dışındaki güzelliklere olan özleminin ifadesidir. Sekizinci gün soruşturmacıların, polislerin, hapishanelerin ve kelepçelerin yaratılması yazarın alaylı bir dille eleştirdiği noktadır. Çünkü kuran-ı kerim'de bu bahis altı gün Hristiyanlıkta da yedi günden ibarettir. Yazar ise gün sayısını sekize çıkarmıştır. Allah dünyayı ve güzellikleri altı günde yaratmıştır. Yazar da sekizinci güne işte bu lüzumsuz ve çirkin gördüğü şahısları yerleştirmiştir.

Hikâye hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuştur. Kullanılan cümlelerin yapıları genel de basit ve anlaşılırdır. Yazar, daha çok karşılıklı diyaloglardan oluşan bir anlatım tarzı kullanmıştır. Tâmir bu hikayesinde de üslup olarak yine akıcı ve anlaşılır bir tarz sergileyerek her yaştan okura hitap etmiştir.

## 2.24. Yeşil Kuş\*

Ebû Hayyân et-Tevhîdî, kağıda yazılı cümlelerinin tamamını yaktı. İçini çekerek küllerini izledi. Birden açlık hissetti. Evde yiyecek bir şey bulamadı. Ağzını elinin tersiyle sildi ve Allah'a şükretti. Aynanın önünde durdu. Gördükleri onu şaşırtmadı. Bir koyuna dönüştü, bir kediye dönüştü, bir kurda dönüştü ve yeşil tüylü bir kuşa dönüştü. Açık olan pencereden dışarı çıktı. Evlerin üzerinde uçtu. Bir ağacın dalına kondu. Dostları, hizmetçileri ve muhafızlarıyla çevrili sarayının bahçesinde oturan adamı

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( الطائر الأخضر ), bu tezde s. 191.

merakla seyretti. Adam çevresini dikkatle inceliyordu. Bütün güzel şeyleri gördü; otları yeşil, ağaçların dalları olgun meyvelerle ağırlaşmış, gökyüzünü mavi, güneşi parlak, gülleri değişik şekillerde ve renklerde gördü. Adam kuvvetli ve yüksek bir sesle sordu: “Dünyada benden daha mutlu bir adam var mıdır?”

Etrafındaki halka oluşturanların tamamı onun dünyadaki en mutlu, en güçlü, en merhametli, en cömert insan olduğunu tekit etmek için yarıştılar. Bunun üzerine yeşil kuş çok sinirlendi. Kara bir kargaya dönüştü. Adamı rahatsız eden boğuk bir sesle öttü. Onu, karganın sarayın bahçesinin dışına çıkarılmasını muhafızlarına emretmek zorunda bıraktı. Muhafızlar hemen müdahale ettiler fakat başarılı olamadılar. Karga ısrarla öterek bir ağaçtan diğerine uçmaya devam ederken muhafızlar utançla başlarını öne eğdiler. Adam kızgın bir şekilde bahçeyi terk etmek zorunda kaldı. Karga buna çok sevindi. Büyük bir hızla bahçeden uzaklara uçtu ve nihayet bir sokağa vardı. Bir elektrik teline kondu. Gürültü çıkararak neşeli bir şekilde oyun oynayan çocuklara baktı. Boğuk ötüşü kaybolmuştu. Güzel öten bir serçeye dönüştü. Çocuklar onun farkına varmadılar. Gülererek oynamaya devam ettiler. Ardından serçe uçtu. Uçuşu esnasında iki ordu arasında şiddetli bir savaş gördü. Kuş her iki ordunun üzerine bombalarını atan ve hepsini yok eden bir savaş uçağına dönüştü. Savaş uçağı parçalanmış cesetlerden uzaklara uçup muhafızların, mahkûmları kalın sopalarla dövdükleri hapishane sahasının üzerinde süzüldü. Binaların üzerine bombalarını attı ve onları yok etti böylece mahkûmlar yüksek surları olan yeni hapishane binasının yapımına giriştiler. Savaş uçağı denizi yararak ilerleyen bir gemi gördü. Yolcuları, kasırganın yeryüzünü tamamen silip süpürdüğünü zannediyordu. Ardından uçak, uçup giden ve bir müddet sonra gagasında kan ya da kırmızı mürekkep damlatan bir dal taşıyarak gemiye dönen beyaz bir güvercine dönüştü.

### **Tahlil:**

Ebu Hayyân et-Tevhîdî (ö. 414/1023) 1. Abbasi devrinde yaşamış Arap nesir sanatının en büyük felsefeci ve mutasavvıf ediplerindendir. Fârâbî okulundan yetişmiş bir felsefeci olan ve Arap nesrinde Câhiz’den sonra en parlak üsluba sahip bulunan Tevhîdî dilden edebiyata, fıkıhtan kelama ve felsefeden tasavvufa kadar ilim ve kültür hayatının her yönüyle ilgilenerek IV. (X) yüzyılın seçkin simaları arasında yer almıştır. Böylesine geniş kültüre sahip olmasını, ömür boyu sürdürdüğü varrâklık (ücret karşılığı

kitap istinsah etme) mesleğine borçludur. Buna rağmen Tevhîdî, “Uğursuz sanat, ömür törpüsü ve göz düşmanı” diye nitelendirdiği mesleğinden hiç memnun olmamıştır.

Uzun, verimli fakat çileli bir ömür sürdüren Tevhîdî, ilim ve kültür muhitlerinin kendisine gösterdiği yakın ilgiyle yetinmeyerek ikbali aristokrat zümre arasında, özellikle devlet büyüklerinin nezdinde aramış, umduğunu bulamayınca da hayal kırıklığına uğramıştır ve hayatının sonuna doğru girdiği bunalımdan dolayı eserlerini yakmıştır.<sup>29</sup>

Bu hikâyesinde Tâmir, yine tarihi mirası kullanarak Ebu Hayyân et-Tevhîdî’yi hayata döndürmüş ve onun aracılığıyla okuruna bir takım fikirlerini aktarmaya çalışmıştır.

Hikâye, et-Tevhîdî’nin yazdıklarını yakmasıyla başlar. Sonrasında açlık hisseder, yiyecek bir şeyler bulamaz ama yine de Allah’a şükreder. Ardından aynanın karşısında kendini seyrederken bir takım yaratıklara dönüşür. En sonunda bir kuşa dönüşerek pencereden çıkıp etrafında olanları ve yaşananları müşahade edip bir takım müdahalelerde bulunur.

Ebu Hayyân yaşadığı dönem içerisinde para için yazmış, devlet büyüklerinin meclislerine girebilmek ve saygın olabilmek için kendi düşüncelerini değil de devlet büyüklerinin beğeneceği şeyleri ortaya koymuştur. Zaten yaptığı işten bu nedenle nefret etmektedir. En sonunda Ebû Hayyân’ın eserlerini yakmasının sebebi de budur. Tamir, aslında hikâyede bir nevi Ebû Hayyân’ın hayatını da özetlemiştir. Ebû Hayyân eserlerini yakmış ardından küllerini seyrederken derin bir iç çekmiştir. Yaptığı meslekten duyduğu pişmanlık ve boşa geçirdiği zamana olan sızlanmasıdır bu. Ardından açlık hissetmesi ama karnını doyuracak bir şey bulamaması da yaptığı işten hiçbir zaman tatmin olmadığı ne maddi ne de manevi doygunluk yaşamadığının ipucudur. Fakat elinin tersiyle ağzını ilip Allah’a şükretmesi yine de buna sabrettiğinin bir ifadesidir. Aynanın önüne geçmesi, kendini şöyle bir sentezlemesi anlamına gelmektedir. İlk önce koyuna dönüşmüştür. Yani varrâklık mesleğini yaptığı zamanlarda bir koyun tabiatındaydı diyebiliriz. Denileni yapan, uysal ve başkalarının komutlarıyla hareket eden bir varlıktı. Ardından kediye dönüşmesi bize göre onun hastalandığı dönemi simgelemektedir. Yavaş yavaş uyanışa geçmektedir. Kedi hem uysal hem de yırtıcı bir varlıktır. Evet, başkalarının istediklerini yapmakta fakat içinden

---

<sup>29</sup> *İA*, MEB Devlet yayınları, İstanbul, 1994, X, 154–156

bir his bunun, onun tabiatında olmayan bir şey olduğunu söylemekteydi. Daha sonra kurt'a dönüşmesi bundan sonra olmak istediği kişiliktir. Bir an kurt olup bütün bu olanları parçalamak istemiştir. Fakat bu onu tatmin edecek miydi? Her şeyi parçalayarak yok etseydi yırtıcı, vahşi bir varlıktan başka bir şey olamayacaktı. Halbu ki o bir edip, bir aydın ve bir halk adamı olmalıydı. Ona düşen tüm çevreyi gözlemleyerek hayatı her yönüyle işlemek, hayata dair bütün güzellikleri görüp hissetmek ve yine var olan bütün kötülükleri, yanlışlıkları, zorbalıkları tespit edip eleştirmekti. Bunu yapmak için önce özgür olmalıydı ve ufkunu geniş tutmalıydı. Yani dünyanın her tarafını görebilmeli sadece kendi çevresiyle yetinmemeliydi. Yani evrensel olmalıydı. İşte bunun için Ebû Hayyân en sonunda bir kuş olup pencereden dışarı çıktı ve uçmaya başladı.

Ebû Hayyân, ilk önce güzel bir saray, sarayın bahçesinde oturan bir adam, adamın çevresinde de muhafızlar ve hizmetliler gördü. Adam çevresini süzüyor ve her şeyi harika görüyordu. Ona göre her şey mükemmeldi. Ardından etrafındakilere ondan daha mutlu birinin olup olmadığını soruyordu. Çevresindekiler dünyada ondan daha mutlu, daha cömert, daha güçlü bir başkasının daha olmadığını söylüyorlardı. Burada saray; yönetimi, adam; devlet yöneticisini; etrafındakiler de yönetime yaranmak ve tutunabilmek için dalkavuk yapanları temsil etmektedir.

Adamın etrafında herhangi bir aksilik, kötülük görmemesi; yönetimin, ülkedeki aksaklıklardan, problemlerden uzak olduğunun, problemleri görmezlikten gelmelerinin ya da görmediklerinin, yönetime göre halkın ve ülkenin refah ve huzur içerisinde olduğunun ifadesidir. İşte bu hal içerisindeyken kuş yani Ebû Hayyân, bir kargaya dönüşerek o güzel atmosferi bozar ve adamın yani yöneticinin huzurunu kaçıırır. Onların bu tavırlarını böylece eleştirmiş olur. Neticede adamın bahçeyi terk etmesi, karganın emeline ulaştığının simgesidir. Yani çabaları sonuç getirmiştir.

Ardından karga başka bir çevreye uçar yine yüksek bir yere konarak oradaki olayları temaşa eder. Oyun oynayan iki çocuk görür. Her şey güzel ve kötülüklerden uzaktır. Barış ve mutluluk hâkimdir. Bunu gören karga serçeye dönüşür. Eğer karga olarak kalsaydı ortamdaki ahengi bozmuş olacaktı. Çünkü karga olmasını gerektiren bir durum mevcut değildi. Serçeye dönüşerek ortamın gerektirdiği şekli almıştır. Bir yazara düşen de budur zaten.

Daha sonra oradan uzaklaşan serçe şiddetli bir şekilde savaşı iki orduya şahit olur. Hemen bir savaş uçağına dönüşüp orduların üzerine bombalar yağdırır ve savaşı da

savaşanları da bertaraf eder. Bir yazar olarak Hayân, üzerine düşeni yapmış savaşa ve savaşı isteyenlere savaş açmış ve kazanmıştır.

Yolculuğu esnasında Ebû Hayyân bir hapishane görür. Gardiyanlar, mahkûmları kalın sopalarla dövmetedir. Buna kayıtsız kalamayan savaş uçağı buraya da bombaları yağdırır. Hem mahkûmlar işkenceden kurtulsun hem de hapishaneler yeryüzünden silinsin ve suç artık işlenmesin diye bütün hapishaneyi yerle bir eder. Ancak Ebû Hayyân burada istediğı şeyi tam anlamıyla başaramaz. Çünkü mahkûmlar kendi elleriyle tekrar daha büyük bir hapishane inşa etmeye başlar. Bir yazar olarak Ebû Hayyân üstüne düşeni yaparak olaya seyirci kalmamış, elinden geldiğı kadar durumu düzeltmek için çabalamış fakat çabası sonuç getirmemiştir.

Yolculuğunun sonuna doğru yaklaşırken savaş uçağına dönüşen Ebû Hayyan, bir gemi gördü ki o geminin yolcuları kasırganın yeryüzünü yok ettiğine inanıyorlardı. Yazar burada insanların ümitsizlik içerisinde olduğunu yeryüzünde hayatın, barışın ve güzelliklerin kalmadığına inandığını vurgulamaktadır. Yine bir yazar olarak Ebû Hayyân insanlara yeryüzünün, ümidin, barışın, sevginin var olduğunu göstermek için beyaz güvercine dönüşerek ağzında yeşil bir dalla onlara gider. Hepimizin bildiğı üzere beyaz güvercin barışın simgesidir. Güvercinin ağzındaki yeşil dal ile yazar karanın yani yeryüzünün ve hayatın var olduğunu ancak bu hayatı kana bulamak ya da güzellikler diyarı yapmanın yine bizim elimizde olduğunu vurgulamaktadır.

Hikâyeye genel olarak baktığımızda Zekerıyyâ Tâmir'in şimdiye kadar işlediğı ve eleştirdiğı konuların dışına çıktığını görüyoruz. Şu ana dek yazar hep toplumun, bireylerin, devletin, sistemin, otoritenin yanlışlarını eleştirmişti. Burada ise kendinin de içinde bulunduğu kesimi yani yazarları eleştirmekte ve aydın yazar imajınasyonu üzerinde durmaktadır. Yazar, aydın ve evrensellik çerçevesi içerisinde bir yazardan beklenen ve beklenmeyen konuları işlemiştir.

Hikâyede zaman ve mekân söz konusu değildir. Ebû Hayyân 10'uncu y.y de yaşamış bir edebiyatçıdır fakat Tâmir onu diğer hikayelerinde de yaptığı gibi günümüze taşımış ve çağımız kriterleriyle harmanlamıştır. Yani zaman olarak modern çağımız söz konusudur. Mekânı ele aldığımızda hiçbir ayrıntı görememekteyiz.

Tâmir'in genel olarak benimsediğı hâkim bakış alçılı anlatıcı tarzını bu hikâyede de görüyoruz. Tâmir'in Franz Kafka'dan etkilendiğini daha ilk satırlarımızda söylemiştik. Hikâyede en çok dikkatlerimizi çeken de Ebû Hayyân'ın birkaç farklı

hayvana dönüşmesidir. Bu Metamorfoz hikâyeyi hem daha etkileyici hem de daha ilginç kılmıştır.

Kullanılan cümleler biraz kompleks olmakla beraber parçada verilmek istenen ana fikir kapalı gibi görünse de üzerinde durup derin bir şekilde düşünüldüğü zaman zor da olsa anlaşılır olduğunu görüyoruz.

Hikâye daha çok aydın ve kültürlü bir kesime hitaben yazıldığı için Yazarın burada diğer hikâyelerinden daha farklı bir üslup kullandığına şahit oluyoruz.

### 2.25. Boş Mezar\*

General akciğerleri, midesi, kalın ve ince bağırsağı, karaciğeri ve kızıl kanla dolu atardamarları olan bir adamdı. Kendi ülkesi olmayan ülkelerde savaşan bir orduda general olmasının dışında diğer insanlardan farklı değildi. Heyecandan yoksun görevinden dolayı çok sıkılıyordu. Bir gün inek ve koyun besleyeceği bir çiftlikte veya engelli ve yaşlıların olduğu bir hastanede çalışacağını düşünüyordu. General, sert yüzlü ve çok karamsardı. Uçmaya ve ötmeye çalışan küçük serçeleri hayal ettiğinde ancak gülümseyebilirdi. Şehirleri ve köyleri istila eden, oraları yok etmekte ve halkını öldürmekte yarışan, emirlerine itaat eden ordularını hayal ettiğinde gülümseyebilirdi. Askerlerini binlerce insanı birkaç saniyede yok edecek güçlü silahlarla donattığını ve askerlerinin de düşmanlarını yavaş yavaş öldürmek zevkinden mahrum olmamak için bu silahları kullanmaya çalışmadıklarını hayal ettiği zaman gülümseyebilirdi. Bir gün tepesinde yeni siyah bir saçın bitmeye ve ağarmış az saçların yerini almaya başladığını fark ettiğinde değişik bir şekilde sevindi. Erkekliğe ve gençliğe geri dönüşün delili olan bu şeyle gurur duydu. Cildi sık ve sert bir tabakayla örten saç iyice büyüdü. Generalin yüzünün şekli yavaş yavaş değişti.

Bir gece uykuya dalmaya çalıştı fakat yapamadı. Bütün bedenini ezen gizli bir güç hissetti. Yatağından fırladı ve aynaya bakarak önünde durdu. Sık kıllarla kaplı korkunç bir sırtlana dönüştüğünü gördü. El tırnaklara pençeye, ön ve azı dişleri köpek dişine dönüşmüştü. Bu değişiminden haz duydu. Onu karşı koyulmaz bir açlık hissi bastırdı. Uyuyan karısının boynunu ısırды. Daha kendine gelmeden onu öldürdü. Şişman sert etini lezzetli bulmadı ve iğrenerek karısını bıraktı. Uykusunun ortasında tebessüm eden emzikli oğlunun üstüne atıldı. Taze yumuşak etini beğenmişti.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (قبر خاو), bu tezde s. 192.

Generalin, uzun boylu, herhangi olağanüstü bir olaya karşı eli tüfeğin tetiğinde hazır bekleyen muhafızlarından biri yatak odasının dışında duruyordu. Kana bulanmış sırtlanın odadan çıkmasına şaşırdı. Ona ateş etmeye başladı ve ölü olarak yere serdi. Geriye kalan muhafızlar şaşkınlık ve velvele içerisinde koşuştular. Karısının ve oğlunun kalıntılarını buldular ama generali bulamadılar. Sırtlanın, generalin tamamını yediği ve ondan mezara ihtiyaç duyacak bir parça bırakmadığı inancı yayıldı.

### **Tahlil:**

Metamorfoz, edebiyatın vazgeçilmez bir izleğidir. Tâmir'in bu özelliği daha çok Franz Kafka'dan kazandığını, onu tanıttığımız satırlarda söylemiştik. Bunu ustaca kullanabilen yazar, *Boş Mezar* adlı hikayesinde de yine metamorfoz izleğiyle savaş taraftarı, acımasız ve öldürme hususunda kendini tatmin edemeyen bir şahsın tasvirini, hareketlerini ve öldürmeye olan tamahkarlığının nelere mal olabileceğini işlemiştir.

Yazarın çizdiği portreye bakıldığında, General'in normal insan bedenine sahip, büyük bir ordunun kumandanı ve ömrünü savaşıarak geçirmiş bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır. Savaşma ve öldürme, generalin kişiliğine işlediği için bu artık onda bir sapkınlık haline gelmiş durumdadır. Ağarmış ve az saçlı olması bize generalin, yaşlıca biri olduğunu göstermektedir. Nitekim insanlar yaşlanınca görevlerinden ayrılmak zorunda kalırlar. Hayatları bir normalliğe biner. General, bu duygular içerisinde olduğu ve artık savaşma görevinin sona ereceğini düşündüğü için de hem eski şaşaalı dönemine özlem duymakta hem de görevinden ayrıldıktan sonra yapabileceği en iyi şeyin bir çiftlik kurmak ya da hayır işlerine kendini adanmak olabileceğini düşünmektedir. Bu onun normal bir psikolojiye sahip olduğundan değil insanların genel yapılarının bu yönde olmasındandır.

Cani ruhlu bir insan olan generalin, kuşları düşünüp de mutlu olmasını şöyle açıklayabiliriz. Temelde generalin de bir insan olduğunu ve fitratında normal bir insan yattığını unutmamalıyız. Fakat görevi, yaşadığı ortamı ve içindeki eğilimler nedeniyle normal psikolojisinden sıyrılan generalin, aralıklarla normal insani duyguları bilinç üstüne çıkar. Kuşları düşünüp de mutlu olması işte bunun bir sonucudur. Hemen peşi sıra onu mutlu eden şeyin de yine ordusunu ve ordusunun yaptığı katliamları hayal etmesidir. “Askerlerini binlerce insanı birkaç saniyede yok edecek güçlü silahlarla donattığını ve askerlerinin de düşmanlarını yavaş yavaş öldürmek zevkinden mahrum



olmamak için bu silahları kullanmaya çalışmadıklarını hayal ettiği zaman gülümseyebilirdi.” Cümlesi de onun sapkınlığının ne derecede olduğunu abartılı ama yerinde bir tasviridir.

Orta ya da ileri yaşlardaki birinin kafasında siyah bir kılın çıkması tıpta normal bir durumdur. Ama Generalin kafasında çıkan siyah kıl, onun içindeki bir takım duygular su üstüne çıkarmıştır. “Erkekliğe ve gençliğe geri dönüşün delili olan bu şeyle gurur duydu.” Cümlesi, generalin eski günlerine ve hikâyede gücü simgeleyen erkekliğe olan özlemidir bu. Sebepse hikâyenin muhtevasını anlattığımız satırlarda da geçen, generalin, öldürmeye ve yok etmeye olana tatminsizliği ve tamahkârlığıdır.

Siyah kıl, general için bir bahane olmuş ve bunu gerçekten gençleşiyor olduğunu delili saymıştır. “Cildi sık ve sert bir tabakayla örten kıl iyice büyüdü” cümlesiyle anlatılmak istenen de generalin bu özleminin git gide büyüdüğünü ve benliğini iyice kapladığını sembolize etmektedir.

Aynanın karşısına geçen ve bir sırtlana dönüştüğünü gören general başkalaşım evrimini tamamladığını görür. Sırtlan edebiyatta, şirretliğin, vahşiliğin ve çirkinliğin sembolüdür. Tâmir’in de bu hikayesinde sırtlanı seçmesi boşuna değildir. Çünkü öldürme ve vahşet hislerini bir türlü bastıramayan generalin en sonunda bu özlem ve isteği karşısında alabileceği en son halini, karısını ve çocuğunu parçalamasıyla da bu durumun sonucunun ne kadar kötü ve akıl almaz şeylere yol açabileceğini vurgulamaktadır.

Kısaca yazar, savaş taraftarı insanların aslında ruhsal bir hastalığa sahip oldukları, kıyım ve yok etme dürtülerinin asla son bulmayacağı ve bunun da sonucunu çok kötü olayların takip edeceği mesajını vermeye çalışmıştır.

Hikâyede zaman ve mekân tasvirlerine girilmemiş, böyle bir ayrıntıyla okur oylanmamıştır.

Olayın şahıs kadrosunda general, generalin ordusu, karısı ve çocuğu yer almaktadır.

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulan hikâyede sürrealizmin etkilerini görmekteyiz. Böyle bir anlatım tarzı, hikâyeyi ilgi çekici kılmasının yanı sıra akıcılığı da sağlamaktadır. Kurulan cümlelerde ve kullanılan ifadelerde netlik söz konusudur. Yazar genel üslup çerçevesinin dışına çıkmamış, vermek istediği mesajı açık bir şekilde aktarmıştır.

## 2.26. Olayın Özeti\*

Halîl Hâvî, idama mahkum edilmişti. Henüz kararmamış gökyüzünün maviliğine hayran kalarak gözlerini semaya dikti. Üç kez sallandırıldı. Bedeninin zayıf ve boynunun ince olmasına rağmen ip her seferinde parçalanıyordu. Güneş ışığı altında dimdik durdu. Yedi adam tüfekleriyle ona doğru nişan alıp ateş ederlerken adamlar sanki körmüşler gibi ya da Halîl Hâvî millerce mesafe uzaktaymış gibi hiçbir kurşun ona isabet etmedi. Bir şehrin tamamını yakabilecek güçteki bir ateşe atıldı. Onun başına gelenlere oh çekenlerin gözleri onun külünü görmeyi bekliyordu. Ancak o, adi sigara içen bir adamın öksürmesi gibi öksürerek ateşten çıktı. Halîl Hâvî, onların kaybeden ve kendisinin de kazanan olduğunu ispatlamak için intihardan başka bir çıkış yolu bulamadı.

### Tahlil:

Halîl Hâvî, 1982–1919 yılları arası yaşamış serbest ve ölçülü olmak üzere fasih ve avamca şiirler yazan Lübnanlı bir şairdir. Kendi kendine Arapça, İngilizce ve Fransızca öğrenmiştir. Annesinin hastalığı süresince mahalli okullarda okumuş, ardından Amerikan üniversitesinden üstün başarıyla mezun olmuş, doktorasını Cambridge üniversitesinde yaptıktan sonra Lübnan’a geri dönerek ölümüne kadar mezun olduğu üniversitede öğretim üyesi olarak çalışmıştır.<sup>30</sup>

Şair, savaşa “Hayır”a âşık olmuş ve İsrail’in Lübnan’ı işgalini reddetmek için intihar etmiştir. Halîl Hâvî’nin İsrail’in Lübnan’ı ve 1982’de Beyrut’u işgal etmesinin etkisiyle intiharı, belki de milletin yeniden diriliş rüyasının yok olduğunu ve dağıldığını derinden hissettiği için savaş karşıtı haykırışının bir işaretidir.<sup>31</sup>

Sürrealist bir kimliğe sahip olan Zekerıyyâ Tâmir, bu hikayesinde de gerçeküstü bir olayı ince üslubuyla işlemiş ve eleştirmek istediği noktayı başarıyla dile getirebilmiştir. Hikâyede idama mahkûm edilmiş olan Halîl Hâvî adındaki şahsın bir türlü infazının yerine getirilememesi ve nihayetinde kendi iradesiyle idamının sağlanması işlenmektedir.

\* Hikayenin Arapça metni için bkz. ( مختصر ما حدث ), bu tezde s. 193.

<sup>30</sup> İlyâ Hâvî, *Halil Hâvî* (Muhtârâtü İlyâ Hâvî), <http://thaqafa.sakhr.com/ketab/pages.asp?Lnk=alnay/a001.xml>, 08.04.2006

<sup>31</sup> Vefîk ‘Azîzî, *eş-Şâir Halil Hâvî*, Mecelletu’l-ceyş, <http://www.lebarmy.gov.lb/article.asp?ln=ar&id=2369>, 08.04.2006.

Asıl da Halîl Hâvî'nin idama mahkum edilmesi gibi bir durum mevcut değildir. Ancak İsrail'in işgal ettiği vatanında hür değildir bu ona göre bir nevi bir mahkûmiyet ve başkasının hâkimiyeti altında yaşamının ölüm olduğunun sembolik bir ifadesidir.

Üç kez sallandırılmasına ve zayıf cüsseli olmasına rağmen ipin kopması ve asılamaması, üzerine ateş açılmasına rağmen kurşunların ona isabet etmemesi, büyük bir ateşe atılmasına rağmen yanmayarak ateşten çıkması, tamamen gerçeküstü olaylardır. Ancak burada sembolize edilen Hâvî'nin düşman tarafından yıpratılmaya çalışıldığı ve ölümlere sürüldüğüdür. Aslında Hâvî, düşmanın işgaline şiddetle karşı çıkan bir vatandaştır. Düşmanın işgalini sürdürmesi ve onun çabalarına rağmen düşmanın kendi vatanında kalmaya devam etmesi, Hâvî'ye göre düşmanın kendisini idamlara sürüklemesidir. Fakat buna rağmen Hâvî, mücadelesine devam etmekte her idam teşebbüsünden zarar görmeden çıkmaktadır. Bu da onun mücadelesindeki sürekliliğinin ve düşman karşısında dimdik ayakta olduğunun bir sembolüdür. Hatta “Ancak o, adî sigara içen bir adamın öksürmesi gibi öksürerek ateşten çıktı.” ifadesi de Hâvî'nin mücadelesinde ne kadar başarılı olduğunun ve düşmanın ona göre ne kadar basit olduğunun abartılı bir simgesidir.

En sonunda milletin yeniden diriliş rüyasının yok olduğunu gören Hâvî, savaş karşıtı olduğunu intihar ederek haykırır. “Halîl Hâvî, onların kaybeden ve kendisinin de kazanan olduğunu ispatlamak için intihardan başka bir çıkış yolu bulamadı.” iradesiyle bir anlamda Havî'nin intiharının sebebini açıklamaktadır. Şair, düşman galip geldiği ve kaybetmeyi göze aldığı için değil, haykırışını dile getirmek için intihar etmiştir. Bunu yaparak, kendisini bastırmak isteyen düşmana ve kendi milletine haykırışını duyurmuştur. Düşman onu susturmak için idamın yollarını aramış ancak o, intihar ederek düşmana göre kendi kendini susturmuş gibi görünse de aslında amacına ulaşmış ve sesini duyurmuştur.

Olay örgüsünde bir kısır döngü mevcuttur. Kahramanın idamı için birçok yöntem denenmiştir. Bu döngü daha da uzatılabilirdi ancak yazar buna gerek duymamıştır. Sonunda kısır döngü yine kahramanın kendi iradesiyle kırılmıştır. Yazar tarafından kahramana kendisini ortadan kaldıracak bütün güçlerin üstesinden gelebilecek bir yetenek verildiği aşîkârdır. Bunun amacı da Halîl'in iradesinin ne kadar sağlam olduğunu göstermektir.

Halîl Hâvî, yedi adam, eğlenen gözlerin sahipleri ve onlar; Halîl'in karşısında olan bütün insanlar olayın, şahıs kadrosunu teşkil etmektedir. Hikâye hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulmuştur. Kullanılan cümlelerin basit yapıda ve ifadelerin anlaşılır bir şekilde kullanılması üslubu akıcı kılmıştır.

## 2.27. Ey Unutulan Kiraz\*

Küçük köyümüz, Ömer el-Kâsım'ın bakan olduğunu duyunca hayretler içerisinde kaldı. İşte ey Ömer çamurlu su, sarı otlar ve çıplak ayaklı çocuklar nehri olarak bıraktığın küçük köyümüz.

Ömer kısa bir süre karmaşaya düştü, annesine Şöyle dedi: “Beni ağlatma! Darağacına gitmiyorum.”

Annesi parmaklarıyla gözyaşlarını sildi ardından titrek bir sesle şöyle dedi: “Dünyada senden başka kimsem yok. Ey oğulcağızım sağlığına dikkat et. Çünkü bütün köyler hastalıklı ve bakımsızdır. Nitekim sen de bakıma muhtaçsın. Şayet önemli bir yakının olsaydı bir köye öğretmen olarak tayin olmazdın.”

Ömer memnun bir üslupla ona şöyle dedi: “Gönlünü ferah tut anne, gönlünü ferah tut. Oğlun kolay kırılan bir cam değildir.”

Köyümüzü bir sevinç kapladı. Radyodan yayınlanan bu haber hararetle karşılanmıştı. Çünkü Ömer el-Kâsım bakan olmuştu. İstemeksizin vereni tespih ederim. Gayret eden bulur sözünü söyleyen doğru söylemiştir.

“Bakan ne iş yapar?”

“Ona en güzel kızdan daha güzel bir araba tahsis edilir.”

“Her ay günde bir koyun yemeye yetebilecek kadar maaş alır.”

“Bakanlık binasına girdiği zaman görevliler korkudan titrer ve sanki gökten inen İsa'ymış gibi onu selamlarlar.”

“Emreder ve hemen yerine getirilir. Yağmura yağ der o da hemen yağar.”

“Ağaya emrettiğinde ona da hemen itaat eder mi?”

Köy halkı Şam'dan gelen otobüsten inen gence meraklı yüzlerle gözlerini dikmiş bakıyordu. Başı dik bir gençti. Yumuşak ve aynı zamanda sert gözleri vardı. Bir müddet aramızdan ayrılan ve daha sonra geri dönen bizden biri gibi selamladı bizi. İsminin Ömer el-Kâsım ve okulun yeni öğretmeni olduğunu söyledi.

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( يا أيها الكرز المنسي ), bu tezde s. 193.

Köy halkından biri şöyle dedi: “Onu tebrik etmek için Şam’a gitmemiz gerekir.”

Diğeri övünerek şöyle dedi: “Hepimiz gideceğiz... Erkekler, kadınlar, çocuklar.”

Üçüncüsü şöyle dedi: “Aynı zamanda ineklerimiz, koyunlarımız, tavuklarımız ve tavşanlarımız da gidecek.”

Dördüncü şöyle dedi: “Düşünce harika. Ancak otobüs parasını kim ödeyecek? Yürüyerek mi gideceğiz?”

Bir müddet sessizlik hüküm sürdü. Sonra yaşlı bir adam şöyle dedi: “Köyü temsilen bizden birinin gitmesi yeterlidir. O durumumuzu biliyor. Bizi ayıplamayacaktır.”

“Fakat kim gidecek?”

İhtiyar: “İstediğiniz birini seçin. Mesela, Ebû Feyyâz gitsin.”

Ebû Feyyâz reddetmeye çalıştı ancak şöyle yükselen sesimiz onun etrafını sarmaladı.

“Sen en akıllımsın.”

“Yaşça ve tecrübe olarak en büyüğümüzsün.”

“Sen hükümdarla bile konuşabilirsin.”

“Ömer seni severdi.”

“Her zaman senin yanında çay içerdi.”

“Senin muhabbetini severdi.”

“Senin arkadaşındı.”

Ebû Feyyâz: “Fakat Ömer sizin de arkadaşınızdı, sizi de severdi, unuttunuz mu?”

Ömer sıralarına çivilenmiş çocuklara sevgiyle baktı ve onlara şöyle dedi: “Ben yeni öğretmeninizim. İsmim Ömer... Ömer el-Kâsım. Ben çalışanları severim. Ancak tembellere gelince en iyisi onların tembelliklerini terk etmeleridir. Aksi takdirde...”

Ak saçlı adam çocuğunu övünerek havaya kaldırdı ve şöyle dedi: “Ona dedesi Ömer Kâsım’ın ismini vereceğim.”

Yatağa uzanmış soluk yüzlü anneye baktı ve güldü. Ardından ona şöyle dedi: “onu nelerin beklediğini bilseydi dünyaya gelmeyi reddederdi. Öldüğüm gün elbiselerimden başka bir mirasa konamayacak.”

Ebû Feyyâz’a şöyle dedik: “Kaçmanın faydası yok. Şam’a gideceksin Ömer’le görüşüp onu tebrik edeceksin.” Ebû Feyyâz kabul ederek başını salladı.

Köyün muhtarı Ömer'e şöyle dedi: "Öğretmen! Şimdiye dek Ağa'yı ziyarete gitmedin."

Ömer: "Ben onu, o da beni tanımazken ne diye ziyarete gideyim?" dedi.

Muhtar: "Nezaket mecburidir. Hem ağanın sana faydası olur. Gözünün gördüğü köydeki bütün arazi ona aittir." dedi

Ömer şöyle dedi: "Annem ve babam bana nezaketi öğretmediler. Benim köydeki işim çocuklara okuma ve yazmayı öğretmektir."

Köy halkı Ebû Feyyâz'a şöyle dedi: "Ömer'e de ki biz hala açız."

"De ki açlığımız daha da arttı."

"Çakıl taşlarını yiyerek geceliyoruz."

"Ona bizleri yiyen bitlerden bahset."

"Yemeyi unuttuğumuz eti de."

"Ona hastalıklarımızdan bahset."

"Doktorlara ve ilaçlara ihtiyacımız olduğunu ona söyle."

"Köyümüzün içmek için temiz suya ihtiyacı olduğunu."

"Elektrik ışığına hasret olduğumuzu anlat."

"Ona Ağa'dan ve yaptıklarından bahset."

"Biz çalışıyoruz o kazanıyor."

Komiser Ömer'e şöyle dedi: "Vallahi hocam ben seni kardeşim gibi görüyorum. Sana bir nasihatte bulunacağım. İstersen dinlersin istersen kulak ardı edersin. Her daim köylüyle sabahlıyor köylüyle akşam ediyorsun. Senin gibi bir öğretmene sabah akşam onlarla beraber olmak yakışmaz. Okul hocası saygın bir kişiliktir."

Ömer şöyle dedi: "Köyün çiftçileri iyi insanlardır."

Komiser şöyle dedi: "Köylülerle konuşuyorsun ancak bunu ağa duyarsa çok kızar, Ağa kızdığı zaman vallahi olacakları Allah bilir."

Köyün gençlerinden biri bağırdı: "Dinleyin... Ebû Feyyâz'ın Ömer'e bir hediye götürmesi uygun olur."

Seslerimiz bunu destekleyerek yükseldi. Fakat hangi hediye seçecektik?

"Koyunlar ya da tavuklardan biri."

"Bu hediyeler bir bakana yakışmaz."

"Öyleyse ne hediye göndereceğiz?"

Ebu Feyyâz dedi ki: “En iyi hediye köyümüzün bir sepet kirazıdır. Hatırlamıyor musunuz Ömer köyümüzün kirazını ne kadar da çok severdi. Kızıl renginin bizim emeğimiz ve kanımız olduğunu söylüyordu.

Hepimiz Ebû Feyyâz’ın fikrini uygun bulduk.

Ömer bize şöyle demişti: “Zulüm sürüp gitmeyecektir.”

Yine bize şöyle demişti: “Bu alçak hayatı nasıl kabul ediyorsunuz?!”

Biz de ona demiştik ki: “Göz görüyor ama kol kısa.”

Ömer sinirli bir şekilde şöyle dedi: “Kol kısa çünkü yürek korkak.”

Aydınlık bir gece gelip çattı. Bütün köy uykuya dalmıştır. Biz fakirler, soluklarımızı tutarak Ömer’in konuşmalarına kulak verdiğimiz günleri yâd ederek mutlu ve sevinçten ürperen tek bir vücut olmuştuk. Adeta o, bizlerin ve ölülerimizin kalplerinde bir ümit olarak yaşıyordu.

Sabah güneşi köyün üzerine doğduğunda erkekler, kadınlar ve çocuklar Şam’a giden otobüsün etrafında toplandılar. Ömer otobüse binmeden önce bize şöyle dedi: “Ağa Şam’da nüfuz ve şöhret sahibidir. Ona hizmetçi olmadığım ve sizleri sevdiğim için beni köyünüzden aldirttı. Ancak o ağa ve onun gibilerinden kurtulacağınız gün uzak değil aksine yakındır. Onu siz göreceksiniz torunlarınız değil. Çalıştığınız araziler de sizin malınız olacak.”

Ebû Feyyâz bir sepet dolusu kırmızı, parlak, olgun taneli kirazla otobüse bindi.

Köyde güneş batmak üzereydi ki Şam’dan dönen otobüsünün korna sesi kulaklarımıza geldi. Hemen köy meydanına doğru koşuştuk.

Otobüs geldi. Ebû Feyyâz arabadan asık suratlı ve donuk bir şekilde indi. Bir eli hala kiraz dolu sepeti taşıyordu. Şaşkınlık içerisinde bağıştık: “Neden kiraz sepetini Ömer’e vermedin?”

“Onunla görüşmedin mi?”

“Sana ne dedi?”

Ebû Feyyâz adeta bir dilsiz gibi susmaya devam etti. Kiraz sepetini yere bıraktı ve kısık bir sesle konuştu, çocuklara şöyle dedi: “Buraya gelin ve kiraz yiyin. Büyüyünce kirazın tadını unutmayın.”

Sonra evine doğru yürüdü. Yolunu kestik ve ona şöyle dedik: “Konuş, neler olduğunu anlat bize.”

Ebû Feyyâz şöyle dedi: “Ömer Öldü.”

Biz sanki annemiz ölmüş gibi sarsıldık. Ebû Feyyâz yürümesine kaldığı yerden devam ederken sırtındaki kambur daha da artmıştı.

### **Tahlil:**

*Ey Unutulan Kiraz* için, Zekeriyâ Tâmir'in toplumsal ve bireysel yabancılaşma ve değişme üzerine eleştirel bir bakışıdır diyebiliriz. Üç ayrı olayın iç içe işlendiği helezonik olay örgüsüne sahip Maupassant tarzı bir hikâye olan bu anlatı, günümüz insanlarını bir yönüyle çok iyi eleştirmektedir.

Bir köyde radyodan yayınlanan haber üzerine köy halkını bir heyecan ve mutluluk kaplar. Çünkü köyün çocuklarından biri devlet bakanı olmuştur. Bu arada aynı köye bir öğretmen atanır. Annesinin o köye gitmesini istemediği öğretmen köye gider ve göreve başlar. Bu arada köylüler bakan olan hemşerilerini tebrike gitmek isterler fakat maddi imkânsızlıklar yüzünden sadece içlerinden bir elçi göndermeye karar verirler. Tabi bu tebrik hediyesiz olmayacaktır. Elçi, yanında bir sepet kirazla yola çıkar. Köyde göreve başlayan öğretmen köyün bir ağası olduğunu, köylülerin onun için çalıştıklarını öğrenir. Köyün ileri gelenleri öğretmeni, köylüyle çok içli dışlı olmaması, köylüyle arasına mesafe koymayı aksi takdirde ağanın kendisine çok kızacağı hususunda uyarırlar. Ayrıca ağayı ziyaret etmesi gerektiğini de söylerler. Fakat öğretmen buna karşı çıkar ve işine bakmaya devam eder. Bakan ziyarette giden elçi elinde kiraz sepetiyle geri döner. Ona neler olduğu sorulduğunda da Ömer'in öldüğünü söyler. Ağayı ziyarete gitmeyen hoca çok kısa bir süre içerisinde ağanın müdahalesiyle köyden sürülür.

Yazar içlerinden bir bakanın çıktığı köyü şöyle tasvir etmektedir. “Çamurlu su, sarı otlar ve çıplak ayaklı çocuklar nehri olarak bıraktığın küçük köyümüz.” Bu ifadeyle okurun kafasında bakımsız ve fakir bir köy portresi canlanmaktadır. Ömer'in bakan olduğunu duyan halk buna çok sevinir ve istemedikleri halde kendilerine böyle bir nimet veren Allah'a şükrederek Ömer'in kendi gayretleri sonucunda buralara geldiğini belirtirler. Kendilerinden biri bakan olmuştur. Bu, köylerinin köhnelikten, geri kalmışlıktan, teknolojinin yoksunluğundan ve bakımsızlıktan kurtulacağı anlamına gelmektedir. Köylü ister istemez Ömer'den bunu beklemektedir çünkü Ömer, köylerinin ve içinde yaşayanların durumunu bilen biridir. Bu durumu kayıtsız kalmamalıdır.



Olay akışı sırasında yazar meçhul iki kişinin diyaloguyla günümüz bakanını tasvir eder. Kendisine mükemmel bir araba, çok çok dolgun bir maaş verilen, Hz. İsa gibi yüce ve onun gibi hürmet gören, çevresindekilerin kendisinden korktuğu, bir şeyi emreder etmez emrinin yerine getirildiği bir şahıstır bakan. Yazar bu satırlarla günümüz bürokratlarının ve etrafındakilerin tutumlarını eleştirmektedir. “Emreder ve hemen yerine getirilir. Yağmura yağ der o da hemen yağar.” ifadesiyle de bu durumun ne kadar abartılı olduğunu alaycı bir üslupla belirtmiştir.

Buraya kadar hikâyedeki diğer olayı incelemek gerekir. Yazar köyü kısaca tasvir ettikten sonra Ömer ve annesi arasında geçen bir diyalogla okuru baş başa bırakır. Anne ağlamakta Ömer ise ona teselli vermektedir. Anne oğlundan ayrılacağı için hüznülüdür. Çünkü Ömer, bir köye öğretmen olarak atanmıştır. Fakat burada dikkatleri çeken annenin son cümlesidir. Yazarın kendi düşüncelerini okuruna sunduğu yerdir burası. Yüksek yerlerde tanıdığı olan kişiler işlerini daha kolay ve istedikleri gibi yürütebilirler. Tanıdığı olmayanlar da sürünmeye mahkûmdur.

Köy halkına geri döndüğümüzde, bakan olan Ömer el-Kâsım’ı tebrike gitmeye karar verdiklerini ve bunun için Ömer’in köydeki en yakın arkadaşı olan ve onu en iyi tanıyan kişiyi seçtiklerini, hediye olarak da bir sepet kiraza karar kıldıklarını görüyoruz. Böyle bir hediyeye karar kılmalarının nedeni ise bakan Ömer’in köyde yaşadığı zamanlarda kirazı çok sevdiğinin ve kirazın, emeklerinin bir karşılığı olduğuna inandığı içindir.

Elçiyi bakanın yanına göndermeden önce ona köyün ve köylünün sıkıntılarını bir bir hatırlatarak sıkı sıkıya tembihlerler. Köylünün bakan olan Ömer’den beklentileri olmaması imkânsızdır. Çünkü onların bununu istemeye hakları Ömer’in de bunu yapmaya yetkisi ve yapmasını gerektiren bir vefa borcu vardır.

Bu arada iç içe gelişen olayların üçüncüsünü görmekteyiz. Olay bir çiftin dünyaya yeni gelen çocukları, çocuklarına isim vermeleri ve babası tarafından çocuğun yaşayacağı hayatın özetlenmesi şeklindedir. Çocuğa dedesinin ismi olan Ömer Kâsım adı verilir. Burada vurgulanmak istenen şey; dikkatlerinizi çektiyse görmüşsünüzdür. Bakanın da öğretmen de çocuğun ve dedesinin de adı Ömer Kâsım’dır. Yani ortada tek bir millet ve tek bir kültür vardır. Yani yazar aynı milletin insanlarını aynı kültürü, aynı toplumu incelemektedir. Fakat insanlar zamanla sahip oldukları ve yaşadıkları şeyler nedeniyle değişim göstermekte ve benliklerinden sıyrılmaktadır. Fakat buradaki

çocuk bu hayatın dışına çıkamayacaktır. Çünkü onun ailesi fakirdir ve yaşayacağı çevre köyleri olacaktır. Baba buna üzülmemekte ve bu duruma karşı çıkmaktadır. Bunu babanın “onu nelerin beklediğini bilseydi dünyaya gelmeyi reddederdi. Öldüğüm gün elbiselerimden başka bir mirasa konamayacak.” ifadesinden anlamaktayız.

Yazar tekrar öğretmene dönerek onun içinde olduğu durumu aktarmaya başlar. İlk önce köyün muhtarı öğretmene ağayı ziyarete gitmediğini hatırlatarak bunun gerekli olduğunu, hem ağanın kendisine fayda sağlayacağını söyler. Fakat öğretmen bunun işinin bir gereği olmadığını söyleyerek ziyaret etmeyi reddeder ve ziyarete gitmez. Çünkü öğretmen aydın, okumuş, kültürlü bir şahıs olup toplumlarında var olan bu ağalık sistemine, bu haksızlığa ve sınıf ayrımına karşı bir kişiliktir. Nitekim fikirlerini de köylüyle paylaşmakta ve onları artık bu duruma karşı çıkmaları gerektiğine ikna etmeye çalışmaktadır. Köylünün Ömer’ e verdiği “Göz görüyor ama kol kısa.”ifadesinden anlıyoruz ki köylü durumun farkındadır fakat ellerinde yapacakları bir şeyler yoktur. Kolları bu durumu düzeltecek kadar uzun değildir. Ancak Ömer’in onlara cevabı da sert ve uyanışa çağırır bir tarzdadır. “Kol kısa çünkü yürek korkak.” Bu ifadeyle Ömer her şeyin kendi ellerinde olduğunu, yürekli ve cesur oldukları takdirde bu durumu düzeltebileceklerini vurgulamıştır.

Öğretmenin bunları yaşadığı sırada köylü, bakan olmadan önce kendilerine vaatlerde bulunan Ömer’e tebrik için gönderdikleri elçinin ardından köylerine hizmetin geleceği ve sefaletten kurtulacakları günün heyecanı içerisindeydi. Sabah olduğunda elçiyi yani Ebu Feyyâz’ı Şam’a gönderecekler ve mutlu haberin gelişini bekleyeceklerdir.

Şam otobüsüne binenler arasında öğretmen Ömer el-Kâsım’ı da görüyoruz. Çünkü ağaya gerekli muameleyi yapmadığı için köyden sürülmüştür. Öğretmenin bu kadar çabuk bir şekilde köyden sürdürülmesi de ağanın bürokratlar arasında ne kadar sözü geçen biri olduğunu göstermektedir.

Akşam Şam otobüsü köye döndüğünde Ebu Feyyâz’ın kiraz sepetiyle inmesi herkesi şaşırtır. Herkes onun Ömer’le görüşemediğini düşünür. Feyyâz’ın çocukları çağırıp da “Buraya gelin ve kiraz yiyin. Büyüyünce kirazın tadını unutmayın.” demesiyle her şey anlaşılır. Bakan Ömer kirazları; yani köyünü halkını, kültürünü, arkadaşlarını kısacası her şeyini unutmuştur. Elçiye ne olduğu sorulduğunda da durumu özetleyen iki kelime söyler “ Ömer öldü.”.

Kısaca yazarın eleştirdiği noktaları şöyle sıralayabiliriz: köye atanan öğretmen köydeki ağılık sistemini görür ve buna karşı çıkar çünkü birinin çalışıp başkasının o kazancı yemesi doğru bir şey değildir. Köylerde var olan bu ağalar aynı zamanda üst düzey yöneticilerce de hatırı sayılır kişilerdir. Nitekim karşılıklı çıkarlar söz konusudur. Yazar burada öğretmen kılığına girerek buna karşı çıkmış ve eleştirmiştir.

Diğer olay da Ömer'in bakan olduktan sonra geride bıraktıklarını unutması zamanında verdiği vaatleri yerine getirmememesidir. İçinden çıktığı köyü ve halkını sahip olduğu makamdan sonra hatırlamayacak kadar yozlaşmış ve onlara sırtını dönmüştür. Yazar, burada makam ve mevki sahibi olduktan sonra aslını yitiren ve kökenine bir anlamda ihanet eden kesimi eleştirmektedir.

Hikâyenin şahıs kadrosunu şöyle sıralayabiliriz:

Öğretmen Ömer el-Kâsım: Duyarlı, toplumdaki yanlışlıklara baş kaldıran, mücadelecî, vatanını seven ve bilinçli bir insan portresi çizmektedir.

Bakan Ömer el-Kâsım: menşei köye dayanan, daha yakın zamana kadar köy hayatı yaşan fakat belli bir mevki sahibi olunca benliğini yitirip aslına ihanet eden insan profili çizmektedir.

Muhtar ve köy komiseri: sistemin adamı olmuş, ona ayak uydurmuş ve sistemin başındakilerle çıkar için iyi geçinen ve bu sistemin devamı sağlamaya çalışan kişilerdir.

Köy halkı: günümüz toplumunun kökenini teşkil eden insanları temsil etmektedir.

Ömer Feyyâz: Halkın içinde medeni yönüyle sivrilmiş, çevresindekilere göre daha kültürlü, daha görgülü ve gün görmüş kişileri temsil etmektedir.

Ak saçlı adam, karısı ve çocuğu da diğer şahısları oluşturmaktadır. Onlar da yine bu toplumdaki çekirdek yapıyı oluşturan kişilerdir.

Zaman ve mekân Tâmir'in tercihiyle yine su üstüne çıkarılmamıştır. Ülke Suriye, olayın geçtiği yer ise Şam'a bağlı bir köydür dememiz doğru olur.

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzı, hikâyenin sunuluş biçimini teşkil etmektedir. Anlatım tarzına gelince karşılıklı diyaloglara yer verilerek akıcılık sağlanmıştır.

Hikâyede üç ayrı olayın iç içe sunulduğunu söylemiştik. Bu olaylar zinciri dallanmalar şeklinde değil de birbiriyle örtüşerek geliştikleri için helezonik bir yapı oluşturmuştur. Çerçeve, yani dış vakayı Ömer'in bakan olması ve bunun köydeki yaşama etkisi oluşturmaktadır. Çekirdek vakaların biri, diğer Ömer'in öğretmen olarak

köye atanması ve köydeki karşılaştığı durumdur. Bunun da içinde oluşan diğer çekirdek vakayı da köyde bir çocuğun dünyaya gelmesi oluşturmaktadır. Bu üç olay mükemmel bir ahenk içerisinde ustaca sunulmuş ve olaylar arasında herhangi bir kopukluk yaşanmamıştır. Çeşitli yol ve yöntemlerle gerçekleştirilen birtakım bağlantıların kurulmasıyla çerçeve ve iç vakalar arasında hem ciddi bir simetri oluşturulmuş, hem de mesajın vurgusu güçlendirilmiştir. Böylelikle hikâyenin estetik değeri yükselmiştir.

## 2.28. Güleceğiz Çok Güleceğiz\*

Günlerden bir gün, polisler ansızın evimize girdiler. Beni ve karımı sordular. Bizi bulamadılar. Çünkü ben elbise askılığına, karım da üzerinde rahatça oturulabilecek bir koltuğa dönüştü. Polisler hayal kırıklığı içinde evden çıktıklarında çok güldük çok.

Yine bir gün, gökyüzü masmaviydi ve o mavilikten hiç bulut geçmiyordu. Bunun üzerine bir parka gittik. İşte o sırada polisler bizi yakalamak arzusuyla aniden parka geldiler. Ancak bunu başaramadılar çünkü ben sürekli öten kara bir kargaya, karım da bol dallı yeşil bir ağaca dönüştü. Onların bu fiyaskolarına çok güldük.

Yine bir gün, karım mutfaktaki işlerinden şikâyet edince bir lokantaya gittik. Tam yemeğe başlar başlamaz polisler lokantayı kuşattılar ve asık yüzlerle aniden içeri girdiler. Dikkatli bir şekilde bizi araştırdılar. Bulamadılar bizi çünkü bir bıçağa dönüştüm, karım da su dolu cam bir sürahiye dönüştü. Umutları boşa çıkmış polislerin lokantadan ayrılmasına çok güldük çok.

Yine bir gün, insanlar ve arabalarla dolu kalabalık caddede yavaşça yürüyor, dükkânların vitrinlerindeki eşyalara bakıyorduk. Bir anda polisler caddeyi işgal ettiler. Kadın ve erkeklerden yüzlercesini tutukladılar. Fakat bizi tutuklamayı başaramadılar çünkü ben bir duvara dönüştüm, karım da duvara yapışmış renkli bir ilana dönüştü. Onların aptallıklarına çok güldük.

Günlerden bir gün, kabristana annemi ziyarete gittik. Birden bire polisler kabristana saldırdı. Annemi yakaladılar. Bizi yakalamayı başaramadılar çünkü ben siyah mürekkeple mezar taşına yazılmış övgü kelimelerine dönüştüm, karım da kurumuş gül buketine dönüştü. Onların bu basitliğine çok güldük.

Yine bir gün, meraklı bir şekilde alelacele hastaneye gittik. Çünkü karım dokuzuncu ayını dolduruyordu. Onun doğum vakti yaklaşmıştı. Oğlumuz ağzını

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. (سنضحك.. سنضحك كثيرا), bu tezde s. 197.

annesinin sütle dolup taşan göğsüne yaklaştırır yaklaştırmaz polisler aniden hastaneye daldı. Ancak bizi bulamadılar çünkü ben beyaz kirli bir geceliğe dönüştüm, karım elbiseyle dolu ahşap gardırobun aynasına oğlumuzda hızlı bir şekilde ambulansın sirenine dönüştü. Onların bu ahmaklıklarına çok güldük ve daha çok güleceğiz.

### **Tahlil:**

Hikâye, sürrealist bir üslupla yazılan, oğlan dışı olaylardan oluşan, dikkat çekici ve bir o kadar da eleştirel yoğunluk içeren Arap devlet anlayışındaki normalizasyon politikasına karşı alaycı bir tarzla yaklaşan ironik bir hikâyedir.

Yazar, olaya ani bir giriş yaparak okuru hemen olayın içine çekebilmiştir. Başlangıçta polisler, olay kahramanlarının evine ani bir baskın yaparak onları araştırırlar. Fakat kahramanların sahip oldukları olağanüstü yetenekleri sayesinde polislerin elinden kurtulurlar. Adam bir askılığa karısı da bir koltuğa dönüşmüştür. Tabi ki bunlar olağan dışı bir durumdur. Bunun benzeri durumlar birçok kez tekerrür ederek hikâye yine tam bir sonuca varılmadan bitirilir.

Hikâyede polisler, hep bu karı-kocayı tutuklama peşindedirler. Ancak karı-koca da her seferinde farklı eşya ve nesnelere dönüşerek hep aynı yöntemle tutuklanmaktan kurtulurlar. En sonunda bu ailenin bir çocukları olur. Polisler, son olarak hastane de onları yakalamak ister fakat çocuk dâhil bütün aile yine birtakım nesnelere dönüşerek yine bu durumdan kurtulurlar.

Her devletin bir politikası ve halkından beklediği birtakım davranışlar vardır. Tâmir, bu hikayesinde statükocu devlet anlayışını irdelemektedir. Ona göre devlet, normalizasyonu sağlamak ve belli statükoyu korumanın peşindedir. Bunun için halkı normalleştirmeye çalışmakta ve belli bir kalıba sokma çabası içindedir. Fakat muhalefetsiz bir devlet ve hükümet şimdiye kadar hiç olmamıştır. Nitekim bu hikâyede Tâmir, devlete aykırı olan ve bu normalizasyon sınırları dışında kalan insanları ve onların mücadelelerini, devletin de bu konudaki çaresizliğini işlemektedir.

Olaylar hep polislerin koşuşturması ve kahramanların bir şekilde durumdan kurtulması şeklinde oluşmaktadır. Bu durumda şunu söylemek mümkündür; devlet normalleşmeyi sağlamak ve statükoyu korumak için polisleri başka bir deyişle kolluk güçlerini kullanmaktadır. Güvenlik güçleri devletin bu iş için kullandığı aygıtlardır.

Olaydaki bir ayrıntı mezarlıktaki polislerin tutuklama girişiminin ardından kahramanların bir şeylere dönüşerek kurtulmasının ardından mezardaki kadını yakalanmasıdır. Bu olay Tâmir'in diğer hikayeleriyle kesişmekte ve benzerlik göstermektedir. Çünkü onun hikâyelerindeki sistem, şimdiye dek birçok kez ölü birini tutuklayıp, yargılayarak mahkûm etmiştir. Bu da sistemin hem acizliğini hem de çarpıklığını göstermektedir.

Bir diğer ayrıntı da caddede kalabalığın arasında kahramanlar yürürken polislerin baskın yaparak yüzlerce kişiyi tutuklamaları ama olay kahramanı olan karı-kocayı yakalayamamalarıdır. Buradan anlağımız şey; devletin statükocu anlayışına karşı çok insanın var olduğunu fakat mücadele etmedikleri, duruma karşı çıkan ve mücadele edenlerin sayısının ise az olduğudur.

Kahramanların her serfinde kurtulmaları da; statüko dışında kalan insanların devletin belirlediği her politika için bir şekilde karşı taktik geliştirdiklerinin, mücadele verdiklerinin göstergesidir. Ayrıca ailenin sahip oldukları yeni çocuklarının da polislerin baskını sırasında ambulans sirenine dönüşerek tutuklanmaktan kurtulması da bu neslin devam edeceğinin, bu döngünün hep sürüp gideceğinin sembolüdür.

Sonuç olarak şöyle özetlememiz mümkündür; devlet statükoyu korumak ve normal bir idare oluşturmak için her şeyden önce bunu halka benimsetme ve halkı kendi belirlediği kalıba sokarak yapma çabası içerisinde. Halkın çoğu, bu durumu istemese de bir müddet sonra buna ayak uydurmaktadır. Ancak bu normalizasyona karşı olan insanların varlığı göz ardı edilemez. Böyle insanlar hep vardır, var olacaktır ve mücadeleye devam edeceklerdir.

Hikâyede kesin bir zaman ve mekân kavramı yoktur. Hep *günlerden bir gün* şeklinde zaman ifadeleri kullanılmıştır. Mekân da bir ev, bir cadde, bir park, bir hastane, bir mezarlık gibi genel yer isimleriyle sınırlıdır.

Şahıs kadrosu; karı-koca, polisler, mezardaki anne, caddedeki kadın ve erkekler ve çiftin yeni doğan çocuklarından ibarettir.

Hikâyede metamorfozlar (Dönüşümler) söz konusudur. Karı-kocanın birtakım nesnelere dönüşmesi hikâyeyi ilginç kıldığı gibi olaya sürükleyicilik de katmıştır. Sade ve yalın bir anlatımla sunulan hikâyeye kahraman bakış açılı anlatıcı tarzı hâkimdir.

Yazarın üslubu her zaman ki gibi akıcı ve anlaşılır tarzda olup vermek istediği mesajı zorlanmaksızın aktarmayı başarmıştır.

## 2.29. Fes Giyen Adam\*

Mansûr el-Hâf, en şirret adamların bile kendisine saygı duyduğu Şam'lı bir adamdı. Dalgasız bir denizdi, en kolay ve en zor anlarda bile soğukkanlıydı. Ancak kılıcı çabuk kızardı. Öldürmeden yaralardı. Parçalayan şimşeginin sivri ucundan çıkan düşmanlığından kaçış yoktu. Son pişmanlık da eti parçalanmaktan kurtarmazdı. Mansûr el-Hâf, hapishaneyi daha sağlıklı bir yazlıkmiş gibi severdi. Oradan çıktığı gün şöyle derdi: “Tek aptal, Küçük hapisten büyük hapishaneye geçtiği için sevinen kişidir.”

Mansûr el-Hâf, karısı Nezihe'yi, gözlerinin ucuyla kendisine baktığı ilk günden beri sevmişti. Bir gün bile karısına gizli ateşini anlatan tek bir kelime etmemiştir. Ancak karısı Nezihe'nin söylediklerinin kendisi için hemen yerine getireceği bir emir olduğunu açıkça itiraf etmekten de hiç utanmadı. Bıyıklarını tıraş etmesini istese hiç tereddüt etmezdi. Ancak karısı, onun fesi hakkında tesadüfen söz ettiği ve bu festen vazgeçmesini nasihat ettiğinde birden bire değişti. Mansûr, aniden tanınmayacak kadar kaba ve tuhaf bir adam oldu. Kendine güvenir bir şekilde karısına kaşlarını çatarak şöyle dedi: “Fes erkekler için bir süs olarak yaratıldı.” Karısı ona şöyle dedi: “Fes ayıp ve çirkin bir fazlalıktır.” O da karısına onun fesle doğduğunu ve fesle öleceğinin söyledi. Karısı ona artık herhangi bir fes görmeye tahammül edemeyeceğini söyledi. O da karısına fes erkeklerin, çarşaf kadınların, dallar da ağaçlarındır dedi.

Bir gün Nezihe kocasına boğuk bir sesle, sabrı tükenmiş bir halde şöyle dedi: “Eğer fesini çıkarmazsan seni boşarım.”

Mansûr el-Hâf sinirlendi. Ancak hançerini kınından çıkarmadı ve asık bir suratla karısına şöyle demekle yetindi: “Kapı bir devenin çıkacağı kadar açık, hadi ailene git. Boş ol, boş ol, boş ol.”

Bunun üzerine Nezihe afalladı, çarşafsız evden dışarı çıktı ve titrek bir sele şöyle yardım isteyerek bağırdı: “Yetiş ey Gouraud”

Meraklı hava, Nezihe'nin çığlığını Fransız General Gouraud'nun kulağına taşıdı. Bunun üzerine General, onun yardımına koştu. Ordusunu Şam'a sürdü. Şehrin öldürülen çocuklarının yere yayılan kanlarına bulaşmış bir zaferle Şam'a girdi.

Şam, General'i gökyüzünün kendisine yasaklanıp bir kafese hapsedilen bir kartalın hüznüyle karşıladı. Şam'ın ileri gelenlerinden bir grup ve onların hizmetçileri, General'in arabasını, ona sıcak bir karşılama ifadesi olarak sırtlarında taşımaya

---

\* Hikâyenin Arapça metni için bkz. ( المطربش ), bu tezde s. 198.

çalıştılar. General'in deri eldiven içerisindeki görünmeyen eli kendisini karşılayanların titrek ellerine gururla dokundu. Aceleyle Selahaddîn Eyyûbî'nin mezarını ziyaret etti. Küçümseyerek ve bıyık altından gülerek ona şöyle dedi: "İşte geri döndük."

Selahaddîn, dile geldi ve aniden gözyaşlarını boşaltan bir yağmurun yıkadığı ve uzun yıllar önce kaybetmişken konuşma gücünü tekrar geri alan bir toprağın sesiyle General'e şöyle dedi: "Ancak siz bir gün kara tabutlar içinde ülkelerinize döneceksiniz."

General Gouraud, kendisine söylenenlere kulak asmadı. General gülen yüzüyle etrafı son model tabanca ve tüfeklerle silahlandırılmış uyanık, önceden izin almaksızın gökyüzünden geçen herhangi bir buluta ateş etmeyi bekleyen korumalarla çevrili bir şekilde Şam'ı dolaştı. General'in ağır adımları, ölene dek Şam'da kalmak isteyen adamın adımları gibiydi. General erkeklerin başında duran o kırmızı sarıklardan ötürü söylendi. Bürosuna döndü. Tehdit ve vaat içeren, fesi iptal eden ve üretilmesini yasaklayan bir emir çıkardı. Bütün fesler toplandı ve Berdî nehrinin sularına atıldı. Adamlar, başları açık caddelerde dolaşmak ve sanki çıplak ayaklıymışlar gibi tökezleyerek yürümek zorunda kaldılar. Ancak Mansûr el-Hâf'ın başı fese tutunmaya ısrar etti. Fransız askerleri onu yakaladılar. Hiç mahkemesiz ve soruşturmasız onu hapse attılar. General Gouraud, kadınlara kur yapmaktan, yağlı yemeklerden ve şarap yudumlamaktan usanınca farklı eğlenceler istedi. Emrine karşı çıkıp fesi tutmaya devam eden kişinin getirilmesini emretti. Mansûr el-Hâf elleri bağlı bir şekilde etrafı subay ve askerlerle dolu geniş bir salona götürüldü. Kükreyen bir sesle ona şöyle soran General Gouraud'un önünde durduruldu: "Emirlerime karşı gelme cüretinde bulunanların akıbetlerinin ne olduğunu biliyor musun?"

Mansûr el-Hâf gülümsedi ve sakince şöyle cevap verdi: "Sadece ölüm."

General Gouraud: "Ölümü seve seve karşılayan cesur adam rolünü oynamamanı tavsiyede ederim. O şu anda sana farda sağlamayacak bir rol oynama olur."

Mansûr el-Hâf konuşmaya çabaladı. Ancak yerküreyi içerisine çeşitli milliyetlerden askerlerin soğuk cesetler halinde düştüğü ters çevrilmiş bir fes şeklinde olduğunu hayal edince duraksadı. General Gouraud'un ona alaycı bir sesle şöyle sorduğunu duydu. "Ne oldu sana da susuyorsun?"

Bunun üzerine Mansûr el-Hâf, kendinden emin ve sert bir sesle şöyle dedi: "Fes uğrunda ölmek, her erkeğin temenni ettiği bir şereftir."



General Gouraud hayatında ilk defa fes gördüğünü iddia etti. Fesi inceleyen bakışlarla izledi. Ardından Mansûr el-Hâf'a şöyle dedi: "Fesin çok hoşuma gitti. Karım için iyi bir hediye olacak. Kaça satıyorsun? Sana on altın lira veririm... Yirmi... Yüz... Bin... İki bin..."

Mansûr el-Hâf, şöyle diyerek Generalin sözünü kesti: "Fesim satılık değil. Bana Harun'un ve Karun'un malını da verilse onu sana satmayacağım."

General Gouraud sinirlendi. General'in tekrar canı sıkıldı. Askerlerine şöyle bağırarak işaret parmağıyla Mansûr el-Hâf'ı gösterdi: "Onu idam edin. Hemen"

Bunun üzerine Mansûr el-Hâf şöyle çılgık attı: "Ceset denizi bulandırmaz."

Subaylardan biri General'e yaklaştı ve alçak bir sesle şöyle sordu: "Onu nasıl idam edeceğiz? Asalım mı yoksa kurşuna mı dizelim?"

General Gouraud, etrafında bulunan herkese, bir öğretmenin küçük öğrencilerle konuştuğu basit bir üslupla şöyle dedi: "Dinleyin... Her ülkenin kendine has mirası vardır. Bize yakışan kültür ve medeniyet elçileri özelliğimiz nedeniyle o mirasa saygı göstermemiz ve onu çiğnemememiz gerekir. Biz şu an halkı kafa kesmeye alışmış bir ülkede bulunuyoruz."

Bunun üzerine askerler, Mansûr el-Hâf'a doğru koşuştular ve onu diz çöktürüp başını eğdirdiler. Mansûr el-Hâf, itiraz ederek şöyle bağırdı: "Bu ne zulümdür? Bana son isteğim sorulmayacak mı?"

General Gouraud, askerlerine şöyle dedi: "Sorun... Beklide son isteği abdest almaktır." General, Mansûr el-Hâf'a şöyle dedi: "Nedir son isteğin?"

Mansûr el-Hâf, güldü ve şöyle dedi: "Eski karımın dizleri üzerinde öldürülmek."

Asker ona sordu: "Nereye gömülmek istiyorsun?"

Mansûr el-Hâf şöyle dedi: "Etim kurtçuklar arasında ayırım yapmaz."

General Gouraud, Mansûr el-Hâf'a: "Şu an ne için öleceğini biliyor musun?" diye sordu.

Bu sorunun üzerine Mansûr el-Hâf'ın yüzü soldu. Ancak kendinden gayet emin bir sesle şöyle seslendi: "Onun zatından başka her şey helak olacaktır."<sup>32</sup>

General Gouraud şöyle sordu: "Kimin zâtı? Kimden bahsediyorsun?"

Mansûr el-Hâf iffetli ve alçak gönüllü bir ses tonuyla şöyle dedi: "De ki sığınırım insanların rabbine, insanların hükümdarına, insanların ilahına, o sinsi

---

<sup>32</sup> Kasas sûresi, 88.

vesvesecinin şerrinden.”<sup>33</sup> “Sizler eğer gerçek inananlarsanız, gevşemeyin ve üzülmeyin çünkü sizler en yücelersiniz”<sup>34</sup> “Firavun ve kavminin yaptıkları eserleri yerlere serdik.”<sup>35</sup>

General Gouraud, şöyle dedi: “Sen kör müsün? En yüce olan bizleriz. Düşmanını yerle bir eden bizden başka biri daha yok.”

Bunun üzerine Mansûr el-Hâf, şöyle dedi. “Ey rabbimiz bizlere tarafından bir rahmet ihsan et ve bizim için işimizden bir muvaffakiyet hazırla.”<sup>36</sup> “Ona Alah’tan başka açıcı yoktur.”<sup>37</sup>

Mansûr el-Hâf, o an General Gouraud’nun gözüne, dizleri üzerine çökmüş, iğrenç, şaşkın, ahmak, büyüklenen, mağrur ve budala bir yaratık gibi göründü. Ona göre Mansûr, sanki etrafında olup bitene anlam veremeyen, bir cezanın veya yenilginin sonucu olmadığından emin bir şekilde feci sonu hoş karşılayarak bir yarışmaya girmiş, plağında olmakla birlikte kendisine ait olmayan kayıtlı sözleri bir gramofon gibi sürekli tekrar eden birine benziyordu. General Gouraud, inat ve sinirle dolup taşı. Askerlerine katı bir sesle bağırarak suretiyle bu öfkeden kurtulmaya çalıştı: “ Onu hemen idam edin.”

General, kılıcı diz çökmüş olan Mansûr el-Hâf’ın boynuna çekti. Adeta bir çocuk ayağının tekmelediği bir top gibi yerde yuvarlanan başını düşürdü. Ancak fes hala başa yapıştı. General Gouraud, askerlerine fesi baştan ayırmalarını emretti. Bunun üzerine onun emrini yerine getirmeye çalıştılar. Başvurulan bütün yollar başarısız oldu. Fes başın inatçı bir parçası gibi görünüyordu. General Gouraud, askerlerinden başı ve fesini yakmalarını istedi. Kışkılarından bir ineği yakmaya yetecek kadar bir alanda ateşi yaktılar. Başı ve fesini ateşe attılar. Ateş sönüp küller görüldüğünde baş, sanki hiç hoplayıp sıçrayan bir canlı olmamış ve iki omuz arasında gururla dik durmamış gibi kayboldu. Ancak fesine gelince hiçbir kötülük değmemiş gibi canlı ve kırmızı olmayı sürdürüyordu.

Olanlar General Gouraud’a bildirilince dehşete kapıldı, sinirlendi ve afalladı. Ardından fesin gizemli kuvvetinin sırrını çözmek için Fransa bilim laboratuvarlarına

---

<sup>33</sup> Nâs sûresi, 1.2.3.4.

<sup>34</sup> Âli İmrân sûresi, 139.

<sup>35</sup> A’râf sûresi, 137.

<sup>36</sup> Kehf sûresi, 10.

<sup>37</sup> Necm sûresi, 58.

gönderilinceye dek iyi korunmasını emretti. Fakat fese Fransa'yı ziyaret etmek nasip olmadı. Çünkü kapalı bir kutuların içinde kayboldu.

Bir gün Şam'ın üzerinde uçan ve oradaki semtlerden birini bombalayan savaş uçaklarına tabancasıyla ateş eden esmer tenli bir adamın başında görüldü.

Başka bir seferinde kara tabutlar yapan, onları fiyatlarının iki katına çıkacağı ve kara borsada satılacağı gün için saklayan bir adamın başında görüldü. Son olarak da, eğlenen çocukların birbirlerine attığı kırmızı, neşeli bir topa dönüşmüş olarak görüldü.

### **Tahlil:**

Zekeriyyâ Tâmir, Arap toplumundaki eksiklikleri, yanlışlıkları ve yapısında barındırdığı birtakım anlayışları eleştiren ve aynı zamanda milliyetçi niteliğe sahip bir yazardır. Bu hikâyesinde Fransız sömürüsü altındaki vatanını, Fransız manda ve himayesine iki farklı vizyondan bakan halkını, bunun için verilen mücadeleyi ve neticesini anlatmaktadır.

Hikâye, Mansûr el-Hâf'ın yani olay kahramanının tasviriyle başlar. Bunun önemli olduğunun altını çizmek gerekir. Çünkü Mansûr el-Hâf, Sûriye halkındaki milliyetçi, Fransız mandasını kabullenmeyen, milli ve dini kültüre, gelenek ve değerlere sahip çıkan bir şahsiyettir. Kahramanın betimlendiği satırlarda vurgulanmak istenen şudur; başta saygı değer olduğu, aslında durgun ve istikrarlı fakat bunun altında büyük bir gücün yattığıdır. Anlaşılan Mansûr el-Hâf, hapishaneye girip çıkan biri olarak yaptığı şu "Küçük hapisten büyük hapishaneye geçmek için sevinen, sadece ahmaktır." tasvirle bize küçük bir hayat dersi vermektedir. İnsan ne kadar hür olsa da nereye kadar özgürdür? Dünyayı büyük bir hapishaneye benzetmesi, dünyada ne kadar da olursa olsun tam bir özgürlüğün olmadığı anlamını taşımaktadır.

Mansûr için çizilen portre aslında tam bir doğu erkeği portresidir. Sevdigi zaman sonuna kadar seven, sevdiğini tam anlamıyla dile getiremeyen fakat sevgilisi için her şeyi yapabilen bir şahsiyet.

Sevgilisi için bir takım prensiplerinden taviz bile vermekte olan Mansûr, söz fese gelince bir aslan kesilir ve ne olursa olsun ondan taviz veremeyeceğini söyler. Çünkü o, fesle doğmuş ve bir ağaç için dal ne kadar doğal ve zaruriyse bir erkek için de fes o kadar doğal ve zaruridir diye inanmaktadır.

Burada fesin ne anlama gelmekte olduğunu, Tâmir'in fes simgesiyle neleri kastettiğini açıklamak gerekmektedir. Hikâyeye göre fes; milli, dini, kültürel, geleneksel ve manevi değerlerin tamamını temsil etmektedir. Mansûr'u tahlil ettiğimiz satırlarda onun milliyetçi, değerlerine sahip çıkan ve bunlar için hayatı pahasına mücadele eden biri olduğunu söylemiştik. Karısının, kendisinden fesi çıkarmasını istediğinde kabalaşmasının ve tuhaf bir hal almasının nedeni de budur.

En sonunda Mansûr'un, karısını boşamasına kadar süren bu fes çekişmesinde Nezihe'nin boş olması üzerine Fransız bir general olan Gouraud' yu imdada çağırması da şunun göstergesidir; Tâmir, bu hikayede Sûriye toplumunu ele almaktadır ancak bu toplum içerisinde iki kesim mevcuttur. Birincisi Mansûr'un temsil ettiği, bağımsızlığa ve milli değerlerine sonsuz sahip çıkmaya çalışanlar. Diğeri de Fransız manda ve himayesine girmek isteyen, öz değerlerini kaybetmiş insanlardır. İşte Nezihe'nin temsil ettiği kesim de budur.

Gouraud'un, Nezihe'nin imdadına koşarak Şam'a gelmesi, Fransızların Suriye'yi istila ettiğinin sembolüdür. “Şam, General'i gökyüzünün kendisine yasaklanıp bir kafese hapsedilen bir kartalın hüznüyle karşıladı.” cümlesiyle yazar, özgürlük ve gücün simgesi olan kartal benzetmesiyle Suriye'nin artık özgürlüğünü ve gücünü yitirdiğini ima etmektedir.

Şam'ın ileri gelenleri ve hizmetçileri de toplum içerisinde bulunan ve mevkilerini kaybetmek istemeyen, bir anlamda vatan hainlerini temsil etmektedir diye düşünmekteyiz. Generalin eline titreyerek dokunan eller de hem Fransız himayesini kabullenmiş hem de korkan, ikilem içerisindeki insanların temsilidir.

Generalin, Selahaddîn Eyyûbî'yi ziyaret edip “İşte geldik.”demesi; haçlı seferleri sırasında batının karşısındaki gücün ve doğunun özgürlüğü simgesi olan Selahaddîn Eyyûbî'ye onun zamanında bunu başaramadıklarını ama artık her şeyin değiştiğini ve emellerine ulaştıklarını ifade etmektedir.

Bu durum karşısında toprak Selahattin'in diliyle konuşarak “Ancak siz bir gün kara tabutlar içinde ülkelerinize döneceksiniz.”demesi; vatanın ait olduğu kişilerce geri kazanılacağını, vatanın bağrında bunun yattığını simgelemektedir.

“General gülen yüzüyle etrafı son model tabanca ve tüfeklerle silahlandırılmış uyanık, önceden izin almaksızın gökyüzünden geçen herhangi bir buluta ateş etmeyi

bekleye korumalarla çevrili bir şekilde Şam'ı dolaştı.” ifadesi gerçekten güçlü Fransız kuvvetlerinin abartılı ve aynı zamanda alaylı bir ifadesidir.

Generalin adımlarının tasviri, onun bu toprakları ebediyen hâkimiyeti altında tutma isteğini, fesi yasaklayan emir çıkarması da Suriye kültürünü yok etme çabalarının ilk adımlarını, fesleri çıkartılan adamların garip yürüyüşleri de halkın Fransız kültürüne ayak uydurmadaki çektikleri güçlüğü simgelemektedir.

Bu duruma karşı çıkan Mansur'un hapse atılması, daha sonra generalin karşısına çıkarıldığında onun tehdidini “Sadece ölüm.” diye karşılması, Mansur'un temsil ettiği kesimin bağımsızlık için ölümü bile göze aldığını, bunu çok şerefli bir durum ve bu ölümü de çok basit bir şey saydıklarını ifade etmektedir.

“Dinleyin... Her ülkenin kendine has mirası vardır. Bize yakışan kültür ve medeniyeti yayan özelliğimizle o mirasa saygı göstermek ve onu küçümsememektir. Biz şu an halkı kesik başlardan oluşan bir ülkede bulunuyoruz.” ifadesiyle yazar, Fransa'nın misyonunu ve amaçlarını belirtmektedir. Aynı zamanda yapıcı diye gözükmelerine rağmen aslında yok edici olduklarını ima etmektedir.

Sonrasında generalin isteği üzerine idam edilmek istenen Mansur, askerler çabasıyla diz çöktürüldüğü esnada Kuran'dan ayetler okuduğu göze çarpmaktadır. Bu da halkın aynı zamanda dini değerlerle de ayak durduğunun göstergesidir.

Ayetleri incelediğimizde; moral verici, cesaretlendirici, müjdeleyici, zalimin asla kazanamayacağını kanıtlar bir içeriğe sahip olduğunu görürüz.

İdamdan sonra Mansur'un başının festen ayrılmaması ilgi çekici ve sürrealist nitelikte bir olaydır. Bu da bizlere tam anlamıyla fesin simgelediği şeylerin ait olduğu toplumdan asla ayrılamayacağını anlatmaktadır. Her ne yöntem uygulanmışsa da fesin baştan ayrılmamış olması, bunun imkânsızlığının ifadesidir.

Sonra başa yapışık olan fesin incelenmek üzere Fransız laboratuvarlarına gönderildiğinde kaybolması onun ait olduğu yere geri döndüğünü göstermektedir.

Kaybolan fesin daha sonra Bir gün Şam'ın üzerinde uçan ve oradaki canlıları bombalayan savaş uçaklarına tabancasıyla ateş eden esmer tenli bir adamın başında görülmesi, mücadelenin ve direnişin sembolüdür.

İkinci defa kara tabutlar yapan, onları fiyatlarının iki katına çıkacağı ve kara pazarlarda satılacağı gün için saklayan bir adamın başında görülmesi; mücadelenin her zaman devam edeceğini sembolize etmektedir.

Üçüncü defa da, gülen çocukların birbirlerine attığı kırmızı, neşeli bir topa dönüştüğü görülmesi; artık bağımsızlığın kazanıldığının ve barış ortamının sağlandığının sembolüdür.

Kısaca özetlemek gerekirse Fransa, Suriye'yi işgal ettiğinde büyük bir kültür kıyımına girişmiş ve halkı, başta kültürü olmak üzere bütün değerlerini unutturarak asimile etmeye çalışmıştır. Halkın içinde bunu kabullenmek isteyen olmuşsa da mücadeleciler ve direnişçi halk buna müsaade etmemiş ve en sonunda kararlılık, ısrar ve inançları sayesinde bu tecavüzden kurtulmuşlardır.

Hikâye, zaman ve mekân açısından incelendiğinde, zamana dair kullanılan kesin bir ifadenin bulunmadığını, ancak olayın 1919–1923 yılları arasında geçmiş olabileceğini görüyoruz. Olayın geçtiği mekân, Sûriye toprakları ve özellikle Şam şehridir.

Olayın şahıs kadrosunu, Mansûr el-Hâf, Nezihe, General Gouraud, Selahattin Eyyûbî, Şam halkı, Fransız ordusu, askerler, esmer tenli adam, kara tabutlar yapan adam ve çocuklar oluşturmaktadır.

Hâkim bakış açılı anlatıcı tarzıyla sunulan hikâyenin başlıca anlatım tarzını karşılıklı diyaloglar ve montaj tekniği oluşturmaktadır. Anlatımda olağanüstücülüğün izlerine rastlanmakta, bu da hikâyeyi daha ilginç kılmaktadır. Olay örgüsü giriş, gelişme ve sonuç şeklinde oluşturulmuştur. Üslup, anlaşılır ve akıcı olmasının yanı sıra okuru içine alan, sürükleyici ve zaman zaman da dehşete düşüren bir niteliğe sahiptir.

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### 1-Öykülerin Arapça Metinleri

#### الجريمة 1-1

كان سليمان الحلبي يمشي بخطى متئدة مبتهجًا بالهواء الذي يهب فيما حوله، مسقطًا الأوراق الصفراء من الأشجار المنتصبة على جانبي الشارع، وكانت يده قابعتين في جيبه بنطاله كطفلين نائمين.

وحين توقف لحظة عن السير ريثما يشعل سيجارة، دنا منه رجلان، وجهاهما متجهان، وطلبا منه هويته بلهجة صارمة. وارتبك إذ عرف مهنتهما. وقد كانا طويلي القامة، قسمات وجهيهما متشابهة. وأعاد الرجلان إلى سليمان أوراق هويته، ثم طلبا إليه مرافقتهم، فأطاعهما دون تفكير، وسار وهو يقول لنفسه: لا بد من أن ثمة سوء تفاهم.

واقتراده الرجلان إلى مخفر غير بعيد، وأدخلاه إلى غرفة لها ثلاث نوافذ مفتوحة للشمس والهواء والسماء. وكان يجلس في صدر الغرفة رجل ذو شارب أسود، أمامه مكتب حديدي، تكومت على سطحه أكדاس من الورق الأبيض.

وقال سليمان لنفسه: هذا رجل أسود.

وقال الرجل الأسود متسائلًا: (هل أنت سليمان الحلبي).

فأدنى سليمان رأسه بالإيجاب دون أن يتفوه بكلمة. وتناول الرجل الأسود ورقة بيضاء موضوعة على المكتب، وطفق يقرأ برتابة وكسل: (في ليلة السادس من حزيران، شاهد سليمان الحلبي حلمًا قتل فيه الجنرال كليبر).

وتوقف الرجل الأسود عن القراءة، وتطلع إلى سليمان الحلبي بعينين صارمتين، بينما تحول الرجلان إلى تمثالين من حجر، مسمرين قرب إحدى النوافذ. وكانت المدينة خلف النافذة. وتساءل الرجل الأسود مخاطبًا سليمان: (هل هذا صحيح؟).

فغمغم سليمان الحلبي مستكبرًا: (لا، لا. أنا لا أعرف الجنرال كليبر).

فالتفت الرجل الأسود نحو الرجلين، وقال لهما: (أحضرا الشهود).

ولم يتحركا، غير أن باب الغرفة فتح بعد لحظات، ودلف إلى الداخل ثلاثة أشخاص، ثيابهم معفرة بالتراب، ووجوههم صفراء كأن أصحابها عاشوا منات الأسنان في قبور تمقت الشمس. وعرفهم سليمان على الفور، وكانوا رجلاً هرمًا وامرأة كهلة وفتاة في مقتبل العمر.

وقال الرجل الأسود: (ليتقدم الشاهد الأول).

وابتعد الهرم مذفصلاً عن المرأة الكهلة والفتاة، واقترب من مكتب الرجل الأسود، ووقف أمامه مدني الظهر، وقال بصوت كأنه منبعث من أسطوانة عتيقة تدور بتثاقل تحت ذراع الداكي: ( في ليلة السادس من حزيران، شاهدت سليمان الحلبي يقتل الجنرال كليبر).

فقاطعه سليمان هاتفاً: (أبي!).

فلم يأبه الهرم له، وتابع كلامه قائلاً: (أبصرته يطلق من مسدس ضخم سبع رصاصات اخترقت جسد الجنرال، وانبتق الدم من سبعة ثقوب).

وكان الحزن في تلك اللحظة فارساً يمتطي صهوة جواد غير مروض، وقد وطئت سنابكه لحم سليمان، بينما غرس الفارس سيفه في القلب تماماً. ولكن سليمان لم يمت، إنما سمع الرجل الأسود يقول: (الشاهد الثاني).

وتقدمت المرأة الكهلة، ووقفت بجانب الرجل الهرم، وقالت: (رأيتَه يقتل الجنرال، وكان يحمل فأساً رفعها إلى أعلى، وأهوى بها بكل قوته، فشطّر الرأس إلى قطعتين، وسقطت الجثة قربي، واستطعت رؤية النخاع ممزقاً خارج الجمجمة المهشمة).

وأشارت نحو سليمان الحلبي بأصبع لا ترتجف، وقالت: (هذا هو القاتل!).

فتمتم سليمان الحلبي بحسرة: (أمي، أمي!).

فرمقته الكهلة بقسوة، وقالت له: (أمك امرأة واحدة فقط).

وتذكر سليمان يوم كان صغير السن، يلعب في الزقاق ملطخاً ثيابه بالطين، فوفقت أمه على عذبة باب البيت، وكشفت عن صدرها الشديد البياض، وقالت له منادية بحنو: (تعال تعال).

وقال الرجل الأسود: (الشاهد الثالث).

وتطلع سليمان الحلبي إلى الفتاة بنظرات أسيانة. ولم تتحرك الفتاة، فدمدم الرجل الأسود بغضب: (الشاهد الثالث.. ليتقدم).

وظلت الفتاة متجمدة في مكانها، غير أنها بدأت الكلام قائلة: (رأيتَه راكباً سيارة، دعست الجنرال، ومرت فوقه عدة مرات حتى تحول لحماً لا شكل له).



وصاح سليمان الحلبي: (ماذا حدث يا أختي! ألم أتركك في البيت وقد طلبت إلى أن أشتري لك مشطاً). وأخرج يده من جيبه حاملة مشطاً أسود اللون. وقال الرجل الأسود: (لينصرف الشهود).

وأشار بيده بحركة ضجرة إلى الشهود الثلاثة، فتجمعوا في الحال متلاصقين في كتلة واحدة، واتجهوا نحو الباب، وما لبثوا أن غادروا الغرفة.

وضع الرجل الأسود سيجارة بين شفتيه، وحين رفع يده نحو السيجارة حاملة عود الثقاب المشتعل، لاحظ سليمان أن يد الرجل الأسود غريبة، فجدها كثير التجاعيد، فكأنه جلد سرطان ميت، ظل زمناً مدياً تحت شمس قاسية.

ونفث الرجل الأسود دخان سيجارته، وتابعه بنظراته، بينما كان يتلوى صاعداً في جو الغرفة ثم يتلاشى بتكاسل. وقال لسليمان: (هل سمعت ما قيل الأدلة على جريمتك ثابتة).

- (لم أعترف بشيء).

- (اعترافك ليس مهماً. لقد اعترف غيرك بذنبك).

- (أنا بريء).

فتجهم وجه الرجل الأسود، وقال بصوت بارد قاس: (لماذا ولدت ما دمت بريئاً جئت إلى هذا العالم كي تهلك، وستهلك دون احتجاج. أنت مجرم، وكنا نراقبك منذ أن مد طوليل، فالناس المشبهون نعرفهم بسرعة ولا يستطيعون خداعنا).

وتناول الرجل الأسود أوراقاً بيضاء من على سطح المكتب، وأخذ يقرأ ما كتب فيها: (في الثالث من نيسان في الساعة الحادية عشرة وثلاث دقائق، تطلع سليمان الحلبي إلى القمر، وقال لنفسه: القمر سعيد لأنه لا يعيش في مدينة حاكمها الجنرال كليبر).

وتألق القمر في مخيلة سليمان الحلبي، وكان قمراً تهوول نحوه سحب قرمزية.

- (في يوم الحادي عشر من مايس في الساعة الثامنة صليداً، فتح سليمان الحلبي أبواب أقفاسه وأطلق

سراح عصافيره).

وتذكر سليمان رغبة في البكاء اجتادته بينما كانت العصافير في بدء انطلاقها عبر الفضاء الأزرق

ترفرف بأجنحتها بارتباك واضطراب.

- (وفي الساعة الثانية من بعد ظهر يوم الثاني من حزيران خطر في ذهن سليمان الحلبي أن العالم سيكون سعيدًا لو هلك بعض الأشخاص).

ورمى الرجل الأسود الأوراق على المكتب بحركة ساخطة، وقال: (ألم أقل لك إن أمثالك لا يستطيعون خداعنا?).

وظل سليمان صامتًا وقد استغرب أن يذمو في أعماقه شعور حقيقي بالذنب، ولكنه كان في الوقت نفسه شديد الاقتناع ببرأته.

وابتسم الرجل الأسود، ولحق بلسانه شفته السفلى، وقال: (ستعدم في الساعة السادسة).

فألقي سليمان نظرة سريعة على ساعته، فألفاها توشك أن تصبح السادسة، فانتابه الهلع، ورفض تصديق ما حدث حوله، وعدّه مجرد حلم سيصحو منه بعد لحظات على هزة من يد أمه وسيسمع صوتها.

وقال الرجل الأسود بتشف: (ستعدم).

- (ألن أحاكم).

فضحك الرجل الأسود، وقال: (انتهت المحاكمة. أنا القاضي).

وتناهى إلى سمع سليمان صفير قطار. لا بد من أن القطار يهدر الآن مارًا تحت الجسر، قاذفًا دخانه في سحابة صغيرة لن تعيش طويلًا، وستضمحل إثر ابتعاد القطار.

- (هل سأموت شقًا).

- (لا).

- (هل ستطلق النار علي).

- (لا).

- (هل سأحرق).

- (لا).

- (هل سأدفن حيا في التراب).

- (لا).

وأشار إلى الرجلين قائلاً: (هيا.. نفذوا الحكم بالإعدام).

الساعة الآن هي السادسة تماماً، والمدينة مستسلمة بفتور لضياء الشمس الآفلة. وكانت كامرأة ترغب في النوم قليلاً بعد أن أنهكها العمل من أجل أولادها.

وعُري سليمان الحلبي من ملابسه كلها، ولم يخجل من وقوفه عارياً كاملاً أمام أعين الرجال الثلاثة. وكانت السيارات تعبر الشوارع وهي تزق بأبواقها عند المنعطفات. وأخرج الرجلان من خزانة خشبية مديّة كبيرة، ثم ألقيا سليمان على الأرض، ولم يحاول المقاومة.

وكان بجانب الرجل الأسود منضدة قصيرة القوائم، ملتصقة بالجدار، يقبع فوقها مذياع صغير، مدّ إليه الرجل الأسود يده. وبعد قليل انسابت منه أغنية لامرأة، صوتها مفعم بالعذوبة والشجن، ويتلاقى فيه الريح والمطر والحنان العارم.

وأنصت الرجلان قليلاً للأغنية، ثم تحولوا جلادين، وبترا أصابع اليد اليمنى بالمديّة، فصرخ سليمان متألماً، وتدفق الدم. خمس أصابع كانت ملكاً لسليمان الحلبي، وقد صافحت الأصدقاء، ولمست باشتهاء لحم النساء، وكان باستطاعتها في لحظة غضب خنق مخلوق ما وقال الرجل الجلاّد لزميله: (يا لها من أغنية! ماذا تغديت?).

فأجاب الرجل الآخر: (حساء وقليلاً من الخبز. أسناني تؤلمني).

- (مسكين).

وأشعل الرجل الأسود سيجارة أخرى، وتركها معلقة بين شفتيه لتحترق على مهل.

وقطع ساعد سليمان، فتأوه وأطلق صرخة حيوان، صرخة طويلة مبجوحة. ولقد كان سليمان يحلم بأن تنام الفتاة التي سيحبها على ساعده لا على وسادة محشوة بالصوف أو القطن.

وقال أحد الرجلين بينما كانت أصابعه تلتف حول مقبض المديّة كأنها تنزلق إلى أن تصير قطعة منها: (ليلة أمس شاهدت فيلماً وكان سخيفاً).

- (كل الأفلام سخيفة في هذا الأسبوع).

وكانت أغنية المذياع تصعد وتبوح بالعذاب المرّ الذي يبقي إثر اندثار الحب.

واضحمل مرفق سليمان، وكان مرفقاً يتكئ على حواجز الأنهر ومناضد المقاهي، ويلكز الأصدقاء.

وجدنا أحد الرجلين على ركبتيه، وبتر الذراع اليمنى كلها بحركة سريعة، بينما كان الرجل الثاني يمسك بسليمان لمنعه من الحركة. ولم يحاول سليمان الحلبي المقاومة، إنما كان ينتفض كلما مست المديّة لحمه، ويتلوى على الأرض الناعمة الملساء بينما الدم يتابع تساقطه ذا الإيقاع الكثيب.

وفتحت دور السينما أبوابها، وغادرها روادها بخطي متثاقلة. وبترت ذراع سليمان اليسرى. ولو كان سليمان الآن متسولاً يمشي في الشوارع لاستدر الشفقة ولانهمرت النقود عليه، فهو بلا ذراعين، ولن يستطيع معانقة امرأة. وإذا جاع فمن سيضع اللقمة في فمه؟!

وكان الرجل الأسود يبتسم منتشياً بالأغنية المنبعثة من المذياع. وتابع الرجلان عملهما، وابتدأ جسد سليمان الحلبي ينقرض متصافلاً رويداً رويداً، وكانت الأعضاء المقطوعة تلقى جانباً. وكان الناس في الشوارع يسيرون على الأرصفة، وبعضهم يقف قليلاً أمام واجهات المكتبات متطلعاً إلى عناوين الكتب والجرائد. وكانت أصوات باذعي أوراق الياض صيب تتصاعد مطاردة المارة بالحاح: (ستريح مئة ألف ليرة). وكانت الباصات تواقظ على المسير متوقفة بين الحين والحين في أمكنة معينة.

وقال الرجل الأسود مخاطباً الرجلين: (لننته بسرعة. لدي موعد).

وتخيل الرجل الأسود بيته. لا بد من أن ضيوفه ينتظرون مقدمه، ولا بد من أن زوجته ترحب بهم، وتقدم لهم فناجين القهوة. وكانت زوجته جميلة، ويشعر الآن بأنه يحبها بضراوة.

وكان الرجلان في تلك اللحظة متغضني الجبين، ويدهما ملوثتين بالدم.

وقال الرجل الممسك بالمديّة لزميله: (إلى أين تنوي الذهاب بعد العمل).

- (إلى المقهى).

- (أنا سأذهب إلى البيت. سأقرأ قليلاً من الشعر، ثم أنام).

ووضع حد المديّة على عنق سليمان الحلبي، وأغمض سليمان عينيه بينما كان يحس بنصل المديّة بلامس حنجرته موشكاً على ذبحها، وشاهد نجومًا تبزغ كأنها عصفير ميتة. وجمع الرجل الجلاب قوته، وضغط على المديّة، فاخترقت اللحم والعظم اللدن، وفصلت الرأس الذي تدرج مبتعداً عن قطعة اللحم الباقية، وكانت قلباً وكتفين. وظلت عينا سليمان الحلبي مفتوحتين، تطل منهما نظرة بلهاء. ونهض الرجل الأسود، ووضع في جيبه علبة السجائر، ثم سار متجهًا نحو باب الغرفة، وعندما أمسك مقبض الباب التفت نحو الرجلين، وقال لهما: (نظفا الغرفة قبل ذهابكما). وعندئذٍ تذمر الرجلان بأصوات مرتفعة.<sup>38</sup>

<sup>38</sup> Zekeriyyâ Tâmir, 'Ibâdullah, Kitâb fî Cerîde, el-Ahrâm Gazetesi Kültür Eki, Sayı. 40, s. 10, (7 Şubat 2001), el-Ahrâm Matbaası, Kâhire.

## خضراء 2-1

وقفت المرأة في الحديقة، يطلّ عليها من الأعالي قمر من حجر أصفر، وكانت قدماها اللتان تطآن التراب عاريتين. وتناهى إلى سمعها غناء خشن ناء، فأدنت رأسها بانكسار. وكان الخوف في تلك اللحظة طيراً أبيض، مذبح العنق.

وارتدّ جسد المرأة، واغرورت عيذاها بالدموع، وابتدأ لحمها يتصلب شيئاً فشيئاً، وذمت جذور في باطن قدميها، وشقت التراب الجاف، وراحت تتغلغل فيه بينما كانت المرأة لا تزال تكي منغسة الرأس. وبغثة ندت عن المرأة صرخة ذعر خافتة، ورفعت ذراعيها إلى أعلى محاولة التخلص من التراب غير أن ذراعيها تيبستا وبقيتا مرفوعتين. وتم ايل الجسد يمنة ويسرة، وذضبت دموع العيذين رويداً رويداً، وتحول اللحم خشباً اكتسى بقشرة متشققة. وأقبل الشتاء فيما بعد، وغسلت أمطاره المرأة المثبتة في التراب. ثم أتى الربيع، فبدأت تنبت أوراق خضر صغيرة في ذراعي المرأة وشعرها، ثم ما لبث أن انبثق زهر كثير.

وسطعت شمس الصيف على الحديقة، وعندئذ أقبل صاحب الحديقة، وكان رجلاً هرمًا، فألفى أشجار التفاح في حديقته مثقلة الأغصان بالثمار عدا شجرة واحدة لم يتحول زهرها تفاحًا، فاستاء منها، وسارع إلى إحضار فأسه، وراح يهوي بها على جذع الشجرة، وتوالت ضرباته حتى سقطت الشجرة على الأرض ميتة.<sup>39</sup>

## الإجازة 3-1

رحّب دياب الأحمد بتكاثر الكتب في بيته، وازداد ابتهاجًا عندما خرج من صفحاتها رجال ونساء وأطفال، تكلموا معه، وشربوا من قهوته، ودخنوا من سجائره، وأكلوا من طعامه، وناموا في سريريه، واستحموا في حمامه، واطلعوا على مذكراته الخاصة المأى بالشكوى والسخط، ومزّقوها بأيديهم، وصنعوا منها قبعات وزوارق وطائرات، ونجحوا في إغرائه بالرحيل معهم إلى أرضهم الخضراء. ففحص الأطباء ملياً جسده الساكن، وقرروا أنه مصاب بإغماء لن يصحو منه، واستغربوا وجهه المطمئن الضاحك.<sup>40</sup>

## النمور في اليوم العاشر 4-1

رحلت الغابات بعيداً عن الذمر السجين في قفص، ولكنه لم يستطع نسيانه، وحنق غاضباً إلى رجال يتحلّقون حول قفصه وأعينهم تتأمل به فضول ودونما خوف وكان أحدهم يتكلم بصوت هادئ ذي نبرة أمرة: إذا أردتم

<sup>39</sup> a. e. g., s. 24.

<sup>40</sup> a. e. g., s. 26.

حقاً أن تتعلموا مهنتي، مهنة الترويض، عليكم ألا تنسوا في أي لحظة أن معدة خصمكم هدفكم الأول، وسترون أنها مهمة صعبة وسهلة في آن واحد.

انظروا الآن إلى هذا النمر: إنه نمر شرس متعجرف، شديد الفخر بحريته وقوته وبطشه، ولكنه سيتغير ويصبح وديعاً ومطيعاً كطفل صغير.. فراقبوا ما سيجري بين من يملك الطعام وبين من لا يملكه، وتعلموا. فبادر الرجال إلى القول إنهم سيكونون التلاميذ المخلصين لمهنة الترويض. فابتسم المروض مبتهجاً، ثم خاطب النمر متسائلاً بلهجة ساخرة: كيف حال ضيفنا العزيز؟ قال النمر: أحضر لي ما أكله، فقد حان وقت طعامي.

فقال المروض بدهشة مصطنعة: أأمرني وأنت سجينني؟ يالك من نمر مضحك!! عليك أن تدرك أني الوحيد الذي يحق له هنا إصدار الأوامر. قال النمر: لا أحد يأمر النمر.

قال المروض: ولكنك الآن لست نمرًا.

أنت في الغابات نمر.

وقد صرت في القفص، فأنت الآن مجرد عبد تمتثل للأوامر وتفعل ما أشاء.

قال النمر بنزق: لن أكون عبدًا لأحد.

قال المروض: أنت مرغم على إطاعتي؛ لأنني أنا الذي أملك الطعام.

قال النمر: لا أريد طعامك.

قال المروض: إذن جع كما تشاء، فلن أرغمك على فعل ما لا ترغب فيه.

وأضاف مخاطباً تلاميذه: سترون كيف سيتبدل؛ فالرأس المرفوع لا يشبع معدة جائعة.

وجاع النمر، وتذكر بأسى أيما كان فيها ينطلق كريخ دون قيود مطارداً فرائسه.

وفي اليوم الثاني أحاط المروض وتلاميذه بقفص النمر، وقال المروض: ألاست جائعاً؟ أنت بالتأكيد جائع

جوعاً يعذب ويؤلم.. قل إنك جائع فتحصل على ما تبغي من اللحم.

ظل النمر ساكناً، فقال المروض له: افعل ما أقول ولا تكن أحمق.

اعترف بأنك جائع فتشبع فوراً.

قال النمر: أنا جائع.

فضحك المروض وقال لتلاميذه: ها هو ذا قد سقط في فخ لن ينجو منه.

وأصدر أوامره، فظفر النمر بلحم كثير.

وفي اليوم الثالث قال المروض للنمر: إذا أردت اليوم أن تنال طعاماً، فنفذ ما سأطلب منك.

قال النمر: لن أطيعك.

قال المروض: لا تكن متسرّعاً، فطلبي بسيط جداً .

أنت الآن تحوم في قفصك، وحين أقول لك: قف، فعليك أن تقف.

قال النمر لنفسه: إنه فعلاً طلب تافه، ولا يستحق أن أكون عنيداً وأجوع.

وصاح المروض بلهجة قاسية أمره: قف.

فتجمد النمر تواء، وقال المروض بصوت مرح: أحسنت.

فسر النمر، وأكل بنهم، بينما كان المروض يقول لتلاميذه: سيصبح بعد أيام نمرأ من ورق.  
وفي اليوم الرابع، قال النمر للمروض: أنا جائع فاطلب مني أن أقف.  
فقال المروض لتلاميذه: ها هو ذا قد بدأ يحب أوامري.  
ثم تابع موجهاً كلامه إلى النمر: لن تأكل اليوم إلا إذا قلدت مواء القطط.  
وقلد مواء القطط، فعبس المروض، وقال باستنكار: تقليدك فاشل.  
هل تعد الزمجرة مواء. فقلد النمر ثادية مواء القطط، ولكن المروض ظل متهجم الوجه، وقال بازدراء:  
اسكت.. اسكت.. تقليدك ما زال فاشلاً.  
سأتركك اليوم تتدرب على مواء القطط، وغداً سأمتحنك.  
فإذا نجحت أكلت أما إذا لم تنجح فلن تأكل. وابتعد المروض عن قفص النمر وهو يمشي بخطى متباطئة،  
وتبعه تلاميذه وهم يتهايمسون متضحكين.  
ونادى النمر الغابات بضراعة، ولكنها كانت نائية.  
وفي اليوم الخامس، قال المروض للنمر: هيا، إذا قلدت مواء القطط بنجاح نلت قطعة كبيرة من اللحم الطازج.  
قلد النمر مواء القطط، فصفق المروض، وقال بغبطة: عظيم! أنت تموء كقط في شباط.  
ورمى إليه بقطعة كبيرة من اللحم.  
وفي اليوم السادس، وما إن اقترب المروض من النمر حتى سارع النمر إلى تقليد مواء القطط، ولكن  
المروض ظل واجماً مقطب الجبين، فقال النمر: ها أنا قد قلدت مواء القطط.  
قال المروض: قلد نهيق الحمار.  
قال النمر باستياء: أنا النمر الذي تخشاه حيوانات الغابات، أفلد الحمار؟ سأموت ولن أنفذ طلبك!  
فابتعد المروض عن قفص النمر دون أن يتفوه بكلمة.  
وفي اليوم السابع، أقبل المروض نحو قفص النمر باسم الوجه وديعا، وقال للنمر: ألا تريد أن تأكل؟  
قال النمر: أريد أن أكل.  
قال المروض: اللحم الذي ستأكله له ثمن، انهق كالحمار تحصل على الطعام.  
فحاول النمر أن يتذكر الغابات، فأخفق، واندفع ينهق مغمض العينين، فقال المروض: نهيقك ليس ناجحاً،  
ولكني سأعطيك قطعة من اللحم إشفافاً عليك.  
وفي اليوم الثامن، قال المروض: سألقي مطلع خطبة، وحين سأنتهي صفق إعجاباً.  
قال النمر: سأصفق.  
فابتدأ المروض إلقاء خطبته، فقال: "أيها المواطنون.. سبق لنا في مناسبات عديدة أن أوضحنا موقفنا من  
كل القضايا المصيرية، وهذا الموقف الحازم الصريح لن يتبدل مهما تأمرت القوى المعادية، وبالإيمان  
سننتصر".  
قال النمر: لم أفهم ما قلت.  
قال المروض: عليك أن تعجب بكل ما أقول، وأن تصفق إعجاباً به.

قال النمر: سامحني أنا جاهل أمي<sup>41</sup> وكلامك رائع وسأصفق كما تبغي.  
وصفق النمر فقال المروض: أنا لا أحب النفاق والمنافقين ستحرم اليوم من الطعام عقاباً لك. وفي اليوم التاسع جاء المروض حاملاً حزمة من الحشائش، وألقى بها للنمر، وقال: كل، قال النمر: ما هذا؟ أنا من أكلي اللحوم.

قال المروض: منذ اليوم لن تأكل سوى الحشائش.  
ولما اشتد جوع النمر حاول أن يأكل الحشائش فصدمه طعمها، وابتعد عنها مشمئزاً، ولكنه عاد إليها ثانية، وابتدأ يستسيغ طعمها رويداً رويداً.

وفي اليوم العاشر اختفى المروض وتلاميذه والنمر والقفص؛ فصار النمر مواطناً، والقفص مدينة.<sup>41</sup>

### ملخص ما جرى لمحمد المحمودي 1-5

كان محمد المحمودي رجلاً هرمًا، يعيش وحيداً في بيت صغير، فلا زوجة له ولا ولد، ولم يكن لديه ما يفعله إثر إحالته إلى التقاعد. فما إن يقبل الصباح حتى يغادر البيت، ويمشي في الشوارع وذئد الخطي، ويتوقف لحظات ليشتري جريدته المفضلة، ثم يستأنف مشيه المتباطئ متجهاً إلى مقهى لا يفصله عن الشارع الصاخب إلا حائط من زجاج. وحين يبلغه، يدلف إلى داخله، ويقصد طاولة معينة تتيح له التفرج على الشارع، ويجلس منتظراً دونما كلام النرجيلة وفنجان قهوة دون سكر. ثم يخرج من جيبه نظارة يضعها على عينيه، ويستغرق في قراءة الجريدة، مدخناً النرجيلة، متطلعاً بين الحين والحين إلى الشارع بعينين ذاهلتين.

وكما جاع، يذهض بتناقل وأسف، ويغادر المقهى إلى مطعم قريب، فيأكل بملل، ثم يرجع سريعاً إلى المقهى ليتابع قراءة الجريدة وتذخين النرجيلة واحتساء الشاي والقهوة والتفرج على الشارع، حتى يعمّ ظلام الليل، فيترك وقتئذ المقهى، ويذهب إلى بيته، ويخلع ثيابه، ويستلقي على سريره العريض، ويستسلم تَوّاً لنوم عميق.

وأحياناً كان يشاهد أمه في أثناء نومه، وكانت تؤذيه بقسوة لأنه لم يتزوج، وتقول مطالبة بطفل يقول لها: (يا جدي اشتري لي بالوناً).

فيسيقظ من نومه مكتئباً وخجلاً من رغبته في النحيب طويلاً.

وفي أحد الأيام، كان جالساً في المقهى كعادته، يقرأ الجريدة ويدخن النرجيلة، فإذا بأصابعه ثقلت فجأة الجريدة، وتذّ عنه شهقة، ويتهاوى أرضاً دون حراك. فاستدعى على عجل الطبيب الذي قرر بثقة أنه قد مات. وعندئذ جاءت المعاول والحرفوش تنفيذاً لوصيته، وحفرت حفرة تحت الطاولة التي اعتاد الجلوس إليها. ثم حمل برفق وسجي في قاع الحفرة، وأهيل فوقه تراب كثير، فلم يحق أو يتذمر إنما ابتسم فرحاً بخلاصه من المشي في الشوارع والذهاب إلى البيت والمطعم. وأدست بشغف لأحد أدبيث رواد المقهى وقرقرة النراجيل وصيحات الجرسون، ولكنه كان يشعر ليلاً بالضجر والوحشة والخوف إذ يخوى المقهى ويقفل أبوابه.

<sup>41</sup> a. e. g., s. 5.



وأتى يوم اقتحم فيه المقهى عدد من رجال الشرطة، وأخرجوا محمد المحمودي من حفرته، واقتادوه إلى أحد المخافر. وهناك قال له رئيس المخفر بصوت صارم: (نمى إلينا أنك تنتقد أعمال الحكومة وتهزأ بها وتسبها، وتزعم أن كل قوانينها لا تخدم إلا أصحاب البنائات والسيارات والبطون الكبيرة).

فهتف محمد المحمودي مرتاعاً مستنكراً: (أنا أسبّ الحكومة؟! أعوذ بالله! أنا لست ممن يشربون من النبع ثم يبصقون فيه. اسأل عني. كنت موظفاً مثالياً، وكنت أطيع الأوامر والقوانين وأقّدها بدقة. اسأل عني. لم أسكر يوماً، ولم أحرص بامرأة، ولم أؤذ أحداً، وكنت...).

فقاطعه رئيس المخفر قائلاً: (ولكن التقارير الواردة إلينا بشأنك لا تكذب، وأصحابها موضع ثقة كاملة).

ارتعد محمد المحمودي، وقال بصوت متهدج: (أقسم بالله أني عشت حياتي كلها دون أن أتكلم يوماً في السياسة، ولم أسبّ طوال عمري لا حكومة ولا حكماً).

قال رئيس المخفر: (ها ها.. من فمك أدينك. أنت قلت إنك لم تسبّ الحكومة، ولم تقل إنك مدحتها، أفلا تستحق في رأيك المديح).

فحاول محمد المحمودي التكلم، ولكن رئيس المخفر تابع قائلاً: (وحتى إذا كان ما تقوله صادقاً، فهو أمر غريب جداً لأن الناس جميعاً تشوهوا وصاروا حاقدين موتورين، يسبون الحكومة والحكام، متناسين وجوب إطاعة أولي الأمر، وأن للسياسة أهلها).

قال محمد المحمودي بصوت واهن: (هذا صحيح. الجميع يتحدثون في السياسة ولا يتركون مسؤولاً في الدولة إلا ويلصقون به أشنع الصفات، أما أنا...).

قال رئيس المخفر مقاطعاً بصوت وديع متسائل: (وأنت في المقهى تسمع طبعاً ما يقولون، وتعرف أسماء الذين يتكلمون).

هزّ محمد المحمودي رأسه بالإيجاب، فابتسم رئيس المخفر، وقال: (أنت كما يبدو رجل طيب ومواطن صالح. وأنا أربح فعلاً في مساعدتك كي تنجو من التهمة الموجهة إليك، ولكن عليك أيضاً أن تساعدني).

فضحك رئيس المخفر ضحكة مرحة ثم قال: (الأمر بسيط جداً ومسلّ. اسمع...).

وأصت محمد المحمودي لما قاله رئيس المخفر، ثم عاد بعد قليل إلى حفرته في المقهى وهو شديد الابتهاج، فقد بات لديه ما يفعله، ولم يعد يشعر بالوحشة والضجر والخوف حين يقفل المقهى أبوابه في منتصف الليل، إذ كان يسارع آنذاك إلى كتابة ما سمعه من رواد المقهى محاذراً النسيان<sup>42</sup>

<sup>42</sup> a. e. g., s. 6.

## الكذب 1-6

أنهى المعلم درسه قائلاً لتلاميذه: (والآن وقد أصبحتم تعلمون أن أعظم ما في الإنسان يكمن في رأسه، فإياكم ونسيان هذه الحقيقة الرائعة).

فتبادل التلاميذ النظرات الدهشة، وراقبوا المعلم بفضول بين ما كان يغادر قاعة الدرس مشدود القامة، مرفوع الرأس. وظلوا لائذين بالصمت هنيهات، ثم ما لبثوا أن نهضوا عن مقاعدهم، وتراكموا منطلقين نحو باحة المدرسة. وهناك لم يلعبوا كعادتهم، إنما تجمعوا وراحوا يتجادلون حول ما قاله المعلم.

واستمرت أصواتهم تتعالى متحمسة أشد الحماسة، حتى قرع الجرس معلناً بدء درس جديد. وعندئذ عادوا إلى قاعة الدرس، وجلسوا على المقاعد منتظرين قدوم المعلم بلهفة وتحفز، غير أن المعلم لم يحضر، إنما أقبل مدير المدرسة صارم الوجه، وقور الخطى، وأخبرهم أن معلمهم أصابه صداع مباغت، وطلب إليهم بصوت خشن أن يقضوا وقت الدرس في مطالعة عشر صفحات من كتاب التاريخ، ونصحهم بعدم التكاثر في نشدان العلم.

ولم يكد المدير يغادر قاعة الدرس حتى عاد التلاميذ إلى الجدل ثانية:

(المعلم لم يكذب).

وصاح واحد من التلاميذ بلهجة واثقة: (الرأس موجود فقط من أجل حمل العيدين والأنف والحاجبين والشعر والأذنين).

وطال الجدل واشتد، ثم انتهت أخيراً بالاتفاق على أن التجربة وحدها القادرة على إعطاء البرهان على كذب المعلم أو صدقه.

واختار التلاميذ واحداً منهم. كان أصغرهم سناً، ذا عينين زرقاوين وشعر أشقر. وقد سارع إلى الاستلقاء على الأرض ضاحكاً فخوراً، وبادر التلاميذ إلى فصل رأسه عن جسده بمذبة مرهفة الحد، ثم حملوا الرأس، وتطلعوا إلى جوفه من ثقب العنق المقطوع، فلم يبصروا سوى عذمة. عندئذ سارعوا إلى إحضار حجر من باحة المدرسة، وكان الحجر صلباً وصلباً، ووضعوا الرأس على أرضية قاعة الدرس، وانهالوا عليه ضرباً بالحجر حتى تكسّر. وعندما أبصروا ما يحتوي ضحكوا بهزاء، ورمقوا بقرف النخاع الشبيه بنخاع الخروف الذي يباع ندياً في دكاكين القصابين، وهزوا رؤوسهم بأسف، وقالوا بثقة: (كذب المعلم).

بعدئذ أحضروا صمغاً، وألصقوا الرأس بعضها ببعض، ثم ألصقوا الرأس بالجسد الملقى على الأرض، وتبادلوا نظرات تمّ عن انتصار أكيد، وردّوا ثانية: (كذب المعلم).

ولا كز أدهم الصغير ذا العيزدين الزرقاوين والشعر الأشقر، فوثب على الفور واقفًا، و صاح متسائلا بفضول: (هل كذب المعلم).<sup>43</sup>

## رجال 1-7

أقسم عبد الحليم المرّ أنه سيطلق زوجته نبيلة إذا ما تجرأت على الخروج وحدها من البيت من غير إذنه، فحرصت نبيلة بعد قسمه على الخروج من البيت كل يوم. فغضب، وأقسم أنه سيطلقها إذا ما تجرأت على المشي في الشوارع بغير ملاءة، فهجرت نبيلة ملاءتها السوداء، واستخدمتها ممسحة للبلاط. فغضب، وأقسم أنه سيطلقها إذا ما علم أنها تكلم رجلاً غيره. وعاد ظهر أحد الأيام إلى البيت عودة غير متوقعة، فوجدها في السرير تكلم رجلاً لم يره من قبل، فغضب، وأقسم أنه سيطلقها إذا ما اتضح أن ذلك الرجل الغريب هو السبب في انتفاخ بطنها. فضحكت نبيلة قائلة إن ما تطهوه من طعام دسم يسبب غازات تطير مناطيد، ولكنها بعد أشهر قليلة أنجبت بنتاً، فغضب عبدالحليم المرّ، وأقسم أنه سيطلق نبيلة إذا ما خطر لها ثانية أن تنجب بنتاً. ولكنه طلقها بعد أسابيع عندما ضبطها وقد نسيت أن تضع ملءاً في طعام طهته.<sup>44</sup>

## المستشارون 1-8

كان عزمي الصفاد يجلس في المقبرة الملاصقة لحارته أكثر مما يجلس في بيته، وواجه الساخرين منه برد حاسم خلاصته أن كل رأس حرّ في اختيار المخدة التي تريحه، متسائلا: (أيهما أحسن لي: أن أجلس في مقبرة أم أجلس في خمارة أو ملهى أو ندى للقمار).

وأتاح له جلوسه الدائم في المقبرة اكتساب ثقة الموتى المدفونين في تلك المقبرة ومودتهم واحترامهم، ولكنه لم يصادق إلا المرموقين لا اعتقاده أن من يعاشر الفقراء ينتقل إليه قملهم.

صادق حمزة الركبة الذي كان مديراً لبنك، ومات في السجن بعد أن ثبت أنه اختلس الملايين، ولم يعثر على الملايين المنهوبة، فنال احترام السجناء والسجانين حتى آخر رفق في حياته.

صادق رشيد نصر الذي يملك بيوثاً ودكاكين وأراضي بعدد شعر رأسه، ولم يكن أصلع بل كان كثيف الشعر. واشتهر بحبه للزواج، يطلق ويتزوج ويطلق ويتزوج، والنساء أكثر من رمال الصحاري، والعمر قصير، والسرعة مطلوبة إذا كانت الغاية الاستيلاء على كل النساء بالحلل.

صادق كريم المقل الذي تبوأ الكثير من المناصب المهمة، وآخر منصب له هو وزير للمالية، فشاع في عهده الزعم بأن الوزير مختلف عن كل الناس قاطبة، فبزته ذات جيوب لا نهاية لها سرية وعلنية، والجيوب السرية مهما امتلأت، فستظل جيوب أخرى فارغة تطالب بالإحاح أن تمتلئ كغيرها من الجيوب المحظوظة. وعندما توفي

<sup>43</sup> a. e. g., s. 25.

<sup>44</sup> a. e. g., s. 26.

بالسكتة القلبية المفاجئة، نُكست الأعلام، وعدَّ شهيداً من شهداء الوطن ودعامة من دعائمه الاقتصادية انهارت ولا تعوض.

صادق نذير البهلول الذي كان يقتل الناس بسهولة كأن الدم مجرد ماء، ولكنه لاقى مصرعه في مشاجرة تافهة، فقيل آنذاك القول الذي شاع وانتشر، وهو أن الذبابة تدمي مقلة الأسد.

صادق عم يد الحلو الذي كان كاتباً مشهوراً، وزع على الوجهاء والأعيان وذوي النفوذ قادمة بأسعار مدائحه وأهاجيه لا تقبل المناقشة والمفاوضة والمساومة، فكل حرف له ثمن، والقاف ثمنها ليس كثر من الياء. ومات من دون أن يثبت أنه كتب مرة كنوع من الصدقة أو الزكاة. لا يكتب إلا إذا قبض سلفاً، أما الوعود بالدفع، فيقابلها بوعود بالكتابة لا أقل ولا أكثر.

صادق جليل العياث الذي كان يحاول اختراع قنبلة من نوع غير مألوف، تبديد الملايين وتجلب له الثروات الطائلة، فانفجر ما كان يحاول اختراعه، وحولّه قطعاً صغيرة من اللحم لا تثرى إلا تحت مجهر.

صادق دلال العضاض التي كانت حياتها عواصف متتالية من الفضائح، فقد اتهمت يوماً بإغراء الزوجات الشريقات بتأجير أجسادهن، واتهمت في يوم آخر بإنشاء شبكة دعارة سرية تضم طالبات ما زلن على مقاعد الدراسة، فنجت من كل اتهام، وحافظت على رأسها مرفوعاً وسمعتها عطرة، وظلت سلعتها لا تئافس وتحظى بالرواج والإعجاب والاحترام. وعندما ماتت ذرفت العيون الدموع السخية، وعوملت ذكراها باحترام وخشوع كأنها رابعة العدوية.

وتطوع هؤلاء الأصدقاء السبعة بأن يعملوا لدى عزمي الصفا مستشارين بغير راتب، فرحب بتطوعهم. وكانت نصيحتهم الأولى له هي أن زمان جلوسه في المقابر آن له أن ينتهي حتى لا ينظر إليه على أنه غريب الأطوار، ويروج لشائعات تشكك في سلامة قواه العقلية. وعندما همّ بالاعتراض والتحدث عن وفائه لأصدقائه، أخبروه أنهم سيرافقونه أينما كان.

وهكذا خرج عزمي الصفا إلى ساحات الحياة اليومية مزوداً بسبعة مستشارين ذوي كفاءة وخبرة ونضج ودهاء، فوثب من نجاح إلى نجاح حتى صار الرجل الأول في بلده مالا ونفوذاً وجاهاً، يأمر فيطاع. وكان أول أمر من أوامره يحظر الجلوس في المقابر.<sup>45</sup>

## الفريسة 9-1

احترقت الغمامة والموسيقى، والورد ودمى الأطفال، فلم أجد مكاناً أختبئ فيه سوى نهر كثير المياه، وهناك عشت طوال سنوات وحيداً مستسلماً لطمأنينة غامضة، حتى جاء في أحد الأيام صياد هرم، فانتشلني بسنارته من قاع النهر، وحقن إلي باستغراب وأسف، وقال: (ظننت أنك سمكة).

<sup>45</sup> a. e. g., s. 27.

فقلت له متصنعاً المرح: (لا تخطئ، فالإنسان أفضل وأروع من السمكة).

فنظر إلى الشمس الآفلة بعينين مجهدتين، وقال: (مساكين أولادي، سينامون الليلة دون أن يأكلوا).

فأحنيت رأسي بخجل، ثم قلت له: (كيف صدقت ما قلته لك؟ كنت أمزح فأنا سمكة).

قال الصياد: (ولكن الأسماك لا تتكلم).

قلت بصوت متهدج: (أدسيت أن البحر غني وأسماكه متنوعة؟ أذا سمكة من نوع غريب، تتكلم وتشبه الإنسان).

قال الصياد متسائلاً بفرح: (أتقول الصدق، أم ما زلت تمزح!).

فأجبت دون تردد: (سؤالك ساذج، فما الذي يرغمني على الكذب!).

فلم يفه الصياد بكلمة، وحملني إلى بيته وهو يلهث متعباً، وهناك تولت زوجه تقطيعي بالسكين إلى قطع مختلفة الحجم، ووضعنها في مقلاة ملأى بزيت يغلي، فلم أصرخ متوجعاً أو مستغيثاً، وبقيت في المقلاة حتى نضجت. عندئذ ابتدأ أولاد الصياد يأكلونني بنهم، فغمرتني البهجة، ولكنني حزنت بعد قليل لأن الأولاد قالوا بتذمر وسخط إن لحمي سيئ الطعم على الرغم من أنهم استمروا في أكله.

وازداد حزني عندما تنبّهت إلى أنني في يوم تال لا بد عائد إلى جوف الأرض، وسأضطر آنذاك إلى العيش في الأماكن المظلمة الفكرة حتى يتاح لي يوماً رؤية الشمس في جذور شجرة أو وردة.<sup>46</sup>

## الساحر 1-10

أوثقت يدا طفل في الخامسة من عمره خلف ظهره، وعُصبت عيناه الخضراوان بقطعة قماش قائم، ووقف قبالة خمسة جنود وقفة استعداد متكبين بنادقهم متأهبين لتنفيذ الجديد من أوامر ضابطهم المتوقعة.

وتعالى صوت ضابطهم أمراً، فسددوا بحركات سريعة فوهات بنادقهم نحو قلب الطفل، وأمرهم ضابطهم بإطلاق النار، واختلط صوت الضابط الصارم الأمر بضحكة ندت عن الطفل، وبلغت مسامع الجنود الخمسة، فتذكر الأول زوجته الجميلة حين تضحك، وتذكر الثاني سريره قرب نافذة مطلة على نهر، وتذكر الثالث شارعاً مشجراً يمشي فيه مثرثراً مع صديق، وتذكر الرابع يوم كان صغير السن يعلمه أبوه صيد السمك على شاطئ بحر، وتذكر الخامس أمه تكبر في السن فجأة يوم مرض.<sup>47</sup>

<sup>46</sup> a. e. g., s. 29.

<sup>47</sup> a. e. g., s. 21.

وبادر الجنود الخمسة إلى إطاعة الأمر العسكري، وأطلقوا نيران بنادقهم على صدر ضابطهم الذي تهاوى أرضاً متقوياً خمسة ثقوب دامية، وانتظروا غير آسفين أن تُطلق النار عليهم، ولكنهم ظلوا أحياء ومات كل أمر بإطلاق النار .

### انتظار امرأة 1-11

ولد فارس المواز بغير رأس، فبكت أمه، وشهق الطبيب مذعوراً، والتصق أبوه بالحائط خجلاً، وتشدّنت الممرضات في أروقة المستشفى.

ولم يمت فارس كما توقع الأطباء، وعاش حياة طويلة، لا يرى ولا يسمع ولا يتكلم ولا يتذمر ولا يشتغل. فحسده كثيرون من الناس، وقالوا عليه إنه ربح أكثر مما خسر.

ولم يكف فارس عن انتظار امرأة تولد بغير رأس حتى يتلاقيا وينتجا نوعاً جدياً من البشر آملأً ألا يطول انتظاره.<sup>48</sup>

### المتهم 1-12

دخل شرطي بدين إلى المقبرة، ومشى بضع خطى مترددة بين الأضرحة البيض، ثم وقف حائراً لحظة، صاح بعدها بصوت ممطوط: (عمر الخيام).

لم يجب أحد، فأخرج من جيبه منديلاً أبيض وسخاً، وتمخط في طياته ثم كوّره وأعادته إلى جيبه، وصاح بصوت حائق: (عمر الخيام.. عمر الخيام.. أنت مطلوب للمحاكمة).

فلم يجب أحد، فغادر الشرطي المقبرة عاذاً إلى مخفره، وهناك كتب تقريراً وصف فيه ما حدث مؤكداً أن عمر الخيام رفض حضور المحاكمة. وقّم تقريره إلى رؤسائه الذين تجهمت وجوههم استنكاراً ودهشة، وبادروا إلى إصدار أوامرهم، فانطلق حالاً إلى المقبرة عدد من رجال الشرطة يحملون المعاول والرفوش، فنبشوا قبر عمر الخيام، وأخرجوه من تحت التراب متهدلاً مغبراً مهترئ اللحم، وحملوه إلى قاعة المحكمة حيث مثل أمام القاضي.

ولقد قال القاضي بلهجة وديعة وقور: (أنت يا عمر الخيام متهم بكتابة شعر يمجّد الخمرة ويدعو إلى شربها. وبما أن بلادنا تطمح إلى تحقيق الاستقلال الاقتصادي، وقوانينها تمنع استيراد البضائع الأجنبية، وبما أن بلادنا تفتقر إلى معامل تصنع الخمرة، فإن شعرك يُعَدُّ تحريضاً على المطالبة باستيراد البضائع الأجنبية، يعاقب عليه القانون دون هوادة، فهل تقرّ وتعترف بذلك؟ لماذا لا تجيب؟ تكلم. السكوت مؤذ. حسناً. سكوتك يدلّ على إنكارك للتهمة. إذن سنحاول الآن أن نعرف إن كنت بريئاً أو مذنباً، فالعدالة هي غايتنا. أولاً.. من يكتب الشعر لا بد من أن يتقن الكتابة والقراءة. هل تجيد القراءة والكتابة؟ أنت تتكر؟! إذن سنستدعي الشهود).

<sup>48</sup> a. e. g., s. 19.

الشاهد الأول (صاحب مكتبة): (المتهم كان يشتري من مكتبتي كتبًا كثيرة العدد).

القاضي: (أي نوع من الكتب كان يشتري?).

الشاهد الأول: (كان يشتري كتبًا متنوعة الموضوعات، ولكنه كان يفضل الكتب التي تتحدث عن الحب).

القاضي: (ها ها.. إذن كان يحب الكتب الجنسية! رحمة الله على الأخلاق الحميدة. قل لي: ألم يكن يشتري كتبًا سياسية).

الشاهد الأول: (الكتب السياسية؟! أقسم أن يدي لم تمسَّ يومًا كتابًا سياسيًا.. وربما كان يشتريها من مكتبة أخرى).

القاضي: (إذن كان يشتري كتبًا?!).

الشاهد الأول: (وكان يشتري أيضًا ورقًا أبيض وأقلامًا).

القاضي: (الله أكبر! لقد زهق الباطل وانتصر الحق. المتهم لو لم يكن يعرف القراءة والكتابة لما أنفق ماله على شراء الكتب والورق والأقلام).

الشاهد الثاني (امرأة هرمة): (كل ما أعرفه هو أن المتهم لا يحب سوى الكلمات. وقد أخبرتني امرأة كانت تحبه أنه اعترف لها أنه يحب الكلمات أكثر من حبه لأجمل امرأة في الدنيا).

القاضي: (يحب الكلمات?! يا له من شذوذ! المواطن الصالح يحب أمه والحكومة فقط).

الشاهد الثالث (صحفي): (اطلعت على أشعار المتهم، فوجدتها تخلو من أي مديح لمحاسن الحكومة).

القاضي: (هذا برهان قاطع على أن المتهم لا يحب الشعب).

الشاهد الرابع (رجل له لحية طويلة): (أقسم بالله أنني سمعت بأذني اللتين سيأكلهما الدود بعد موتي، سمعت المتهم يقول: إن الخمرة تهزم الحزن).

القاضي: (هذا كلام يصبح خطيرًا جدًا إذا ثبت للمحكمة أن الحزن متفش بين الناس).

الشاهد الخامس (رئيس مخفر شرطة): (وردتنا تقارير كثيرة حول النشاط الهدام الذي يقوم به المدعو الحزن، ولكننا لم نتمكن حتى الآن من اعتقاله، ولا يزال البحث عنه جاريًا).

الشاهد السابع (سجين): (الحزن أرغمني على شتم الحكومة).

الشاهد الثامن (سجين): (الحزن هو الذي دفعني إلى الاشتراك في تظاهرة).

الشاهد التاسع (سجين): (الحزن هو الذي حرّضني على أن أحاول الهرب من السجن).

الشاهد العاشر (سجين): (الحزن وحده جعلني أكره رجال الشرطة).

القاضي: (لقد أثبتت إفادات الشهود أن أشعار عمر الخيام ليست إلا دعاية صريحة للخمرة، ودعوة سافرة إلى استيراد البضائع الأجنبية، وتنفيذًا لمخطط مشبوه يهدف إلى إثارة الشغب. كما أن إفادات الشهود أثبتت أيضًا تعاون عمر الخيام مع الحزن الذي تبين للمحكمة أنه ليس سوى جاسوس من جواسيس الطابور الخامس، يستخدمه أعداؤنا من أجل تعزيز الأمن وبثّ الاضطراب).

وسكت القاضي هنيهة متنهدًا بارتياح وغبطة، ثم استأنف كلامه، فحكم على عمر الخيام بمنعه من كتابة الأشعار منعًا باتًا.

وتولى رجال الشرطة نقل عمر الخيام إلى المقبرة، وأعادوه إلى حفرة، وأهالوا فوقه التراب بعد أن أتلّفوا ما يملك من أوراق وأقلام. غير أن الحزن ظل طليقًا يتابع نشاطه الهدام.<sup>49</sup>

### الرعد 1-13

لا تذهب الغيوم صلبًا إلى المدرسة، وأنا أمرت الشمس ألا تشرق، فلم تطعني، فعزمت على الانتقام منها حين أصبح طويل القامة.

وحملت إلى معلم الحساب الذي يملك وجهًا مثلث الشكل، فانتبه إلي، وصاح بي غاضبًا: (انهض يا ولد).

فنهضت واقفًا، بينما تابع المعلم مخاطبتي بصرامة واشمئزاز: (كفّ عن مسح أنفك بكمّ قميصك).

فتجمدت، فأردف المعلم قائلًا: (أجب بسرعة.. لدينا عشرة ملايين شخص، شنقنا سبعة ملايين، فكم شخصًا بقي على قيد الحياة).

فأجبت فورًا: (لا أعرف).

<sup>49</sup> a. e. g., s. 28.



فقال المعلم بحنق: (أف! إلى متى ستظل تلميذاً جاهلاً؟!).

فقلت له بفتور: (أنا أكره الحساب).

فاحمرَّ وجه المعلم، وقال بلهجة حادة: (ها... إذن أنت تكره الحساب).

وصمت لحظة متجهِّم الوجه، ثم استأنف الكلام متسائلاً بلهجة هازئة: (وماذا تكره أيضاً هيا أخبرنا).

- (أكره الشتاء).

- (وماذا تكره أيضاً).

- (أكره الشتاء والصيف والخريف والربيع).

- (وماذا تكره أيضاً).

- (أكره الليل والنهار).

- (وماذا تكره أيضاً).

- (أكره السبت والأحد والإثنين والثلاثاء والأربعاء والخميس والجمعة).

- (وماذا تكره أيضاً).

- (أكره الشمس والقمر والنجوم).

- (وماذا تكره أيضاً).

- (أكره الأغاني والقطط والعصافير).

- (وماذا تكره...).

- (أكره الرجال أكره النساء أكره الأولاد).

عندئذ صاح المعلم: (اسكت. ستظل تلميذاً جاهلاً!).

فاختر عت تَوّا قنبلة ذرية، وطوّحت بها بأقصى ما أمّلك من قوة، فانفجرت، وأشرقت الشمس على أنقاض.<sup>50</sup>

### في ليلة من الليالي 1-14

يجيء الليل كنفّا أسود، فيبتعد أبو حسن بخطى هارب عن حارته الخرساء، وأزقتها الملتوية المظلمة، وناسها العجاف، وبيوتها الرثة المتلاصقة، ومقهاها الذي يشبه تابوتاً مهترئ الخشب. وحين يبلغ الشوارع العريضة، تبهره ضوضاؤها وسياراتها المسرعة وناسها المتأنقون وأنوارها الساطعة المتعددة الألوان، فيمشي بخطى ذاهلة متباطئة، مشدود القامة، مرفوع الرأس، ذا وجه متجدد، شديد الزهو بشاربيه الكئين اللذين كانا يغريان عيوناً كثيرة بالتدقيق إليهما بفضل ودهشة. إيه! أنت أبو حسن. ويحقّ لك أن تنال الإعجاب والاحترام. أنت خير الرجال. خنجرك البرق الذي يعقبه مطر من دم، وقلبك فضة، ويدك من صخر الجبال. أنت رجل لا كبقية الرجال. تفرح فتصير بسناً أخضر. تغضب فيحمل الموت نعثاً فارغاً وينتظر أشلاء فريسة. تحب فتخلص. لا تغش ولا تكذب. لا تتملق ولا تتافق. الأعور أعور، والأعمى أعمى. تضرب فتدمي ولا تقتل. تعادي فيختفي من تعاديه. تصادق فتذهب حتى روحك لمن صادقته. عمرك أكثر من أربعين سنة، ولكنك حين تلتقي بجسد امرأة، تبقى في دمها حتى القبر. تشرب العرق كأنه ماء ولا تسكر. تخوض مشاجرات تسيل فيها الدماء كأنك تدخن سيجارة على ضفة نهر. يعلو صوتك الذشن بموآل فتبكي الحجارة. أنت الرجل الذي يكنّ له الرجال والنساء والأطفال في حارته المدبة والإجلال. إذا تشاجرت امرأة مع زوجها، فلا تقصد بيت أهلها شاكية، إنما تلجأ إليك واثقة بأن ما لحق بها من ظلم سيزول لا محالة. يحبك الأطفال ويصرخون مستنجدين بك لحظة تضربهم أمهاتهم. وقطط الحارة ساعة تجوع تأتي إليك وهي تموء. وإذا تخاصم صديقان فلا أحد غيرك يستطيع بكلمة أن يوقد من جديد ما انطفأ في قلوبهما من ودّ. والشاب اليتيم إذا رغب في الزواج من فتاة، تصبح أنت عائلته. كنت دائماً تنصر الضعيف المظلوم، وتجابه القوي الظالم غير هيباب. ولم تعرف يوماً أحنيت فيه رأسك لهوان أو ذلّ.

ويبتسم أبو حسن ابتسامة مغتبطة متفاخرة، بينما هو مستمرّ في سيره المتمهّل على أرصفة مكتظة برجال لا شوارب كثة لهم، وبذساء يمشين بخطوات واثقة شامخات الرؤوس، معطرات، أنيقات، جميلات كدمى غالية الثمن. انظر يا أبا حسن انظر. رجال كالنساء ونساء كالرجال. لا تعجب ولا تستنكر. هذه هي سنة الحياة، فلا شيء يبقى ويدوم، وكل زمان له رجاله ونساؤه.

ويلمح أبو حسن فتاتين في مقبّل العمر، جميلتين أكثر من زهرة ياسمين في الصباح. وكانتا ترنوان إلى شاربيه الكئين بنظرات مستغربة، فيتزايد اعتداده بشاربيه، وتلمسهما أصابع يده اليمنى بحركة مزهوة.

وتهامست الفتاتان، ثم ضحكتا ضحكاً ساخراً، ففوجيء أبو حسن، وارتبك، وحدث خطأ مبتعداً عن الفتاتين، وسلك طريقاً فرعية تضيئها مصابيح كهربائية، شاحبة النور، متدلّية من أعمدة خشبية تتناثر متباعدة. أنت! أنت أبو حسن، ويسخر منك فتستحي كبنّت ما باس فمها إلا أمها! أخ يا زمن.. أنت كلب يعصّ صاحبه.

<sup>50</sup> a. e. g., s. 25.

وتداهى إلى سمع أبي حسن أغنية آتية من إحدى البنايات من نافذة مفتوحة مضاءة، فتوقف عن السير، واستند إلى جذع شجرة. وكان المغني أجشَّ الصوت، وأغنيته مبهمة الكلمات، غير أن صوته كان كصرخة مخنوقة لطير فقد جناحيه بغتة وهوى في فراغ لا أرض له.

وتخيل أبو حسن الفتاتين وقد اختطفنا وترقصان مرعوبتين عاريتين في غرفة يحتشد فيها عدد من رجال نوي شوارب كثة وأعين مفترسة. ثم تذكر امرأة جميلة من حارته، وكانت تقول له: (تزوجني وسأكون خادمك). ولكن ولولة انبثقت ذات صباح من بيتها، جلّت الحارة وسكانها بلون أسود. ولم يمش أبو حسن وراء نعشها، إنما اختبأ في غرفته، ودفن وجهه في الوسادة. ولم يستطع أن يبكي، ولكن صوته كان يتصاعد بين الحين والحين أجش مجوّدًا أكثر حزنًا من بكاء الأم التي فقدت ابنتها.

وتعالت صرخة استغاثة حدة من امرأة، وأبصر أبو حسن رجلًا يركض باتجاهه، تتبعه صيحات تقول إنه لص وتحثّ على إمساكه .

ولما اقترب الرجل الهارب من أبي حسن، حاول إمساكه، ولكنه راغ ببراعة، وأفلت منه، واستأنف ركضه السريع دون أن يبالي باسترداد ما سقط من يده.

وانحنى أبو حسن على الأرض، وتناول ما سقط من الهارب، فإذا هو حقيبة يد نسائية، فتأملها وهو يقول لنفسه بسخرية: ماذا سيحكي أهل حارتي إن أبصروا أبا حسن يحمل ما تحمله النساء!

وأقبل الذين كانوا يطاردون الرجل الهارب، ويرفقهم شرطي بدين، فقال لهم أبو حسن بلهجة اعتذار وأسف: (اللعين كان كالزئبق وهرب مني). فصاحت امرأة وهي تشير إلى أبي حسن: (اقبضوا عليه. هو اختطف حقيقتي، وها هي ذي بيده).

قال أبو حسن: (عيب يا امرأة! ما هذا الحكي!).

فانتزعت المرأة الحقيبة من يده، وصاحت: (انتبهوا سيهرب).

فسارع الشرطي البدين وعدد من الرجال إلى إمساكه، وقال له الشرطي: (هيا، امش).

قال أبو حسن متسائلًا بدهشة: (إلى أين).

قال الشرطي: (إلى أين! إلى المخفر طبعًا. لعلك ظننت أننا سنأخذك إلى كباريه!).

فحاول أبو حسن الكلام والاحتجاج، ولكن شتائم كثيرة انهالت عليه، فسكت، وسار برفقة الشرطي يحيط به رجال ونساء وأطفال، يتكلمون بأصوات عالية، ويشيرون إليه قائلين إنه لص.

ولم يستمر السير طويلاً إذ كان مخفر الشرطة قريباً. واقتيد أبو حسن تَوّاً إلى غرفة رئيس المخفر الذي كان شاباً ذا وجه أبيض وسيم حليق وعينين صارمتين واجمتين، ويجلس وراء طاولة، على سطحها جرائد وأوراق وتلفون.

وتقدم الشرطي من رئيس المخفر، وشدّ قامته، ورفع يده محيياً، ثم تكلم ملخصاً ما جرى. فقال أبو حسن مقاطعاً: (كل ما يقوله غير صحيح).

فقال رئيس المخفر لأبي حسن: (اخرس. لا تتكلم. تتكلم فقط عندما آمرُك بالكلام).

وصاحت المرأة صاحبة الحقيبة: (هو اختطف حقيبتني من يدي وهرب).

وتلتها أصوات عديدة تؤيدها، ويضيف أصحابها قائلين: (كلنا رأيناه ولحقنا به حتى قبضنا عليه).

وقال الشرطي: (ضبطته يا سيدي والحقيبة بيده).

ظل رئيس المخفر صامئاً، ووجّه إلى أبي حسن نظرة طويلة مقدّصة، ثم قال له بازدياء: (تفضل.. جاء الآن دورك. هيا أسمعنا فصاحتك. ما لك! هل ابتلعت لسانك يا لص).

قال أبو حسن: (أنا لست لصاً).

قال رئيس المخفر بحق: (إذن من أنت لعلك شيخ جامع ولا ندري).

قال أبو حسن: (أنا رجل.. والرجل لا يسرق امرأة).

فذهض رئيس المخفر عن كرسيه، وترك طاولته، ودنا من أبي حسن، وقال له هازئاً: (ما شاء الله! أنت لص، ولص وقح أيضاً).

قال أبو حسن: (أنا لم أختطف الحقيبة. رأيته تقع من سارقها فالتقطتها).

قال رئيس المخفر: (اسمع. الإنكار هنا لن يذفعك. من الأفضل لك ولنا أن تعترف بما فعلت، وإلا جعلتك تتمني لو أن أمك لم تلدك).

فأمسك أبو حسن بأصابع يده اليسرى أحد شاربيه، وقال: (شاربي شارب امرأة إذا كنت أكذب).

قال رئيس المخفر: (تقو عليك وعلى شواربك. لا وقت لدي للقول والقال. تكلم وإلا كسرت رأسك).

قال أبو حسن محمر الوجه: (لم يخلق بعد الشخص الذي يكسر رأس أبي حسن. اسأل عني أهل حارتي فتعرف من هو أبو حسن).

وقال رئيس المخفر وقد ازداد غيظاً: (يا كلب.. إذا لم تعترف سأضربك بالحذاء، وأضرب أهل حارتك).

قال أبو حسن: (لا داعي إلى التماذي في الكلام. كن رجلاً، والرجل يعرف قدر الرجال).

فhez رئيس المخفر رأسه، وقال بصوت حاول أن يكون هادئاً: (أنت بالتأكيد بحاجة إلى تربية وتأديب، وقد وقعت في يد من يتقن التعامل مع أمثالك).

والتفت إلى الشرطي البدين، وقال له أمراً بخشونة (اذهب كالبرق وأحضّر مقصاً).

قال الشرطي: (أمرك سيدي).

ثم غادر الغرفة بخطى سريعة. واتجه رئيس المخفر نحو طاولته، وضغط بإصبعه على زر جرس، ثم وقف متصلب القامة، مقطب الجبين حتى دخل الغرفة شرطي أصفر الوجه وقال بصوت جامد: (أمر سيدي).

فقال رئيس المخفر وهو يشير إلى المرأة صاحبة الحقيبة والشهود: (خذهم وسجّل أقوالهم).

فذفذ أمره تواء، وخوت الغرفة إلا من رئيس المخفر وأبي حسن، وعندئذ قال أبو حسن بصوت متهدج: (انظر إلي. هل يمكن أن أكون لصاً يسرق امرأة!).

لم يجب رئيس المخفر إنما ازداد وجهه صرامة، وأمسك بسماعة الهاتف، ورفعها، وأدناها من فمه، وتكلم بصوت خفيض، ثم أعادها إلى مكانها. واسترخى على كرسيه صامتاً يحدق بهزاء ووعد إلى أبي حسن الذي كان يقف منفرج القدمين مضطرباً حائراً.

وفتح باب الغرفة، ودلف إلى داخلها الشرطي البدين حاملاً مقصاً كبيراً، ثم تبعه عدد من رجال الشرطة الذين نظروا تواء إلى أبي حسن نظرات كره واحتقار. فنهض رئيس المخفر واقفاً مبتهيج الوجه، وتناول المقص من الشرطي البدين، ثم قال لرجال الشرطة وهو يشير بالمقص إلى أبي حسن: (أمسكوا بهذا الكلب).

فصاح أبو حسن: (أنا كلب يا نصف رجل خسئت).

وهجم على رئيس المخفر وهو يزق بغضب، غير أن رجال الشرطة أمسكوا به، فقاومهم محاولاً الإفلات من أيديهم، فانهالت عليه صفعاتهم وركلاتهم. كانوا يضربونه بشراسة وكراهية كأنه ذبح أمهاتهم. وظلوا يضربونه حتى تلاشت مقاومته واستحال بين أيديهم جسماً شبيهاً بقطعة قماش مهترئة. وعندئذ قال رئيس المخفر لرجاله: (أمسكوا به جيداً).

وأضاف مخاطبًا الشرطي البدين: (تحرك.. أمسك برأسه، وإن تحرك أقلّ حركة وضعت رجلك في الفلقة).

فسارع الشرطي البدين إلى الإمساك بشعر أبي حسن، وشده إلى الوراء شدًا عنيقًا، فبات وجه أبي حسن فريسة عزلاء.

ابتسم رئيس المخفر، واقترب من أبي حسن ويده تحمل المقص، وقال له: (والآن ستدفع ثمن سبّك، وسترى ماذا يفعل نصف رجل).

ودنا المقص من شاربى أبي حسن، فذعر، وحاول التملص من أيدي رجال الشرطة، ولكن أيديهم كانت تقيده وتشله عن أي حركة، فصاح بضراعة: (والله أنا بريء).

فازداد المقص دئوًا من شاربى أبي حسن، فصاح وقد طغى عليه رعب شديد: (دخيلكم).

قال رئيس المخفر: (قل إنك سرقت فلا يمسّك أذى).

وران الصمت لحظة، ثم قال أبو حسن بصوت مرتعش: (أنا سرقت الحقيبة من المرأة).

فضحك رئيس المخفر، وقال باحتقار: (إلى متى ستظل البلد تحوي أمثالك!).

وانقضّ المقص على شاربى أبي حسن، وقضى عليهما بحركات متأنية متشفية بينما كان أبو حسن يصرخ صرخة مديًا أجش مبحوحًا.

وخطأ رئيس المخفر نحو طاولته، ورمى المقص على سطحها، وقال لرجاله: (ماذا تفعلون أيطربكم صوته أسكتوه).

فبادروا إلى ضرب أبي حسن ثانية ضربًا قاسيًا حتى أرغموه على السقوط أرضًا. ولكنه استمر يصرخ ويشتم، فنزعوا حذاءه، ورفعوا قدميه إلى أعلى، وهوت عصا رفيعة على باطن القدمين بضربات قصيرة متلاحقة، فصاح أبو حسن: (سأذبحكم جميعًا يا أولاد الزنا، ولو بقي من عمري يوم واحد).

قال رئيس المخفر بينما كان يعاود الجلوس وراء طاولته: (استمروا في ضربه حتى يسكت. اسكت. لا أريد سماع أي صوت منك).

وألفى أبو حسن نفسه بعد حين يضغط بأسنانه على شفته السفلى خانقًا الصراخ المتوجع الذي يريد أن ينفجر خارج الفم المدمى. وحينئذ قال رئيس المخفر لرجاله: (اتركوه).

ثم وجّه الكلام إلى أبي حسن: (هيا انهض وقفْ على قدميك).

فأطاع أبو حسن، ووقف بصعوبة مستجمعاً كل مابقي من قواه كي لا يتهاوى على الأرض، فقال له رئيس المخفر: (هيا حمل حذاءك).

فنفذ أبو حسن الأمر وهو يئنّ أنيناً خافتاً، ثم وقف مقوس الظهر وكل يد تحمل فردة حذاء.

قال له رئيس المخفر: (قل لي يا أبا حسن.. أنت رجل أم امرأة!).

لم يجب أبو حسن، فقال رئيس المخفر بحدة: (انطق، ألم تسمع ما قلت أنت رجل أم امرأة).

قال أبو حسن: (أنا طبعاً رجل).

قال رئيس المخفر بصوت مرح: (كذبت. أنت امرأة. هيا تكلم، وقل إنك امرأة. سأغضب إذا لم تقل إنك امرأة، وأنت صرت تعرف ما يحدث حين أغضب).

قال أبو حسن بصوت خافت: (أنا.. امرأة).

قال رئيس المخفر: (لم أسمع ما قلت. تكلم بصوت عال. أظن أنك توشوش حبيبتي!).

قال أبو حسن بصوت مرتفع وهو ينظر إلى الأرض: (أنا امرأة).

فقهقه رئيس المخفر، وقال: (احمد ربك، لأننا هنا لسنا من الشلّين جنسيا!).

ضجّ رجال الشرطة بالضحك، فقال لهم رئيس المخفر بلهجة أمرة مشمئزة: (خذوه، وسأراه فيما بعد، لأتابع تربيته وتأديبه).

فانقضّ رجال الشرطة على أبي حسن، وجروّوه إلى خارج الغرفة، وهم يركلونه ويصفعونه ويشتمونه. واقتادوه إلى إحدى الغرف، ودفعوه إليها وأقفلوا بابها. وكانت غرفة تخلو من أي أثاث، ولا نوافذ لها، يتدلى من سقفها مصباح كهربائي ضعيف النور، فتهاوى أبو حسن على أرضها وهو يئن متوجعاً.

وسمح فجأة صوتاً رفيعاً يقول له بنبرة متسائلة: (ضربوك كثيراً! لا تزعل.. الضرب تسليتهم الوحيدة).

فرفع أبو حسن رأسه مستطلعاً، فرأى ولداً لا يتجاوز عمره الثانية عشرة، وكان قاعداً على الأرض، مسدداً ظهره إلى الحائط. فسأله أبو حسن باستغراب: (ماذا تفعل هنا!).

أشار الولد بيده نحو الباب، وقال: (هم قبضوا علي).

- (لم أفعل شيئاً).

- (قبضوا عليك دون أن تفعل شيئاً).

- (ذبحت أُمي).

فصاح أبو حسن مرتعاً: (الله يلعنك.. ماذا قلت).

- (ذبحت أُمي. كانت تطهو طعاماً لا تأكله حتى الكلاب

وخيل إلى أبي حسن أنه غارق في سبات عميق ويشاهد حلمًا مرعبًا، ولاذ بالصمت. وحدث إلى الولد مذهولاً متناسياً الألم الذي يحرق عظمه ولحمه. وكان الولد ذا وجه أسمر وديع وشعر أسود طويل ناعم.

قال الولد: (أريد أن أنام).

قال أبو حسن بصوت فظ. (نم. من يمنعك).

قال الولد: (تعودت ألا أنام إلا بعد أن تروي لي أُمي حكاية). قال أبو حسن: (اخرس ونم).

قال الولد: (احك لي حكاية).

فظل أبو حسن ساكنًا يحملق واجمًا، فقال له الولد: (إذا حكيت لي حكاية فسأعطيك سكينًا تذيب مئة شخص).

فبدت في عيني أبي حسن نظرة دهشة، فسارع الولد إلى خلع فردة حذائه، وأخرج منها سكينًا ذات نصل طويل رفيع رقيق ملطخ بدم جاف، ولوّح بها قائلاً: (ها هي ذي.. ظننت أنني أكذب عليك).

مدّ أبو حسن يده نحوه قائلاً بلهجة امرأة: (هاتها).

فأعطاه الولد السكين، وما إن أمسك أبو حسن بها حتى القّت أصابعه حول مقبضها بحركة ضارية.

واستلقى الولد على الأرض، وقال بصوت متوسل: (هيا احك لي حكاية).

ساد الصمت هنيهات، ثم قال أبو حسن بصوت رتيب: (كان في سالف العصر والأوان رجل اسمه مصطفى، وكان فقيرًا لا يملك من متاع الدنيا سوى شاربيه. وفي يوم من الأيام أصدر ملك البلاد أمرًا يقضي بأن يحلق كل الرجال في مملكته شواربهم، فأطاع الجميع أمر الملك ما عدا مصطفى الذي أبى التخلي عن شاربيه، فاعتقل، وضرب وأهين وسجن. ثم أخرج من السجن ليُمثل بين يدي الملك وينال ما يستحق من جزاء.



قال مصطفى للملك: (أنا ملك يديك وتستطيع أن تفعل بي ما تشاء. أنا أرغب بأن يقطع رأسي ولكنني لن أرضى بأن أخلق شاربِي).

ابتسم الملك بمكر، وقال: (سأمنحك ألف دينار إذا حلقت شاربِي).

قال مصطفى: (لا).

قال الملك: (لا تكن عنيدًا متسرعًا. اسمع. أتريد أكثر حسًا. سأعطيك ألف ألف دينار).

قال مصطفى: كل ما في الدنيا من ذهب لا يساوي شعرة من شاربِي رجل).

قال الملك: (سأعنيك وزيرًا لي).

فظل مصطفى مصرًا على الرفض، فقال الملك: (سأعنيك رئيسًا لوزرائي).

قال مصطفى: (أفضل أن أكون شحاذًا. شحاذ بشاربين أفضل من رئيس وزراء بلا شاربين).

قال الملك: (سأجعلك شريكًا.. تحكم مملكتي كما أحكمها).

فلم يتراجع مصطفى عن رفضه خلق شاربِيه. فأطرق الملك برأسه وفكر ساعة، وتكلم بعدها، وقال لمصطفى: (أنت فعلاً رجل. وقد أثبت أنك الرجل الوحيد في مملكتي، فاحتفظ بشاربك، وسأكافئك خير مكافأة). وزوج الملك مصطفى من ابنته التي كانت أجمل امرأة في الدنيا.

وأحب مصطفى بنت الملك أشد الحب، وعاش معها أشهرًا بسعادة وهناء، حتى جاء يوم أفاق فيه مصطفى من نومته صباحًا، فإذا بنت الملك عابسة الوجه مكتئبة، فسألها مصطفى بلهفة عما بها. فقالت له: (أُتسأل وأنت السبب).

قال لها مصطفى متعجبًا محتارًا: (أنا! لا عاش من يزعلك. قل لي مت فآلبي رغبتك دون تردد).

قالت بنت الملك: (أنا متضايقَةٌ جدًا من شاربِيك، ولو تخلصت منهما، فلا بد أنك ستصير أجمل رجل وسأحبك أكثر).

فاستكر مصطفى كلامها، وحاول إقناعها بخطأ ما قالت، ولكنها لم تقتنع، وقالت له: (لن تبصر وجهي بعد اليوم إلا إذا حلقت شاربِيك).

ونفذت بنت الملك وعيدها، وحبست نفسها في مخدعها، وأقفلت بابها من الداخل.

وتعذب مصطفى طويلاً لما حرم رؤية من يحب، ولكنه صبر وتجلد، إلى أن جاء يوم ضعف فيه واستسلم لصوت قلبه، فخلق شارببيه، وهرع إلى مخدع بنت الملك، وقرع بابه وهو يهتف: (افتحي.. فعلت ما ترغبين فيه).

وفتحت بنت الملك باب مخدعها. وما إن رأت مصطفى حتى تراجعت إلى الوراء وهي تضحك ضحكاً متواصلاً. فدنا مصطفى منها متلهفاً إليها وحاول معانقتها، ولكنها قفزت مبتعدة عنه وهي تقول بجفاء: (إياك والاقتراب مني!).

قال مصطفى: (لماذا).

قالت بنت الملك: (إذا أردت معرفة السبب، فإذهب إلى المرأة وانظر فيها، فقد صرت دون شاربين مثيراً للضحك أكثر من أي مهرج في مملكة أبي، وصرت أيضاً قبيحاً إلى حد أن كلبة عمرها مئة سنة لا تقبل بالنظر إليك نظرة واحدة!).

لما سمع مصطفى كلام بنت الملك حزن حزناً شديداً، واستلّ خنجره، وطعن به قلبه طعنة قوية وهو ينظر إلى بنت الملك نظرة وداع وحب ولوم. وصاحت بنت الملك مستاءة، بينما كان مصطفى يترنح موشكاً على السقوط أرضاً: (ابتعد.. ابتعد عن سريري لئلا تقع عليه فتتسخ أغطيته بدمك). وعندما علم الناس بموت مصطفى وما جرى له، حزنوا عليه كثيراً وبكوا...). بتر أبو حسن كلامه، ونظر إلى الولد، فألفاه متدداً على الأرض، مغمض العينين، مستسلماً بوداعة لنوم عميق، فازدادت أصابعه الملتفة حول مقبض الدسكين شراسة. وزحفت الدسكين رويداً رويداً نحو الولد، ثم توقفت مرتجفة، غاضبة، حائرة بين قلب أبي حسن وعنق الولد.<sup>51</sup>

## الأغصان 1-15

ذهب بلال الدندشي إلى مدرسته كعادته في صباح كل يوم، ووصل إليها متأخراً، ودخلها وهو يرتعد خوفاً من معلمه وتوبيخه الفظّ الساخر. ولكنه وجد التلاميذ نائمين والمعلمين نائمين، فحاول إيقاظهم، فلم يستيقظ أحد. وسئم الجلوس وحده، فتناءب ونام، ورأى في أثناء نومه أنه نائم في مدرسة تلاميذها نائمون نوماً عميقاً غير مباليين بصيحات معلمهم الغاضبة. وأيقظته أمّه من نومه، وحثته على الإسراع حتى لا يتأخر عن مدرسته، فهرول قاصداً مدرسته ليجد معلميهما مقتولين وتلاميذها يلعبون مرحدين، ولم يلعب معهم لأن أمّه أيقظته من نومه ليذهب إلى مدرسته. فارتدى ثيابه على عجل، وغادر البيت من دون أن يأكل، وهرع إلى مدرسته وجلس في صفه بين التلاميذ

<sup>51</sup> a. e. g., s. 11.

متأهباً لما سيحدث. ودخل المعلم الصف بوجه عابس وعينين صارمتين، فحدّق إليه التلاميذ الصغار بنظرات ملأى بالكرامية، وتهامسوا فيما بينهم بكلمات مبهمّة، فصاح بهم غاضباً: (اخرسوا).

فصمت التلاميذ فوراً، ووضع المعلم محفظته المهترئة على سطح طاولته، وفتحها، وأخرج منها رزمة من الأوراق لوّح بها قائلاً للتلاميذ: (أتعرفون ما هذه الأوراق؟ هذه أجوبتكم المكتوبة ردّاً عن سؤالي عن المهنة التي ستختارونها حين تصيرون رجالاً).

واقترب المعلم من سلة المهملات، ولوّح بالأوراق ثانية، وقال للتلاميذ: (هذه أجوبة لا تستحق حتى الصفر).

ورمى الأوراق في سلة المهملات بحركة المتخلص من قمامة مقرّزة، وقال للتلاميذ: (علّمتكم طوال أيام النشيد الوطني الرسمي لترددوه في الحفلة التي ستقام بمناسبة انتهاء العام المدرسي، وسأمتحن اليوم قدرتكم على الحفظ، والويل لمن يخفق).

فتهامس التلاميذ متذمرين، فزقق بهم معلمهم بصوت حانق: (اخرسوا).

فسكت التلاميذ، وقال لهم معلمهم: (سأعدّ من الرقم واحد إلى الرقم ثلاثة، وحين أصل إلى الرقم ثلاثة تبادرون إلى ترديد النشيد بصوت واحد. هيا استعدوا. واحد.. اثنان.. ثلاثة).

فتبادل التلاميذ النظرات الغامضة، وشرعوا في إنشاد مقطع من أغنية غرامية معروفة بأصوات عالية حماسية محافظين على اللحن الأصلي للنشيد الوطني، فصاح بهم معلمهم: (اخرسوا).

فاندفع التلاميذ نحوه كطلق ناري، وضربوه، بمساطيرهم وكتبهم ودفاترهم وأقدامهم طالبين إليه أن يخرس. فبوغت المعلم بما حدث، وصاح غاضباً مستنجزاً، فلم يأت أحد من المدرسة لنجدته. وترنح وارتدى على الأرض بعد أن أصيبت عظام ساقيه بضربات موجعة، وحاول أن يقاوم ويهدد ويتوعد ويصير، ولكن ألماً طاغياً أجبره على البكاء والتوسل إليهم أن يكفوا عن ضربه، فلم يبالوا بتوسله، ولم يتوقفوا عن ضربه إلا عندما أذعن ولم يعد يصدر عنه أي صوت. فأوثقوه بحبال أعدوها سلفاً، وأمروه بترديد النشيد الوطني، فبادر إلى إطاعة أمرهم، وردد النشيد الوطني بصوت متحشرج مرتجف، فسدّوا آذانهم بأصابعهم متأففين. وانفصل بلال الدندشي عن التلاميذ، ووقف قبالتهم مقدّماً وقفة معلمهم، وصاح بهم بلهجة مرحة أمرّة: (واحد.. اثنان.. ثلاثة).

فتعالت أصوات التلاميذ تردد النشيد الوطني متآلفة متناسقة، وتوحدت في صوت واحد خرج من نوافذ

المدرسة ليتحوّل موجاً.<sup>52</sup>

## الأدغال 1-16

<sup>52</sup> a. e. g., s. 18.

جرت في المقهى مباراة صاخبة في لعبة الكونكان بين معروف السماع ورشيد القليل، كثر مشاهدوها وتطايرت في أجوائها التعليقات الحماسية الساخرة المتحدية، وانتهت بهزيمة رشيد، فتباهى معروف بانتصاره، ونصح خصمه بلهجة مازحة بمواصلة التدريب ليل نهار قبل اللعب مع أساتذة مثله. فاغتاظ رشيد، ومزق أوراق اللعب، وقذف بها إلى الأرض، ونصح معروف السماع بصوت مرتفع سمعه كل رواد المقهى بأن يخلج قليلاً ولا يتمادى في التباهى أمام رجال يعرفون جسم أخيه أكثر مما تعرفه أمها. فأدنى معروف رأسه، ولم يفه بكلمة، وأنصت لأصوات هامسة يسمعها عادة وحده.

همس الأرنب: (اهرب تنج).

همست النعامة: (دفن الرأس اليوم يليه دفن بقية الجسم غاً).

همس الضبع: (من لا يأكل يؤكل).

همست الحية: (لملسمي ناعم، والموت في أنيابي).

همس الذئب: (إذا لم تكن ذئباً أكلتك الخراف).

همس الغراب: (لكم أنا مشتاق إلى النعيب!).

ولم يتكلم الأسد، واكتفى بالزئير الحانق متأهياً للانقضاض على فريسته. ونهض معروف واقفاً كأثمة يهم بمغادرة المقهى، وفجأة لطم رشيداً لطمتين على خده الأيمن وخده الأيسر، فبوغت رشيد وبهت إذ كان يتوقع شتائم متبادلة يليها تماسك بالأيدي يليه تدخل الوسطاء. واستل معروف سكينه بحركة سريعة، وطعن رشيداً في صدره وعنقه ثلاث طعنات، فصاح رشيد: (أخ! قتلتنى!).

وابتعد الأسد عن فريسته ملطخ الفم بالدماء، وغادر معروف المقهى هارباً وبه لا تزال ممسكة بالأسكين التي تقطر دماً. وتنبه وهو يركض بأقصى سرعة إلى أنه وحيد أبويه، لا أخت له ولا إخوة.<sup>53</sup>

## نبوءة كافور الإخشيدي 1-17

صاح كافور الإخشيدي بأعوانه: (قبل ثلاثة أيام دخل البلاد رجل غريب اسمه المتنبي، وأمركم بإحضاره إلي فوراً حياً أو ميتاً).

وكان المتنبي آنذاً يمشي في شوارع القاهرة، وئيد الخطى، متقللاً من شارع إلى شارع، وكل شارع يبدو لعينيه عالماً جديداً سحرياً قادراً على أن يهب بهجة تحول الرمل عشباً أخضر.

<sup>53</sup> a. e. g., s. 19.

وبلغت بهجة المتنبي الذروة عندما رأى نهر النيل، فتوقف عن المسير، ونظر إلى ماء النهر كأنه طفل يشاهد بحرًا أول مرة في حياته.

قال النيل للمتنبي: (اهرب. الهرب مما ينتظرك جرأة وشجاعة وبطولة).

فلم يسمع المتنبي ما قاله النهر، إنما تدفقت إلى مخيلته كلمات كثيرة تتنافس على وصف نهر وامرأة وملك عادل.

قال النيل للمتنبي: (اهرب، اهرب، اهرب!).

ولكن المتنبي كان يجهل لغة الأنهار، واستمرت كلماته في التنافس على وصف نهر عظيم وامرأة جميلة وملك رحيم متسامح. ثم تبددت فجأة حين انقض على المتنبي عدد من الرجال الأقوياء، الدقاسة الوجوه والأيدي، واقتادوه إلى قصر كافور الإخشيدي غير مباليين بتساؤلاته وصياحه النزق المحتج.

كافور الإخشيدي: (المعلومات المتوافرة لدي تقول إنك لست مصرياً).

المتنبي: (إذا كنت مولودًا بالكوفة وجئت مصر زائرًا، فهل هذا مسوِّغ لاعتقالي ومعاملتي أسوأ معاملة).

المتنبي (بهزاء): (أمرك مطاع).

كافور: (اخرس. ألم أمرك بألا تتكلم).

المتنبي: (لن أتكلم).

كافور: (ليس من حقك أن تتكلم أو تسكت إلا وفق أوامري. قل لي: ما اسمك).

المتنبي: (المتنبي.. أبو الطيب المتنبي).

كافور: (ماذا تشتغل).

المتنبي: (لا مهنة لي سوى الكتابة. أنا شاعر).

كافور: (لا تتحذلق. الشعر أيضًا مهنة لا تختلف عن مهنة الحداد والنجار والدهان وحفار القبور. اسمع. ما دمت تزعم أنك شاعر، فهل نلت إذنًا من السلطات المختصة).

المتنبي: (وهل تطلب السحابة إذنًا إذا أرادت أن تمطر).

كافور: (إني أكلّمك عن قوانين وأنظمة، فلا تجاوبني بكلام منمق سخيف يصلح لأن يوجه إلى مراهاقات. أنت الآن لست في الصحراء. أنت في بلاد يسودها التنظيم، وكل عمل لابد لصاحبه من أن ينال إنذاراً رسمياً قبل أن يمارسه، وأنت خالفت القوانين عندما نظمت شعراً من غير إذن).

المتنبي: (لقد جئت إلى مصر قبل ثلاثة أيام فقط، ولم أنظم بعد أي قصيدة، ولم أخالف أي قانون من قوانين البلاد).

كافور: (أنت تدعي أنك شاعر، فما الدليل على أنك شاعر حقاً؟).

المتنبي: (أشعاري مشهورة في البلاد العربية كلها، ولا أحد يجهلها).

كافور: (يا لك من وقح! أتجرؤ على اتهامنا بالجهل؟).

المتنبي: (كل ما أردت قوله هو أنني شاعر ذائع الصيت. ونظمت كثيراً من الأشعار).

كافور: (هل غنّيت أشعارك مشاهير المغنين والمغنيات؟ أم كلثوم.. لبلىلة.. وردة الجزائرية.. أحمد عدوية.. محرم فؤاد.. شادية.. عبد الحليم حافظ؟ ما لك صامت؟ لماذا لا تجيب؟ أرى أن وجهك قد احمر.. احمر خجلاً من افتضاح كذبك. سأتيح لك الفرصة لتثبت أنك شاعر. هيا أسمعني بعض أشعارك).

#### المتنبي:

|                               |                              |
|-------------------------------|------------------------------|
| فبك الخصام وأنت الخصم والحكم  | يا أعدل الناس إلا في معاملتي |
| أن تحسب الشحم فيمن شحمه ورم   | أعيذها نظرات منك صادقة       |
| إذا استوت عنده الأنوار والظلم | وما انتفاع أخي الدنيا بناظره |
| وأسمعت كلماتي من به صمم       | أنا الذي نظر الأعمى إلى أدبي |

كافور: (ما سمعته ليس سيئاً. أتجيد نظم قصائد المدح؟).

المتنبي: (سبق لي أن مدحت الكثير من الملوك والأمراء).

كافور: (ما دمت تتقن المدح، فينبغي لك أن تنظم قصيدة في مدحي. أنت الآن في مصر، وأنا حاكم مصر. وإذا كنت لست عميلاً لأعداء مصر وتحب مصر، فمن واجبك مدح حاكمها).

المتنبي: (أنا لم أمدح في حياتي سوى رجال عرفتهم، وعرفت ما لهم وما عليهم).

كافور: (أتلح إلي أنك لا تعرفني؟ ها أنا ذا قاعد قبالتك وقد صرت تعرفني).

المتنبي: (لم أعرفك بعد المعرفة التي تتيح لي نظم قصيدة في مدحك).

فابتسم كافور الإخشيدي، وأشار بيده إلى أعوانه، فهجموا على المتنبي، وطرحوه أرضاً، ووضعوا رجليه في فلكة، وانهال بعضهم بالعصا ضرباً على باطن قدميه، بينما راح بعضهم الآخر يركل رأسه وجسمه ركلاً شديداً.

تألم المتنبي، ورغب في أن يصرخ متوجعاً، ولكنه قاوم، وكظم رغبته، وما لبث الألم أن دفعه إلى الصراخ شاتماً، مستغيثاً. فضحك كافور، وقال: (ما هذا الصوت الجميل؟ أنت لست شاعراً. أنت تصلح لأن تكون مغنياً. الله! ما أجمل هذا الصوت! تابع.. أطرِبنا).

وحين تحول صراخ المتنبي إلى بكاء ذليل، أمر كافور بالكف عن ضربه.

ووقف المتنبي أمام كافور الإخشيدي محني الرأس بذل، مبتل الوجه بالدموع والدماء.

كافور: (ستنظم قصيدة مطوّلة تمتدحني).

المتنبي: سأفعل ما تأمر به.

كافور: (سأعطيك مهلة مدتها سبعة أيام لنظم القصيدة، وستنجو من القتل إذا أعجبتني).

وهمّ المتنبي بالخروج، فقال له كافور: (قف واسمع يا متنبى. إياك وأن تظن أنني كغيري من الحكام. إذا أعجبتني قصيدتك، فلا تحلم بنيل درهم واحد من أموالى).

وعاد المتنبي إلى كافور الإخشيدي بعد أربعة أيام، وأسمعه ما نظم من شعر في مدحه، فطرب كافور، وانتشى، وقال: (أنت شاعر حقاً).

وفكر كافور الإخشيدي لحظات، ثم قال للمتنبى: (سأعرض عليك عرضاً لا مثيل له. اختر إما الضرب حتى الموت وإما الحصول على ألف دينار).

المتنبي: (لا أحد يفضل الضرب على ألف دينار).

كافور: (ستنال ألف دينار إذا نظمت قصيدة تهجوني فيها أقذع هجاء).

حاول المتنبي أن يتكلم، ولكن كافورا قال له: (اسكت ولا تنطق بكلمة واحدة. إذا لم تنظمها ضربت، وإذا هجوتني نلت ألف دينار).

فوعد المتنبي بأنه سيهجوّه، وبرّ بوعده، ونظم قصيدة في هجاء كافور الإخشيدي، ونال ألف دينار.

وما إن خرج المتنبي حتى تصايح أعوان كافور الإخشيدي مستغربين مستنكرين، فقال لهم كافور بصوت صارم: (ستظلون أغبياء تجهلون التعامل مع البشر والحياة. سأشرح لكم ما فعلت وأسبابه. المتنبي شاعر متكبر،

متعجرف، معتد بنفسه، ويجب أن يعاقب ولا سيما أنه سيكون في المستقبل من الشعراء الخالدين. وقد عاقبته شر عقاب. لقد أرغمته على مدحي ثم أرغمته على هجائي، وهذا التناقض سيصبح في المستقبل تهمة شاذنة تدين المتنبي، وتبرهن على أنه مجرد مرتزق صغير غير جدير بالاحترام).

وفيما بعد، اغتيل المتنبي، ومات كافور الإخشيدي، ولكن ما تنبأ به كافور تحقق وعوقب المتنبي شرّ عقاب

حيًا وميتًا.<sup>54</sup>

## صامتون 1-18

التقى زهير صبري امرأة تشبه زهرة حمراء على غصن أخضر، فخبرته بصوت مرتعش أنها تحبه ولن تستطيع أن تحب غيره. فقال لها إنه لا يهتم إلا بمستقبله، فبغت بصفعة مؤلمة تنهال على رقبتة، فتألفت حوله، ولم ير الصافع.

وصدفع ثانية عندما قال لأحد الأثرياء إنه أعظم رجل أنجبته البلاد، ولم ير الصافع.

وصدفع مرة ثالثة عندما قبل بخشوع يد رجل ذي لحية طويلة مشعثة، ورجاه أن يدعو له، ولم ير الصافع.

وصدفع زهير صبري كثيرًا وفي كل يوم، من دون أن يرى الصافع المجهول. ولم يكلم أحداً عن تلك الصفعات السرية حتى لا يسخر منه ويتهم بالجنون، ولكنه كان واثقاً بأن الناس أجمعين يصفعون مثلاً ما يصفعون ويلوذون بالصمت.<sup>55</sup>

## يوم أشهب 1-19

تمرّن شكري المبيض مع زملائه في السجن تمارين رياضية لا تخلو من العنف، غايتها الحفاظ على سلامة صحته، فأدت إلى إصابة جسمه بالكثير من الرضوض والكدمات والجروح. ومارس شكري المبيض هوايته في شي الكسثناء، الفاكهة المفضلة لديه، فأحرقت النار أصابع يديه وقدميه وظهره و صدره وبطنه. وحاول شكري المبيض حلاقة ذقنه صلباً بينما كان منهمكاً في الاستماع إلى ما يقدمه مذياعه من نشرات أخبار وأغان، فأخطأت يده اليمنى المسكة بموسى الحلاقة، ولم تخلص جلد الوجه من شعر لا لزوم له، وذبحت بحركة طائشة العنق من الوريد إلى الوريد، فنقل شكري المبيض تواء إلى أفضل مستشفى، وهناك حاول الأطباء إصلاحه، فعجزوا، ووضعت جذته في كيس من قماش مدين، وسلمت إلى سيارة توزع الموتى يومياً على بيوت أهاليهم. ولم يواجه سائقها أي مشقة في الاهتداء إلى بيت أهل شكري المبيض في حارة قويق، ولكنه بوغت به خاليا منذ شهور. فأبوه مقبوض

<sup>54</sup> a. e. g., s. 20.

<sup>55</sup> a. e. g., s. 27.



عليه بتهمة التشرد والتسول، وأخوه يحاكم لسطوه على أموال الدولة، وأمه مسجونة لاعتدائها الشفوي على أعراض نساء محترمات، وأخته معتقلة لأنها تتعمد ألا تعبر عن فرحتها أو حزنها.

وسأل سائق السيارة الجيران عن أقرباء شكري المبيض، فأخبروه أن عمه هاجر إلى أميركا، وخاله وأبناءه وبنااته إلى كندا، وابن خالته إلى أستراليا، وخالته تعمل خادمة بدبي. فسأل السائق عن عناوين أصدقائه، ولكن كل الذين قيل عليهم إنهم من أصدقاء شكري المبيض أقسموا شاحبي الوجه أنهم ليسوا بأصدقائه، ولم يتبادلوا معه كلمة واحدة، ولو رأوه اليوم مصادفة لما عرفوه. فدخل شكري المبيض من السائق، وانتهاز فرصة انشغاله بشراء خضراوات وفاكهة طلبت لها زوجها، ولاد بالفرار، واختبأ في بيت أهله منتظراً عودتهم ليدفنوه مطلقين الزغاريذ ابتهاجاً بخروجه من السجن.<sup>56</sup>

## الناجون في الاختبار 1-20

دخل إلى غرفة الطبيب ثلاثة رجال وممرضة، فرحب الطبيب بالرجال، ورجاهم الجلوس مشيراً إلى المقاعد القريبة من الطاولة التي كان يجلس وراءها، وطلب إلى الممرضة أن تضرر لهم القهوة، فبادرت إلى الخروج من الغرفة بخطى مسرعة.

قال الطبيب للرجال الثلاثة: (أرجو ألا تتعزوا هذه الجلسة جلسة طبيب مع مرضاه، بل عدوها جلسة تسليية ومزيدة من التعارف خاصة وأنكم شفيتم وستغادرون المستشفى في وقت قريب بعد أن أنجز كتابة تقريرتي عن أحوالكم).

لم يتفوه المرضى الثلاثة بأي كلمة، فقال الطبيب لهم: (أنا محتار، ولا أعرف كيف أبدأ حديثي معكم لأنني تعودت الأسئلة الطبية، وصرت أجهل الأحاديث العادية. سأسألكم: متى منكم رأى بحرًا).

فظل المرضى الثلاثة صامتين واجمين. فقال الطبيب لأحدهم: (تكلم يا أنور.. ألم تر في حياتك بحرًا).

فهز أنور رأسه هزة تعني أنه رأى البحر، فسأله الطبيب: (ومتى رأيته).

قال أنور: (رأيته قبل ثلاثة أيام عندما عرض التلفزيون فيلمًا تدور حوادثه في باخرة بحجم بناية وتغرق).

قال الطبيب: (وكيف غرقت الباخرة).

قال أنور: (لا أدري، وغرقت من دون أن أعلم السبب).

قال الطبيب: (لو كنت تجيد السباحة لما غرقت).

<sup>56</sup> a. e. g., s. 19.

قال أنور: (كنت أجيد السباحة، ولكنّ الماء المالح الذي دخل فمي كان أثقل مني وشدّني إلى قاع البحر).

فأشار الطبيب بيده إلى مريض آخر، وسأله: (وأنت يا أمجد .. ألم تر البحر).

فقال أمجد: (أنا أيضًا كنت في هذه الباخرة التي غرقت، وكنت بدّارًا من بدّارتها).

قال الطبيب: (وهل غرقتَ كما غرق أنور).

قال أمجد: (قتلتُ قبل أن أغرق، وسقطت كتلة حديدية على رأسي وحطمته).

قال الطبيب بأسف: (لا حول ولا قوة إلا بالله).

قال أمجد: (والباخرة لم تغرق مصادفة، بل أنا الذي ثقيها وأغرقها!).

قال الطبيب: (ولماذا أغرقتها).

قال أمجد: (ما هذا السؤال أغرقتها لأنّ على سطحها كمية كبيرة من الناس الفاسدين).

قال الطبيب: (وبالطبع مات الأبرياء ومات المذنبون).

قال أمجد: (إذا كان قتل مليون بريء يؤدي إلى قتل مذنب واحد، فهو قتل مفيد، ويجب أن يتكرر كلما

سحنت الفرصة).

قال الطبيب: (ولكنك كنت تقول كلامًا مختلفًا قبل أن تأتي إلى مستشفانا. أنسيته).

قال أمجد: (لم أنسه، وما زلت أتذكره وأسخر من بلاهتي. كنت أقول إنّ قتل مليون مذنب لا يسوّغ قتل

بريء واحد).

فابتسم الطبيب، وقال للمريض الثالث: (وأنت يا سالم).

قال سالم: (أنا الوحيد الذي يستحق أن يسأل عن البحر، لأنّي ولدتُ في بيت قريب من البحر، وتعوّدت كل

يوم أن أمشي فوقه اختصارًا للمسافة بين البيت والمدرسة).

قال الطبيب: (أكنت تمشي على وجه البحر).

قال سالم: (أحيانًا كنت أمشي على قدمي، وأحيانًا كنت أمرّ فوقه راكبًا دراجتي).

في تلك اللحظة، عادت الممرضة إلى الغرفة حاملة صينية عليها ثلاثة فناجين من القهوة، وأعطت كل رجل من الرجال الثلاثة فنجاناً، فراح الثلاثة يحتسون قهوتهم على مهل غير مبالين بالطبيب الذي كان يحملق إليهم بدهشة ممتزجة بكثير من الغبطة والفخر.<sup>57</sup>

## رجل غاضب 1-21

رجال يرتعدون متلاصقين، ينصتون لدوي انفجارات نائية، وتحقق أعينهم بتحيز وحذر إلى رجل صارم الوجه، يقف قبالتهم مشدود القامة، منفرج القدمين، ويحاول ألا يستسلم لغضب جامح. وقد قال بصوت بذل جهده كي يكون هادئاً: (أعرف أن مهمتي ستكون شاقة، لكنها ستصبح سهلة إذا تعاونتم معي. مهمتي الآن إقناعكم بأن الموت غير مخيف ولا يستحق أن تهربوا منه).

بقي الرجال صامتين، فأشار الرجل الغاضب بيده نحو رجل طويل القامة، عريض الكتفين، وقال له امرأاً: (أنت. تكلم).

- (ماذا أقول).

- (قل ما تشاء).

- (أنا متزوج. وإذا مت، فمن سيطعم امرأتي).

وبل شفتيه بلسانه، ثم أضاف بخجل: (أنا غيور وأحب امرأتي، ولا أرغب في تركها لرجل آخر).

فضحك الرجل الغاضب ضحكة هازئة، وأشار إلى رجل ثلث متسائلاً: (وأنت).

- (أنا لي خمسة أولاد، ومن واجبي رعايتهم حتى يكبروا ويصبحوا شباناً).

- (وأنت).

- (ليس في حياتي سوى البؤس، فلماذا أموت).

- (وأنت).

- (أنا لا أريد أن أموت لأنني أحب الحياة حباً لا يوصف).

فصاح الرجل الغاضب بصوت متهدج: (ولأنك تحب الحياة، يجب أن تموت).

<sup>57</sup> a. e. g., s. 18.

ور مق الرجال بنظرة لوم وتأذيب، ثم تابع الكلام بصوت بارد: (أذ تم جبناء، وإذا لم تختاروا الموت فسيفقدون ما تحبون).

وعمّ ضجيج حاد انبثقت منه أصوات نزقة:

(لا نريد أن نموت).

(لن نموت كالكلاب).

(الحياة أفضل من القبر).

(مت وحدك).

(جبان حي أفضل من شجاع ميت).

فصرخ الرجل الغاضب متضرعاً: (أنا أحبكم.. أحب كل الناس. ولأني أحبكم أريد أن تجابهوا العدو وتموتوا).

(هيا اذهب ومت إذا كنت غير خائف من الموت).

دسّ الرجل الغاضب يده في جيبه، وأخرج منه مسدساً قاتم اللون، فبادر الرجال إلى التراجع بحركة وجلة، فصاح الرجل الغاضب: (لا ترتعبوا. لن أؤذيكم. أنتم ستقتلون في مخادع النوم).

ورفع مسدسه، وألصق فوهته بصدغه، وقال مبتسماً: (الموت كما قلت لكم تافه سخيف).

وضغط بإصبعه هادئة زناد المسدس، فدوى طلق ناري، وتهوى الرجل الغاضب دامي الرأس بينما كان دوي الانفجارات يقترب رويداً رويداً منذراً محاصراً.<sup>58</sup>

## العشاء الأخير 1-22

تسكن عائلة الحواصلي وعائلة الخربوطلي في بيتين متجاورين، وتسود بينهما علاقات ودّية تجعلهما أشبه بأهل بيت واحد. ولكنهما اختلفتا فجأة بسبب كلب اقتنته عائلة الحواصلي. واحتجّت عائلة الخربوطلي على وجوده قائلة: إنّ الكلب نجس، وأنفاسه تنجّس كلّ شيء في دائرة قطرها أربعون ذراعاً. فكان ردّ عائلة الحواصلي أنّ كلبها مطيع، مؤدّب، مهذب، لطيف، مسالم، وديع، ذكي، لا ينبج ولا يعضّ، يلاعب الأولاد ويحرس البيت.

<sup>58</sup> a. e. g., s. 24.

وعندما تكاثرت احتجاجات عائلة الخربوطلي، سمعت من عائلة الحواصلي جواباً بارداً صارماً: الكلب كلبها والبيت بيتها، وهي حرة تفعل ما تشاء، فاعتقدت عائلة الخربوطلي أنها قد أهينت إهانة بالغة، وسارعت إلى شراء كلب شرس، يعض ويذبح ليلاً ونهاراً، ويهاجم كل من يراه، ويحلو له كلما خرج للتنزه في الحارة أن يرفع إحدى قائميه الخلفيين ويبول على باب البيت الذي تسكنه عائلة الحواصلي التي نبهت عائلة الخربوطلي إلى ما يفعله كلبها كل يوم، فلم تتخذ عائلة الخربوطلي أي إجراء، واكتفت بالقول: إن الكلب مجرد حيوان ولا يمكن التفاهم معه، لأنه لا يعرف اللغة العربية. فصبرت عائلة الحواصلي آملة أن تتبدل الأحوال، ولكن لا شيء تبدل، وبات بيتها ذا رائحة مقززة لا تطاق.

وفي صباح يوم من الأيام، وجدت عائلة الخربوطلي كلبها مقتولاً، فحزنت عليه حزناً شديداً، ولكنها لم تنتهم أحداً بقتل كلبها، وحرصت على أن تشيع الفقيد تشييعاً يعبر عما تكن له من محبة، فوضع الكلب في نعش غطي بحريز وردي اللون، وسار الرجال والأطفال وراء النعش بخطوات بطيئة وثياب سود منكسي الرؤوس بينما كانت النساء يطلقن الولاويل التي تندب من مات في عز الشباب وريعان الصبا.

وبعد أسابيع من مصرع الكلب، دعت عائلة الخربوطلي عائلة الحواصلي إلى عشاء تعود فيه العلاقات الودية إلى سابق عهدها، فرحبت عائلة الحواصلي بتلك الدعوة ولبتها، وجاء إلى العشاء الرجال والنساء والأطفال وبرفقهم كلبهم، فإذا الأبواب بعد دخولهم تغلق سرّاً وبإحكام شديد، ويهجم رجال عائلة الخربوطلي وساوها وأطفالها بالسكاكين على عائلة الحواصلي وكلبها، ويذبحون الجميع قبل إطعامهم، ويدفنونهم في حديقة البيت.

وخلعت عائلة الخربوطلي الثياب السود، وأذاعت في الحارة نبأ مفاده أن عائلة الحواصلي اضطرت بغتة إلى السفر. ولكن بهجتها لم تستمر، ففي كل صباح تجد على باب بيتها ما يدل على أن كلباً ما قد بال عليه في الليل، واستخدمت كل السبل لضبط الأفاعيل ومعرفته، فلم توفق. وزعم بعض السكارى والمقامرين ورواد الملاهي الذين يعودون إلى بيوتهم في آخر الليل أنهم رأوا كلب عائلة الحواصلي يبول على الباب، فدُخِر من زعمهم، فالكلب رحل برفقة عائلته المسافرة، وهو كلب مؤدّب ومهذب، لا يمكن أن يبدر منه ما لا يليق.<sup>59</sup>

## الذي أحرق السفن 1-23

### 1 الاعتقال

الأشجار الخضر في الشارع كفت عن الغناء لحظة تحلق عدد من رجال الشرطة متجهي الوجوه حول رجل يمشي على الرصيف سيقاً هرماً، رمحاً متعباً، أن له أن يخلد إلى الراحة بعد انتصاره في آلاف المعارك. وابتدره واحد منهم قائلاً له بلهجة فظة: (أعطنا هويتك).

<sup>59</sup> a. e. g., s. 23.

فتقبّل الرجل لهجة الشرطي باستنكار، وأوشك أن يستسلم لحق عارم، لكنه اكتفى بالابتسام باستعلاء. ومد يده إلى جيبه، وأخرج هويته، وقدمها للشرطي الذي ألقى عليها نظرة سريعة ثم قال متسائلاً: (أنت إذن طارق بن زياد?).

فأجاب الرجل باعتزاز: (نعم أنا طارق بن زياد).

عندئذ قال الشرطي ساخرًا: (هلا تفضلت بمرافقتنا?).

- (إلى أين?).

- (إلى المخفر).

- (المخفر! ولماذا).

- (مطلوب للتحقيق).

- (أنا أنا طارق بن زياد!).

- (لا يهمنّا من تكون. أنت الآن شخص تقضي الأوامر باعتقالك حيا أو ميتًا).

فقطّب طارق بن زياد جبينه بينما كان الدم المتدفق في شرايينه رعدًا شرسًا، غير أنه لم يكذبهم باستئناف سيره حتى طوّقه رجال الشرطة وأمسكوا به. فحاول الإفلات من أيديهم، فبادروا يضربونه بقسوة وتشفّ، حتى أرغموه على الكف عن المقاومة، وتهاوى أرضًا يغمره الخجل والدم.

## 2 الاستجواب

في اليوم الأول خلق الجوع في اليوم الثاني خلقت الموسيقى في اليوم الثالث خلقت الكتب والقسط في اليوم الرابع خلقت الأسجائر في اليوم الخامس خلقت المقاهي في اليوم السادس خلق الغضب في اليوم السابع خلقت العصافير وأعشاشها المخبأة في الأشجار.

و في اليوم الثامن خلق المحققون، فانحدروا توّا إلى المدن، وبرفقتهم رجال الشرطة والسجون والقيود الحديدية.

(طارق بن زياد.. أنت متهم بتبديد أموال الدولة).

- (مخطئون. أنا لم أبدد أي أموال).

(ألسـت أنتـ الذي أـحرق السفن).

- (حرق السفن كان لا بد منه لكسب النصر).

(لا نريد سماع أذعار. أجب عن سؤالنا فقط. هل أحرقت السفن أم لم تحرقها).

- (أنا أحرقت السفن..).

(وأحرقتها دونما إذن! لماذا لا تجيب هل حصلت على إذن من رؤسائك بحرق السفن).

- (إذن؟! الحرب تختلف عن الكلام في المقاهي والشوارع).

وتأمل طارق بن زياد بعيزين مفعمتين بالازدراء والذقمة وجوه المدققين المحيطين به، ثم سألهم بهدوء:  
(أين كنتم وقت الحرب).

(كنا نؤدي واجبنا).

(نحن أيضًا حملنا السلاح).

فصاح طارق بن زياد بصوت نزق: (حملتم السلاح وجلستم وراء المكاتب تحت سون الشاي والقهوة  
وتتحدثون عن الوطن والنساء!).

فضحك المحققون، ثم تعالت أصواتهم جوفاء صارمة باردة:

(أنت خائن).

(حرق السفن كان ضربة لقوة الوطن).

(من الذي استفاد من حرق السفن لا أحد سوى العدو).

(تكلم. السكوت لن ينفعك).

(لدينا الوثائق التي تثبت خيانتك وتعاونك مع العدو).

(الشعب يعرف كيف يعاقب الخونة).

وهجم البحر والأعداء، وامتزجا بصرخة رجل: (البحر من ورائكم والعدو أمامكم).

فصاح طارق بن زياد بصوت متهدج: (ولكني أنا الذي هزم الأعداء).

فقبل له إن ما يقوله لا علاقة له بالتهمة الموجهة إليه.

(...)

### 3 الإعدام

هربت النجوم، فها هم أولاء قد أتوا، وفتحوا باب الزنزانة، ودلفوا إلى داخلها جرداً جائعاً، ولم يدهشوا عندما ألقوا طارق بن زياد جثة هامدة، إنما سارعوا ينقلونه إلى ساحة المدينة، وهناك تلوا الحكم بإعدامه شنقاً، ثم سألوهم عن رغباته الأخيرة، فلم يفهم بكلمة، فعذوا صمته دليلاً على عدم وجود ما يرغب فيه، وبعدئذ تدلى مشنوقاً.

من مواطن مثالي إلى السيد مدير الشرطة: خضوعاً لأوامركم، أرجو السماح لي بأن أموت.<sup>60</sup>

### **الطائر الأخضر 1-24**

أحرق أبو حيان التوحيدي كل كلماته المكتوبة على الورق، ورمق رمادها بتشف متنهياً بارتياح. وأحس بالجوع، ولم يجد في بيته ما يصلح لأن يأكله، فمسح فمه بظهر يده، وحمد الله. ووقف أمام المرأة، فلم يعجب بما رأى، وتحول خروفاً تحول هراً تحول ذئباً تحول طائراً أخضر الريش، وخرج من النافذة المفتوحة، وطار فوق البيوت، وحط على غصن شجرة، وراقب بفضل رجلاً يجلس في حديقة قصره محاطاً بالكثير من ندمائه وخدمته وحراسه، وقد تطلع الرجل حوله، فرأى كل شيء جميلاً، فالعشب أخضر، والأشجار خضراء مثقلة أغصانها بالثمر الناضج، والسماء زرقاء، والشمس مشرقة، والورد متنوع الأشكال والألوان، وتساءل الرجل بصوت مرتفع منتش: (هل هناك رجل في العالم أسعد مني?).

فتنافس جميع الذين كانوا متعلقين حوله على التأكيد له أنه أسعد رجل وأقوى رجل وأرحم رجل وأغنى رجل وأسخى رجل. فاغتاظ الطائر الأخضر، وتحول غراباً أسود، ونعب نعيباً أجش أزعج الرجل، ودفعه إلى أن يأمر حراسه بطرد الغراب من حديقة قصره، فحاولوا وأخفقوا، وحنوا رؤوسهم خجلين بينما ظل الغراب يطير من شجرة إلى شجرة مواظباً على إطلاق نعيبه. فاضطر الرجل إلى ترك الحديقة غاضباً، فاغتنب الغراب، وطار مبتعداً عن الحديقة بأقصى سرعة حتى بلغ أحد الأزقة، وحط على سلك كهربائي، ونظر إلى أطفال يلعبون بمرح صاخبين، فزال عنه حذقه، وتحول عصفوراً مغرداً، فلم يتدبه الأطفال إليه، واستمروا يلعبون ضاحكين. فطار العصفور، ورأى في أثناء طيرانه معركة ضارية بين جيشين، فتحوّل طائرة حربية ألقت قنابلها فوق الجيشين، وأبادتهما أجمعين. وطارت الطائرة بعيداً عن أشلاء الجثث الممزقة، وحلقت فوق ساحة سجن يضرب حراسه سجناءهم بالعصي الغليظة، وقذفت بناءه بقنابلها وهدمته. فبادر السجناء تَوّاً إلى بناء سجن جديد ذي أسوار شاهقة. ورأت

<sup>60</sup> a. e. g., s. 22.



الطائرة سفينة تمخر البحر، ويظن ركابها أنّ الطوفان يجتاح الأرض بكاملها، فتحوّلت الطائرة حمامة بيضاء طارت وعادت بعد حين إلى السفينة تحمل في منقارها غصناً أخضر يقطر دماً أو حبراً أحمر.<sup>61</sup>

## قبر خاو 1-25

كان الجنرال رجلاً ذا رنتين ومعدة وأمعاء غليظة وأمعاء دقيقة وكبد وشرابين ملأى بالدم الأحمر، ولا يختلف عن غيره من الرجال إلا بكونه جنرالاً في جيش محارب في بلاد ليست بلاده. وكان الجنرال كثير الضجر من مهذته الخالية من الإثارة، ويحلم بأن يعمل يوماً في مزرعة لتربية البقر والغنم أو في مستشفى للمعوقين والمسنين. وكان الجنرال صارماً كثير الاكتئاب، لا يبتهج إلا حين يتخيل عصفوراً صغيراً يحاول الطيران ويخفق، ولا يبتهج إلا حين يتخيل جنوده المطيعين لأوامره يحتلون القرى والمدن متنافسين على هدمها وقتل سكانها، ولا يبتهج إلا حين يتخيل أنه يزود جنوده بأسلحة قادرة على إبادة مئات الألوف في ثوان، فلا يحاولون استخدامها حتى لا يجرموا قتل أعدائهم ببطء وتشف. وابتهج في أحد الأيام ابتهاجاً مختلفاً حين تنبّه إلى أن شعراً جديداً أسود بدأ يذبت في رأسه ويحل محل الشعر القليل الأشيب، وتباهى به دليلاً على الرجولة وعودة الشباب. وتزايد نمو شعر جسمه مغطى الجلد بطبقة كثيفة خشنة، وتبدل شكل وجهه تدريجياً. وحاول في إحدى الليالي أن يستسلم للنوم، فأخفق، وأحس بقوة غامضة تجتاح كل جسده، فقفز من سريره، وتمطى أمام المرأة وهو ينظر إليها ملياً، فرأى أنه قد صار ضبعاً ذا مهابة مغطى بشعر كثيف، واستحالت أظفار يديه إلى مخالب وأسنان وأضراسه إلى أنياب. فاستمتع بتبدله، ودهمه جوع لا يقاوم، فانقض على عنق زوجته التي كانت نائمة، وقتلها قبل أن تصحو، ولكنه لم يستغ لحما المترهل القاسي، فتركها مشمئزاً، ووثب على ابنها الرضيع المبتسم إبان نومه، وأعجب بلحمه الطازج الغض.

وكان أحد حراس الجنرال واقفاً خارج غرفة النوم مشدود القامة وإصبعه على زناد بندقيته تأهباً لأي حدث طارئ، فبغت بضبع يخرج من الغرفة ملطخاً بالدماء، فبادر إلى إطلاق النار عليه، وأرداه قتيلاً، فتراكض بقية الحراس مضطربين متصايحين، وعثروا على بقايا الزوجة وابنها، ولم يعثروا على الجنرال، فساد اعتقاد بأن الضبع أكله بأكمله، ولم يترك منه ما يحتاج إلى قبر.<sup>62</sup>

## مختصر ما حدث 1-26

دُك على خليل حاوي بالإعدام، فدق إلى السماء متعجباً من لونها الأزرق الذي لم يتحول لوناً أسود. وشُنق ثلاث مرات، فكان الدبل في كلّ مرة يتمزق على الرغم من أن جسمه هزيل وعنقه نحيل. ووقف مشدود القامة مغموراً بضياء الشمس، بينما كان سبعة رجال يسددون فوهات بنادقهم نحوه، ويطلقون النار عليه، فلا تمسه أي رصاصة من رصاصهم كأذهم كانوا عمياناً، أو كأذهم كان يبعد عنهم أميالاً. وقُذِف إلى نار قادرة على إحراق

<sup>61</sup> a. e. g., s. 23.

<sup>62</sup> a. e. g., s. 21.

مدينة بكاملها، وانتظرت عيونهم الشامتة رؤية رماده، ولكنه خرج من النار سليماً يسعل سعال من دخن سيجارة من نوع رديء، ولم يجد مهرباً من الانتحار حتى يثبت أنه الناجح وهم المخفقون<sup>63</sup>

## يا أيها الكرز المنسي 1-27

شهقت ضيعتنا مدهوشة لما علمت أن عمر القاسم قد صار وزيراً. وها هي ذي ضيعتنا يا عمر كما تركتها ورده من طين، وعشباً أصفر، ونهرًا من الأطفال الحفاة.

وارتبك عمر قليلاً، ولكنه قال لأمه: (لا داعي إلى البكاء. لست ذاهباً إلى المشنقة).

فمسحت أمه دموعها بأصابعها، وقالت بصوت مرتعش: (ليس لي غيرك في الدنيا. احرص على صحتك يا بني، فالقرى كلها أمراض وأوساخ. مسكين أنت. لو كان لك قريب مهم لما عينت معلماً في قرية).

فقال لها عمر بلهجة مرحة: (اطمئني يا أمي اطمئني، فابنك ليس زلجاً سهل الكسر).

وعمّ ضيعتنا الفرح، ورحبت بحرارة بذلك النبأ الذي أذاعه الراديو. إذن عمر القاسم صار وزيراً، فسبحان من يعطي دون أن يسأل، وصدق من قال إن من جّد وجد.

(ماذا يشتغل الوزير?).

(تخصص له سيارة أحلى من أجمل بنت).

(ويقبض في آخر كل شهر معاشاً يتيح له أن يأكل خروفاً في كل يوم).

(وعندما يدخل إلى مبنى وزارته، يرتجف الموظفون خوفاً ويسلمون عليه كأنه عيسى النازل من السماء).

(ويأمر فيطاع. يقول للمطر انزل فينزل).

(وإذا أمر الآغا فهل يطيع الآغا).

وحدق أهل الضيعة بوجوم وفضول إلى شاب نزل من الباص الآتي من دمشق. كان شاباً مرفوع الرأس، ذا عينين وديعتين وصارمتين في آن واحد. سلم علينا كأنه واحد من أهلنا غاب عنا زمناً ثم عاد. قال لنا إن اسمه عمر القاسم، وهو معلم المدرسة الجديدة.

وقال واحد من أهل الضيعة: (يجب أن نذهب إلى دمشق لتهنئته).

<sup>63</sup> a. e. g., s. 26.

قال آخر بحماسة: (سنذهب كلنا.. الرجال والنساء والصغار).

وقال ثالث: (سنذهب أيضًا الأبقار والخراف والدجاج والأرانب).

قال رابع: (الفكرة عظيمة، ولكن من سيدفع أجرة الباص هل نذهب سيرًا على الأقدام?).

ران الصمت حينًا، ثم قال رجل عجوز: (يكفي أن يذهب واحد منا ويهنته باسم الضيعة. هو يعرف حالنا، ولن يعتب علينا).

(ولكن من سيذهب?).

قال العجوز: (اختاروا من تشاؤون. فليذهب مثلاً أبو فياض).

فحاول أبو فياض الرفض، غير أن أصواتنا حاصرته قائلة:

(أنت أعقلنا).

(وأكبرنا سنًا وقدرًا).

(وأنت تتقن الكلام حتى مع الملوك).

(كان عمر يحبك).

(دائمًا كان يشرب الشاي عندك).

(كان يحب حديثك).

(كان صديقك).

قال أبو فياض: (ولكن عمر كان أيضًا صديقكم وكان يحبكم. أنسيتم?).

ونظر عمر بحب إلى الأولاد المسمرين على المقاعد، وقال لهم: (أنا معلمكم الجديد. اسمي عمر... عمر القاسم. إنني أحب المجتهدين. أما الكسالى فمن الأفضل لهم أن يتخلوا عن كسلهم وإلا...).

ورفع رجل أشيب طفله الصغير إلى أعلى بحركة فخور، وقال: (سأسميه عمر كاسم جده).

ونظر إلى الأم الشاحبة الوجه المستلقية على الفراش، وضحك، وقال لها: لو كان يعرف ما ينتظره لرفض المجيء، ويوم أموت لن يرث سوى ثيابي).

وقلنا لأبي فياض: (لا فائدة في التهرب. ستذهب إلى دمشق وتقابل عمر وتهنئه).

فهزّ أبو فياض رأسه موافقاً مستسلماً.

وقال مختار الضيعة لعمر: (يا أستاذ.. حتى الآن لم تذهب لزيارة الآغا).

قال عمر: (لماذا أذهب ما دمت لا أعرفه، وهو لا يعرفني?).

قال المختار: (اللباقة ضرورية، والآغا سينفعك، فكل ما تراه عينك من أراض في الضيعة هي ملكه).

قال عمر: (أبي وأمي لم يعلماني اللبّاقة، وعملي في الضيعة أن أعلم الصغار القراءة والكتابة).

وقال أهل الضيعة لأبي فياض: (قل لعمر إننا ما زلنا جوعاً).

(قل له إن جوعنا ازداد).

(بتنا نأكل حتى الحصى).

(حدثه عن القمل الذي يأكلنا).

(وعن اللحم الذي نسينا طعمه).

(حدثه عن أمراضنا).

(قل له إننا بحاجة إلى أطباء وأدوية).

(ضيعتنا بحاجة إلى ماء نظيف للشرب).

(حدثه عن شوقنا إلى نور الكهرباء).

(كلمه عن الآغا وأفعاله).

(نحن نشغل وهو يحصد).

(نحن نشغل وهو يحصد). وقال رئيس مخفر الشرطة لعمر: (إني والله يا أستاذ أعدك كأخي تماماً،

وسأصحبك نصيحة، أنت حر، إن شئت اعمل بها أو ارمها وراء ظهرك. أنت دائم السهر مع فلاح الضيعة، ولا

يليق بأستاذ مثلك أن يسهر معهم. معلم المدرسة شخصية محترمة).

قال عمر: (فلاحو الضيعة ناس طيبون).

قال رئيس المخفر: (وأنت تكلمهم كلامًا إذا سمعه الآغا فسيزعل، وإذا زعل الآغا، فانه يعلم ما يحدث).

وصاح شاب من شبان الضيعة: (اسمعوا.. من المناسب أن يأخذ أبو فياض معه هدية لعمر).

فتعالت أصواتنا مؤيدة، ولكن أي هدية نختار (خروف أو عدة دجاجات).

(هذه هدية لا تليق بوزير).

(إذن أي هدية نرسل!).

قال أبو فياض: (أفضل هدية هي سلة من كرز ضيعتنا. أتذكرون كم كان عمر يحب كرز ضيعتنا، ويقول عن لونه الأحمر إنه تعبنا ودمنا).

فأثنينا جميعًا على رأي أبي فياض.

وقال لنا عمر: (الظلم لا يدوم).

وقال لنا: (كيف تقبلون بحياة النذل!).

فقلنا له: (العين بصيرة واليد قصيرة).

فقال عمر بصوت غاضب: (اليد قصيرة لأن القلب خائف).

وأقبل ليلٌ أبيض، واستسلمت الضيعة للنوم، وكنا نحن الفقراء جسدًا واحدًا مرتجفًا مبتهجًا ينادي أيام كنا ننصت لكلام عمر مبهورين، فكأنه عاش أمدًا في قلوبنا وقلوب موتانا.

وعندما أشرق شمس الصباح على الضيعة، تجمّع الرجال والصغار والنساء حول الباص المسافر إلى دمشق.

وقال لنا عمر قبل أن يصعد إلى الباص: (الآغا صاحب نفوذ وجاه في دمشق، وهو الذي نقلني من ضيعتكم لأنني لم أصبح خادمًا له ولأنني أحبكم، ولكن اليوم الذي تتخلصون فيه من ذلك الآغا وأمثاله ليس بالبعيد بل هو قريب، وسترونه أنتم لا أحفادكم، وستصبح الأرض التي تشتغلون فيها ملكًا لكم).

وركب أبو فياض الباص وبرففته سلة ملأى بالكرز الأحمر ذي الحبات الناضجة البراقة.

ولما أوشكت شمس الضيعة أن تأفل، بلغ سمعنا بوق الباص العائد من دمشق، فتراكضنا إلى ساحة الضيعة.

أتي الباص، ونزل منه أبو فياض عابس الوجه، واجمًا، وكانت إحدى يديه ما زالت تحمل سلة الكرز.

تصايحنا بدهشة:

(لماذا لم تعط عمر سلة الكرز).

(ألم تقابله).

(ماذا قال لك).

ظل أبو فياض ساكنًا كأنه أصمّ، ووضع سلة الكرز على الأرض، وتكلم بصوت أجش، فقال للصغار: (تعالوا وكلوا الكرز، وعندما تكبرون لا تنسوا طعمه).

ثم مشى متجهًا إلى بيته، فاعترضنا طريقه، وقلنا له: (تكلم، وأخبرنا بما حدث).

قال أبو فياض: (عمر مات).

فزعلنا كأن أمانًا قد ماتت، بينما عاود أبو فياض السير وقد ازداد ظهره انحناء.<sup>64</sup>

### سنضحك.. سنضحك كثيرًا 1-28

في يوم من الأيام، اقتحم رجال الشرطة بيتنا، وبحثوا عني وعن زوجتي، ولم يتمكنوا من العثور علينا لأنني تحولت مشجبًا، وتحولت زوجتي أريكة يطيب الجلوس عليها. وضحكنا كثيرًا عندما خرجوا من البيت خائبين.

وفي يوم من الأيام، كانت السماء زرقاء لا تعبرها أي غيمة، فقصدنا أحد البساتين، فإذا رجال الشرطة يدهمون البستان بعد دقائق طامحين إلى الإمساك بنا، ولكنهم لم يوفقوا لأنني تحولت غرابًا أسود اللون، دائم النعيب، وتحولت زوجتي شجرة خضراء، غزيرة الأغصان. وضحكنا كثيرًا من إخفاقهم.

وفي يوم من الأيام، تدمرت زوجتي من عملها في المطبخ، فذهبنا إلى أحد المطاعم، وما إن بدأنا نأكل حتى طوّق رجال الشرطة المطعم، واقتحموه عابسي الوجوه، وفتشوا عديًا تفتيشًا دقيقًا، ولم يجدونا لأنني تحولت سكينًا، وتحولت زوجتي كأسًا من زجاج ملأى بالماء. وضحكنا كثيرًا لحظة غادروا المطعم قانطين.

<sup>64</sup> a. e. g., s. 8.

وفي يوم من الأيام، كُتبا نسير الهوينى في شارع عريض مزدهم بالناس والسيارات، نتفرج على ما في واجهات الدكاكين من سلع، فإذا رجال الشرطة يحتلون الشارع، ويعتقلون المئات من الرجال والنساء، ولكّهم لم يستطيعوا اعتقالنا لأني تحولت حائطاً، وتحولت زوجتي إعلاناً ملوّناً ملصقاً بحائط. وضحكنا كثيراً من غباوتهم.

وفي يوم من الأيام، ذهبنا إلى المقبرة لزيارة أمي، فهاجم رجال الشرطة المقبرة، وقبضوا على أمي، ولم ينجحوا في القبض علينا لأني تحولت كلمات رثاء مكتوبة بحبر أسود على شاهد قبر، وتحولت زوجتي باقة من الورد الذابل. وضحكنا كثيراً من سذاجتهم.

وفي يوم من الأيام، هرعنا إلى المستشفى متلهفين، فزوجتي حامل في شهرها التاسع، وأن لها أن تلد. وما إن دنا فم طفلنا من ثدي أمه الطافح بالحليب حتى انقضّ رجال الشرطة على المستشفى، ولكّهم عجزوا عن الاهتداء إلينا لأنني تحولت ردلاً أبيض وسخاً، وتحولت زوجتي مرآة خزانة خشبية مملوءة بالثياب، وتحول طفلنا بوقاً لسيارة إسعاف مسرعة. وضحكنا كثيراً من بلاهتهم، وسنظلّ نضحك.<sup>65</sup>

## المطربش 1-29

كان منصور الحاف رجلاً من دمشق يهابه أشرس الرجال، بحراً بلا موج، رابط الجأش في ساعات العسر وساعات اليسر، غير أن خنجره كان سريع الغضب، يجرح بازدراء ولا يقتل، ولا مهرب لخصومه من برق نصله الهبّار وندامة متأخرة لا تنجي اللحم من التمزق. وكان منصور الحاف يرحب بالسجن كأنه مصح في مصيف، ويردد يوم يخرج منه: (الأهبل وحده يفرح بالانتقال من سجن صغير إلى سجن كبير).

وقد أحب منصور الحاف زوجته نزيهة منذ أن لمحتها عيناها أول مرة، ولم يبح لها يوماً بكلمة واحدة تفصح عن ناره المخبأة، ولكنه لم يكن يخجل من الاعتراف علانية بأن كل ما تقوله نزيهة هو أوامر يسارع إلى إطاعتها بغير نقاش. ولو طلبت منه أن يحلق شاربيه لما تردد لحظة. ولكنه تبدل لحظة تكلمت مصادفة عن طربوشه، ونصحته بالتخلي عنه، واستحال رجلاً غريباً فظاً لا تعرفه. وقال لها باعتدال وتجهم: إن الطرابيش خلقت زينة للرجال. فقالت له: إن الطربوش ضيف قبيح سمج. فقال لها إنه ولد مطربشاً وسيموت مطربشاً. فقالت له إنها لم تعد تطيق رؤية أي طربوش. فقال لها إن الطرابيش للرجال والملاءات للنساء والأغصان للشجر.

وفي أحد الأيام، قالت نزيهة لزوجها بصوت حانق، نافذ الصبر: (إمّا أن تطلق الطربوش، وإمّا أن تطلقني).

فغضب منصور الحاف، ولكنه لم يشهر خنجره، واكتفى بأن قال لزوجته عابساً الوجه: (باب البيت عريض يخرج منه جمل، فهيا اركضي إلى أهلك. أنت طالق.. أنت طالق.. أنت طالق).

فبهتت نزيهة، وخرجت من البيت بغير ملاءة وهي تصيح بصوت متهدج مستغيث: (واغوراه!).

<sup>65</sup> a. e. g., s. 28.

فد مل هواء فضولي واش صيحتها إلى أذني الجنرال الفرذسي هنري غورو، فبادر إلى نجذتها، و سار بجيوشه إلى دمشق، ودخلها غازيا منتصرا ملطخا بدماء أبنائها القتلى على أرض ميسلون. فاستقبلته دمشق بحزن صقردرم سماءه وسُجن في قفص. ولكن شزيمة من وجهائها وخدمهم حاولت أن تحمل سيارته على ظهورها تعبيراً عن ترحيبها الحار به، فمست يده المتوارية في قفاز جلدي أيدي مستقبلية المرتعشة فخراً. وسارع إلى زيارة قبر صلاح الدين الأيوبي، وقال له بتشف وشماتة: (ها قد عدنا).

فتكلم صلاح الدين الأيوبي، وقال للجنرال غورو بصوت أرض غسل مطرٌ مبالغتٌ دموعها، واستعادت قدرتها على النطق بعد أن فقدتها طوال سنين: (ولكنكم ستعودون يوماً إلى بلادكم في توابيت سود).

فلم يبال الجنرال غورو بما قيل له، وطاف في شوارع دمشق مرح الوجه محاطاً بالكثير من حراسه اليقظين المتسلحين بأخري من أزياء المسدسات والبنادق الحديثة، والمتأهبين لإطلاق النار على أي غيمة قد تعبر السماء من دون إذن مسبق. وكانت خطاه المتمهلة خطى من يرغب في الإقامة بها حتى موته، ولكنه تأفف من تلك الطرايش الدمر الجائمة على رؤوس الرجال. وعاد إلى مكتبه الرسمي، وأصدر أمراً صارماً مفعماً بالتهديد والوعيد، ينص على إلغاء الطرابيش وحظر صنعها. فجمعت الطرابيش كافة، وقذفت إلى مياه نهر بردى. واضطر الرجال إلى السير في الطرقات حاسري الرؤوس، متعثري الخطى كأذهم حفاة، ولكن رأس منصور الحاف أصر على التشبث بطربوشه، فقبض عليه الجنود الفرنسيون، ووضعوه في السجن بغير تحقيق أو محاكمة.

وعندما ملّ الجنرال غورو مغازلة الذساء والطعام الدسم واحتساء الخمر، وتاق إلى تسليّة من نوع مختلف، أمر بإحضار الرجل الذي عصى أمره وظل محتفظاً بطربوشه، فاقتيد منصور الحاف مكبل اليدين إلى قاعة فسيحة الأرجاء ملأى بالضباط والجنود، وأوقف قبالة الجنرال غورو الذي سأله بصوت نزق: (أتعرف ما عقوبة كل من يتجرأ على مخالفة أمر من أوامري).

فابتسم منصور الحاف، وأجاب بهدوء: (الموت فقط).

قال الجنرال غورو: (أدحك ألا تحاول تمثيل دور الرجل الشجاع الذي يربح بالموت، وهو تمثيل لن ينفعك الآن).

فحاول منصور الحاف أن يتكلم، ولكنه تلعثم إذ تخيل الكرة الأرضية على شكل طربوش مقلوب يتساقط في جوفه الجنود من مختلف الجنسيات جثثاً باردة. وسمع الجنرال غورو يقول له بصوت متسائل ساخر: (ما بك خرس).

فقال منصور الحاف بصوت واثق خشن: (الموت في سبيل الطربوش شرف يتمناه كل رجل).



فقد صنع الجنرال غورو أنه يرى طربوشًا أول مرة في حياته، وحملق إليه بنظرات متفدصة، ثم قال لمنصور الحاف: (أعجبني طربوشك، ويصلح هدية طريفة لزوجتي، بكم تبيعه؟ سأدفع لك عشر ليرات ذهبية.. عشرين.. مائة.. ألفًا.. ألفين..).

فقاطعه منصور الحاف قائلاً: (طربوشي ليس للبيع، ولن أبيعه ولو دفع لي مال هارون وقارون).

فغضب الجنرال غورو، وعاوده ملله، وأشار بسبابته إلى منصور الحاف صائحًا بجنوده: (أعدموه فورًا).

فصرخ منصور الحاف: (حيفة لا تعكر بحرًا).

واقترب أحد الضباط من الجنرال غورو، وسأله بصوت خفيض: (وكيف ندمه؟ أذ شنقه أم نطلق الرصاص عليه?).

فقال الجنرال غورو مخاطبًا كل من كان حوله وبلهجة معلم يخاطب تلاميذه الصغار السذج: (اسمعوا.. لكل بلد خصائصه المتوارثة، وينبغي لنا بوصفنا من رسل الحضارة والمدنية أن نحترمها ولا نستهتر بها. ونحن الآن في بلاد يألف سكانها قطع الرؤوس).

فتراكض الجنود نحو منصور الحاف، وأرغموه على الركوع وإحناء رأسه، فصاح باستنكار: (ما هذا الظلم ألن أسأل عن رغباتي الأخيرة).

فقال الجنرال غورو لأحد جنوده: (اسأله لعله يريد أن يتوضأ). قال الجندي لمنصور الحاف: (ما آخر رغباتك).

فضحك منصور الحاف، وقال: (أن أقتل على ركبتي زوجتي السابقة!).

فسأله الجندي: (وأين تريد أن تدفن).

قال منصور الحاف: (لحمي لا يفرق بين دود ودود).

وسأل الجنرال غورو منصور الحاف: (أتعرف لماذا ستموت الآن).

فشحب وجه منصور الحاف، ولكنه قال بصوت مطمئن واثق:

”كل شيء هالك إلا وجهه..“

فتساءل الجنرال غورو: (وجه من عمن تحكي).

قال منصور الحاف بصوت متبئل خاشع:

”قل أعوذ برب الناس ، ملك الناس ، إله الناس ، من شر الو سواس الخناس“ ”ولا تهنوا ولا تحزنوا وأنتم الأعلون“ ”ودمّرنا ما كان يصنع فرعون وقومه“

فقال الجنرال غورو: (أأنت أعمى! نحن الأعلون، ولا أحد غيرنا يدمر أعداءه).

فقال منصور الحاف:

”ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيئ لنا من أمرنا رشداً“ ”أزفّت الأزفة ، ليس لها من دون الله كاشفة“ ”ليس لها من دون الله كاشفة“

وبدا منصور الحاف لعيني الجنرال غورو في تلك اللحظة وهو راكع على ركبتيه مخلوقاً بغضباً محيراً غيباً متكبراً مغروراً منفراً بليداً، كأنه لا يدرك ما يحدث حوله، ويشترك في مبارزة يرحب بخاتمها الفاجعة موقناً أنها ليست نتيجة عقوبة أو هزيمة، ويردد كالحاكي ما سجل على أسطوانته من كلمات ليست بكلماته. فامتلاً الجنرال غورو بسخط جموح حاول التخلص منه بأن صاح بجنوده أمراً بصوت صارم: (أعدموه حالاً).

فأهوى سيف على رقبة منصور الحاف الجاثي على ركبتيه، وأطاح رأسه الذي تدرج على الأرض كأنه كرة ركلتها قدم طفل، ولكن الطربوش ظل ملتصقاً بالرأس، فأمر الجنرال غورو جنوده بنزعه عن الرأس، فبادروا إلى إطاعة أمره. ولم تنجح كل الوسائل التي لجأوا إليها، وبدا الطربوش كأنه جزء عنيد من الرأس. فطلب الجنرال غورو من جنوده إحراق الرأس وطربوشه، فبادروا إلى إشعال نار في ساحة من ساحات ثكنتهم تكفي لإحراق بقرة، ورموا فيها الرأس وطربوشه. ولما انطفأت النار وصارت رملاً، اختفى الرأس كأنه لم يكن في يوم من الأيام حياً مفعماً بالنزوات مرفوعاً بفخر بين كتفين، ولكن طربوشه ظل أحمر سليماً لم يمسه أي سوء.

ولما أعلم الجنرال غورو بما جرى، دهش واغتاض وتحدّير، وأمر بفظ الطربوش ريث ما يرسل إلى مختبرات فرنسا العلمية لتحليله والكشف عن أسرار قوته الغامضة. ولكن الطربوش لم يقيض له أن يزور فرنسا، إذ فُقد في ظروف غامضة، وشوهد يوماً على رأس رجل أسمر الجلد يطلق الأعيرة النارية من مسدسه على طائرة حربية كانت تحلق فوق دمشق وتقصف حياً من أحيائها، وشوهد ثانية على رأس رجل يصنع توابيت ويخبئها ليوم تتضاعف فيه أسعارها وتباع في السوق السوداء، وشوهد مرة ثالثة وقد تحول كرة مرحة حمراء يتقاذفها أطفال ضاحكون.<sup>66</sup>

<sup>66</sup> a. e. g., s. 16



## SONUÇ

Zekerıyyâ Tâmir ve *'İbâdullah* adlı çalışmasının teknik ve tematik incelenmesi, adlı tez çalışmamızı elde ettiğimiz bilgiler ışığında bir giriş ve üç bölüm şeklinde meydana getirdik. Giriş bölümünde, Arap kısa hikâyeciliğinin ne zaman başladığını, nasıl bir gelişim süreci izlediğini, bu süreç içerisinde adı geçen ve bu türün gelişmesine yardımcı olan önemli isimleri, tarihler vererek taradığımız kaynaklar neticesinde genel ve kısa bir bakışla tanıtmaya çalıştık. Tezin girişini oluşturan bu bölüm kısa ve öz bir şekilde sunulmuştur.

Birinci bölümde, yukarıda bahsettiğimiz ve önemli isimler diye nitelendirdiğimiz kişiler arasında modern anlamdaki Arap kısa hikâyeciliğinin bariz simalarından olan ve tezimizin odak noktasını oluşturan Zekerıyyâ Tâmir adlı Suriye'li kısa hikaye yazarının hayatını, etkilendiği kişileri ve kaynaklarını, edebi kişiliğini, eserlerini ve dil ve üslubunu yine taradığımız kaynaklar neticesinde elimizden geldiği kadarıyla eksiksiz bir şekilde ele almaya çalıştık. Tezin bu bölümünü oluştururken daha çok zaruri olarak internet kaynaklı yayınlara başvurduk. Yazar hakkında ulaşabildiğimiz ve bize tez esnasında ışık tutan bu kaynaklar uzun bir derleme ve Arapçadan Türkçe'ye çeviri şeklinde yapılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde yazarın en meşhur hikâye kitaplarından biri olan *'İbâdullah* adlı çalışmasını büyük bir titizlik ve uzun bir çaba sonucunda elimizden geldiği kadarıyla hatalardan kaçınarak Türkçeye çevirdik. Çalışmanın bu safhasında ve elde edilen çevirilerin tashihi sırasında Fen Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyelerinden yardım aldık.

Elde ettiğimiz bu çevirilere bakınca yazarın, mükemmel bir kısa hikâyecilik örneği sergilediğini, kullandığı ince üslubu ve tarzıyla safındaki diğer kişilere göre bir adım öne çıkmış olduğunu gördük. Yazarın uzun emekler neticesinde ortaya koymuş olduğu bu hikâyeleri, Mehmet Kaplan ve İsmail Çetişli gibi metin tahlilcilerinin kitaplarından faydalanarak edindiğimiz bilgiler ışığında teknik ve tematik olarak incelemeye çalıştık. Çalışmamızda metinlerin Arapça'dan Türkçeye çevirisinden ziyade inceleme kısmı ön plandadır. Bu incelemelerin de tematik yönü ağır basmaktadır. Birçok kaynak tarayarak ve çok sayıda emsal hikâye ve tahlillerini okuyarak derlediğimiz bu kısım, tezin ikinci bölümünü oluşturmaktadır.

Son olarak üçüncü bölüm içerisine *'İbâdullah* adlı çalışmanın Arapça metinlerini, internetten edindiğimiz el-Ahrâm gazetesinin kültür ekinden alarak tezimize koyduk. Tezin bu bölümü, çevirilere verdiğimiz dip notların okuyucuyu Arapça metne yönlendirmesi sebebiyle okuyucunun çeviri ile metnin aslı arasında karşılaştırma yapabilme imkânını bulmasını sağlamaktadır.

## DİZİN

### A

|                        |            |
|------------------------|------------|
| Abbasi.....            | 131        |
| Abdulhalim el-Mur..... | 54         |
| absorbe.....           | 36         |
| Adonis.....            | 22         |
| Amîd el-Hulv.....      | 58, 60, 61 |
| anlatımcılık.....      | 12         |
| Atalanta.....          | 22         |
| Azmî es-Saffâd.....    | 57, 58, 61 |

### B

|                       |            |
|-----------------------|------------|
| Baihan Rayhanova..... | 16         |
| Baucis.....           | 22         |
| Bilâdu'l-Erânib.....  | 14         |
| Bilal ed-Dendeşî..... | 91, 92, 93 |
| Bulak.....            | 10         |

### C

|                     |        |
|---------------------|--------|
| Câhiz.....          | 131    |
| Cambridge.....      | 138    |
| Camus.....          | 12, 13 |
| Celil el- İyâs..... | 58, 61 |

### D

|                        |            |
|------------------------|------------|
| Dafne.....             | 22         |
| Deyyâb el-Ahmet.....   | 38         |
| Dilâl el-Addâd.....    | 58, 60, 61 |
| Dimâşk.....            | 15         |
| Dimâşku'l-Harâ'ik..... | 15         |
| DÖNÜŞÜM.....           | 22         |

### E

|                                 |                                            |
|---------------------------------|--------------------------------------------|
| Ebû Hasan.....                  | 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87 |
| Ebû Hayyân et-Tevhîdî.....      | 130                                        |
| efsanevi.....                   | 16                                         |
| el-Aberât.....                  | 10                                         |
| el-Beytu.....                   | 14                                         |
| el-Hısrım.....                  | 15                                         |
| el-Ma'rife.....                 | 14                                         |
| el-Mataru.....                  | 14                                         |
| el-Medresetu'l-Hadise.....      | 11                                         |
| el-Mevkifu'l-Edebî.....         | 14                                         |
| el-Mütenebbî.....               | 20, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105   |
| en-Numûr fî'l-Yevmi'l-Âşir..... | 15                                         |
| Endymion.....                   | 22                                         |
| enigmatik.....                  | 32                                         |
| enstantane.....                 | 34                                         |
| er-Ra'd.....                    | 15                                         |
| et-Tiflu.....                   | 14                                         |

### F

|                     |               |
|---------------------|---------------|
| Fâris el-Mevâz..... | 67            |
| fiyasko.....        | 148           |
| Fransa.....         | 154, 157, 158 |

### G

|              |                              |
|--------------|------------------------------|
| Gouraud..... | 151, 152, 153, 154, 156, 158 |
|--------------|------------------------------|

### H

|                   |                         |
|-------------------|-------------------------|
| Hadrâ.....        | 37                      |
| Halil Hâvî.....   | 138, 139, 140           |
| harmoni.....      | 15, 91                  |
| Harputlu.....     | 119, 120, 121, 122, 123 |
| Hasan Mahmud..... | 10                      |
| Havâşî.....       | 119, 120, 121, 122, 123 |
| Herakles.....     | 22                      |
| Hippomenes.....   | 22                      |

|               |    |
|---------------|----|
| Hyacinth..... | 22 |
|---------------|----|

### I

|           |    |
|-----------|----|
| Irak..... | 16 |
|-----------|----|

### K

|                      |                            |
|----------------------|----------------------------|
| Kafka.....           | 12, 13, 20, 22, 134, 136   |
| Kâfûr el-İhşîdî..... | 98, 99, 101, 102, 103, 105 |
| Kerim el-Makl.....   | 57, 59, 61                 |
| Kléber.....          | 24, 25, 26, 30, 31, 32     |
| kompleks.....        | 73, 95, 135                |
| kriter.....          | 72                         |

### L

|                            |            |
|----------------------------|------------|
| leitmotif.....             | 16, 22     |
| Limâzâ sekete'n-Nehru..... | 14         |
| Londra.....                | 14, 15, 21 |
| Lübnan.....                | 138        |

### M

|                                |                                            |
|--------------------------------|--------------------------------------------|
| Mahmud Tâhit Laşin.....        | 10                                         |
| Mansûr el-Hâf.....             | 151, 152, 153, 154, 155, 158               |
| mantalite.....                 | 73                                         |
| marjinal.....                  | 94                                         |
| Marûf es-Semâ.....             | 95, 98                                     |
| Maupasant.....                 | 53, 55, 144                                |
| Mecelletu'd-Dahvâ.....         | 14                                         |
| mecelletu'l-Ceyş.....          | 138                                        |
| Mecelletu'n-Nâkid.....         | 14                                         |
| Mecelletu't-Tedâmun.....       | 14                                         |
| Metamorfoz.....                | 135, 136                                   |
| METAMORFOZ.....                | 22                                         |
| Mısır.....                     | 10, 11, 16, 30, 34, 99, 100, 102, 103, 105 |
| misyon.....                    | 157                                        |
| Mitsel.....                    | 22                                         |
| Muhammed el-Mahmûdî.....       | 22, 23, 46, 49, 50                         |
| Muhammed Teymur.....           | 10                                         |
| Mustafa Lütî el-Menfelûtî..... | 10                                         |
| MÜSTEŞAR.....                  | 57                                         |

### N

|                      |            |
|----------------------|------------|
| Narcissus.....       | 22         |
| Nebîle.....          | 54, 56     |
| Nezîr el-Behlûl..... | 57, 60, 61 |
| Nidâ'u Nûh.....      | 15         |
| Niobe.....           | 22         |
| normalizasyon.....   | 149        |

### O

|               |    |
|---------------|----|
| objektif..... | 20 |
|---------------|----|

### P

|                |            |
|----------------|------------|
| paradoks.....  | 109        |
| Philemon.....  | 22         |
| Philomele..... | 22         |
| Prokne.....    | 22         |
| protesto.....  | 26, 32, 99 |
| Pyramos.....   | 22         |

### R

|                           |        |
|---------------------------|--------|
| Rabî fî'r-Ramâd.....      | 15     |
| Râbia el-Adaviyye.....    | 58     |
| Reşit el-Kalîl.....       | 95, 98 |
| Riad el-Rayyes Books..... | 14     |

### S

|                              |        |
|------------------------------|--------|
| saçmacılık.....              | 12, 13 |
| Sahîlu'l-Cevâdî'l-Ebyad..... | 14     |

|                          |                                    |
|--------------------------|------------------------------------|
| Sartre.....              | 12, 13                             |
| Selahattin Eyyûbî.....   | 152, 156, 158                      |
| sembolist.....           | 38, 112                            |
| Senedhaku.....           | 15                                 |
| stabil.....              | 30                                 |
| statükocu.....           | 149, 150                           |
| statükoyu.....           | 149, 150                           |
| Suriye.....              | 10, 11, 12, 14, 19, 129, 147, 156  |
| Süleyman el-Halebî..     | 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 34 |
| sürrealizmin.....        | 12, 137                            |
| <b>T</b>                 |                                    |
| Tâhâ Hüseyin.....        | 11                                 |
| Târık b. Ziyâd.....      | 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130  |
| Teksîru Rukeb.....       | 15                                 |
| Thisbe.....              | 22                                 |
| totaliter.....           | 20                                 |
| trajik.....              | 16                                 |
| <b>V</b>                 |                                    |
| varoluşçuluk.....        | 12, 13                             |
| Vefîk azîzî.....         | 138                                |
| verrâklık.....           | 131, 132                           |
| vizyon.....              | 155                                |
| <b>Y</b>                 |                                    |
| yabancılaşma.....        | 19, 20, 67, 144                    |
| Yahyâ Hakkı.....         | 10                                 |
| Yevmun bilâ Medrese..... | 14                                 |

## Z

|                        |                                                                |
|------------------------|----------------------------------------------------------------|
| ZEKERİYÂ TÂMİR.....    | 12                                                             |
| Züheyr Sabri.....      | 105, 106, 107                                                  |
| <b>Ç</b>               |                                                                |
| Çehov.....             | 55, 67                                                         |
| <b>Ö</b>               |                                                                |
| Ömer el-Hayyâm.....    | 20, 68, 69, 70, 71, 72                                         |
| Ömer el-Kâsım.....     | 140, 141, 145, 146, 147                                        |
| <b>Ş</b>               |                                                                |
| Şam..                  | 12, 102, 140, 141, 143, 146, 147, 151, 152, 155, 156, 157, 158 |
| Şükrü el-Mubayyîd..... | 107, 108                                                       |
| <b>İ</b>               |                                                                |
| İbrahim el-Mısrî.....  | 10                                                             |
| İlyâ Hâvî.....         | 138                                                            |
| <b>i</b>               |                                                                |
| imajınasyonu.....      | 134                                                            |
| ironik.....            | 103, 149                                                       |
| <b>İ</b>               |                                                                |
| İsrail.....            | 138, 139                                                       |
| <b>i</b>               |                                                                |
| izlenimcilik.....      | 12                                                             |
| <b>İ</b>               |                                                                |
| İzzet-Amud.....        | 12                                                             |

## BİBLİYOGRAFYA

Rayhanova, Baihan, *Mythological and folkloric motifs in syrian prose the short srory of Zakariyyâ Tâmir*, <http://www.uip.no/jais/content5.html> (20.02.2006)

Dihhuda, Ekber, Ali, *Lugatnâme*, Tahran 1336, s.XXXXIX, 226–227.

Bozgöz, Faruk, *Onuncu Günde Kaplanlar*, Araştırma Yayınları, 2004.

— *Suriyeli Öykücü Zekariyyâ Tâmir ve Edebi Dünyası*, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, yıl. 7, s. 1, Nisan 2003.

Zuğayrit, Hâlid, *Kırâa fî İmtiyâzâtı'l-fenni'l-kısasi inde Zekariyyâ Tâmir*, <http://www.awu-dam.org/alesbouh/766/abind/isb766-005.htm> (8.10.2005)

Kur'ân\_ı Kerim ve Yüce Meali, Yazır, Hamdi, sadeleştiren M. Sadi Çöğenli, N. Hafız Yanık, Huzur yayınevi, 1995.

<http://sozluk.sourtime.org/show.asp?t=leitmotiv> (28.02.2006)

[http://www.geocities.com/temellicus/felsefe/albert\\_camus.htm](http://www.geocities.com/temellicus/felsefe/albert_camus.htm) (27.07.2006)

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=2682> (27.07.2006)

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=333> (27.07.2006)

Yazıcı, Hüzeyin, *Çağdaş Arap Öyküleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1999, s. 7.

Hâvî, İlyâ, Halil Hâvî (Muhtârâtü İlyâ Hâvî), [http : // thaqafa. sakhr. com/ ketab/pages.asp?Lnk=al-nay/a001.xml](http://thaqafa.sakhr.com/ketab/pages.asp?Lnk=al-nay/a001.xml) (08.04.2006)

Çetişli, İsmail, *Metin tahlillerine giriş/2 hikaye-roman- tiyatro*, s–157

‘Azzâm, Muhammed, *Tavzîfu't-Turâs fî Kıssati Zekariyyâ Tâmir*, <http://www.awu-dam.org/alesbouh/766/abind/isb766-001.htm> (8.10.2005)

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi, (Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789–1856)*,

Öğretir, İsmail, ”Franz Kafka’nın *Yuvaya Dönüş Adlı* Anlatısına Eser Odaklı, Teknik ve Tematik Yaklaşım Denemesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, cilt: V, Sayı: 35, Atatürk Üniversitesi Ofset tesisleri, Erzurum, 2005.

Hâfız, Sabrî, ‘İbâdullâh, önsöz, S.3, *Kitâb fî Cerîde*, el-Ahrâm Gazetesi Kültür Eki, sayı. 40, 7 Şubat 2001, el-Ahrâm Matbaası, Kâhire.

Faysal, Semîr Rûhî, *Feyzu'd-delâle fî'n-nassi't-Tâmirî*, <http://www.awu-dam.org/alesbouh/766/abind/isb766-006.htm> (8.10.2005)



‘Azîzî, Vefîk, eş-Şâir Halîl Hâvî, Mecelletu’l-Ceyş, [http: //www. lebarmy. gov.lb/article.asp?ln=ar&id=2369](http://www.lebarmy.gov.lb/article.asp?ln=ar&id=2369) (8.10.2005)

## **ÖZGEÇMİŞ**

01/07//1980 tarihinde Kars'ta doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini sırasıyla Kars, Bayburt ve Eskişehir'de tamamladı. 1999 yılında Erzurum Atatürk üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu dilleri ve Edebiyatları Bölümü Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalını kazandı. 2003 yılında lisans programından mezun oldu. Aynı yıl mezun olduğu bölümde yüksek lisans programına başladı. İki yıl özel sektörde çalıştıktan sonra Aralık 2005 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsüne araştırma görevlisi olarak atandı. Halen aynı birimde görev yapmakta olup, yüksek lisans öğrenimini sürdürmektedir.